

СЛАВЕ НИКОЛОВСКИ – КАТИН

МАКЕДОНСКИ ИСЕЛЕНИЧКИ ПАНОПТИКУМ

Книгата „Македонски иселенички паноптикум“ е плод на долгогодишно дружење, престој, следење и упорно проучување на македонското иселеништво во САД, Канада, Австралија и Европа.

Во неа непосредно и аргументирано е прикажан дел од активностите, успесите, животните судбини и всковната борба за национален легитимитет на македонските иселеници, без разлика од кој дел на Македонија е нивното потекло.

Ова дело е значаен придонес во натамошното проширување и продлабочување на сознанијата за поважните црковни, етно-културни, книжевни, фолклорни, спортски, духовно-национални, образовно-востпитни и други постигнувања, кои оставаат длабоки траги во сèвкупното живеење на македонските иселеници, кои не се само дел од македонската вистина во светот, туку се и дел од мозаикот на мултикултурите на земјите каде живеат и создаваат.

Проф. д-р Вера Стојчевска – Антик

*

Пишувачки за судбината на македонските иселеници во прекуокеанските земји, во делото „Македонски иселенички паноптикум“, се презентира со веќови потиснуваната вистина за судбината на Македонците и Македонија или, поточно, вистината за разделбите од дедовската земја на Македонците.

Книгата претставува збир на кондензирани сознанија, факти и анализи на повеќедецениски континуиран труд и следење на проблематиката на македонското иселеништво од неговите почетоци до денешни денови. Таа претставува богатство на информации, податоци и факти кои се драгоценни за секој иден истражувач кој ја следи проблематиката на македонското иселеништво и пошироко за секој заинтересиран да сознае и да се запознае со Македонците ширум светот.

Проф. д-р Петре Георгиевски

Славе Николовски – Катин

Македонски иселенички паноптикум

*Она што е птица, која го напуштила
гнездото свое, тоа е човек, кој го
напуштил местото ј свое.*

*Соломонова изрека
од Библијата*

СЛАВЕ НИКОЛОВСКИ – КАТИН

МАКЕДОНСКИ
ИСЕЛЕНИЧКИ
ПАНОПТИКУМ

ДРУШТВО ЗА НАУКА И УМЕТНОСТ
БИТОЛД, 1996

ДРУШТВО ЗА НАУКА И УМЕТНОСТ – БИТОЛА

Едиција: Одделни научни трудови LV

Славе Николовски – Катин

МАКЕДОНСКИ ИСЕЛЕНИЧКИ ПАНОПТИКУМ

Редакција

Проф. д-р Сотир Пановски

М-р Трајко Огненовски

Проф. д-р Ѓорѓи Танковски

Рецензенти

Проф. д-р Вера Стојчевска-Антиќ

Проф. д-р Петре Георгиевски

Книгата е одобрена за печат од Управниот одбор на Друштвото за наука и уметност – Битола (Одл.бр. 02-61/2 од 12.09.96) со финансиско учество на Министерство за наука на Република Македонија.

НОВА ДИОПТРИЈА

Мозаикот на националната историографија го сочинува богат корпус прилози за македонската голгота, а особено за нејзиниот најдраматичен дел – иселеништвото. За егзодусот на Македонците, рассеани на сите континенти и нивната височна битка за останок и зачувување на националниот идентитет. За пулсаците на нивниот ангажман во изградбата на новата и одржувањето на врските со старата татковина. Во тие рамки, свое место има и публицистичката дејност на Славе Николовски – Катин, кој последните десетина години континуирано, но со посебна страст го истражува феноменот на македонската димаспора, вградувајќи во нејзината галаксија нови и привлечни созвездја, со кои е автентичен и препознатлив, не само на нашите, туку и на други меѓународни простори, на ком, не случајно, е сè почесто присутен.

Неговиот ангажман на овој план се одликува со оригинален пристап кој му овозможува да гради стратегија на комплексно зафаќање со оваа искомска македонска тема. Преку својот автентичен стил и метод на понирање во најсуштините аспекти на оваа историска појава, особено од Балканските војни до демос, Славе Николовски – Катин, како ретко кој досега, успева да навлезе во најчувствителните зони на македонската миграција во прекуокеанските земји, за која ишаку, писателот и академик Божидар Павловски, ги испиша своите амтологиски страници во македонската и воопшто во светската литература за егзодусот. Веројатно неговиот најнов проект (во кој се модернизира и Катин) ќе биде крука во апсолвирањето на оваа тема, низ еден релевантен дискурс, кој ќе фрази нова светлина врз Македонците како нација и нејзиното профилирање и експонирање како самостојна и независна држава.

Истражувачката трансферзала на Славе Николовски – Катин се движи во координати ком отвараат низа стличности во одот низ маките на македонскиот и еврејскиот народ во Европа и светот, правејќи ги комплементарии за проучување низ феноменот на миграциите во планетарни рамки, но и низ нивните генетски „квазар“ и нивното влијание врз промените во државите во кои се стационирале на подолг рок. Авторот на трудот „Македонски иселенички паноптикум“, низ сите аспекти тола евидентно го покажува и докажува, откривајќи низа значајни визури од животот и дејствувањето на македонското иселеништво во развојот и ушапредувањето на економските, културните процеси во тие држави, со што и ги збогатува општите сознанија за скромниот придонес на Македонците и на овој план.

Во овој труд, низ прилозите ком својата прва промоција ја имаа на бројни симпозиуми, конференции и трибини во земјата и светот, Славе Николовски – Катин открива еден навидум познат, а, всушност, недоволно

*осознани феномен за Македонците во дијаспората: способноста за нивно брзо адаптирање и интегрирање во новата средина (радикално поинаква во секој поглед); изостретото чувство за притракување на новите општествени норми и стандарди и успешното вклучување во новите економски и социјални процеси. Таквият *modus vivendi* им овозможува да го свртат вниманието на тамошниот естаблишмент при сопствените цивилизациски вредности и врз својот автентичен геокултурен автовортерт, со кој Македонецот е препознатлив, речиси, на сите меридиани.*

Посебна димензија во ова дело на Славе Николовски – Катин, се процесите на сопственото организирање и функционирање на Македонците во новата средина, во чие средиште се наоѓа Македонската православна црква, која ги покрнува, организира, координира и синхронизира повеќето иницијативи и активности на македонските доселеници, без оглед на нивната социјална структура. Причините за тоа не се само во дистанцата од родниот крај или во мосталигјата за него, туку и во чувството за припадност на една стара стиничка заселница, чиј останок зависи од функционирањето на законите и релевантите за „освојување“ на секое ново место во рамките на други планетарни простори и цивилизации. Затоа, самостојната македонска држава треба посемело да ги користи светските искуства и машините сонародници во САД, Канада, Европа и Австралија, коя нам во овој поглед, очигледно ни недостигаат.

Авторот на оваа книга, во секој случај, нуди една нова дијоптија за поинакво фокусирање на миграционите процеси меѓу Македонците, за едно пофундирено проучување на овој феномен, кој своите вистински димензии, значења и суштина, сè повеќе ќе ги добива токму во оваа фаза од развојот на Македонија како самостојна и независна држава, како рамноправен меѓународен субјект, прифатен и признат од светската заселница на народите, со својата историја и култура, без чии вредности не може ни да се замисли ризницата на светската култура. Дел од богатствата на македонскиот дух, преку фолклорот, музиката и песната, носијата, најакитот и резбата, веќе се присути на културните простори на државите во кои Македонците се времено или трајно насељени, како што е присуто и македонското книжевно творештво на својот мајчин или најазнакот на кој зборува македонскиот народ. А се пласираат и афирмираат низ сопствените печатени или електромски медиуми и вакошто низ повеќемасочната комуникација, која сè понатаму се остварува меѓу деловите на македонскиот народ во светот со нивната матична држава – Република Македонија.

Книгата „Македонски иселенички паноптикум“ на Славе Николовски – Катин е дело кое заслужува и внимание и респект, колку од домашната, толку и од пошироката научно-културна јавност, а и од секој Македонец во татковината или во дијаспората. Во сегашниот мир, а и во јаднина трудот ќе претставува значајна и своевидна документација за одбрана на националното, духовното и културното битие на Македонецот во светот.

Борислав Наумовски

ГЛАВА ПРВА
МАКЕДОНСКИ ДУХОВЕН И
НАЦИОНАЛЕН ПОДЕМ

- Миграцијата и општественото живеење на Македонците во Канада и САД
- Македонските православни цркви во прекуокеанските земји
- Црковно - националните центри Св. Климент и Св. Наум Охридски во Канада, САД и Австралија
- Македонско чествување на Св. Кирил во Рим
- Некои аспекти во изведувањето на верската поука (настава) во Република Македонија

МИГРАЦИЈАТА И ОПШТЕСТВЕНОТО ЖИВЕЕЊЕ НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО КАНАДА И САД

Како и сите народи на Балканскиот Полуостров така и Македонците имаат своя долгa историја. Таа не датира од вчера, ниту од Илинденското востание во 1903 година, ниту од легендарниот Карпош, кој во 1689 година трагично заврши на Камениот мост во Скопје, туку историјата на коравиот македонски народ почнува од многу одамна. Притоа треба да се истакне дека историјата на македонскиот народ е многу бурна и тешка. Суровата експлоатација и асимилација во текот на долгото ропство под Отоманската империја и турското ропство, поделбата на Македонија помеѓу трите балкански држави Србија, Бугарија и Грција и неподносливиот терор со цел за претопување и однародување, го ставиле Македонецот пред разни искушенија да страда и да се бори само со цел да го зачува својот идентитет и, во границите на можното, да ја извојува националната и социјалната слобода.

Развојниот пат на македонското иселеништво во основа се поклопува со правојот на настаниите на Балканот и уште повеќе во зависност од тоа како се

движеле настаните околу Македонија. Како резултат на тоа преселничките печалбарски движења на Македонците и нивниот интензитет биле условени, пред сè, од тешките економски услови за живеење и работа, а во многу помалку случаи и од причини што имаат национално-политички карактер. Особено поради грабежите што ги вршеле разбојничките банди во западниот дел на Македонија, даночните притисоци, постојаните територијални претензии на соседните земји кон Македонија и стремежите на туѓите интереси за доминација или влијание врз македонскиот народ, го принудија Македонецот постојано да се бори со единствена цел – да опстои на балканската ветрометина. Тешките и лоши, често и невозможни услови за живеење и постојаната борба за опстанок присилиле голем број Македонци да се определат, покрај другото, и за печалбарство.

Инаку, печалбарството при крајот на минатиот и почетокот на овој век станало масовна појава и еден од најсилните докази за неподносливата состојба, особено во македонските села. Селаните масовно ја напуштале Македонија и оделе во Солун, Цариград, Смирна, Скадар и надвор од границите на Турција во соседните земји Србија, Грција, Бугарија и Романија, а понекогаш и во Австро-Унгарија, Франција и Египет. Така, по неколку илјади од Леринско, Преспа и Костурско секоја година оделе во Цариград и Смирна; од Струшко и Битолско најчесто се упатувале за Скадар; од прилепските села и од градот оделе во Србија и Бугарија; од Охрид и околината оделе во Србија, Бугарија и Романија, а голем број печалбари имало од Велешко, Кичевско, Демирхисарско и Тетовско. По некое непишано правило, печалбарите се враќале дома по неколку години и со спечалените пари најчесто купувале имот.¹³

¹³ Историја на македонскиот народ, Скопје 1969, книга II, 113.

Тешко е да се прецизира времето кога Македонците почнале да одат на пчалба во прекуокеанските земји, САД, Канада, Австралија и Аргентина. Меѓутоа, се знае дека првите пчалбари од Македонија пристигнале на северно-американскиот континент во 1885, а првата поголема група претежно од селото Буф, Леринско, во 1898 година. Во Австралија првите Македонци-пчалбари пристигнале по Првата светска војна, а првите групи пристигнале во 1924 година.²²

Пчалбарството, односно преселувањето од Македонија во Канада и САД е карактеристично за традиционално иселеничките краишта: Леринско, Битолско, Преспанско, Костурско, Охридско, Воденско, Прилепско, Стушко, Солунско, Тетовско и други делови на Македонија. Иселеничките движења од овие краишта се засилиле по Илинденското востание во 1903 година, а особено иселувањето било изразено по Балканските војни и по Првата светска војна, кои наместо слобода од петвековното ропство, на Македонците им донеле тројна поделба, угнетување, асимилирање, денационализација и физичко уништување, што ги спроведувале порано ослободените соседи, Бугарија, Кралска Југославија, Грција и Албанија. Она што се случувало во минатото во периодот од неколку векови, по Првата светска војна, за релативно кусо време во одделни делови на Македонија настапале крупни миграциони движења и етнички измени кои имале катастрофални последици за македонското население.

Бранот на иселување од сите делови на Македонија бил исто така интензивен меѓу двете светски војни, а особено по светската криза. Иселувањето се засилило по Втората светска војна, а особено по поразот на Демократската армија на Грција во Граѓанската војна

²² Ванчо Андонов, *Македонците во Австралија*, „Култура“ Скопје, 1973, 16.

во Грција, на чија страна масовно учествуваше и македонското население од егејскиот дел на Македонија, со надеж дека конечно ќе ги добие своите национални и социјални права. Поради репресалиите и другите смислени притисоци на грчките власти врз македонското население, во овој период огромен број Македонци и други националности беа присилно принудени на преселување и мораа да ги напуштат своите родни места. Ваквите појави беа особено изразени во Леринско-Костурскиот крај, каде што постоеше по десетици агенции коишто „грижеле“ за откорнување на македонското население од нивната родна Македонија.

Исто така, карактеристичен е периодот по 1960 година, кога со отворањето на СФР Југославија спрема светот и со вклучувањето во меѓународната поделба на трудот, паралелно со создавањето на аграрно население во градовите и со либерализацијата на политиката за одење на работа во други земји, дојде до иселување на поголем број работници и интелектуалци од СР Македонија на северно-американскиот континент. Преселнички движења од Македонија кон САД и Канада, како и во други светски центри се присутни и денес, меѓутоа нивниот интензитет е различен зависно од економско-политичкиот момент во Македонија, на Балканот и во светот.

Треба да се нагласи дека во случајот на иселувањето од Република Македонија, сега како и во почетокот на одењето на печалба во прекуокеанските земји, значителен број од иселениците се враќаат во родната земја, градат нови куќи, купуваат недвижен имот и ги школуваат своите деца на вишите и високите школи во Република Македонија. Прекуокеанските и европските земји за малкумина се можност за привремено вработување и престој од неколку години. Тоа помалку, или воопшто не е случај со иселениците од

Егејска Македонија. Нивното иселување претежно има траен карактер. Меѓутоа, има одреден број иселеници и жители од егејскиот дел на Македонија кои ги испирааат своите деца на школување на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Република Македонија.

Бројот на македонските иселеници се зголемува од година во година, пред сè, поради миграционите и популационите движења. Меѓутоа, не постојат целосни и попречизни податоци за нивниот број. Според одделни податоци се проценува дека во САД и Канада живеат над 300 илјади македонски доселеници од сите делови на Македонија, како и од делот во Албанија, од кои околу 150.000 во САД и 150.000 во Канада.

Тешко може да се определи бројот на Македонците во Канада и САД, бидејќи при доаѓањето до новиот свет Македонците патуваа, односно доаѓаа со турски, грчки, бугарски, српски и други патни исправи. Во зависност од тоа нивните имена се приспособуваа на земјите од каде што доаѓаа. Единствено Македонците од Република Македонија заминуваат со македонски патни исправи и се регистрираат официјално како Македонци во прекуокеанските земји. За Македонците од другите делови на Македонија, за жал, процедурата за докажување на сопствениот идентитет е потешка и непријатна, не ретко се кршат и основните морални норми пропишани со Декларацијата на Обединетите нации за основните човечки права.

Македонците во Канада и САД се тесно врзани со традициите, со минатото. Затоа тие често се наследуваат и се групираат во порано формирани македонски етнички населби лоцирани, главно, во поголемите индустриски центри. Така, најголеми македонски иселенички колонии се формирани во Торонто, околу 100.000, Детроит, околу 40.000, Њујорк 20.000, Винзор 7.000, Гери 7.000 и во други високоразвиени индустриски центри во САД и Канада.

Организираното собирање на македонските иселеници во САД, а и воопшто во иселеништвото, се појавило во Чикаго, Илиноис во 1901 година со конституирањето на таканаречената Македонско-одринска организација. Оваа организација била формирана од членови на ВМРО (Внатрешно македонска ослободителна револуционерна организација), односно од лица кои припаѓале на прогресивниот дел од македонскиот народ. Членовите на оваа организација во основа биле против режимот на султанот и тешкиот живот наметнат во Македонија. Политичката платформа на организацијата се совпаѓала со платформата на ВМРО што ја реализирала во Татковината. Една од главните задачи на членовите на Македонско-одринската организација била да се собираат парични средства за потребите на револуционеријата борба во Татковината, а во исто време ја ширеле и вистината за тешката состојба во Македонија. Тоа го правеле посебно преку весникот „Борба“ кој почнал да излегува двапати месечно од јануари 1902 година. На страниците на ова гласило, што всушност претставува прв весник на македонските иселеници во САД, а и воопшто во иселеништвото, постојано се агитирало кај иселениците од Македонија организирано да се поврзуваат и да ја помагаат националноослободителната борба на македонскиот народ што се водела во Татковината.³⁾

Првите форми на собирање меѓу македонските иселеници датираат од времето на масовното доаѓање во новите средини, особено по Илинденското востание и Првата светска војна, кога со себе ја понеле својата култура, традиции и обичаи. Како резултат на тоа во сите поголеми центри во САД и Канада, меѓу оние иселеници кои се ориентирале кон подолг престој или

³⁾ Боро Мокров. *Развојот на македонскиот печат и новинарството*. Здружение на новизните на Македонија, 1988, 120.

постојано наслување, уште на почетокот се формирале засмнопомошни и добротворни селски друштва. Овие друштва имале за цел да ги зачуваат своите обичаи, верските традиции сврзани со родниот крај, потоа да обезбедат материјална помош за социјално загрозените Македонци, како и да соберат средства за изградба на цркви, училишта и други неопходно потребни објекти во Македонија. Тие селски самопомошни друштва биле составени од иселеници од едно село или од еден крај и имале локален карактер.

Селските добротворни друштва се први форми на собирање на македонските доселеници. Тие претставуваат една форма на групирање на доселеници и играат значајна улога во нивниот натамошен живот во новите средини. Прво селско добротворно друштво на американскиот континент било Ошчимското спомагателно друштво „Св. Никола“. Тоа е друштво на доселеници од селото Ошчима, Леринско, формирано на 26 октомври 1907 година во Торонто, Канада, а го носи името на селската црква „Св. Никола“. Прв претседател на ова друштво бил Божин Темов, Македонец од селото Ошчима, кој пристигнал во Канада меѓу првите доселеници. Ова друштво и денес под името Помагателно друштво „Ошчима“ игра важна улога во секојдневниот живот на поранешните жители на Ошчима, а и пошироко, во него членуваат и други доселеници од егејскиот дел на Македонија. Тоа не само што е добротворно друштво, туку е и алка на засдиништво, пријателство и богатство, како и собиралиште на оние што се далеку од родниот крај и ја носат Македонија во своите срца.

Исто така, во немирните години пред Балканските војни во Торонто, во 1911 година било формирано добротворното спомагателно друштво „Надежда“, во кое се собрале доселениците од селото Баница, Леринско.

Ова друштво денес постои под името „Баничко друштво“ и е јадро на собирање и негување на традициите и на незаборавот кон своето родно село Баница и мајката Македонија. Се смета дека денес баничани има повеќе во Торонто отколку во Баница. Трагичната судбина на коравиот македонски човек од Баница во туѓиот свет се потврдува и со заедничката гробница во Торонто што датира исто така од 1911 година. Заедништвото и значителната деловност на доселениците од Баница се изразени во формирањето на Баничката банка во 1912 година, што е прва и единствена банка на Македонците во прекуморските земји.⁴⁾

Според начинот на организирањето на овие две друштва, во периодот меѓу двете војни биле формирани и следните спомагателни друштва: Буфското друштво во Детроит во 1924, а подоцна Желевското и Тресјанско во Торонто, Тетовското, Битолското и Преспанското во Детроит, Д'мбенското во Гери и многу други. Денес такви спомагателни друштва има скоро од сите села од Македонија, а само во Торонто активно работат околу триесетина селски друштва.

При доаѓањето во новите средини македонските доселеници биле прифаќани од членовите на овие добротворни селски друштва. Нивните соседлани се грижеле, пред сè, за наоѓање работа и сместување во нивните заеднички живеалишта. Инаку, селските спомагателни друштва имале свои граници и во други места каде што живееле нивни соседлани. Селските друштва имале, главно, хуманитарна улога, меѓутоа, во исто време тие биле претворени во еден вид патриотски институции кои служеле како основа за подоцнежните форми на организирано собирање врз национална, културна и црковно-просветна основа.

⁴⁾ 75-th Jubilee Banitza, *Brief History of the Village of Banitza and its People*, Banitza Benevolent Society, Toronto 1986, 12.

Македонските иселеници во Канада и САД почнале да се организираат во пошироки облици дури по Првата светска војна, а во периодот меѓу двете светски војни се чувствувала забележителна раздвиженост и активност на национален план. Така, на 30 септември 1922 година во Форт Вејн, Идијана, се свикал конститутивен конгрес на македонските иселеници во САД и Канада, на кој била основана новата организација под името Сојуз на македонски политички организации во САД и Канада, што потоа стана многу попозната по кратенката МПО.⁵⁾

Во почетокот македонските иселеници верувале дека МПО е независна организација и им служи на интересите на народноослободителното револуционерно движење на македонскиот народ. Меѓутоа, наскоро станало јасно и чесните Македонци увиделе дека МПО најмалку им служи на интересите на македонското движење, бидејќи како организација ја спроведувала бугарската асимилаторска и денационализаторска политика во Македонија и во светот. Оваа организација на чие чело сотеле и стојат Македонци приврзаници на Ванчо Михајлов, својата идеологија ја лансираа преку весникот „Македонска трибуна“, кој е орган на МПО и излегува континуирано почнувајќи од 1927 година.

Бројот на македонските доселеници во Канада и САД постојано се зголемувал, а со тоа и активностите во средините каде што живееле. Така, во периодот меѓу двете светски војни почнале да се формираат и првите македонски независни прогресивни групи најпрво во САД и Канада, а подоцна и во Австралија. Прогресивните групи, во прв ред се залагале за афирмација на

⁵⁾ Миле Михајлов, М. Георгиевски, *Политичката активност на Македонскиот народен сојуз во САД и Канада од 1923–1935*, Гласник на Институтот за национална историја, бр. 1. 1971. 105-126, Скопје.

македонската револуционерна и идејна борба како нераскинлив дел од борбата на другите напредни сили на Балканот. Прогресивните групи биле дел од Македонскиот народен сојуз чие координирање на акциите му било доверено на Иницијативниот комитет. Комитетот бил особено активен по формирањето на МПО и нејзината антимакедонска кампања. Затоа, Комитетот ја свикал првата конференција во Толедо, Охајо на 22 и 23 март 1930 година, на која биле присути претставници од сите македонски прогресивни групи од Канада и САД.

На Конференцијата биле усвоени протокол и неколку резолуции во кои биле изразени идејните определби на овие прогресивни и независни групи. Во една од усвоените резолуции меѓу другото се вели:

„Имајќи целосна доверба во исправноста на избраниот пат, ние апелираме до целокупната македонска емиграција да нè поддржи и масовно да влезе во новото македонско прогресивно движење што е засновано врз определбите на манифестот од 6 мај 1924 година. Тој манифест целосно го обележува вистинскиот пат на националноослободителната борба на сите балкански народи за оформување на балканска федерација во која Македонија ќе биде рамноправна единица.“⁶⁵

Со оваа Резолуција бил зацртан патот по кој требало да се движат македонските независни прогресивни групи во САД и Канада. Со овој документ групите се обврзуваат да ја координираат својата дејност меѓу себе и да создаваат услови за поуспешно ширење на своите идеи, како и да водат борба против МПО која во основа била оружје на великобугарската државна политика.

⁶⁵ Атанас Близнаков „Спомени за националната, политичката и културната дејност на Македонците во САД и Канада, „Култура“, Скопје 1987, 61.

Првиот конгрес на овие групи се одржал од 24 до 26 април 1931 година во Гери, Индијана, кога македонските независни прогресивни групи се обединиле во Македонски народен сојуз (МНС), име кое оттогаш почнале да го носат сите групи. На овој конгрес бил прифатен и Статутот на организацијата.

Прогресивните иселеници доаѓале до сознание дека ослободувањето на Македонија може да дојде само со заедничка борба на сите народи на Балканот. Македонските иселеници во Канада и САД согледале дека без поврзување на стремежите на националното ослободување со стремежите за социјално преуредување на општеството, тешко може да се извојува саканата слобода. Тие се залагале за поцврсто заедништво меѓу прогресивните сили на сите балкански народи. Ова особено било изразено по основањето на ВМРО (Обединета) во Висна 1925 година, кога започнало единството и обновувањето на македонското национално револуционерно движење.

Значи, главната цел на МНС беше извојување на слобода за Македонија и за македонскиот народ што живее на тие простори. Исто така, една од големите желби беше да се создаде Балканска федерација во која ќе бидат гарантирани широки национални, политички и социјални права и слободи на балканските народи, вклучувајќи го македонскиот народ од трите дела на Македонија. Во реализацијата на таквата политичка платформа МНС сметаше на содејство и поткрепа на сите прогресивни сили и луѓе во светот, особено на оние од Балканот.

Решението на Првиот конгрес на МНС наиде на голем прием кај македонската и балканската емиграција, која далеку од своето огниште мечтаеше за национална и социјална слобода на својата Татковина. Како резултат на тоа, членството започна да се зголемува од ден на ден и да се формираат нови организации како составен дел на Сојузот.

Од голема важност е тоа што со формирањето на Македонскиот народен сојуз во САД и Канада и се најесе голем морален удар на организацијата МПО.

Меѓу позначајните конгреси на МНС е секако Четвртиот што се одржа во Детроит 1934 година. До овој Конгрес беа испратени голем број поздравни писма, меѓу кои е и писмото на Георги Димитров кое побуди голем интерес. Покрај другото Димитров пишува дека македонското движење има многу непријатели, но најзлобниот е неговиот внатрешен непријател.

Македонското прогресивно иселеништво секогаш застануваше на страната на правдата што се водеше во светот. Тоа особено се потврди кога членовите на МНС учествуваа во бројни демонстрации против мешањето на фашистичка Италија и нацистичка Германија во внатрешните работи на слободолубивиот народ на Шпанија во текот на Граѓанската војна 1936 година.⁷⁾

Во текот на Втората светска војна, заедно со другите прогресивни организации, Македонскиот народен сојуз во САД и Канада ги имаше насочено своите сили кон активно помагање на антифашистичката борба. Иселениците се бореа за ликвидирање на фашизмот и беа поборници за изградба на живот што ветува поголеми демократски слободи и траен мир. За таа цел беа формирани комитети за помагање на антифашистичката борба. Нивната основна задача беше да собираат парични средства со кои требаше да се купуваат, главно, лекови и разни санитетски материјали како помош на борците што се бореа против фашизмот. Приходите за вакви потреби се собираа од влезници на организирани концерти и други забавни приредби, како и од доброволните парични прилози на голем број Македонци од трите дела на Македонија.

Веднаш по завршувањето на Втората светска војна македонските иселеници започнаа да ја помагаат

⁷⁾ Атанас Близнаков, цит. дело, 77.

обновата и изградбата на опустошената Татковина. Народноослободителната борба на македонскиот народ и создавањето на македонската држава во рамките на СФРЈ, извршила радикални промени во националните и политичките организации на македонското иселеништво. Македонците од сите делови на Македонија ја прифатија НР Македонија како своја национална држава во еден дел од Македонија. Овој историски чин на создавање македонска државност како плод на четиригодишната борба на македонскиот народ во заедништво со другите народи и народности на Југославија, а подоцна и со прогласувањето на Македонската православна црква и на нејзината автокефалност, предизвика пресвртница кај голем дел Македонци, заблудени од пропагандата на соседните земји.

Народноослободителната борба на македонскиот народ беше целосно поддржана од македонските иселеници ширум светот, а и подоцна кога беснееше Граѓанска војна во Грција, тие испраќаа голем број средства, бидејќи нивните браќа и сестри во егејскиот дел на Македонија страдаа и врз нив се вршеше насилиство од страна на грчките власти.

Во својата длабока желба да му се помогне на својот македонски народ, што побргу да се извлече од последиците на четиригодишната воја и од заостанатоста, група истакнати македонски иселеници ја презедеа иницијативата за изградба на болница во Скопје. Оваа акција, чиј претставник беше проф. д-р Живко Ангелушев, истакнат македонски општественик и културен работник роден во с. Плевна, Драмско, и директор на Специјалната болница за уво, нос и грло во Њујорк, започна со собирање помош за болницата во февруари 1946, а во 1958 година болницата беше свечено пуштена во употреба. Ваквата реализација најде на огромен поттик кај иселениците и затоа веднаш потоа акцијата се прошири насекаде каде што живееја

македонски доселеници во САД и Канада, кои всушност беа иницијатори и реализатори на оваа хумана акција.

Слободниот национален и општествен развој и пробивот на вистината на Република Македонија беа силен поттик за организираниот живот на иселениците врз национална основа. Тоа наедно значеше и најефикасна одбрана против сите напори на странските пропаганди и непријателските дејствувања.

Повоените организирани дејствувања во САД и Канада го опфатија мнозинството од македонското иселеништво, без оглед од кој дел на Македонија потекнува. Бројните организации и здруженија на културно-просветно, спортско и друго поле со своето дејствување го одразуваа единството на Македонците, кои непосредно придонесуваа за афирмација на Македонија. Така, тие длабоко и смотивно беа поврзани со сè што доживуваше македонскиот народ во борбата за ослободување.

Меѓутоа, македонското иселеништво ги доживеа и последиците од Информбирото во 1948 година, по што настапа извесна криза. Овој удар внесе дезориентација и конфузија во активностите на Македонците ширум светот. Тоа траеше неколку години, а од 1956 година започна нов придонес чиј интензитет се зголемува и нагорно се движи до денешно време.

Слободниот национален и општествен развој и пробивот на вистината за СР Македонија беа силен поттик за организираниот живот на иселениците врз национална основа. Тоа наедно значеше и најефикасна одбрана против сите напори на странските пропаганди и непријателските дејствувања.

Организираното дејствување во прекуокеанските земји го опфаќа мнозинството македонски иселеници. Притоа, важна компонента е тоа што се единствено организирани и во нив членуваат Македонци без оглед од кој дел на Македонија потекнуваат. Иселеничките

организации и нивното членство постојано се зголемуваат, а нивната активност се проширува и квалитетно се подобрува.

Во последните неколку децении програмите за мултикултура претставуваат своевидна пригода за проширувањето на соработката и еманципацијата на македонските иселеници во многу области на животот. Пред сè тоа се однесува на културата, спортот, за прашања и проблеми од областа на образоването и воспитанието, радио и телевизиските програми, социјалното згрижување и слично. Исто така, од особена важност за презентирање на македонскиот збор, култура, историја, обичаи и традиции се многубројните македонски весници, списанија, билтени и друг вид гласила.

Бројните организации и здруженија на црковно, културно-просветно, спортско и друго поле со своето дејствување го одразуваат единството на Македонците без оглед дали потекнуваат од Република Македонија, егејскиот или пиринскиот дел на Македонија или од Албанија и на тој начин непосредно придонесуваат за меѓусебна афирмација на Македонците како посебна и компактна етничка целина.

МАКЕДОНСКИТЕ ПРАВОСЛАВНИ ЦРКВИ ВО ПРЕКУОКЕАНСКИТЕ ЗЕМЈИ

Веднаш по ослободувањето и прогласувањето на македонската држава – НР Македонија, македонскиот православен народ со своето народно свештенство, врз основа на историските и канонските права да има своја Македонска православна црква, формира Иницијативен одбор за организирање на Македонската православна црква, формира Иницијативен одбор за организирање на Македонската православна црква а организира и црковни тела за територијата на Македонија.

На Првиот македонски црковно-народен собор, што се одржа на 4 март 1945 година во Скопје, е донесена Резолуција, а се постави и барањето за автокефална црква. Православниот македонски народ, со прогласувањето на македонската држава и добивањето на националните, политичките и социјалните слободи, бараше и сакаше да постигне полна духовна афирмација.

Така, на Вториот црковно-народен собор, што се одржа од 4 до 6 октомври 1958 година, беше решено да се обнови старата Охридска архиепископија и да носи име Македонска православна црква, која треба да има врховни црковни тела. Тогаш е донесен и првиот Устав на самостојната Македонска православна црква и некои други акти. Веста за обновата на Охридската архиепи-

скопија со радост беше дочекана не само од македонскиот народ во татковината, туку од сите Македонци раселени по светот, зашто по конституирањето на македонската државност, обновата на Охридската архиепископија во лицето на Македонската православна црква претставува не помал чин во исполнувањето на идеалите за национална и црковна слобода на македонскиот народ.⁸⁾

По обновувањето на Охридската архиепископија во 1958 година и по прогласувањето на автокефалиноста во јули 1967 година, Македонската православна црква направи сили пробив меѓу бројното македонско иселеништво во прекуокеанските земји – САД, Канада и Австралија, како и меѓу Македонците кои првремено или постојано беа вработени во западноевропските земји.

Македонските православни цркви во прекуокеанските земји, САД, Канада и Австралија, како и во некои западноевропски земји се конституирани врз законска основа и се организирани како религиозни, национални, социјални, хуманитарни, културно-просветни и спортски институции. За реализирање на своите активности црковните општини, пред сè, имаат добиено широка поддршка од властите каде што постојат и од мајката Светицлиментова црква во Република Македонија. Со формирањето на македонските црковни општини надвор од Македонија, во голема мера се придонесе да се подигне на повисоко рамнините и во извесна смисла да се одреди националниот идентитет на македонските иселеници во новите средини, без разлика од кој дел на Македонија и со какви патни исправи се дојдени и свиле гнездо првремено или засекогаш во САД, Канада, Австралија, Западна Европа или во други

⁸⁾ Славко Димевски, *Историја на Македонската православна црква*, „Македонска книга“, Скопје, 1989, 1066.

земји. Преку тие големи духовни и културно-просветни средишта, преку членувањето во црковните храмови, македонските иселеници добиваат документи што сведочат дека се Македонци, како кристални, венчални, посмртни и други потребни документи, кои се официјални и законски пред демократските власти и администрацијата во новите средини.

До Втората светска војна, а поради нерешениот статус на Македонската православна црква во Македонија, иселениците го носеа со себе духот на Охридската архиепископија, иако положбите на Балканот имаа свој одраз. Така, црковните општини во прекуокеанските земји по содржина беа типично македонски, бидејќи средствата за изградба на објектите во 99 отсто случаи беа од Македонците, особено од егејскиот дел на Македонија. Но, за жал, тие цркви беа подведувани под каioniска и духовна јуриздиција на Бугарската и Грчката патријаршија, од кои поголем број потпаѓаа под влијание на пробугарската организација позната како МПО (Македонски патриотски организации). Таков е случајот со првата Македонско-бугарска православна црква „Св. Кирил и Методиј“, изградена во Торонто во 1910 година. Слична судбина имаат и црквите „Св. Богородица“ во Сирајјуз, „Св. Кирил и Методиј“ во Мелбурн, кои откако Македонците ги изградија, беа преземени од неколкуте Бугари и ставени под бугарска јуриздиција. Исто така, во прекуокеанските земји има извесен број цркви под јуриздиција на Грчката патријаршија, а некои во најново време се појавуваат како „Источни православни цркви“. Таков е случајот со црквата „Св. Климент Охридски“ во Детроит, изградена 1964 година. Меѓутоа, со конституирањето на Народна Република Македонија и прогласувањето на автокефалиноста на Македонската православна црква, настани од фундаментално значење и за иселениците, се отвори процес на создавање автентични

македонски организации, македонски црковни општини, културно-уметнички, литературни, забавни, спортски друштва и друг вид асоцијации, а започнаа да се печатат и иселенички весници, списанија, билтени и да се отвораат македонски радио и телевизиски станици.

Македонските православни цркви и општини во светот се мошне ценети во домашните средини, пред сè, заради резултатите што Македонците ги постигнуваат во работата, а и заради нивниот лојален однос кон новата татковина. Тие претставуваат најзначајни и најголеми собиралишта на иселениците од сите делови на Македонија. Се знае дека голем број од иселениците го сочинуваат Македонци од егејскиот дел на Македонија, кои, како и Македонците од Република Македонија, ги уживаат сите човечки права, кои во новите средини во светот ги уживаат и сите национални и социјални слободи. За разлика од тоа, во својата родна земја во егејскиот и пиринскиот дел на Македонија и во Албанија се негирани, врз нив се врши асимилација, денационализација и систематско преселување.

Затоа, одреден број од македонските иселеници во минатото своите црковни, семејнобрачни, културни и слични потреби ги регулирале во други месни православни, а и католички (англиски) цркви. Меѓу двете војни тамошните власти не ги регистрирале верските објекти како македонски институции, бидејќи ни во својата земја тогаш немале своја автокефална црква, а според нивните патни исправи не можеле да се запишат дека се Македонци, со што на нив им бил негиран националниот идентитет.

Македонските иселеници со голем ентузијазам започнаа да се здружуваат во свои македонски црковни општини каде што ги задоволуваат своите национални, духовно-културни потреби и традиции донесени со себе од „стариот крај“ како што често велат за дедовското

огниште во Македонија, која, и покрај оддалеченоста, постојано ја носат во своите срца и се гордеат со неа.

Идејата за формирање на македонски црковни општини во прекуокеанските земји се роди најпрвин во Мелбурн-Австралија, каде што е осветена првата македонска православна црква „Св. Георги“.

Имено, во 1956 година во градот Мелбурн, Австралија, е формиран Иницијативен одбор за создавање македонска црква. Во весникот на овој Одбор „Македонски црковен билтен“, во бројот 52, од 1956 година, е дадено следново соопштение: „Македонската емиграција во Мелбурн раководена од идеите на славните илинденци за национално и црковно ослободување, имајќи право во демократската Австралија слободно да го изрази своето национално чувство, на 14 мај 1956 година се собра голем митинг и реши да направи свој црковен центар... За изградување на наша црква не принудуваат многуте тешкотии што ги имаме по туѓите цркви: иеразбирањето на туѓите јазици, неможноста да ги искажеме своите маки и потреби, а и свештениците од другите националности не ги знаат нашите верски обичаи, а ако, пак, некои од нив и ги знаат, тенденциозно сакаат да ги извртуваат кон своите, со определени намери и цели...“⁹⁾

Тоа е прв македонски храм на австралискиот континент, а и воопшто во иселеништвото, осветен од македонски владика. Тој чин за сите Македонци во Мелбурн и пошироко е од особена важност и претставува темелник на Македонската православна црква во прекуокеанските земји. Во 1962 година беше поставен камен-темелник за изградба на црквата „Св. Петар и Павле“ во Гери, САД, а во 1964 година на црк-

⁹⁾ Митрополитот Кирил (Никола Поповски). *Македонските православни црковни општини во прекуокеанските земји, историски развој, дејност и значење*. Православен богословски факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје, 1982.

вата „Св. Климент Охридски“ во Торонто, Канада. Тој број постојано се зголемува, и денес активно работат над педесет црковни општини и манастири со три епархији на Македонската православна црква: Американско-канадска, Австралиска и Европска, кои ги координираат активностите и организираат епархииски годишни собранија.

Во Австралија, а особено во САД и Канада, Американско-канадско-македонската епархија обезбедува услови за сè поголема афирмација на целокупното национално-културно наследство и современиот напредок на Црквата и на македонскиот народ во целина. Со своите активности епархиите претставуваат жив мост на пријателски односи меѓу Македонија и земјите каде што живеат македонските иселеници. Исто така, од огромно значење е и улогата и позитивниот однос на македонските верници и свештени лица во тие македонски црковни институции.

До 1996 г. во Австралија постојат следните македонски православни црковни општини:

1. МПЦО „Св. Ѓорѓи“ во Мелбурн
2. МПЦО „Св. Наум Охридски“ во Аделајд
3. МПЦО „Св. Пророк Илија“ во Квинбијан
4. МПЦО „Св. Богородица“ во Јукасел
5. МПЦО „Св. Кирил и Методиј“ во Сиднеј
6. МПЦО „Св. Пророк Илија“ во Мелбурн
7. МПЦО „Св. Никола“ во Мелбурн
8. МПЦО „Св. Никола“ во Северен Перт
9. МПЦО „Св. Јован“ во Цилонг
10. МПЦО „Св. Петка“ во Сиднеј
11. МПЦО „Св. Богородица“ во Бризбен
12. МПЦО „Св. Климент Охридски“ во Канбера
13. МПЦО „Св. Климент Охридски“ во Порт Кембра
14. МПЦО „Св. Димитрија“ во Мелбурн

15. МПЦО „Св. Никола“ во Сиднеј
16. МПЦО „Св. Димитрија“ во Вулунгонг
17. Македонски православен манастир „Св. Климент Охридски“ во Мелбури
18. МПЦО „Св. Ѓорѓи и Св. Богородица“ во Елинг
19. МПЦО „Св. Богородица“, во Голд Коуст
20. МПЦО „Св. Недела“ во Сент Албанс
21. Манастирот „Св. Наум Охридски“ во Мелбури
22. Манастирот „Св. Архангел Михаил“ во Сиднеј

Иницијативни чекори за формирање македонски црковни општини на северноамериканскиот континент (САД и Канада) се појавија како резултат на силните национални чувства и свест кај македонските доселеници и тоа: во Колумбос, Охајо во 1958 година, кога на 14 октомври 1962 година е поставен камен-темелник, а по една година, во јуни е осветена црквата „Св. Петар и Павле“ во Гери. На 5 април 1964, пак, во Торонто е поставен камен-темелник на „Св. Климент Охридски“, која е осветена на 15 април 1965 година и која претставува една од најголемите и најимпозантните цркви што Македонците ја имаат во дијаспората.

До 1996 год. во САД постојат следните македонски православни цркви и манастири:

1. МПЦ „Св. Богородица“ во Колумбос
2. МПЦ „Св. Петар и Павле“ во Гери
3. МПЦ „Св. Ѓорѓи“ во Сиракјуз
4. МПЦ „Св. Димитрија“ во Рочестер
5. МПЦ „Св. Богородица“ во Детроит
6. МПЦ „Св. Кирил и Методиј“ во Пасик
7. МПЦ „Св. Кирил и Методиј“ во Бафало
8. МПЦ „Св. Кирил и Методиј“ во Чикаго
9. МПЦ „Св. Пророк Илија“ во Синсинати
10. МПЦ „Св. Климент Охридски“ во Лоренс
11. МПЦ „Св. Никола“ во Кентон
12. МПЦ „Св. Богородица“ во Лос Анџелес

13. МПЦ „Св. Климент Охридски“ во Њујорк
14. МПЦ „Св. Никола“ во Тотова
15. МПЦ „Св. Ѓорѓи Кратовски“ во Ворен, Мичиген
16. МПЦ „Св. Петка“ во Чикаго
17. Манастир „Св. Ѓорѓи“ во Њу Церси

Во Канада, пак до 1966 со успех работат следните македонски православни цркви:

1. МПЦ „Св. Климент Охридски“ во Торонто
2. МПЦ „Св. Наум Охридски“ во Хамилтон
3. МПЦ „Св. Никола“ во Виндзор
4. МПЦ „Св. Пророк Илија“ во Мисисага
5. МПЦ „Св. Димитриј Солунски“ во Маркам
6. МПЦ „Св. Недела“ во Пикерин
7. Манастирот „Св. Илија“ во Торонто

Во македонските црковни општини, коишто во исто време се културно-просветни, фолклорни, литературни и спортски центри, се слуша и се продолжува векот на македонскиот збор. Таму работат етички фолклорни групи и секции кои се вистински амбасадори на богатиот македонски фолклор, а во исто време, место за собирање и другарување на младите генерации од македонско потекло. Во тие македонски центри работат училишта каде што се учи мајчин македонски јазик, национална историја, географија, а во голем број верска поука. Таму се развиваат бројни активности преку женските, литературните, спортските и другите секции, се печатат весници, списанија, билтени и други публикации, а се имитуваат и радио и ТВ часови, коишто играат непроценлива улога во збогатувањето на севкупните активности на македонските доселеници и претставуваат иераскиллив дел од богатото културно живеење со татковината со која тие имаат постојани и трајни врски.

Затоа, денес македонските иселеници пред светската јавност и во средините во кои живеат, со гордост ја истакнуваат својата македонска припадност. Уште повеќе благодарение на мултикултурната политика во Австралија и Канада, македонските иселеници, со голем синтезијазам и полет ги негуваат своите народни традиции; го презентираат својот богат фолклор, потоа на јавни места ги пеат своите народни песни и ги играат убавите македонски ора. Всушност, во новите средини тие го афирмираат македонското име, историското минато и сегашноста. Притоа, програмите за мултикултура претставуваат своёвидна пригода за проширување на соработката и за еманципација на доселениците во многу области на живеењето. Пред сè, тоа се однесува на културата, спортот, на прашањата и проблемите од областа на образованието, радиото и телевизијата, социјалната и хуманитарната грижа и др.

Македонските православни црковни општини во иселеништвото го одразуваат единственото и непосредно придонесуваат за афирмација на Македонија и на македонскиот народ. Преку културно-просветните, верските и националните форми на собирање на македонските православни цркви, всушност, Македонците излегаа од тесните рамки на дејствување и се афирмираат како важна етичка група во новите средини, каде што имаат развиено богат општествен живот, а во голема мерка имаат изразено доверба и силна љубов кон Црквата и Македонија.

ЦРКОВНО-НАЦИОНАЛНИТЕ ЦЕНТРИ СВЕТИ КЛИМЕНТ И СВ. НАУМ ОХРИДСКИ ВО КАНАДА, САД И АВСТРАЛИЈА

Идејата за формирање македонски црковни општини во прекуокеанските земји се роди со обновувањето на Охридската архиепископија во 1958 година, најпрвин во Мелбурн-Австралија, каде што е осветена првата македонска православна црква „Св. Георги“. Тоа е прв македонски храм на австралискиот континент, а и воопшто во иселеништвото, осветен од македонски владика. Тој чин за сите Македонци од Мелбурн и пошироко е од особена важност и претставува темелник на Македонската православна црква во прекуокеанските земји. Во 1962 беше поставен камен-темелник за изградба на црквата „Св. Петар и Павле“ во Гери, САД, а во 1964 година на црквата „Св. Климент Охридски“ во Торонто, Канада. Тој број постојано се зголемува, и денес работат околу педесетина црковни општини и манастири кои се во состав на: Американско-канадската, Австралиската и Европската епархија и кои ги координираат активностите и животот во целина во тие македонски црковно-национални и духовно-културни центри.¹⁰⁹

¹⁰⁹ Македонските православни црковни општини деталино се обработени во делата на митрополитот Кирил „Македонските православни црковни општини во прекуокеанските земји, историски развој, дејност и значење“, Православен богословски факултет „Св. Климент Охридски“, Скопје, 1983 и на Славе Николовски – Катин, „Македонските православни црковни општини во Австралија, Канада и САД“, „Нова Македонија“, 1991 година.

Македонска православна црква „Св. Климент Охридски“ во Торонто, Канада

Торонто е една од првите населби во Канада. Градот е основан во 1793 година, под името Јорк, а во 1834 година го добива сегашното име. Денес е најголем индустриски, културен, политички, административен и спортски центар на Канада, како и бисер на Онтарио и метропола со големи перспективи, во која живеат околу три милиони жители. Во него е изградена МПЦ „Св. Климент Охридски“, прв македонски дом и духовно-просветен центар во Канада. Меѓу стотина етнички групи од целиот свет, живеат и околу 150.000 Македонци. Првите македонски доселеници во Канада дошле во 1897 година. Поради високите дострели особено на економско поле, Македонците се една од најзначајните етнички групи во Торонто и играат важна улога во целокупното живеење. Нив ги има од сите краишта на Македонија, меѓутоа најбројни се од Леринско-битолскиот и Преспанско-костурскиот крај, Охридско, Воденско и од други места.

МПЦ „Св. Климент Охридски“ во Торонто е прва македонска православна црква во Канада и една од најзначајните и најимпозантни цркви и културно-просветни институции на Македонците во Северна Америка и пошироко. Иницијативата да се формира и изгради црковна општина се роди на четвртиот илинденски пикник што националната организација „Обединете Македонци“ го одржа во 1962 година, како израз на љубовта кон Македонија. Таа година на организирано живеење значеше желба, единство и љубов кон родната земја на македонските доселеници во Торонто и околината, а искрата за црковно организирање се запали со обновувањето на Охридската архиепископија.

На големиот собир, што се одржа на 7 август 1962 година, се донесе одлука за изградба на црквата „Св.

Климент Охридски". На свеченоста, покрај неколкуте стотици македонски иселеници, присуствуваа и тогашниот злетовско-струмички епископ, митрополитот Наум, кој на 12 август истата година изврши за првпат богослужба на македонски јазик и прво крштевање. Тоа беше настан што остана во сеќавањето и е запишан со големи букви во историјата на оваа црковна општина.

На 5 април 1964 година, во присуство на над 500 македонски доселеници, претставници на средствата за јавно информирање на Канада, пријатели на Македонците и претставници на општината, беше поставен камен-темелник на црквата.

Оваа значајна црковна општина денес е сопственик на храм во кој се сместени бројни македонски икони и фрески. Има три сали и кујна за над 2.000 посетители, чија зграда претставува убав прилог во канадската архитектура, библиотека, помошни простории и паркинг. Покрај духовното живеење, МПЦ „Св. Климент Охридски“ е средиште на културно-просветното, националното и спортското живеење на поголемиот број Македонци. Во составот на општината работи познатата фолклорна група „Македонка“. Исто така, во општината работи и Литературиото друштво „Браќа Миладиновци“, прво и единствено од ваков вид. Во сèкупното живеење на црквата „Св. Климент Охридски“, Женската секција има посебна улога и дава значаен прилог. Таа е организатор и учесник на голем број манифестации, меѓу кои и на Интернационалниот караван на нациите во Торонто, на црковно-националните манифестации, како и на бројни активности во македонската колонија. Во составот на црквата работи и драмската секција, библиотеката, шаховската и спортската секција, потоа – црковниот хор, неделното училиште на македонски мајчин јазик и други секции.

Македонска православна црква „Св. Климент Охридски“, во Лореин, САД

Лореин се наоѓа на езерото Ири, има околу 200 илјади жители и развиена индустрија за железо, челик, машини, текстил и бродоградба. Градот е основан во 1807 година.

Меѓу 55-те националности од целиот свет што живеат и работат во градот Лореин, држава Охајо, видно место зазема македонската етничка група. На тие американски простори на северозападната страна од брегот на големото и пространо езеро Ири, е подигнат Светоклиментовиот светилник за македонските генерации МПЦ - „Св. Климент Охридски“. Овој значаен црковен храм и културно-просветен центар е собиралиште на македонските доселеници што живеат и работат во градовите Еиван, Лореин, Кливленд, Илирија, Емерст и во пошироката околина. А Македонци во овие градови има над илјада. Тие, главно, дошли од Битолско, Преспанско, Охридско и од егејскиот дел на Македонија.

Во минатото голем број македонски иселеници од овој дел на Охајо ги задоволувале своите духовни потреби во црквата „Св. Кирил и Методиј“. Таа е градена претежно со средства на Македонци, меѓутоа поради многу околности, потпаднала под јурисдикција на Бугарската црква. Така наместо духовно училиште за Македонците, црквата станала мачилиште. Затоа, чесните Македонци не мируваа, туку поведени и од силниот подем и од активностите на нивните сонародници од Колумбос, во Торонто, Гери, Бафало, Виндзор... почнаа да се организираат врз национална основа. Како резултат на тоа „Македонско-американскиот спомагателен клуб“ прерасна во македонска православна црковна општина „Св. Климент Охридски“, под јурисдикција на МПЦ.

Прва архиерейска литургија на македонски јазик во оваа македонска колонија е отслужена во украинската црква „Успение на Пресвета Богородица“, во август 1978 година. Потоа, поведени од бројните активности, доброволни прилози и донаторства. Македонците купија големо место во Еиван, каде што во почетокот е изградена црковна сала со првото време адаптиран олтар, а денес до салата се вишнеје црквата „Св. Климент Охридски“.

Еден од позначајните датуми за Македонците од овие простори е 14 август 1983 година, кога во присуство на повеќе од илјада души, надлежниот архиереј - митрополит Кирил, ја освети салата и ја даде во употреба.

На 11 август 1985 година, митрополитот Кирил, во сослужение на пет свештени лица, пред голем број верници и во присуство на градоначалниците на Лореин и Шефилд Лсик, беа осветени темелите на новата црква. Потоа, на 17 јули 1986 година, е завршена изградбата на новата црква и е извршено мало осветување. На тој ден е извршен и првиот обред во црквата.

Една од поважните активности е редовното учество на Фестивалот на нациите што се одржува секоја година во Лореин, на кој Македонците се претставуваат со својата фолклорна група, а која во 1985 година беше домаќин на оваа манифестација. Во составот на црковната општина, покрај играорната група и женската секција во која членуваат голем број Македонки, активно работат црковен хор, фудбалски тим и неделно училиште.

Македонска православна црква „Св. Климент Охридски“ во Њујорк, САД

Во најголемиот град на светот - Њујорк, кој е распространет на островот Лонг Ајланд, крај брегот на Атлантскиот Океан, е формирана МПЦ „Св. Климент

Охридски". Таму, во најголемата светска банкарска, финансиска и културна престолнина, градот со најголемо пристаниште во светот и светски студентски центар со 11 универзитети, метропола со највисоки облацодери во Менхетан, со најпознатите улици Бродвеј и Вол Стрийт и седиштето на Обединетите нации, живеат и работат околу 5.000 Македонци од сите страни на Македонија. Нив особено ги има од Битолско, Преспанско, Охридско, Струшко, Леринско, Тетовско, Скопско, Кичевско, Прилепско...

Македонските иселеници во градот Њујорк и во пошироката околина претежно се собираат и се активни во македонскиот духовно-културен дом „Св. Кирил и Методиј“ и „Св. Никола“ во државата Њу Џерси. Меѓутоа, со зголемувањето на нивниот број, а поради пространоста на нивното живеење, се појави потреба од формирање нова македонска православна црковна општина во Њујорк, која ќе биде средиште за поголемиот број Македонци на тие светски простори. Затоа, по иницијатива на неколку македонски семејства претежно од Њујорк и од близката околина, на 17 мај 1987 година се одржа Македонско основачко народно собрание, на кое единогласно се реши да се формира црковна општина што ќе ги задоволува нивните духовни и културни потреби. Беше одлучено црковната општина да го носи името на охридскиот чудотворец и покровител на МПЦ - „Св. Климент Охридски“.

Како резултат на активностите преземени од членовите на оваа црковна општина, на 31 јули 1987 година, таа беше регистрирана кај американските власти на државата Њујорк. Потоа Светиот синод на МПЦ на 22 октомври истата година, донесе одлука црковната општина „Св. Климент Охридски“ да биде примена под канонска и духовна јурисдикција на МПЦ, а со тоа да биде составен дел од Американско-канадско-македонската епархија. Црковната општина има свој

правилник одобрен од светиот синод на МПЦ, според кој се раководи и презема активности за духовно единство на македонските иселеници во тој дел од демократските американски држави.

Македонска православна црква „Св. Климент Охридски“ во Канбера, Австралија

Канбера, главен град на Австралија, е најголемиот административен и дипломатски центар и седиште на австралиската Сојузна влада, на Парламентот. Градот, како населба, е формиран во 1913 година на сојузна територија, која политички е издвоена од рамките на државата Нов Јужен Велс, а од 1927 година е престолнина на Австралија. На оваа сојузна територија од 2.432 квадратни километри се населиле околу 100.000 луѓе од сите нации, народи и народности, етнички групи, и црни и бели од различни конфесии кои го прават градот „свет во мало“. Канбера, како главен град е „Соломонско решение“ за вечните ривали Сиднеј и Мелбури, кои постојано претендирале за престолници. Затоа Канбера е изграден на средина меѓу овие две муртополи во еден од најубавите предели со вечно зелено во Австралија.

Македонците стасале во Канбера пред тој да биде прогласен за престолнина на Австралија. Првите доселеници биле од егејскиот дел на Македонија, од Леринско и Костурско, најмногу од селата Трсје и Статица. Се проценува дека денес во Канбера и во соседното градче Квинбијан живеат околу 4.000 Македонци, меѓу кои, покрај доселениците од Леринско и Костурско, има и од Охридско, Дебарца, Битолско и од други места. Има податок дека македонската етничка група е една од најбројните на тие простори и претставува значаен дел на општественото живеење.

Првите собирања меѓу македонските доселеници почнаа меѓу двете светски војни, а особено во Втората

светска војна, поточно во 1947 година. Тогаш се формира разгранокот „Млад Гоче“ на Македонско-австралискиот народен сојуз (МАНС), а потоа во македонската православна црква „Св. Илија“ од Квинбијан, формирана во 1969 година. Меѓутоа, со зголемувањето на бројот на иселениците и на нивната активност и поради просторните можности се јави потреба од изградба на уште една македонска црква. Така, во 1982 година се формира одбор за изградба на МПЦО „Св. Климент Охридски“ во Канбера.

Катедралната МПЦ „Св. Климент Охридски“ во Канбера по многу нешта е единствен и значаен сакрален монумент на петтиот континент. Таа е сместена во средината на една височинка во квартот „Ред Хил“, (Црвен Рид), односно „Нарабанда“ на домородниот речник. Тоа е едно од најелитните места во Канбера, каде што се сместени повеќето амбасади и други дипломатски претставништва и од каде што убаво се гледа австралиската претстолнина.

Широкиот простор каде што е изградена црквата има 18.000 квадратни метри и е подарок на австралиската Федерална влада од 1982 година. Тоа беше мотив повеќе за македонската заедница да се спроведе широка акција за собирање средства и ангажирање за изградба за вториот македонски храм. Така, на 6 јуни 1983 година се удрени темелите на оваа црква. Тоа е убав пример на македонската архитектура на австралиските простори, која со проектот, димензиите и несекојдневниот изглед на современ и репрезентативен објект влезе во регистарот на значајните споменици во Канбера. Македонските доселеници на тие питоми простори се надеваат дека овој Светиклиментов дом во престолницата на Австралија ќе биде уште позначаен со изградбата на салата за општествени активности во непосредна близина на црквата, училиниците за настава по македонски јазик, историја, географија и религија, како и со уредувањето на околината.

Македонска православна црква „Св. Климент Охридски“ во Порт Кембла, Австралија

Порт Кембла се наоѓа на јужната страна од Вулунгонг во државата Нов Јужен Велс. Тоа е место на челикот и значајно пристаниште за прекуокеански товарни бродови. Само во челичарницата, најголема во јужната хемисфера, се вработени околу 20.000 работници од целиот свет, меѓу кои, според некои податоци, Македонците се најбројни. Меѓу вработените во челичарницата можат да се сретнат доселеници од сите краишта на Македонија, а најбројни се од Охридско, Струшко, Битолско и од Преспанско. Овој индустриски гигант со светски размери привлекол голем број наши луѓе и не е проблем ако човек не знае англиски јазик, зашто македонскиот како да е веќе втор. Многумина од нашите се наоѓаат и на најтешките работи, остануваат и по повеќе часови, но затоа добро заработкаат. Голем е бројот на тие „светски патници“, кои во последно време градат убави и современи домови во своите родни краишта во Струшко, Охридско и во други места.

Црковниот живот на подрачјето на Вулунгонг почна при крајот на шеесеттите години со изградба на МПЦО „Св. Димитрија“. Подолг период таа беше центар и духовен дом за поголемиот број македонски доселеници од Вулунгонг и од околината. Меѓутога, пред сè, поради рапидното зголемување на бројот на Македонците во седумдесеттите години, а и поради некои внатрешни судири, оваа црква стана претесна да ги прими сите верници. Затоа се пристапи кон формирање нова македонска православна црква со седиште во Порт Кембла, каде што е концентрирано бројно македонско иселеништво.

Иницијативата за изградба на новиот духовен и културен центар, што го доби името „Св. Климент

Охридски", дојде на состанокот одржан на 26 јануари 1981 година, кога беше избран Иницијативен одбор, во кој влегоа повеќемина истакнати иселеници. Тоа беше почеток на активностите на оваа втора МПЦ на тие простори од петтиот континент, на кои се проценува дека живеат дваесет до триесет илјади Македонци, кои, всушност, ја реализираа акцијата за собирање средства и учестваа со личен труд во изградбата на нивниот духовен и културен дом.

Еден од најзначајните датуми е 8 јануари 1983 година, кога се изврши т.н. мало осветување на храмот, пред околу 3.000 луѓе од Порт Кембла, Вулунгонг и од Сиднеј. Исто така, бележит ден е 22 мај 1983 година, кога е извршено големото осветување.

Македонската православна црква „Св. Климент Охридски“ е убав православен храм подигнат на една височинка во Порт Кембла во непосредна близина на Тихиот Океан, што наликува на местоположбата на „Св. Климент Охридски“ во древниот Охрид и ги потсетува македонските иселеници на нивната родна земја. Покрај храмот, на 22 октомври 1989 година е поставен камен-темелник за изградба на салата каде се одржуваат концерти, свадби и други манифестации од културно-просветниот живот. Во составот на црквата со успех работи и културно-уметничкото друштво „Билјана“, кое е носител на голем број активности во севкупното живеење и собирање на македонските доселеници, како и во презентирањето на македонското фолклорно богатство.

Македонски православен манастир „Св. Климент Охридски“ во Мелбурн, Австралија

Мелбурн, главен град на државата Викторија и втора по ред метропола на петтиот континент, е расположен на Филиповиот залив на брегот на Тасманиското

Море и претставува значаен австралиски и светски центар. Истовремено, тој е град со најбројно македонско иселеништво во Австралија чии простори се предизвик, живот, вечност и судбина на речиси педесетина илјади Македонци од сите делови на Македонија. Таму можат да се сртнат нациници од Леринско, Битолско, Преспанско, Мариово, Прилепско, Кичевско, Демирхисарско, Охридско, Струшко, Костурско, Воденско, Скопско, Мегленско. Нивните судбини биле условени, пред сè, од тешката економска состојба и услови за живот и работа, а во одделни случаи и од причини што имаат национално-политички карактер. Многумина од нив, особено од егејскиот дел на Македонија, засекогаш се откорнале од своите родни места, а и не им се дозволува да се вратат на дедовското огниште и да ги видат гробовите на своите предци, бидејќи и по корен и по душа се Македонци и му припаѓаат на македонскиот род.

Идејата за формирање македонски црковни општини и за изградба на цркви се роди во редовите на МАНС уште пред неговото формално распуштање. Така, како резултат на силните национални чувства и свест кај македонските доселеници, во Мелбурн се преземени почетни подготвоки за формирање на првата македонска општина „Св. Ѓорѓи“.

Првиот јавен собир, на кој присуствуваа околу 80 луѓе, се одржа на 14 мај 1956 година, на кој беше решено да се формира македонска црковна општина и да се поведе акција за собирање средства за изградба на македонска црква. Се избра комисија чија задача беше да ги води работите околу изградбата на црквата. Комисијата беше во постојани контакти со Синодот и со МПЦ во Скопје, до кои испрати молба црквата да биде под нивна јурисдикција. Синодот одговори позитивно и, од името на МПЦ од името на НР Македонија, испрати вредни копии од фрески од црквите „Св. Климент“ и „Св. Софија“ во Охрид, како и друг црковен прибор.

Камен-темелникот за црквата „Св. Ѓорѓи“ с поставен на многу свечен начин во присуство на голем број доселеници и претставници на австралиското општество, на Илинден 1958 година. Тоа беше настан од вонредно значење не само за Македонците во Мелбурн и во Австралија, туку и пошироко, бидејќи тоа новороденче ги поттикна македонските иселеници по целиот свет да почнат една нова форма на собирање, зближување и афирмација во новите средини.

Во составот на оваа црковна општина, со успех работи манастирот „Св. Климент Охридски“, кој се наоѓа на осумдесетина километри во месноста Кинг Лесик (Кралско Езеро). Овој прв македонски манастир во светот е осветен на 29 јануари 1978 година од архиепископот на МПЦ г. Доситеј, во сослужение на тогашниот надлежен архиерей митрополит Кирил и повеќе македонски свештеници во Австралија. Манастирот располага со голем простор, покриен со бујна вегетација, кој служи за одржување пикници, панаѓури, селски слави и други активности во природа. Во овој македонски парк, во декември 1983 година, се одржаа Деновите на македонската култура. Оваа манифестација, се одржа под покровителство на владите на државата Викторија и на Република Македонија, при што се собраа повеќе од десет илјади посетители. Таа мошне придонесе за мултикультурниот развој на Австралија и за соработката на културно поле со Република Македонија.

Македонска православна црковна општина Св. Наум Охридски во Аделајд

Градот Аделајд, во кој живее речиси половина милион население и кој пленува со својата природна убавина, претставува најважен трговски, индустриски,

спортски, политички, административен, културен центар и главен град на државата Јужна Австралија. Во него, меѓу бројните етнички групи, свое место нашле и околу 7.000 Македонци од сите делови на Македонија. Нив ги има од Костурско, Леринско, Битолско, Прилепско, Воденско, Охридско и од други делови на Македонија.

Првите македонски доселеници во Аделајд и во околните места биле од егејскиот дел на Македонија и пристигнале пред седумдесетина години, а по Втората светска војна и особено по Граѓанската војна во Грција нивниот број рапидно се зголеми. Во Аделајд е изградена МПЦ „Св. Наум Охридски- Чудотворец“ која се вбројува меѓу најубавите цркви во Австралија и е дело на целиот македонски народ на Јужна Австралија, кој е сплотен под крилата на оваа македонска православна црковна општина, а која од година во година бележи сè позначajни резултати.

Почетните активности за собирање заедничко живеење на Македонците во Аделајд почнаа веднаш по Војната, по конституирањето на македонската Република. Така, првата македонска вечеринка беше организирана во 1947 година, на која беше направен апел за собирање помош за подигање иселеничка болница во Скопје и за помагање на македонското движење во егејскиот дел на Македонија. На оваа вечеринка се поставени темелите на првото македонско друштво во Аделајд, што го носеше името „Александар Велики“, кое подоцна стана претходник на сегашната македонска црковна заедница, која во 1957 година, е регистрирана како македонска општина.

Еден од најзначајните и од најсветлите датуми за оваа општина е 16 декември 1967 година кога пред повеќе од 500 луѓе, на свечен начин е отворен Македонскиот народен дом. Потоа во просториите на Центарот беше адаптирана капела за богослужба, каде што Ма-

кедонците ги вршеа своите религиозни потреби, со што заживеа општината. Првата служба на македонски јазик ја отслужи тогашниот свештеник и мисионер Методи Готов, денес поглавар на Македонската православна црква (МПЦ).

Исто така, за историјата на Македонците во Аделајд, 29 април 1984 година ќе остане забележан со големи и светли букви. На тој ден, митрополитот Тимотеј, во сослужение на македонски свештеници, а во присуство на голем број Македонци и нивни пријатели од австралиското општество и од Владата и Републиката, ја освети новата црковна зграда „Св. Наум Охридски“.

Овој духовен и културно-просветен храм се вбројува меѓу најубавите во Австралија. Црквата ја проектираше архитектот од македонското потекло, Цим Петре, по уник на „Св. Наум“, што се наоѓа на брегот на Охридското Езеро. Фреските во црквата се дело на македонскиот уметник од Аделајд Pero Бождаровски, а голем број икони се насликани и од академскиот сликар Спасе Спировски.

Во состав на црквата дејствуваат женската секција, фолклорната група „Билјана“, фудбалскиот клуб, „КУД „Македонија“, библиотеката и радио часот. За одбележување е и печатењето на списанијата „Искра“ и „Панорама“.

Македонска православна црква „Св. Наум Охридски“ во Хамилтон, Канада

Во Хамилтон, градот сместен на југозападната страна на езерото Онтарио, кој се вбројува меѓу водечките центри на железарската индустрија во Канада со успех работи. МПЦ „Св. Наум Охридски-Чудотворец“. Во овој развиен индустриски град кој се наоѓа на крстопатот меѓу Торонто и Нијагара, Македонците почнале да се доселуваат уште во двадесеттите години од овој век. Првите доселеници биле претежно од Ле-

ринско, Битолско, Костурско и од Преспанско, а дenes во Хамилтон и во околината живеат неколку стотини семејства од сите делови на Македонија. Тие трудољубиви, чесни и лојални граѓани на Канада од македонско потекло уживаат голем авторитет и се значаен дел од општественото живеење на Хамилтон и на провинцијата Онтарио.

Бидејќи на северниот дел на езерото Онтарио, во Торонто, веќе постоеше црквата „Св. Климент Охридски“, што потсетуваше на Охридското Езеро и на Охрид, беше одлучено црквата во Хамилтон да го носи името на Наум Охридски, другиот голем просветител, лекар, чудотворец и современик на Климент. Како и во Торонто, и во Хамилтон, инициатор за формирањето на македонската црковна општина беше националната организација „Обединети Македонци“ – гранка Хамилтон.

Пред да се конституира МПЦ „Св. Наум Охридски“, во Хамилтон постоеше фудбалскиот тим „Обединети Македонци“, кој подоцна го промени името во „Македонија“ и во „Илинден“, и кој долг период се натпреваруваше во фудбалската лига на Јужно Онтарио, а беше формиран и познатиот „Македонски национален оркестар“.

Уште во почетокот се формира Иницијативен одбор за организирање на црковната општина, во кој влегоа бројни видни иселеници, особено оние што активно учествуваа во првичните акции за собирање средства. На 24 февруари 1970 година членовите на Управата успеаја овој духовен и културен центар да го регистрираат кај канадските власти. Тоа беше еден од најсреќните мигови и многу значаен датум за историјата на македонските иселеници од Хамилтон и околината.

Овој настан како да им даде кријла на Македонците кои со заеднички сили и многу саможртвувања собраа материјални средства и по една година купија

зграда на една баптистичка црква, што ја преуреѓија во православен духовен храм. Притоа беа подарени голем број икони и други предмети потребни за црквата. На 9 мај 1971 година, во присуство на голем број македонски иселеници од Хамилтон, од Торонто, од Бафало, од Локавана, од Нијагара, од Рочестер и од други места, на свечен начин беше осветена МПЦ „Св. Наум Охридски“. Чинот на осветувањето го изврши тогашниот дебарско-кичевски митрополит Методиј, во сослужение со бројни македонски свештени лица. Потоа почна силен подем на активности, меѓу кои треба да се спомене дека од 1 февруари 1973 година почна со работа неделното училиште на македонски јазик, почна да се емитува македонската радио-програма, како дел од културно-информативната дејност на црковната општина, а во 1978 година првпат се слушна македонскиот збор и на мултикултуралијата телевизиска програма.

Посебно место во целокупниот живот на црквата и припаѓа на женската секција, која од почетокот е десна рака на црковната управа, како и на македонскиот народен оркестар „Децата од Буф“, познатата и призната музичка група која настапува на речиси сите забави, свадби и банкети што Македонците ги организираат во Канада и САД.

МАКЕДОНСКО ЧЕСТВУВАЊЕ НА СВЕТИ КИРИЛ ВО РИМ

Кај македонскиот народ отсекогаш било длабоко и искрено почитувањето на свети Кирил Солунски и неговиот брат свети Методиј.¹¹⁾ Нашите прадедовци на нив им се обраќале молитвено за закрила и духовно раководство речиси секојдневно, а не само кога бил денот на нивниот празник. Ги спомнувале за да се потсетат какви светители стојат во нивното црковно и национално битие. Им се молеле за духовна поткрепа и светлина тогаш кога нивните непријатели биле жестоки и кога сопствените сили им биле при крајот, тогаш кога темнината била ужасна, а надежта на умирање. И тогаш кога ропството и гневот биле неподносливи светите браќа и нивните ученици им боскотеле во мракот и ја поткрепувале нивната вера во посветла и поубава иднина.

Денес кога се обновени древните црковно-народни традиции, кога е обновена Охридската архиепископија

¹¹⁾ Во овој преглед се обработени првите две чествувања и поставувањето на спомен-плочата на гробот на св. Кирил што се наоѓа во познатата базилика „Сан Клементе“ во Рим, кон се извршени од делегација на Македонската православна црква. Притоа е користена книгата од Вера Стојчевска-Антиќ и Славе Николовски-Катин „Во чест на Светите Кирил и Методиј“ „Матица македонска“, Скопје, 1994 година.

во лицето на Македонската православна црква, кога на најсвечен начин ги прославуваме јубилсите на македонските црковни и народни великанни, одлуката за поклонички патувања, во период од 28 години, пред гробот на сесловенскиот апостол, е одлука на чувство на благодарност и пистет кон свети Кирил. Тој ги посеал првите семина на словенската писменост, која станала движечка и животворна сила за сите словенски народи. Светите браќа ги развиле своите духовни дарби и создале дело од непроценлива културно-уметничка вредност, што претставува голем придонес во духовната и културната ризница не само за македонскиот и другите славјански народи, туку и за човештвото во целина.

Како резултат на големата љубов, во 1969 година, Македонската православна црква, македонската држава и македонскиот народ достојно го одбележаа 1100-годишниот јубилеј од смртта на сесловенскиот и рамнинскиот свети Кирил Солунски, авторот и творецот на словенската азбука и темелоположителот на македонската писменост.

Првото чествување од блажената смрт на свети Кирил Солунски се одржа на 14 февруари 1969 година во Рим во базиликата „Свети Петар“, каде што се одржа концептебрација (сослужение) во слово на просветителското дело. Чинот се одржа во таа импозантна катедрала посветена на првиот Христов апостол, кој, исто така, како и свети Кирил Солунски, дошол од Исток во илјадалетниот град, или градот на вечноста – Рим, за да го проповеда христијанското учење. Свети Кирил Солунски дошол да го брани тоа учење, да докаже дека може да се проповеда и на јазикот на Словените, а не само на грчки, латински и еврејски, како што дотогаш се верувало. Дошол кај поглаварот на западните христијани пред единасет векови и бил разбран, и оттогаш христијанската вера се проповеда и на словенски јазик.

На концелебрацијата што ја одржаа словенските бискупи, присуствуваше и делегација на Македонската православна црква којашто ја сочинуваа митрополитите преспанско-битолски г. Климент, американско-канадско-австралиски г. Кирил и протоерејстраврофор г. Климе Малевски.

Светата литургија во црквата „Св. Петар“ ја служеше светиот отец папата Павле VI, со учество на четириесетина кардинали, кои служеа на словачки јазик, а присуствуваа околу 800 поклоници од Чехословачка. По литургијата папата Павле VI ја поздрави македонската делегација на словенските народи со иста срдчност, со каква што беа пречекани словенските просветители, светите браќа Кирил и Методиј, од папата Адријан.

Истиот ден попладне на гробот на свети Кирил Солунски, во базиликата „Свети Климент Римски“ македонската делегација им оддаше почит на личноста и делото на свети Кирил, изразувајќи благодарност што јазикот на македонските Словени го издигнал на степен на книжевен јазик, прифатен од сето словенство. Во таа пригода, делегацијата на Македонската православна црква отслужи молебен, а делегацијата на тогашниот Извршен совет на СР Македонија положи венец од името на благодарниот македонски народ со натпис: „На Кирил Солунски, сесловенски просветител, со израз на благодарност од македонскиот народ“.

Илјада деветстотини седумдесеттата година ќе остане со златни букви забележана во историјата на Свети Кириловиот гроб во Рим, на Македонската православна црква и на македонскиот христијански народ. Имено, во таа година, по повод празникот на словенскиот Апостол, по вторниот беше одржана поклоничка свеченост, на која присуствуваше поглаварот на Македонската православна црква Неговото Блаженство архиепископот охридски и македонски г. г. Доситеј, кој

на свечен начин ја откри спомен-плочата на гробот на свети Кирил, сесловенскиот просветител.

Владата на СР Македонија и Светиот архиерејски синод на Македонската православна црква донесоа одлука видно да ја обележат и овековечат благодарноста и признателноста на македонскиот народ спрема свети Кирил Солунски со поставување спомен плоча на неговиот гроб во римската црква „Свети Климент Римски“. Црковната делегација ја предводеше поглаварот на Македонската православна црква Неговото Блаженство архиепископот охридски и македонски г. г. Доситеј, заедно со членовите на Светиот синод на МПЦ митрополитите злетовско-струмички г. Наум и дебарско-кичевскиот г. Методиј, а беше придружена од поголем број свештеници.

Уште со пристигнувањето на гостите во Рим, црковната делегација беше примена од претседателот на Ватиканскиот секретаријат за единство на христијаните, кардиналот Вилебрандс, во присуство на генералниот секретар на истиот Секретаријат, монсињор Хамер и секретарот на доброволната организација „Каритас интернационаlis“ монсињор Баер.

Кардиналот г. Вилебрандс срдечно се поздрави со црковната делегација и ја изрази својата духовна радост и ѝ посака успех во светата народна мисија. Потоа, Неговото Блаженство г. г. Доситеј, од името на делегацијата и од свое име, ја искажа благодарноста за топлиот прием и христијанското разбирање и, меѓу другото, рече: „Македонската православна црква особено македонскиот народ постојано го чувале во своите мисли и души светлиот лик на св. Кирил. Тоа го правиме со голема христијанска љубов, почит и благодарност кон сесловенскиот просветител свети Кирил, кој потекнува од дамнешните предци на македонскиот народ и овие денови ја чувствувааме големата христијанска и евангелска екуменска радост што при Вас и Неговата Све-

тост папата Павле VI наидовме на сестрано разбирање за ова наше христольубиво и родольубиво дело”.

Потоа, во дијалошка форма, кардиналот монсињор Вилебрандс рече: „Ние сме запознасни со историјатот на вашата Црква и на вашиот народ и се радуваме дека и вис работите врз јакнењето на скуменизмот во светот и премостување на сè она што ги раздвојувало христијаните, а прифаќање на она што ги соединува“.

На 22 мај 1970 година во Рим, Неговата Светост папата Павле VI ја прими во специјална аудиенција делегацијата на Владата на СР Македонија и Македонската православна црква. Приемот траеше околу еден час. Притоа поглаварот на Македонската православна црква, архиепископот охридски и македонски господин Доситеј му ги пренесе на папата Павле VI поздравите од македонскиот народ и Македонската православна црква, заблагодарувајќи му се на аудиенцијата и срдечниот прием, и меѓу другото рече:

„Дозволете, Ваша Светост, срдечно да Ви заблагодариме на приемот и наедно да Ви ги пренесеме поздравите од македонскиот народ и од верниците и свештенството на Македонската православна црква. Исто така, Ви благодариме што наидовте на христијанско разбирање при Вас и Вашите соработници да можеме да поставиме и откриеме спомен-плоча на гробот на сесловенскиот просветител свети Кирил и во црквата „Свети Климент“, од името на благодарниот и признаителен македонски народ.

Ние сме претставници на тој народ, кој во текот на својата национална и црковна историја преживеал вековни ропства и, благодарејќи на бесмртното дело оставено од рамноапостолите свети Кирил и Методиј и нивните ученици, успеал да го зачува своето национално обележје, својот култ и својата православна вера.

Нашиот народ и Црква знаат што значи да се биде национално и црковно поробен, па одејќи по зацртаниот пат на свети Кирил и Методиј и нивните ученици, на чело со свети Климент Охридски, се залагаме за остварувањето на прокламираните екуменски принципи и Ве уверуваме дека Македонската православна црква безрезервно ги спроведува во животот и се стреми кон нивното целосно остварување“.

Потоа, папата се поздрави со митрополитот господин Наум, кој меѓу другото рече: „Во нашата митрополија каде што духовно раководиме, во градот Струмица се наоѓа голема светиња посветена на Светите петнаесет тиверополски маченици, со чија вера нашиот народ се надахнуваше во текот на многуте ропства и успеа да ја зачува својата прадедовска православна вера и сите народни традиции“.

Се поздрави со митрополитот дебарско-кичевски господин Методиј, кој откако се претстави, во своето поздравно слово ја истакна големата црковно-национа улога на Светиклиментовиот град Охрид - „Мал Ерусалим и Сион за словенските народи“ и нагласи дека Македонската православна црква ги негува традициите на св. Кирил и Методиј и на нивните ученици св. Климент и Наум Охридски, нејзини основоположници и настојува да ги спроведе во живот принципите на екуменизмот.

На приемот Неговата Светост папата ѝ упати на црковната и државната делегација на Македонија и на македонскиот народ една порака со следната содржина:

„Мошне сум среќен што можам да ја поздравам делегацијата на високи личности од Социјалистичка Република Македонија, која дојде на комеморација на големиот свети Кирил кого, како и неговиот брат свети Методиј, оправдано го слават како апостол словенски, основач на словенската книжевност.

Свети Кирил беше голем апостол кој знаеше на посебен начин да ја оствари рамнотежата меѓу баарањето на единство и законот на различност. Тој го основа ова традиционално и неминливо начело: црквата ги почитува и ги прифаќа сите услови, сите животни облици на народот, со кои се заветува Евангелието на Господ, прочистувајќи ги, зацврстувајќи ги и задржувајќи ги. Така свети Кирил и Методиј може да го постигнат Христовото откровение и литургискиот и духовниот живот на христијаните да го одомаќинат во културниот живот на словенските народи.

Меѓутоа, колку напори му требаа на свети Кирил за да го оствари таквото дело? Неговото вдлабочување во јазикот и културата на словенските народи беше плод на долго и настојчivo проучување, постојано одречување, поткрепено со ретка генијалност, способност, на тој јазик и на таа култура да ѝ го даде првото писмо, што ќе послужи како адекватно средство да се изрази и прошири преку Светото писмо.

Со тоа тој ги постави темелите на огромниот книжевен и културен развој, кој, сè до денес, се проширува, разгранува, развој на кој вашиот народ му даде голем придонес.

Ние сме ви многу благодарни на вашата посета.

Нека свети Кирил, кој и натаму останува пример за денешните луѓе во настојувањето да се приспособат кон новонастанатите промени, ве вдахнува во вашите напори за слога и мир меѓу народите со различни култури и традиции".

На крајот, папата топло им се заблагодари на своите гости и за големиот драгоцен подарок - оригинална икона „Св. Крштение на Господ Ајсус Христ“ од манастирот „Св. Богородица“ с. Карпчијо-Кумановско, од XVI век, што ја симболизира културната самостојност на македонскиот народ, како и Светото евангелие (во кожни корици) на македонскиот јазик, чија основа ја поставил свети Кирил.

Домаќинот им врачи подароци на своите гости, пожелувајќи им успех во нивната црковно - народна мисија.

По повод денот на св. Кирил и Методиј - 24 мај, на претпразненството на 23 мај 1970 година во Рим се одржа очекуваната со голема радост и гордост пригодна свеченост во базилката „Свети Климент“ каде што веќе полни 11 векови се наоѓаат светите останки на св. Кирил Солунски.

Свеченостите почнаа со молештвието над гробот на свети Кирил, на кое чинодејствуваа поглаварот на Македонската православна црква, архиепископот охридски и македонски господин Доситеј и членовите на Светиот архиерејски синод на МПЦ; митрополитот злетовско-струмички господин Наум и митрополитот дебарско-кичевски господин Методиј со асистенција на дваесетмина свештеници од Македонија.

Притоа архиепископот охридски и македонски господин Доситеј ја откри спомен-плочата изработена во бакар на која на македонски и латински е испишан следниот текст:

**НА СВЕТИ КИРИЛ СОЛУНСКИ,
СЕСЛОВЕНСКИ ПРОСВЕТИТЕЛ СО
БЛАГОДАРНОСТ ОД МАКЕДОНСКИОТ НАРОД**

Од името на македонскиот народ и Македонската православна црква говореше архиепископот господин Доситеј кој рече:

Пресвети и преблажен наш, преподобни оче Кирил,

Над гробот каде што почиваат Твоите свети мошти, денес во овој миг се најдуваме ние потомците, чедата на народот од чии пазуви си излегол и Ти, преподобни оче Кириле Солунски. Се наоѓаат чедата на оној народ на чиј јазик си го направил најблагородниот и животворен

чекор во просветувањето и зацврстувањето во вратата Божја на словенските народи.

Овде во вечниот град Рим, дојдени од нашата Македонија, која била удостосна од спасителната мисија и на св. Апостол Павле, се најдуваме ние претставниците на македонскиот народ и Црква. Тука сме ние наследниците на Вашите ученици и следбеници, на рамноапостолите и нашите светители и просветители св. Климент и Наум, охридските чудотворци.

Тука над твојот гроб дојдени сме да Ти се помолиме, преподобни оче Кириле, и скромно да Ти искажеме должна признателност и благодарност. Зашто, Твоите молитви и просветително дело се најзаслужните што, и Твојот македонски народ, заедно со другите словенски народи, можеше да ги преброди тешките искушенија низ кои мораше да помине во својата макотрина национална и црковна историја.

Додека ги изговорам овие зборови, чувствувајам дека Ти, преподобни оче Кириле, со право ми го поставуваш прашањето: Зошто ова го чиниме со вакво големо задоцнување? Зашто се работи за доцнење од цела една споха, 1.101 година од Твојата смрт?

Сакаме да те увериме, преподобни оче Кириле, дека тоа не се должи на невниманието, непризнанието, уште помалку на неблагодаријата на Твојот народ. Причините за ова се исклучиво во тешкото и макотрино минато, низ кое македонскиот народ и светата Македонска православна црква мораше да помине. Требаше да помине повеќе од еден милениум на тешко ропство, за, слава на Бога, Вам свети брака и на нашите патрони светите Климент и Наум, и македонскиот народ да го огреје сонцето на слободата, а светата Македонска православна црква да го продолжи благородниот пат на Светоклиментовата Охридска архиепископија, што беше неканонски и од иноверна власт прекината во кобната 1767 година.

Преподобни оче Кириле,

Македонскиот народ дури пред четврт век, и тоа само во еден дел од својата сакана земја, се најде слободен. Оној народ на чиј јазик, со Божјата промисла, Ти ги преведе првите книги на словенски јазик и со словенско писмо, народот на Светиклиментовиот древен Охрид, каде што пред повеќе од илјада години работеше и првиот Словенски народен универзитет, низ кој поминале над 3.500 ученици, народот што има големи заслуги за просветата на сите словенски народи, ја имаше најтрагичната судбина последен да се ослободи и со својот литературен јазик последен да влезе во ризницата на светската култура и цивилизација.

Меѓутоа, Те уверувам, преподобни оче Кириле, дека во тешките дни на искушенијата, низ кои врвше мојот народ и Црква, честите молитви што нечујно ги искажуваше нашиот човек кон Господа, беа упатени и кон Тебе, кон твојот брат св. Методија и Вашите ученици свети Климент и Наум, Сава, Горазди Ангеларија. Преку Вас Спасителот, Господ Бог ги услиши нашите молитви и еве денес ние на глас Ве славиме и ја искажуваме нашата топла и срдечна благодарност.

Можеби ќе ни замериш преподобни оче Кириле, што на така скромен начин ја искажуваме нашата безграницна почит и благодарност. А приклонувајќи се кон Тебе, ние Ти се молиме, како досега, така и во иднина, да бидеш наш застапник пред престолот Господов. Едновремено со честита совест Те уверуваме дека македонскиот православен народ, верен на своите претшественици, е и ќе остане доследен кон спасителното учење на Христовата вера.

Во оваа прилика не можам, а да не искажам благодарност и кон блаженопочившиот св. отец папата Адријан II, што така својски Те прими кон крајот на 867 година во Рим, како и на почитуваниите ирски доминиканци, со чија заслуга и до денес се чувани Твоите

св. мошти во овој Божји храм. Впрочем, тоа е должно внимание кон Тебе, преподобни оче Кириле, и заради тоа што со твоја заслуга моштите на свети Климент Римски денес почиваат во овој свет храм.

Поставувајќи ја оваа скромна спомен-плоча, ние чувствувааме долг да изразиме признание и кон вечној град Рим, што во неговите пазуви повеќе од 11 столетија почиваат светите мошти на рамноапостолот и сесловенскиот просветител, на свети Кирил Солунски.

Приклонувајќи се во нашите божествени молитви пред Тебе, преподобни оче Кириле, Ти ветуваме дека доследно ќе го продолжиме патот кон спасението по кој Ти, свети Методија, свети Климент и Наум нас иќ поведовте. Зашто и денес Твоето учење е исто толку, ако не и повеќе нужно на луѓето и народите, човекот да биде брат со другиот, а границите сè помалкуда ги делат скржните и нескржните. Онака, како што Ти од Твојата татковина појде во други земји и татковини да ги учиш луѓето и народите. Амин!

По завршувањето на главната свеченост: откривањето на спомен-плочата над гробот на свети Кирил, делегацијата на Македонската православна црква го посети кардиналот господин Шепар, кој срдечно ги пречека гостите и пројави голем интерес за приемот кај папата Павле VI, за средбите со високите претставници на Римокатоличката црква, а особено за свеченостите по повод откривањето на спомен-плочата над гробот на свети Кирил.

Со посебно задоволство претставниците на делегацијата го истакнаа својот голем восхит од срдечноста и гостоприемноста на Неговата Светост папата Павле VI, на кардиналот господин Вилебранд и на други еминентни претставници на Римокатоличката црква. Притоа, на кардиналот господин Шепар му се искаја особена признателност и благодарност за

неговиот вонреден придонес за успешното извршување на оваа мисија, како и за посредништвото при создавањето на близки екуменски врски со претставниците на Католичката црква.

На 24 мај 1970 година, делегацијата на Македонската православна црква, на чело со архиепископот г.г. Доситеј направи куртуазна посета на Ориенталиниот институт во Рим и мошне срдечно беше примена од директорот Иван Жужек и професорскиот колегиум.

Неговото Блаженство со избрани зборови ги поздрави домаќините и им посака успех во нивната научна и мисионерска работа, а потоа им предаде подароци и тоа: фотографија и албум од репродукции на средновековните фрески и икони од манастирите и црквите во Македонија, Светото писмо на Новиот завет (на македонски јазик) и поголем број книги за црковноисторискиот и културниот развој на Македонија. Од страна, пак, на државната делегација на Македонија на Институтот му беа подарени 50 одбрани дела од македонската историја и литература.

Во вториот дел на програмата настапи Камерниот оркестар на Македонската филхармонија кој исполни дела од македонски композитори. Целата музичко-литературна програма се одвиваше во импозантен амбиент украсен со изложбени фрески од Македонија, посветени исклучиво на св. Кирил и Методиј и нивните ученици св. Климент и Наум Охридски.

НЕКОИ АСПЕКТИ ВО ИЗВЕДУВАЊЕТО НА ВЕРСКАТА ПОУКА (НАСТАВА) ВО РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА

Во Република Македонија, покрај Македонската православна црква, постојат уште двасетина верски заедници и тоа: Исламската заедница, Римокатоличката црква, Евангелско-методистичката црква, Христијанската адвентистичка црква, Христијанската заедница на Еховините сведоци, Баптистичка црква, Христова црква-браќа, Еврејска заедница, Евангелска црква, Пентакосна црква, Конгрешанска црква и др. Секоја од нив има свои карактеристики, посебни форми и интензитет на организираност и дејствување. И покрај општата оценка дека односите меѓу општествената заедница и верските заедници се коректни и, главно, се во рамките на правата и должностите определени со уставите на Република Македонија и Законот за правната положба на верските заедници, сепак, кај нив може да се забележат и тенденции за поинтензивно дејствување, пред сè, на верско-пропаганден план. Ваквите тенденции се манифестираат во настојувањата да се интензивира верскиот живот, да се обезбеди што побројно присуство на верници за време на верските празници, да се опфатат што поголем број верници, особено од редовите на младината за која цел некои

верски заедници организираат младински собири и други пригодни форми на собирање како и верска поука, односно настава.

Тешко е да се одреди бројот на децата во Републиката кои посетуваат верска поука, зашто непостоењето на единствена и точна евиденција придонесува за немање целосен увид во состојбите. Но и таму каде што се изведува верска поука, таа е проследена со бројни прашања, проблеми, деформации и излегување од рамките определени со законски прописи и уставните определби за слободата на вероисповедта. Наспроти оценките дека односите меѓу општествено-политичката заедница и верските заедници во Република Македонија се добри и коректни, не може да се одбегне впечатокот дека нив значително ги оптоваруваат, меѓу другото, и проблемите во областа на остварувањето на правото на верската поука, како вид на изразување на верските чувства.

Изведувањето на верската поука е регулирано со членовите 21 и 22 од Законот за правната положба на верските заедници (Сл. Весник на СРМ бр. 39 од 14 ноември 1977 година), а статусот на Македонската православна црква и другите верски заедници е регулиран со членот 19 од Уставот на Република Македонија од 1992 година.¹²⁾

Од Законот за правната положба на верските заедници произлегува дека верската поука е вид верска

¹²⁾ Устав на Република Македонија,

Член 19

Се гарантира слободата на вероисповеста.

Се гарантира слободно и јавно, поединечно или во заедница со други, изразување на верата.

Македонската Православна Црква, другите верски заедници и религиозни групи се одвоени од државата и се сдружени пред Законот.

Македонската Православна Црква, другите верски заедници и религиозни групи се слободни во основавањето на верски училишта и на други социјални и добротворни установи во постапка предвидена со Закон.

работка која се состои во основно поучување на децата и младинците, меѓутоа, тие учат и за верата, моралот, и за верските гледања на светот и непрактичниот живот според верската заедница. За разлика од верската настава која се практикува само во училиштата каде што се подготвуваат свештени лица, верската поука подразбира воведување на децата и младинците во почетните принципи на религијата, па затоа не смее да биде оптоварена со обемен материјал. Таа е слободна во својата суштина како дел од верските работи и верските обреди, чија програма, начин и метод на изведување ги определува самостојно верската заедница. Меѓутоа, таа самостојност треба да биде утврдена во законски рамки со цел да не се нарушаат уставните принципи и законските определби.

Верската поука ја изведуваат свештеници, имами, проповедници и други верски службеници со декрет одобрение од верската заедница, кои користат верска литература приспособена за деца и младинци.

Верската поука може да се изведува во јавни простории, во кои се вршат верските обреди и верските работи (член 21 став 1)¹³⁾.

Претставникот на верската заедница е должен да ги пријави просториите во кои се изведува верската поука на општинските органи и на Управата за внатрешни работи, најдоцна 30 дена пред нивната употреба. Кон пријавата треба да се приложат докази дека се

¹³⁾ Закон за правната положба на верските заедници
Член 21

Верската поука може да се изведува во јавни простории во кои се вршат верските обреди и верските работи.

За посветувањето на верска поука потребно е согласност од родителите, односно старателот, како и согласност на малолетникот, ако е постар од 10 години.

Верската поука не може да се изведува во времето кога учениците имаат настава во училиштата или се ангажирани во други активности на училиштата.

Надзорот над условите под кои се изведува верската поука го врши општинскиот орган.

исполнети општите услови за употреба на деловни, односно на јавни простории (член 22)¹⁴⁾.

Верската поука не може да се изведува во времето кога учениците имаат настава во училиштата или се ангажирани во други активности во училиштата. Оваа одредба од членот 21 е наполно разбиралива, зашто наставата во училиштето е задолжителна за сите графани до одредена старосна граница, која е предвидена со прописите за задолжително школување. Законот посебно настојува да ги заштити учениците од психо-физичките напори на верската поука во времето кога имаат настава или се ангажирани со други активности.

Според Законот верската поука се третира како лично право на родителите тие самостојно да одлучуваат дали детето ќе ги посетува часовите по верска поука или нема да ги посетува. Во таа смисла одлуката на родителот, односно на старателот треба да биде негова, заснована врз слободно определување без никакви притисоци отстрана. Затоа, значаен услов за посетување на верската поука е согласноста на родителите, односно на старателот, како и согласноста на малолетникот ако е постар од 10 години. Формата на согласност, односно одобрувањето не е пропишана и таа може да биде во било кој облик, меѓутоа битно е оној што ја изведува верската поука да може да докаже дека согласноста на родителите, односно на старателот и согласноста на малолетникот не се спорни.

Скоро сите верски заедници низ верската поука и другите верско-пропагандни активности тежиштето го имаат ставено на опфаќање што поголем број млади

¹⁴⁾ Закон за правната положба на верските заедници
Член 22

Претставникот на верската заедница е должен да ги пријави просториите од член 21 став 2 на овој Закон на општинскиот орган на управата надлежен за внатрешни работи најдоцна 30 дена пред нивната употреба. Кон пријавата треба да се приложат докази дека се исполнети општите услови за употреба на деловни, односно јавни простории.

лица како своја перспектива. За таа цел, ваквите активности се приспособуваат и се изведуваат во такви форми кои се најпривлечни за младите, што зборува за една подолгорочна смислена верска стратегија.

Во новите демократски услови во нашата држава, верската поука се одвива многу слободно и на начин како што им одговара на верските заедници. При тоа се јавуваат голем број прашања и предлози кои треба да се решат со новата законска регулатива. Заради што побрзо надминување на прашањата и проблемите иницирани со верската поука Комисијата за односи со верските заедници на Република Македонија се залага за што побрзо донесување на измените и дополнувањата на Законот за правната положба на верските заедници кои се во процедура кај надлежните владини органи на Република Македонија.

Во овој период на осамостојување на Република Македонија, бројот на верските заедници се зголемува од година во година (ги има 19), а со тоа и потребата од воведување верска поука, односно настава. Така, Македонската православна црква, како национална црква (по примерот на православните цркви во светот), се залага за факултативно изучување на религијата во училиштата. Ваквиот предлог не наиде на разбирање кај надлежните органи на државата. За разлика, пак, од тужкашната состојба, во голем број македонски православни цркви во прекуокеанските земји редовно се изведува верска поука, односно настава, при што свештениците или други квалификувани лица ги запознаваат православните Македонци со основните начела на православното учење и толкување на религијата.

Според зборовите на поглаварот на Македонската православна црква архиепископот охридски и македонски г.г. Михаил, Црквата има свои ногледи на светот, своја филозофија на животот и сето тоа со векови го предава на својот македонски народ преку богослужб-

бите, проповедите, преку црковно-народната традиција. Затоа, денес Македонската православна црква енергично го бара своето место во сегашното општество, во сите институции и во црковниот народен живот. Македонската православна црква отсекогаш водеше сметка за просветувањето, за духовното надградување, за изградба и реконструкција на црквите и манастирите, за правењето икони и фрески, организирањето народни собири и друго. Сè што се правеше и прави е во интерес на македонскиот народ и македонската држава.

Благодарение на ваквите активности на Македонската православна црква и поддршката на народот, црковните објекти во Република Македонија доживеаши широка афирмација во Европа и светот, а дел од нив поминаа и во регистерот на УНЕСКО како споменици од светско културно богатство, што ја потврдува комплексната грижа на државата и на Црквата на црковно-националните и културните споменици за нивно целосно и совесно одржување.

По баарање на Македонската православна црква, од страна на Владата на Република Македонија, се вратени на трајно управување и користење поголем број споменици на културата заедно со конаците и помошните згради, меѓу кои, „Св. Спас“ и „Св. Пантелејмон“ во Скопје, „Св. Софија“, „Св. Климент“ и „Св. Наум“, во Охрид, „Св. Јован Бигорски“ во Дебар, „Св. Гоѓѓи“ во Курбиново, „Св. Архангел Михаил“ во Прилеп, „Св. Гоѓѓи“ во Старо Нагоричане, „Св. Илија во Стар Дојран, „Св. Лентие“, во Водоча и други.

Сите сакрални објекти што се предадени на трајно чување на Македонската православна црква, во изминатиот период беа предмет на посебно внимание и постојана грижа на бројни институти и институции, на Републичкиот завод за заштита на спомениците, при што постојано добија третман на објекти на музејски збирки и галерии значајни за Македонската православна црква, за македонскиот народ и за Македонија.

ГЛАВА ВТОРА

МАКЕДОНСКИ ИНФОРМАТИВНИ ВИДИЦИ

- Улогата на македонските информативни гласила во иселеништвото
 - Македонскиот иселенички печат во Австралија
 - Печатот во Канада со името Македонија
 - Весникот „Глас на Егејците“ за децата бегалци
 - Улогата на весникот „Народна волја“ за Македонците во САД и Канада
 - Македонските радио и телевизиски часови во Канада

УЛОГАТА НА МАКЕДОНСКИТЕ ИНФОРМАТИВНИ ГЛАСИЛА ВО ИСЕЛЕНИШТВОТО

Македонските информативни гласила во прекуоксанските земји Австралија, Канада и САД, како и во западноевропските земји имаат многустрено значење; имаат посебна важност и играат огромна улога во зачувувањето на македонскиот јазик, го зачуваат националниот дух и самобитноста, ги продолжуваат културните вредности на Македонците во новите средини и го јакнат единството меѓу нив. Нивната улога е од посебно значење за продолжување на културните традиции на македонските доселеници во англо-саксонскиот свет, а покомплетно го запознаваат читателот, слушателот и гледачот со македонскиот јазик, културата, историјата, фолклорот, обичаите и др. Исто така, македонските информативни гласила ги изразуваат културните активности и животот на македонските етнички заедници во прекуморските и западноевропските земји, потоа целокупните научни и општествено-политичките активности и напредокот на македонската држава – Република Македонија, како интегрален и иерархиилив дел на македонската заедница во светот и служат како бариера на тубите пропаганди сред македонските иселеници. Во исто време, тие ги

збогатуваат националните вредности преку културните институции во новите средини и на таков начин го збогатуваат мозаикот на мултационалните култури на САД, Канада и Австралија и европските земји.

Гласила печатени до Втората светска војна¹⁵

Процесот на национална афирмација на македонските иселеници започна уште во почетокот на нивното доаѓање во новите средини, кон крајот на минатиот век на северно-американскиот континент, а во двадесеттите години од овој век во Австралија. Со доаѓањето во новите средини Македонците со себе ја понесоа и својата наследена револуционерна традиција, културата, а имаат и поразвиено национално чувство. Тоа го покажува фактот што денес Македонците се интегрален и важен дел во новите средини и стануваат познати и признати меѓу етничките групи.

Весникот „Борба“ започна да излегува од јануари 1902 година. Тоа е прв весник на македонската и бугарската емиграција во Америка. До осмиот број бил орган на Македонско-одринското друштво, а потоа минал во рацете на Бугарите. Всушност, до осмиот број весникот „Борба“ го поставува македонското прашање, со основна теза за автономија на Македонија, додека по овој број преовладуваат теми за Бугарија. Излегле се на сè 15 броја. Последниот датира од 15 октомври 1902 година.

Потоа, кон средината на 1906 година се појави весникот „Работник“, во чиј подиаслов стои дека е „прв

¹⁵ Во овој преглед се презентирани македонските информативни гласила на северно-американскиот и на европскиот континент. Инаку периодот на македонскиот иселенички печат од почетокот на 1902 до 1945 година детално е обработен во публикацијата „Развојот на македонскиот печат и новинарството“ од д-р Боро Мокров, „Здружение на новинарите на Македонија и Основна организација за новинарско-издавачка дејност „Комунист“, Скопје, 1980

бугарски и македонски весник во Америка", а излегуваше секоја среда во Њујорк. Во првата година излегле 43 броја, а во 1908 година се отпечатени само 8 броја, чиј сопственик беше Франк Зоти, Италијанец од хрватско потекло, кој ја диктираше содржината на весникот „Работник", што немаше ништо заедничко со работниците.

Весникот „Народен глас“ – (1907–1944) е еден од најголемите заеднички весници на македонската и бугарската емиграција во САД. Тој е единствен дневен весник. Всушност, до 1913 година, т.е. до шестата годишнина, излегува еднаш, па двапати неделно, додека не стана дневник. Излегува во Гранит Сити, а е печатен во сопствената печатница.

По Првата светска војна се забележува поинтензивно иселување од Македонија во светот, каде што доселениците формираат национални организации и друштва. Како резултат на тоа, во 1922 година дојде до обединување на овие друштва и создавање на Сојузот на македонските политички организации во САД и Канада, што стана многу познат по кратенката МПО. Во почетокот МПО беше независна организација и служеше на интересите на револуционерното движење на македонскиот народ. Меѓутоа, подоцна се откри дека ја спроведува бугарската асимилаторска и денационализаторска политика во Македонија и во светот. Ваквата идеологија се лансира, главно, преку весникот „Македонска трибуна“, што е орган на МПО и излегува континуирано од февруари 1927 година.

Исто така, во периодот меѓу двете светски војни почнаа да се формираат првите македонски независни прогресивни групи во САД и во Канада, а подоцна и во Австралија. Тие беа дел од Македонскиот народен сојуз, чија долгогодишна и плодна прогресивност се пренесуваше преку гласилото „Сознание“. Овој весник беше орган на бугарската секција на Комунистичката партија во САД, во која беа вклучени и македонските прогре-

сивни иселеници. Се појави на 15 декември 1932 година во Детроит, излегувајќи секој петок во тираж од 2.000 примероци. Престана да се печати на 29 октомври 1937 година, а на негово место почна да излегува весникот „Народна волја“. Всушност, на 12 февруари 1938 година, на роденденот на големиот син на американскиот народ, Абрахам Линколн, се појави весникот „Народна волја“, како гласило на прогресивните бугарски и македонски емигранти во САД и Канада.

Весникот „Народна волја“ се печатеше еднаш неделно на кирилица а голем број материјали се печатени во постојаните рубрики на английски јазик. По конституирањето на Народна Република Македонија бројни текстови се печатени на македонски литературен јазик. Весникот „Народна волја“ се печатеше како орган на МАНС сè до 1948 година, обично на шест страници, а се отпечатени 127 броеви во текот на излегувањето.

Со основањето на Македонско-канадски народен сојуз (МКНС) во Канада, во Торонто почна да излегува весникот „Ново време“, како негов орган. Содржината на овој весник беше идентична со онаа на весникот „Народна волја“, како што беа идентични и целите и задачите на МАНС во САД со целите и задачите на МКНС во Канада.

Во март 1930 година се појави „Македонски билтен“, од кој се отпечатени само три броеви. Весникот беше орган на Иницијативниот комитет на организациите на ВМРО (о). „Македонски билтен“ имаше за цел да ги информира иселениците со погледите на македонското прашање од гледна точка на ВМРО (о). Таквиот однос е особено изразен воapelот до македонската емиграција, во кој се апелираше да се борат против врховистите и се повикуваат Македонците на бескомпромисна борба против братоубиците и нивните слуги.

По создавањето на Иницијативниот комитет на независните прогресивни групи, во април 1931 година се одржа Првиот конгрес на сите прогресивни маке-

донски групи кои се обединија во Македонски народен сојуз. Како резултат на широката активност во будињето на македонската свест, на 1 јуни 1931 година се појави весникот „Балканско здружение“, како орган на Македонскиот народен сојуз во Америка чие седиште беше во Детроит. Всушност, „Балканско здружение“ беше продолжение на „Македонски билтен“, а излегуваше до 1934 година.

Неопходно е појаснување за печатењето на весниците како гласила на Бугарите и Македонците во Америка. Тоа е од причини што пред Втората светска војна, според американските закони, клубови, друштва и други облици на организирање и дејности можеа да основаат и да развиваат само оние националности кои беа конституирани како држави. Оттаму попусти беа сите напори да се убедат надлежните фактори во САД и Канада дека Македонците не се ни Бугари ни Грци ни Срби, туку се посебен народ. Меѓутоа, за тогашната американска администрација многу поважно беше тоа од која држава луфето доаѓаат, отколку на која националност ѝ припаѓаат. За неа пресудни беа податоците во пасошите за националната припадност. Во тој контекст треба да се додаде и мошне големата и крајно бескруполозна грчка, српска, а особено бугарска пропаганда ширена меѓу Македонците, која не минуваше без последици меѓу македонските доселеници, предизвикувајќи заблуда, поделба, раздор и други негативни последици меѓу Македонците на североамериканскиот континент и пошироко.

Меѓутоа, со создавањето на Народна Република Македонија, што претставува настап од фундаментално значење и за иселениците, како и со прогласувањето на Македонската православна црква за автокефалина, се создаде широк процес на формирање автентични македонски организации, македонски црковни општини, културно-уметнички друштва, училишта, забавни, спорт-

ски и литературни друштва, како и на издавање македонски весници, списанија, билтени и отворање на македонски радио и телевизиски часови.

Гласила печатени од ослободувањето до денес¹⁶¹

По Втората светска војна во 1957 година МКНС (Македонско-канадски народен сојуз) започна да го издава весникот „Македонски глас“ на бугарски јазик, а само повремено некои статии се печатени на македонски јазик. Овој весник згасна во 1961 година, а тоа значеше и крај на еден период и почеток на друг во информативната дејност кај македонските доселеници во Канада, особено во метрополата Торонто.

Имено, со изградбата на првата македонска православна црква во Австралија и прва воопшто меѓу иселеништвото, црквата „Св. Ѓорѓи“, во Мелбурн, а особено со обновувањето на Охридската архиепископија во лицето на Македонската православна црква, национално-духовниот, културно-просветниот живот и процесите во информирањето во Канада се интензивираат. Во тој период започнаа да се печатат бројни весници и билтени, а се инициирани и радио-часови на македонски јазик.

Првите гласила на македонски јазик ги издаде Националната организација „Обединети Македонци“ од Торонто, меѓу кои „Илинден“ во 1961 година, „Македонски живот“ 1962 година, „Илинденски пикник“ во 1967 година, „Македонија“ во 1971 година, „Канадско-македонски глас“ во 1979, „Македонски глас“ во 1980, сегашниот весник „Обединети Македонци“ и други.

Организацијата „Обединети Македонци“ е формирана 1959 година и претставува собиралиште на бројно

¹⁶¹ Иселеничкиот печат од 1945 до 1992 година детално е обработен во книгата од Славе Николовски-Катин, „Македонскиот иселенички печат“, НИО „Студентски збор“, Скопје, 1993.

иселеништво и организатор на традиционалниот Илинденски пикник на кој се собираат и до 25.000 посетители, а во чија чест се печатат бројни гласила. Членовите, пак, на МПЦО „Св. Климент Охридски“, една од најголемите во иселеништвото, ги издаде списанијата „Духовна искра“ и „Климентов збор“, весникот „Духовна искра“ и поголем број билтени кои се печатени по повод организирањето на црковно-народните собири што секоја година се одржуваат кон крајот на август и во почетокот на септември. Црквата стана издавач на бројни гласила и средиште на голема, многуразнородна и перманентна активност и организираност на Канаѓаните од македонско потекло, во која има место и за љубителите на традициите, обичаите, новинарството, за поклониците на културните, духовните, публицистичките и спортските дејности. И во Канадско-македонското место, во Торонто се печатат билтени за активностите на стапарите на Старскиот дом. Така, во 1977 година се појави гласилото под име „Здравец“ а во 1979 година „Вести“ кои се печатат само на английски јазик.

Во Винзор, пак, прво гласило е „Организациони вести“, орган на Канадско-македонската лига, кое се појави во октомври 1957 година. Тоа беше, всушност, претходник на весникот „Канадски Македонец“ кој прв пат се појави во 1958 година и беше отпечатен по повод 11 Октомври и во чест на прославата што се одржа во тој град, а во 1958 година, пак, е отпечатен „Црковен билтен“. Исто така, во Канада се печатени и други гласила, како што без „Македонски печалбари“, „Канадско-македонски магазин“, „Македонски глас“, „Македонија“ и други, кои ги изразуваат погледите на сопствениците или имаат влијание од некои организации.

Во Канада се отворени и бројни радио и телевизиски часови на македонски јазик, од кои поголемите број се приватна сопственост, а неколку од нив

работат во рамките на организации и на мултикултурата на Канада. Првпат македонската песна и оро се преенесе низ етерот преку „Македонскиот радио-час“ што започна да работи во 1953 година во Ошава, Онтарио. Во 1976 година започна и првиот телевизиски час, кој всушност, претставува и прв меѓу иселеништвото. Потоа со еmitување започнаа и други радио и телевизиски часови не само во Торонто, туку и во другите градови каде живеат Македонци.

Само во Торонто со успех работат пет радио и два телевизиски часа; слушани од бројното македонско иселеништво, бидејќи секојдневно им ја презентираат македонската култура, јазик и музичките достигнувања. Тие ги информираат Македонците за новостите во Република Македонија, за животот и работата во иселеничките организации, како и за активностите во македонските православни црковни општини, друштва, клубови и друг вид асоцијации, кои претставуваат национални, духовни и културно-просветни центри за македонските доселеници во демократска и мултикултурна Канада.

Во овој период започнаа да се издаваат и автентични македонски весници, списанија, црковни билтени, а се отворија и бројни македонски радио и телевизиски часови. Едно од позначајните гласила во Северна Америка во САД е „Македонски збор“ од Детроит, кое се печати од 1977 година, извесен период како списание, а денес како весник. Исто така, речиси во секоја македонска православна црковна општина се печатат црковни билтени, како и билтени по повод одржувањето на црковно-народните собири што секоја година ги организира Американско-канадско-македонската епархија. Овие билтени претставуваат израз на љубовта кон мајката Црква, кон македонскиот народ и Македонија.

Во САД, за првпат македонската песна и оро низ етерот се пренесе во Гери, Индијана, во педесеттите години. Потоа следи македонскиот радио-час во Детройт 1967 година, а во 1970 година започна македонскиот радио-час во Њујорк, потоа, во Колумбос, Чикаго, Рочестер...

Паралелно со создавањето на македонските друштва, црковните организации и другите асоцијации, изразено особено по Втората светска војна, македонските доселеници во Австралија покренуваат и издавање на иселеничките весници, списанија и отворање на радио-часови на мајчин јазик преку кои ги изразуваат целите и задачите на организациите, нивните активности и целокупното живеење, како и стремежите и постигнувањата на македонските доселеници во целина.

Исто така, од непроценлива вредност во информативната дејност за македонските доселеници на петтиот континент се радио- часовите на македонски јазик што се смитуваат во сите поголеми центри и се дел од мултикултурниот информативен живот, а во исто време претставуваат дел од мозаикот на културата на Македонија и Австралија.

Првиот македонски радио-час во Австралија започна во Перт 1947 година, веднаш по излегувањето на првиот иселенички весник „Македонска искра“. Уредници и водители на македонската радио програма беа главно иселеници од Егејска Македонија, всушност основачите на друштвото „Едниство“ од Перт. Овој радио-час постоел во текот на 1947 година и неколку месеци во 1948 година. Тој е темелникот на радио- часовите во Австралија. Потоа почнаа да се отвораат и други македонски радио- часови, меѓу кои во Мелбурн 1959, во Сиднеј 1975, во Њукасл 1977, потоа во Аделајд, Вулунгонг, Цилонг и на други места.

Информирањето на европските простори

Македонците кои работат во поголемите центри ширум Европа, уште со доаѓањето имаа организиран живот преку организациите, клубовите друштвата, црковните општини, печатот и другите асоцијации. Досега се формирани околу 40 клубови и друг вид асоцијации, со македонско национално обележје. Оваа форма на општествено собирање придонесува за зачувувањето на националниот и културниот идентитет на Македонците и нивната врска со родната земја. Така, со различен успех се организираат информативни (печат, радио), културно-забавни, воспитно-образовни, црковно-просветни, спортски и други активности, кои придонесуваат за зближување во новите средини.

Уште со доаѓањето во новите средини во повоениот период, Македонците во западноевропските земји правеа обиди да издаваат гласила на македонски јазик. Во почетокот инициатори беа поединци-емигранти декларирани како антикомунисти во прифатните логори. Оние, пак, емигранти во грчките логори кои изјавија дека се Македонци беа изложени на посебен режим на измачување. Тие беа, главно, членови на Македонскиот национален комитет (МНК) покасно преименуван во Ослободителен комитет на Македонија (ОКМ), на Движењето за ослободување и обединување на Македонија (ДООМ), на Народноослободителниот фронт на Македонија (НОФМ) и други организации.

Прв весник на оние што емигрираа од политички причини во западноевропските земји беше „Македонија“ издаден пролетта 1957 година во Швајцарија, како предвесник на првото списание на македонски јазик во Европа „Македонска лоза“ кое започна да излегува од 1 јануари 1959 година. Потоа, во 1960 година се појави весникот „Слободна Македонија“ во 1963 година списанието „Македонија“ и 1964 „Македонец“. Во ше-

сеттите години се појави списанието „Македонска мисла“, во 1966 година „Камбана“, а во 1963 година „Македонија“. Во 1971 година се појави „Македонска нација“ која имаше најголем век на редовно излегување, и тоа четири години (1971–1974), а потоа повремено до 1990 година како додаток на ова гласило, како орган на ДООМ излегува „Македонска трагедија“ и „Македонска вистина“.

Со доаѓањето на таканаречените „графани на привремена работа и престој“, положбата во печатот и воопшто во организационото живеење на Македонците во западноевропските земји во основа се измени. Започнаа да се издаваат гласила кои ја следеа и прифаќаа политиката на Република Македонија. Таков е случајот со списанието „Македонски весник“ од Гетебург кое започна да излегува под името „Наш лист“ 1977 година, кое излегува и денес и претставува едно од најиздржаните списанија и по форма и по содржина. Редакцијата на ова гласило од 1984 до 1993 година го издаваше и списанието за деца „Снегулка“.

Исто така, 1971 година во Рим на италијански јазик започна да се издава гласилото „Релациони Мачедонија“ кое претставуваше информатор и афирматор на македонската култура, литература, религија итн. Во 1980 година, пак, на македонски јазик започна да излегува списанието „Гласник“ на УНЕСКО. Двете списанија претставуваат убав пример за афирмирањето на македонската вистина и на Македонија.

По поразот на Демократската армија на Грција (ДАГ) во август 1949 година, еден дел од нејзините сили се префрлија во Југославија, а друг дел во Албанија, од каде што се изврши распоред за префрлување во источноевропските земји и Советскиот Сојуз. Пред тоа, пролетта 1948 година беа евакуирани и околу 28.000 деца од селата на слободната територија и од некои села што беа во подрачјата што ги контролираше владејачката војска.

Македонската емиграција, заедно со грчката, живееше и дејствуваше во рамките на сите организирани форми, што ги реализираше Комунистичката партија на Грција, чие раководство и мнозинството од членовите, по поразот на ДАГ беа принудени да емигрираат. Партијата и натаму за емиграцијата претставуваше главна политичка раководна и идеолошка сила, а за сплотување на секта емиграција околу себе и за реализирање на своите програмски цели, формира разни политички и масовни организации и служби со централни раководства и нивни деташирани тела во секоја земја одделно. Сојузите претставуваа масовни организации со основна цел – негување и развој на културно-националните традиции, на политичкото единство на членството, развој на патриотскиот дух и сл. Вака зацртаната активност, сојузите ја спроведуваа преку своите органи, весници и списанија, што нивните централни органи ги издаваа во секоја земја одделно.

Во почетокот се почна повеќе од скромно, со кратки информативни билтени исполнети со најнови информации или ставови на Партијата, со провизорни сидни весници во детските домови и фабричките хали, во кои беа вработени повеќето мигранти, во болниците каде што се лекуваа ранети борци на ДАГ и на други места. Веќе од есента 1949 година на грчки јазик почнаа да излегуваат и првите весници на политичката емиграција, во чии рамки се печатеа и страници на македонски јазик.

Така, во Романија излегуваше весникот „Неа зон“ („Нов живот“), во Унгарија „Лаикос агонас“ („Народна борба“), во Полска „Димократи“ („Демократ“), во Чехословачка „Лаикос агонистис“ („Народен борец“), во Бугарија „Лефтерија“ („Слобода“), а во Ташкент, во Советскиот Сојуз, во почетокот излегуваше весникот под име „Прости ники“ („Кон победата“), кој подоцна го смени името и излегуваше под наслов „Неос дромос“ („Нов пат“).

Исто така, значајна улога во информирањето на Македонците одигра списанието „Македонче“ кое се печатеше во Букурешт во периодот од 1949 до 1953 година, а кое беше наменето за македонските деца и за младината. Тоа беше орган на прогонистите Македонци од Егејска Македонија.

Од 1963 до 1966 година, во Букурешт излегуваше списанието „Македонски живот“. Се печатеше на македонски јазик и на кирилица во тираж од 2.000 примероци. Тоа содржеше бројни текстови, информации и други материјали, го претставуваше животот на политичките емигранти од Беломорска Македонија. Тоа нив ги информираше за резултатите во школувањето на децата, за културно-просветната дејност, за производството по фабриките и другите дејности на Македонците во Романија.

Македонските страница излегуваа редовно сè до 1968 година (период од околу 18 години), а потоа некои од страниците, порано или подоцна, се укинуваа како резултат на ставот на Централниот комитет на КПГ, дека натамошното издавање на македонските страница ѝ пречи на нејзината работа во Грција, односно во напорите за нејзино легализирање и соработка со политичките партии во Грција, за кои македонското прашање не постоеше.

Сите овие весници, списанија, билтени и радио и телевизиски часови одиграа огромна улога во зачувувањето и користењето на македонскиот литературен јазик како средство за комуницирање меѓу македонските иселеници. Тие и сега се можност и средство за афирмирање на културното наследство и достигањата на македонските иселеници и за афирмацијата на Република Македонија и се барира на туѓата пропаганда сред македонското иселеништво.

МАКЕДОНСКИОТ ИСЕЛЕНИЧКИ ПЕЧАТ ВО АВСТРАЛИЈА

Појавата на македонскиот иселенички печат во Австралија е одраз и израз на долготрајната макотрпна борба на македонските доселеници, без разлика од кој дел на Македонија дошле, за афирмација на својот национален идентитет, вера, јазик, фолклор и традиции од дедовската земја Македонија во новите средини. Затоа македонското иселеништво секаде и во секоја пригода го истакнува своето битие и вредностите изразени преку сопствената богата, културна, национална и духовна историја.¹⁷⁾

Потврденото презентирање на сите свои придобивки на македонските иселеници дојде до израз особено по обновувањето на Охридската архиепископија во лицето на Македонската православна црква. Свети-климентовата мајка црква овозможи широк процес на создавање автентични македонски православни храмови, во кои покрај словото Божјо доаѓа до израз македонската вистина, потоа се формираат автентични македонски организации, културно-уметнички друштва,

¹⁷⁾ Во овој преглед е обработен македонскиот иселенички печат (весници, списанија, билтени) во Австралија што го носат името *Македонија или деривација од тоа име и кој излегуваше во периодот од 1945 до 1983 година*

дополнителни македонски училишта, литературни, забавни, спортски и други асоцијации, а започна и активно издавање македонски весници, списанија, билтени, потоа се отворија македонски радио и телевизиски часови и се формираа и други значајни асоцијации, кои во најголем број случаи го носат името „Македонија“ или придавката „македонски“, што јасно зборува за длабоката поврзаност на иселениците од сите делови на Македонија, со матицата, Република Македонија. Така, информативните гласила претежно се со содржини од културно-историските настани, прковно-националниот живот, како и содржини со кои се настојува да се разбуди патриотското чувство кај читателите, и, што е најважно, тоа да се доживее и како еден вид поткрепа на својата земја Македонија и на сè она што е сврзано со тоа име.

Затоа со право може да се констатира дека весниците, списанијата, билтените, радио-часовите и другите средства за информирање во мултикултурна Австралија имаат посебно значење и играат огромна улога во зачувувањето на македонскиот јазик, а особено во продолжувањето на националниот дух и самобитноста, во продолжувањето на културните и другите национални и духовни вредности на Македонците во новите средини, и што е најважно да го јакнат единството меѓу откорнатите од родната земја. Улогата на печатот не само што е незаменива во продолжувањето на културните традиции на македонските доселеници во англосаксонскиот свет, туку печатот настојува во голема мера да го запознае реципиентот на информациите со македонскиот јазик, културата, религијата, историјата, фолклорот, обичаите и др. Исто така, македонскиот печат ги изразува културните активности и животот на македонските етнички заедници на мултикултурниот австралиски континент, потоа целокупните научни и општествено-политички активности и напредокот на

македонските научни и општествено-политички активности и напредокот на македонската држава – Република Македонија, а во извесна мера служат и како бариера на туѓите пропаганди среде македонските иселеници. Во исто време преку културните институции во новите средини доселениците ги збогатуваат своите национални вредности и на тој начин го збогатуваат и мозаикот на мултинационалната култура во Австралија каде што првите Македонци, особено од Беломорска Македонија дошли во дваесеттите години од овој век, за подоцна да се зголеми тој број со доселеници од сите делови на Македонија и да достигне бројка од над двесте илјади.

„Македонска искра“ (1946–1957) – Перт

Прв македонски иселенички весник во Австралија и едно од најзначајните македонски информативни гласила во иселеништвото беше весникот „Македонска искра“. Тој започна да излегува на 11 Октомври 1946 година, на денот кога се отвори нова славна страница во историјата на македонскиот народ во борбата за слобода и независност. Весникот беше орган на организацијата Македонско-австралиски народен сојуз (МАНС). Излегуваше еднаш месечно, а неколкупати излегуваше како двуброј во период од десетина години. Повеќе од една година се печатеше во Перт, а потоа во Сиднеј, а од 1952 година до неговото згаснување во јануари 1957 година во Мелбури.

Во новедната статија во која се изнесуваат целите на весникот меѓу другото се вели: „Македонска искра“ ќе работи со цел да го запознае австралискиот народ и австралиското општество со македонската емиграција, со Македонија и македонскиот народ, како и да ја обедини и да ја собере македонската емиграција околу Македонско-австралискиот народен сојуз.¹⁸¹

¹⁸¹ „Македонска искра“ бр. 1, 11 Октомври 1946 год., Перт.

Уредници на весникот беа прогресивни Македонци од егејскиот дел на Македонија кои се менуваа зависно од времето и местото на излегувањето на весникот, кој се печатеше на македонски јазик со латиница освен насловот кој секогаш беше со кирилица. Одделни статии фотокопирани од некој друг весник се печатеа со кирилица. Тој е јазик на Македонците од Беломорска Македонија, кои не само што немале можност да учат во македонски училишта, туку не им било дозволувано ниту да зборуваат на македонски додека биле во својата родна земја.

„Македонска искра“ излегуваше во тираж од 600 примероци за првиот, двојно се зголеми тиражот за вториот, за подоцна да се зголеми за неколку пати. Се раствураше меѓу Македонците во Австралија, а се испрашкаше и во други земји, особено меѓу прогресивните Македонци во Канада и САД, каде што одигра значајна пионерска улога во информирањето и ги поттикна Македонците надвор од Македонија да се зафатат со издавање весници на мајчин македонски јазик.

Исто така, излегувањето на „Македонска искра“ е од огромно значење за Македонците во Австралија. Весникот внесуваше раздвиженост меѓу македонското иселеништво и претставуваше настан од посебно значење. За многумина тоа беше првпат да гледаат весник напишан на мајчин македонски јазик, затоа и беше приман со љубопитство, возбуда и радост. Во него редовно се пишуваше за настаните и активностите на организацијата МАНС, потоа за значајните настани во Австралија и во светот, како и информации за изградбата, обновата и напредокот на НР Македонија. Затоа, за голем број иселеници кои не знаеја английски јазик, весникот претставуваше и единствено информативно средство во новата средина.

„Македонски глас“ (1957–1958) – Сиднеј

Веднаш по престанувањето на „Македонска искра“ во јануари 1957 година, во февруари истата година, како двоброј за февруари и март во Сиднеј се појави „Македонски глас“. Весникот излегуваше како двоброј, макар што беше најавено дека ќе излегува еднаш месечно. Во првата година се издадени пет броја, во втората година беше издаден шестиот број за декември–јануари, а по подолга пауза во јуни 1958 година се појави последниот седми број. Весникот излегуваше на среден формат латиница. Само главата на весникот, односно клишето, е со кирилица, на кое стои дека е ова единствен македонско-австралиски комерцијален и социјален весник. Најголемит број текстови се на македонски јазик, со употреба или со големи примеси на леринскиот и костурскиот народен говор, а има текстови и на английски јазик.

На првата страница во текстот под наслов „Отворено писмо до целата македонска емиграција“, во бројот 2 за април и мај 1957 година, покрај другото, се вели: „Од името на Македонско-австралискиот народен сојуз и од името на новиот весник „Македонски глас“, ние Македонците во неговата управа преку неговите страници сакаме да ја поздравиме целата емиграција во Австралија со желба за добро здравје. На Шестата конференција во јануари е донесено решение да престане да излегува весникот „Македонска искра“, а да започне да се печати „Македонски глас“, како нов весник. Тој не е приватен весник, туку е на целата македонска емиграција и треба да се знае дека ние сите не сме само добри Македонци, туку и добри Австралијци“.¹⁹⁾

¹⁹⁾ „Македонски глас“ број 2, април–мај 1957, Сиднеј

„Македонски език“ (1960) – Мелбурн

Оваа специјална публикација на Комитетот за протест против забраната на македонскиот јазик во Грција се појави во март 1960 година, во пет илјади примероци, на 4 страници, голем формат. Издадена е на македонски јазик, латиница, а има текст на английски и на грчки јазик. Бројот обилува со материјали во врска со забраната на македонскиот јазик во Грција. Во одбрана на својот мајчин јазик, македонските доселеници во Беломорска Македонија одржаа протесна конференција во Аделајд, на 2 и 3 јануари 1960 година, на која се собраа истакнати иселеници и нивни пријатели, од каде што произлезе и една Резолуција која е испратена на многу адреси ширум светот.

Исто така, во овој број е поместен текст на грчки јазик, преземен од атинскиот весник „Сфера“ од 1 септември 1959 година, во кој се опишува церемонијата на заколнувањето на македонските селани од селото Крпешина, Леринско, а присуствуваат и претставници од сто села од Леринско, во присуство на военни и цивилни власти и од оштествените и националните организации. Се „заколнале“ да не го употребуваат мајчиниот јазик. Невидена неправда! Во бројот е поместен интегралниот текст на заклетвата што селаните морале да ја изговорат.

Исто така, во продолжение на овој број се поместени Резолуцијата и други информации и соопштенија, со кои се упатуваат македонските доселеници во Австралија, да протестираат пред сите грчки конзулатарни претставништва во Австралија, потоа за протесната конференција и текст за одбраната на мајчиниот јазик.

„Македонски илинденски весник“ (1966–1967)
– Мелбурн

Првиот број на ова македонско гласило се појави во август 1966 година на шест страници, како продолжение на „Билтенот на Македонската православна црква Св.

Ѓорѓи" од 1965 година, а по повод прославата на Илинденското востание. Во него преовладуваат текстови за Илинден, статии по повод 40-годишнината од смртта на Крсте Мисирков, за 1050-годишнината од смртта на Св. Климент Охридски и друго. Посебно место е посветено на десетгодишнината од формирањето на Македонската православна општина во Мелбурн, потоа информации за работата на македонската општина во Перт и за илинденските прослави. Не е наведено кој го уредува весникот, но се чини дека уредници се членови на црковната општина.

Другиот број на „Македонски илинденски весник“ излезе во август 1967 година, на десет страници. Тоа е издание на македонските општини од Мелбурн, Перт, Аделајд, Були, Вулунгонг, Порт Кембла, Њукасл, Квинбийан и Шепартон. Голем простор во бројот два е посветен на работата во македонските заедници широку Австралија, каде што се одвиваат голем број значајни активности, како и текстот што се однесува на македонскиот народ и последните настани во Грција. Од ова гласило се отпечатени само два броја.

„Македонски весник“ (1967–1975) – Мелбурн

Со зголемувањето на активностите во македонската општина во Мелбурн, се зголеми и потребата за почесто издавање на иселенички гласила. Затоа, на местото на двата броја од „Македонски илинденски весник“ во декември 1967 година како божиќно издание се појави првиот број на „Македонски весник“, но бидејќи не е билтен, ниту е врзан само за Илинден, се вика само „Македонски весник“. Гласилото не е редовно, туку излегува обично трипати: пред Божиќ, Велигден или Илинден, затоа во поднасловот се вели дека е божиќно, велигденско или илинденско издание.

Овој број е посветен на прогласувањето на автокефалноста на Македонската православна црква, во која се потенцира значајето на тој историски чин за македонскиот народ. Потоа е објавен текст дека се формираат епархии за македонските цркви во Австралија, САД и Канада, како и за новоизбраните македонски владици. Тој излегување во периодот од 1967 до 1975 година.

„Македонски весник“ е публикуван како орган на Македонската православна заедница за Мелбурн и Викторија „Св. Ѓорѓи“ во Фицрој, а е издание на македонските општини во Мелбурн, Перт, Аделајд, Були, Вулунгонг, Порт Кембла, Јукасл, Квинбијан и Шепартон, што значи на сите македонски иселенички колонии во кои постојат поголеми концентрации на македонското иселештво и организиран живот. Весникот е печатен на македонски јазик латиница, а се поместувани и голем број фотографии, со текстови и на английски јазик.

„Македонија“ (1969) – Сиднеј

Првиот број на весникот „Македонија“ се појави во Сиднеј на 13 март 1969 година. Отпечатен е на 8 страници на среден формат на македонски јазик со латиница. Единствено само главата на весникот е со кирилица, како и неколку текстови во вториот број. На клишето со латиница стои дека главен и одговорен уредник, директор и печатар е Панајот Георговски, иселеник од Мелбурн. Во воведот, пак, кој е поместен на првата страница, покрај другото, се вели: „Нашиот сонародник П. Георговски пред извесно време дојде на идеја да почне да издава таков весник. Тој има околу себе повеќе интелектуалци кои се готови да му помогнат во реализацијата на неговите планови... Весникот е независен и рекламино-информативен, а тоа значи дека

нема да се врзува со каква било идеологија и политика. Весникот „Македонија“ ќе донесува вести и информации од животот во македонските заедници во Австралија – втората татковина, а во исто време и за стариот крај – Македонија, каде што во текот на двете десетлетија е направено повеќе отколку во многу столетија²⁰⁾.

„Нова Македонија“ (1969) – Сиднеј

Гласникот првпат се појави во Сиднеј на 19 април 1969 година како неделник, чиј издавач беше извесен Чек Лорд, а главен и одговорен уредник Драги Неделковски. Главата е на македонски, латиница и ги содржи основните податоци. Весникот се појави на македонски јазик со латиница, на 8 страници, по цена од 15 центи. Весникот беше неделник, исто како и весникот „Македонија“ и излезе по неговото престанување, што веројатно не е случајна коинциденција. Една страница е посветена на свадбените обичаи во Мариово, проследени со голем број фотографии, потоа две страници се посветени на рекламино-пропагандни материјали на фирмата „Странд електроникс“ која е на иста адреса, каде што се печатеше ова гласило. Исто така, поместени се многу огласи за работа, продажба, како и куси текстови со хумор.

Во почетокот на мај 1969 година се појави уште еден број. Во него нема многу вредно за одбележување и претставува една епизода на странични и недобро-намерни тенденции во процесот на организираното собирање на македонските иселеници во Австралија, а тоа што го споменуваме е резултат на настојувањата да ги регистрираме сите изданија во Австралија печатени на македонски јазик.

²⁰⁾ „Македонија“, бр. 1, 13 март 1969 година, Сиднеј.

„Македонска вистина“ (1970–1972) – Мелбурн

Првиот број на ова македонско гласило излезе во Мелбурн на 19 август 1970 година, на македонски со латиница и со кирилица, а некои текстови се и на английски јазик. Главата на весникот е со кирилица со црвена боја, на која во центарот е нацртано сонце со зраци во чија средина се дадени пружени раце во знак на пријателство меѓу Егеј–Вардар–Пирин. Под тоа стои дека гласилото е весник на Македонците во Австралија.

Во воведникот на првиот број што е поместен на првата страница, покрај другото, се вели: „Македонската емиграција во Австралија долго време ја чувствуваше потребата од македонско гласило. Бројот на Македонците во Австралија се смета дека изнесува 60 илјади. Нам ни е дадена слобода од демократската австралиска влада да живееме рамноправно со другите народи и народности. За нас е тоа голем подарок, а иие знаеме и треба да го цените, дотолку повеќе што нашата Татковина е расчерченена. На Македонците од Австралија им недостасува македонски весник. Навистина, Македонската православна црковна општина издава таков лист, но со три броја во годината не може да се задоволат чувствата на нашиот народ“.²¹⁾

Во продолжение се вели дека весникот „Македонска вистина“, покрај другото, треба да ги задоволува и да одговара на желбите и потребите на сите луѓе и дека тој ќе ја брани македонската вистина, а неговото мото ќе биде „Македонија на Македонците“. Во почетокот замислата беше ова гласило да излегува секоја среда во неделата, но поради некои технички и други причини, излегуваше секоја втора среда. Во период од две години излегоа 28 броеви.

²¹⁾ „Македонска вистина“ год. I бр. 1, 19 август 1970, Мелбурн.

„Македонија“ (1972) – Порт Кембла

Во предградието на Вулунгонг, во Порт Кембла, во почетокот на седумдесеттите години, кога бројот на доселениците од Македонија постојано се зголемуваше, се појави првиот број на весникот „Македонија“. Тој излзе како месечник во февруари 1972 година, на 8 страници, на среден формат. Се појави на македонски јазик кирилица, а има текстови и на английски јазик. Тој е исполнет со текстови преземени од други весници што излегуваа во Републиката. Сопственик и одговорен уредник беше Жан Мицикијан, кој се потпишува како J. Мицикан, роден скопјанец, а Ерменец по потекло. Весникот содржи вести и други информативни материјали од Австралија, Р. Македонија, како и други вести од културата и од други области.

Од весникот „Македонија“ излегаа само три броја кои се исти по форма и идентични по содржина.

„Македонски живот“ (1974–1975) – Мелбурн

Гласилото за првпат се појави во Престон, Викторија, во април 1974 година како месечник, а како весник на Македонците во Австралија. Тој е орган на македонските православни црковни општини „Св. Илија“ од Фуцкрај и „Св. Никола“ од Престон. Во почетокот, весникот е печатен на македонски јазик со латиница, а потоа со кирилица, секој 15-ти во месецот, на 12 страници. Насловната страница на весникот е на македонски и на английски јазик. Првите три броја биле бесплатни, а потоа цената за примерок беше 20 центи. Гласилото го уредувал Редакциски колегиум составен претежно од наставници меѓу кои: Христо Машаровски, Крсте Наумовски, Јованче Јосифовски, Живко Стојановски, Трајан Петровски и Цане Степановски.

Во воведот од првиот број на „Македонски живот“, што датира од средината на април 1974 година, покрај другото, се вели: „Македонската смиграција на австралискиот континент датира уште од пред четириесет години. Во овој период, од година во година бројот на смигрантите сè повеќе се зголемува, затоа се јавува потреба за културно-просветен и забавен живот, како и за информирање. Секој добронамерен потег на овој план беше очекуван со големо задоволство. Меѓутоа, сите тие весници завршуваат без успех. Затоа Редакцискиот колегиум составен од просветни работници, а под покровителство на МПЦО „Св. Илија“, одлучи да го издава весникот „Македонски живот“.²²⁾

Овој весник излегуваше повеќе од една година, а се издадени 18 броеви кои претставуваат убав пример на новинарска дејност на Македонците во Австралија.

„Македонски општински весник“ (1975–1976) – Перт

Ова гласило на Македонската општина од Перт, Западна Австралија, е регистрирано како периодично издание од категорија „Б“, а се појави на македонски со латиница и со кирилица и на английски јазик, при што во македонските текстови се скреќаваат многу архаични зборови од Леринско-костурскиот регион. Главата на весникот е на македонски јазик; во средината е етничката карта на Македонија со ликот на Гоце Делчев, а под насловот на весникот има цртеж на Општинскиот центар. Првиот број е отпечатен како двоброј за април–мај 1975 година, чија цена била 5 центи. Тој е отпечатен на 4 страници на голем формат, а главен и одговорен уредник е Крис Ангелковски.

Во првиот број е поместен текст за активностите во Општината, како и фотографија на Комитетот на

²²⁾ „Македонски живот“, број 1, април 1974 година. Престон.

општината за 1975 година. Во текстот под наслов „Во одбрана на македонската национална чест и достоинство“, покрај другото, се вели: „Измина доста време од последното издание на нашиот општински орган – „Месечни новини“, а во тоа време се случија мошне важни и актуелни работи. Имено, станува збор за предизвикувачки појави кои доаѓаат овојпат од грчката страна, односно од големата грчка пропагандна машинерија, која се спроведува и се поддржува од грчките дипломатски претставништва. Нашиот трудолубив и чесен македонски народ се гиаси и со презир гледа на појавата на таканареченото друштво „Пан Македоники“.²³⁾

**„Приказ за македонското национално прашање“
(1975) – Мелбурн**

Ова гласило е специјално издание на Централниот комитет на Движењето за ослободување и обединување на Македонија (ДООМ) и на весникот „Македонска нација“. Тоа е печатено во декември 1975 година на английски јазик, на 24 страници во формат на списание. Приказот е преведен и публикуван од огранокот на ДООМ во Мелбурн.

Како што е наведено во воведната статија што е поместена на втората страница, во Приказот е дадена историската вистина за македонскиот народ и неговата сегашна борба за слобода и независност на македонската земја. Во продолжение се наведува: „Со Приказот се апелира до владите на сите демократски сили, како и до властите и народите на третиот свет да им помогнат на Македонците во нивната борба до коечна слобода за подобар човечки живот и подобар животен стандард“.

²³⁾ „Македонски општински весник“ број 1, април–мај 1975, Перт.

Приказот е печатен на македонски, английски, француски и руски јазик и е дистрибуиран од членовите, активистите и поткрепувачите на Движењето за ослободување и обединување на Македонија.

„Глас на Македонците“ (1977 –) – Сиднеј

Гласилото е орган на Австралискиот поткомитет на Движењето за ослободување и обединување на Македонија (ДООМ). И покрај тоа што не е наведен датумот на излегувањето на првиот број, од содржината може да се претпостави дека, всушност, е отпечатен во Сиднеј, Нов Јужен Велс, во октомври 1977 година. Весникот е отпечатен на македонски јазик, на 16 станици, но не е дадено кој го уредува. На клишето од главата од левата страна е даден амблемот на ДООМ, во средината е ликот на Гоце Делчев, а на десната страна е поместена етничката географска карта на Македонија. Под тоа стои слоганот „Нема слобода без револуционерна борба“.²⁴⁾

Првиот број на „Глас на Македонците“ е посветен на 11 Октомври, а значаен простор е отстапен на текстот за загадочната смрт на Васко Карапелевски, што е преземен од „Македонска нација“, потоа изворни текстови за состојбите, прашањата и проблемите со свештените лица во црковните општини во Австралија.

Настојувањата на весникот се да излегува на две недели и да се испраќа бесплатно во сите земји каде што живесат Македонци. Главен и одговорен уредник е Ангеле Вретоски, а се јавуваат поголем број уредници, но под псевдоними или со имиња кои тие ги избрале. Инаку, во наредните години ова информативно гласило

²⁴⁾ „Приказ за македонското национално прашање“, декември 1975, Мелбурн.

излегувало во вид на списание од 20 до 32 страници, на македонски јазик со кирилица а има позајмени текстови и на английски јазик. Гласилото повремено излегува и денес.

„Македонски спорт“ (1978) – Мелбурн

Ова е прво спортско списание во Австралија, а и пошироко меѓу македонското иселеништво. Тоа започна да излегува 1978 година. Првиот број е отпечатен на македонски јазик со кирилица и на английски јазик, на осум страници како орган на Спортското друштво „Престон–Македонија“. Не е назначено кој го уредува, но се чини дека уредници се членовите на Спортскиот клуб. Во кусиот вовед, покрај другото, се вели: „Македонски спорт“ на своите страници ќе пишува исклучиво за спортскиот живот на Македонците во Австралија и во Република Македонија. Редакцискиот одбор ќе стапи во контакт со „Нова Македонија“ од Скопје и ќе бара редовно известување за спортските настани во Македонија, како и за пресликување на готови материјали од весникот... Овој весник за кусо време ќе излегува периодично, сè додека не се решат сите технички проблеми и додека не се најдат редовни репортери ширум Австралија. Потоа се планира гласилото да излегува на секои две недели“.²⁵⁾

„Македонски етник“ (1979) – Сиднеј

Ова гласило е официјален весник на Македонската етничка комуна за Нов Јужен Велс, печатено во печатницата „Браќа Миладиновци“ во Сиднеј. Првиот број излезе во декември 1979 година на 12 страници, на поголем формат на македонски јазик со кирилица, а половина текстови се на английски јазик. Отпечатен е на убава хартија.

²⁵⁾ „Македонски спорт“ бр. 1, 1978, Престон

Бројот 1 е посветен на Даме Груев (1871–1906) и на првата страница е поместена фотографија од Груев. На втората страница е рефератот што е прочитан на спомен–вечерата, организирана од страна на членовите и симпатизерите на Македонската етничка комуна во Нов Јужен Велс. Рефератот, како и извештајот за Етничката комуна се напишани на македонски литературен јазик.

Една од најзначајните дејности на Македонската етничка комуна, се вели во продолжение на весникот „Македонски етник“, е да ја развие својата дејност низ цела Австралија со заедничка работа на сите други организации, да има свој пратеник во Австралискиот парламент, кој ќе ги брани интересите на Македонците во Австралија од секакви туѓи посегања и од секаква дискриминација.

Во продолжение на английски јазик е поместен опширен текст за Даме Груев, потоа текст за античките Македонци, за праисторискиот период на Македонија и материјалот под наслов „Контроверзност за потеклото на античките Македонци и нивниот јазик“. На последната страница е поместен ликот на Александар Македонски и етничката карта на Македонија.

„Македонија“ (1982 –) – Мелбурн

Весникот „Македонија“ е седмичен гласник и денес излегува секој вторник. Првиот број се појави на 3 август 1982 година и до денес се отпечатени околу петстотини броеви. Првиот број е отпечатен на среден формат на 16 страници. Цената на чинењето е 60 центи, а за Тасманија и Западна Австралија 70 центи. Весникот се печати на македонски и английски јазик, а главен и одговорен уредник е Панко Стамкоски, иселеник од Егејска Македонија, а му помага неговата сопруга Марија. Всушност, овој неделник е збир на позајмени

текстови што се објавуваат во дневните и периодичните гласила од Републиката. Единствено на втората страница повремено се поместуваат текстови со изворна содржина, а се среќаваат и други текстови особено во спортскиот дел.

Во воведникот што е поместен на втората страница на македонски и англиски, меѓу другото, стои: „Ние сме 300.000 Македонци во Австралија, една од малките нации на овој континент и при овој демократски систем, која сè уште нема седмичен весник... Ќе се трудиме да ја отстраниме секоја трага на омраза, злоба, љубомора, себичност и цинизам со целосно применување на љубов кон сите Македонци. Страниците на „Македонија“ ќе бидат пристапни за секој што е Македонец или има симпатии кон Македонците и македонството. Само така ќе станеме независна и успешна нација на секое поле од нашата активност, високопочитувана, не само од нас самите, туку и од сиот цивилизиран свет“.²⁶⁾

Во овој период тринаесетина години весникот „Македонија“ излегува со осцилации и не секогаш навреме. Според кажувањата на сопственикот и уредникот Стамкоски, весникот денес се печати во пет илјади примероци и се дистрибуира низ цела Австралија. Денешните броеви на весникот „Македонија“ се исти по форма, а побогати по содржина од оние во минатото. Единствено е модифицирана главата на весникот која во минатото беше на македонски и со кирилица, денес е на англиски. На левата страна на главата е поместено знамето со лавот, а цената на чинење е еден долар. Во последните години ова гласило содржи бројни реклами-пропагандни материјали од кои, вкупно, се финансира поголемиот дел на весникот.

Се чини, весникот „Македонија“ како неделник на македонски јазик, има најдолг период на излегување во

²⁶⁾ „Македонија“, бр. 1, 3 август 1982 година, Мелбурн

Австралија, а и пошироко. За сето време на печатењето има различни содржини и неговиот квалитет зависи од позајмените текстови од гласилата што се печатат, главно, во Република Македонија. Од изворните текстови, пак, посебно внимание заслужуваат оние од уредништвото, големиот број писма од читателите и одговорите, полемиките со поединци и други информативни гласила, критичките осврти и други материјали со поизразени патриотски чувства.

Сите овие информативни гласила значат запознавање и афирмирање на македонското иселеништво, како и откривање и афирмирање на нивното културно, просветно, социјално, духовно и патриотско битие. Таа е проблематика која навлегува во душата на македонските доселеници во Австралија, чиј животен пат минува низ многу искушенија, превирања, себе-преиспитувања на аматерско и професионално новинарско ниво. Затоа предизвикот да се навлезе и да се биде седма сила е уште поголем и неодминливо наметнат како човечка благородна обврска која исполнува.

ПЕЧАТОТ ВО КАНАДА СО ИМЕТО МАКЕДОНИЈА

Првите гласила на македонски јазик во Канада ги издаде Националната организација „Обединети Македонци“ од Торонто, меѓу кои „Илинден“ во 1961 година, „Македонски живот“ 1962 година, „Илинденски пикник“ во 1967 година, „Македонија“ во 1971 година, „Канадско-македонски глас“ 1979 година, „Македонски глас“ 1980, сегашниот весник „Обединети Македонци“ и други. Членовите, пак, на МПЦ „Св. Климент Охридски“, една од најголемите во иселеништвото, ги издаде списанијата „Духовна искра“ и „Климентов збор“, весникот „Духовна искра“ и поголем број билтени кои се појавија по повод организирањето на црковно-народните собири што секоја година се одржуваат кон крајот на август и во почетокот на септември.²⁷⁾ Црквата стана издавач на бројни гласила и средиште на голема, многуразиородна и прерманентна активност и организираност на Канаѓаните од македонско потекло, во која има место и за љубителите на традициите, обичаите, новинарството и за поклониците на културните, духовните, публицистичките и спортските дејности.

²⁷⁾ Во овој преглед се обработени информативните гласила во Канада кои го носат името „Македонија“ или деривации од тоа име во периодот од 1945 до 1992.

„Македонски глас“ (1957 – 1961) – Торонто

Првиот број од ова информативно гласило со прогресивни комунистички идеи коишто одговараа на времето, но со свртеност кон сталинистичките погледи, се појави во Торонто, на 24 мај (петок) 1957 година, како гласило на големата прогресивна група Македонци од Егејска Македонија и малкумина Бугари со комунистички идеи, но кои имаа извршено силно влијание врз македонските доселеници. Весникот се печатеше на бугарски јазик, речиси во секој број имаше преземени текстови на английски јазик, а само повремено текстови на македонски јазик, меѓу кои и оние од информативните гласила што излегуваа во Република Македонија, но многу малку изворни на македонски јазик. Само првиот број е отпечатен на 16 страници, а сите други до последниот се на 8 страници со ист слог и ист квалитет на хартија.

Во воведната статија што е поместена во првиот број од весникот, покрај другото, се истакнува дека на 12 мај 1957 година е одржан состанок на Уредничката комисија чиј член е и Мајкл Талин, која одлучи да се пристапи кон издавање на весникот „Македонски глас“. Комисијата смета дека за македонската и бугарската емиграција во Канада е неопходен еден весник на роден разбиралив јазик кој ќе и служи на македонската и на бугарската емиграција, но строго непартички и независен од иницијатива организација. Весникот треба да има македонско име, па да има канадско-македонска форма. Понатаму, се дава слика за бројот и потеклото на иселениците. Поголемиот број од смигрантите во Канада се македонски Славјани од Егејска Македонија и тоа од селата: Желево, Трсје, Смрдеш, Габреш, Трново, Ошчима, В'мбел, Баница, Загоричани, Брезница, Руља, Бесфина, Буф и др. Од Вардарска Македонија има околу 100 души од Ресенско, Прилеп и Битола, а од Пиринска Македонија само 30–40 души од Разлог и Банско, додека

Бугари во Канада има околу 200–250 души. Се смета дека сите заедно се од 15 до 20 илјади души.

Во продолжение на воведот се вели: „Односите меѓу македонската и бугарската емиграција се добри. Тоа се блиски народи, меѓутоа Македонците се едно, Бугарите друго. Имајќи ги предвид тие разлики весникот „Македонски глас“ ќе служи еднакво на двете емиграции и не треба да се јави никаков шовинизам. Бидејќи македонското прашање не е решено, членовите на весникот мислат тоа најлесно ќе се реши со формирање на балканска федерација“.²⁸

Во тој период тезата за еднаква балканска федерација беше од многумина прифатлива, особено од попрогресивите Македонци по потекло од Егејска Македонија. Меѓутоа, преку таквата платформа Бугарите ги спроведуваа своите планови и ја остваруваа својата асимилаторска политика кон македонските доселеници.

Одлучено е весникот „Македонски глас“ да излегува секој втор петок во тираж од 2.000 примероци и да се дистрибуира насекаде каде што живеат Македонци и Бугари. Редакцискиот одбор се состојаше од членови на Македонско-канадскиот народен сојуз (МКНС) и се избираше секоја или на две години. Меѓу Македонците во почетокот на излегувањето на весникот, посебно без ангажирани доселениците од македонско потекло: Спиро Василев, Мајк Талин, Коста Пачко, Крис Василев и други од огранокот на прогресивите Македонци.

„Канадски Македонец“ (1958–1961) – Винзор

Весникот е продолжение на „Организациони вести“, гласило на Канадско-македонската младинска лига од Винзор, Онтарио, првата македонска органи-

²⁸ „Македонски глас“, број 1, 24 мај 1957, Торонто

зација на северноамериканскиот континент. Тој е едно од првите гласила во Канада и САД со чисти македонски идеи и со концепција за поддршка на Република Македонија. Тој беше весник што работеше на освествување на дел од македонската емиграција која долги години била во канците на туѓинските пропаганди, особено под бугарската, чиј експонент бил и е МПО (Македонски патриотски организации) и нивното гласило „Македонска трибуна“ што сè уште се печати во САД. Весникот „Канадски Македонец“ првпат се појави во 1958 година, по повод 11 Октомври и во чест на прославата на тој празник на македонската Република што се одржа во Винзор.

Првиот број на „Канадски Македонец“ е отпечатен повеќе на англиски, а мал дел на македонски со латиница, но коректен јазик со употреба на зборови од леринско-костурскиот дијалект. Како есенско издание, тој е на 10 страници, на среден формат 28 x 41 см. Весникот беше официјален орган на Канадско-македонската младинска лига (КММЛ). Првиот број го уреди Редакциски одбор на Националниот комитет на КММЛ, чиј претседател бил Том Шапарданов, бизнис менаџер бил Крис Васов, секретар Ѓорѓи (Џорџ) Димитров, а финансиски директор бил Том Миланов. Во кусата воведна статија на англиски јазик што е поместена на седмата страница, покрај другото, се вели: „Како што е познато има многу ирешени проблеми во нашата националност. Од по-одмана пред нашето време многу таканаречени македонски весници пробаа со фалсификати да ги замачкаат овие тешкотии, но без успех... Пријатели, откога ќе го прочитате „Канадски Македонец“, ќе сфатите дека само тој е вистински весник, кој чесно се бори за вистинските потреби од културата, за прашањата од религијата и друго. За почеток сметаме дека ќе имаме 250 претплатници од Торонто, 300 од Винзор и Детроит

и помал број од другите градови. Доколку сте вис еден од таквите Македонци, ќе треба да имате чувство да го помогнете вашиот весник“.²⁹

Главата на весникот содржи лист од јавор, симбол на Канада, а од страните се дадени двајца играорци во машка и женска македонска носија. На првата страница е најавен, а продолжува на втората страница текстот под наслов „Решено е македонското религиозно прашање“, на македонски јазик со латиница, кој се однесува на Црковно-народниот собор одржан во Охрид на 4 октомври 1958 година и за изборот на архиепископот охридски и македонски митрополитот г.г.Доситеј. Во продолжение се поместени фотографии од членовите на Националниот комитет, што беше избран на 4 април 1958 година. Исто така, даден е текст на английски јазик за прославата на националниот празник на македонскиот народ 11 Октомври во Виндзор, илустриран со повеќе фотографии, во кој се вели дека над 350 души од Виндзор, Детроит и околните места го прославија денот-символ на националната независност на македонскиот народ. Поместени се фотографии со легенди за отворањето на изложбата на книги, потоа од Македонската фудбалска екипа „Македонија“ и од вечерта кога во преполнетата сала се прикажал македонскиот филм „Гости во стариот крај“.

„Македонски живот“ (1962–1963) – Торонто

Првиот број на весникот „Македонски живот“ се појави во Торонто на 30 јули 1962 година како месечна публикација на „Обединети Македонци“ – Канадски комитет од Торонто. Се печатеше на среден формат на 6 страници, на македонски и на английски јазик. Уредник на македонските текстови беше иселеникот Крис

²⁹ „Канадски Македонец“ бр. 1, 1958, Виндзор

Савела, по потекло од Егејска Македонија, кој по неколку години по доаѓањето во Скопје отиде во Бугарија, а уредник на англиските текстови беше Крис Флоров, кој дипломирал на Универзитетот во Торонто.

На насловната страница од првиот број е поместена фотографија од споменикот на Гоце Делчев што се наоѓа во Градскиот парк во Скопје, а околу фотографијата е даден список на градови и села во Македонија со посебна нагласка на Егејска Македонија. Потоа следат податоци за весникот, а на английски е објавена воведната статија, во која, покрај другото, се вели: „Како и секој весник кој директно или индиректно ги изразува целите и времето на својот народ, овој весник веруваме ќе биде место за претставување на интересни факти и информации, како домашни така и странски, а исто така ќе ги пренесува нашите достигања од минатото и сегашноста... Така, овие денови до вас читателите ви ги донесуваме почетните производи што се појавија од нашите надежи, испитувања и резолуции. Тоа може да се оправда и да стане гнездо на нашите поврзувања во времето што доаѓа. Доколку создаваме атмосфера на критичко проценување, ќе започне интелигентно противставување со заедничка почит меѓу македонската и канадската заедница за доборото на младите и возрасните. При такви услови ние ќе сметаме дека сме ја постигнале сканата цел“³⁰⁾.

Вториот број излезе на 10 август 1962 година. Тој е ист по формат како и првиот број, но е печатен на 8 страници и на главата е втиснато дека весникот е глас на организацијата „Обидинети Македонци“. Всушност, весникот е прво гласило на оваа македонска организација. Овој број е посветен на одржувањето на илинденскиот пикник, за кој допатува специјална црковна де-

³⁰⁾ „Македонски живот“, број 1. 23 јули 1962, Торонто

легација од Македонија, на чело со епископот злетовско-струмички митрополитот г. Наум, кој на пикникот одржа панахида за загинатите Македонци, со што и започна акцијата за организирање на првата македонска православна црква „Св. Климент Охридски“ во Торонто.

Како гласило за септември и октомври 1962 година се појави двубројот 3–4 кој има ист формат и страници како и претходниот број. Во него се поместени текстови во врска со одржувањето на првиот народен банкет во хотелот Кинг Едвард каде што беа собрани педесет илјади долари за изградба на новата црква „Св. Климент Охридски“, а е поместен и говорот на митрополитот г. Наум. Овој број е печатен на македонски и на англиски јазик и содржи текстови кои се во врска со активностите на црковната делегација, потоа за правата што демократска Канада им ги пружа на Македонците и соработката на македонските иселеници особено со Английската црква и со канадското општество. Исто така, се поместени и текстови кои се однесуваат на пишувањето на канадските гласила за Македонците во Торонто, а се презентирани и голем број лични честитки и рекламиропропагандни материјали.

„Македонија“ (1971–1972) – Торонто

Како и многу претходно ова гласило беше орган на Националната организација „Обединети Македонци“ во Торонто. Се печатеше на македонски и на англиски јазик, на голем формат. Главата на весникот на горната страна го содржи слоганот „Македонците од сите страни се за една целокупна Македонија“. На левата страна е поместен амблемот на „Обединети Македонци“, а на десната стничката карта на Македонија. Весникот излегуваше еднаш месечно, а го уреди колективна редакција на организацијата.

Првиот број на весникот „Македонија“ излезе во јули 1971 година, на 12 страници голем формат. На првата страница со големи букви е известувањето на „Обединети Македонци“ за Северна Америка, гранка Торонто, за националниот пикник закажан за 1 август (недела) истата година. Потоа се дадени и потребните информации во врска со пикникот, историски материјали за Македонија, позајмени од гласилата во Републиката, како и фотографија на Гоце Делчев. На посебна страница се дадени фотографии од свештениците и надлежниот архиереј на Американско-канадско-македонската епархија, а во продолжение лични честитки од членови на Организацијата по повод Илинден.

Во август 1972 година излзе осмиот последен број на весникот „Македонија“ отпечатен на 12 страници. На првата страница со црвени и црни букви е забележано дека специјалниот комитет за прослава на Илинден ќе го организира големиот традиционален Илинденски пикник во Спринг Хил Парк на 6 август 1972 година. На средината фотографија на Гоце Делчев, а отстрана се поместени другите информации за пикникот. Во овој број од изворните текстови посебно место заслужува материјалот по повод одржувањето на манифестијата Караван на нациите „Скопје–Солун“, што беше во МПЦ „Св. Климент Охридски“, чиј павилјон го посетиле над 25.000 гости. Во врска со оваа презентација на македонската култура, историја, традиции и кулинарство, се поместени бројни фотографии. Потоа е даден пригоден текст по повод годишнината од осветувањето на МПЦ „Св. Наум Охридски“ во Хамилтон, вести од спортот, позајмени текстови од гласилата во Македонија, особено на англиски јазик и повеќе рекламино-пропагандни материјали и честитки.

„Македонски печалбари“ (1972–1974) – Торонто

Првиот број на весникот „Македонски печалбари“ излезе во Торонто на 1 август 1972 година како приватно гласило, на македонски јазик со кирилица и латиница на 16 страници. Клишето на името на весникот е со кирилица и со големи букви. Гласилото го покрена и го финансираше Миле Бакалов, подоцна директор на весникот, кој по потекло е од Битолско, а во Торонто долгги години се занимава со продажба на недвижнини. Во почетокот главен и одговорен уредник беше Петре Гиневски и денес активен новинар.

Во првиот број во кратката воведна статија стои: „Македонски печалбари“ е илустрирана иселничка публикација за македонските иселеници од Македонија, чија цел и желба е да го зајакне културниот фонд во редовите на македонската емиграција во Торонто... Весникот испраќа посебна честитка на сите организациони тела (надвор од Македонија) формирани од Македонци кои го признаваат македонскиот јазик, автокефалноста на Македонската православна црква и СР Македонија“.³¹⁾

Весникот има скромни технички квалитети. Во него доминираат текстови со поизразени патриотски чувства. Така, во првиот број се среќаваат: плакат под наслов „Илинден 1903 и 1904“, а под него голема фотографија од одржувањето на традиционалниот пикник во Торонто, материјали посветени на борците кои загинаа за слободата на Македонија во текот на Илинден, со пригоден текст илустриран со бројни фотографии.

„Канадско-македонски магазин“ (1973) – Торонто

Ова гласило првпат се појави на илиндеските празници одржани во Торонто 1973 година, односно по

³¹⁾ „Македонски печалбари“ бр. 1, 1 август 1972, Торонто

повор Илинденскиот пикник на 5 август истата година. Весникот е отпечатен на македонски јазик на латиница, (има материјали и на английски јазик), на 20 страници и само името на весникот е дадено на английски јазик. Него го уредуваше Редакциски колегиум чиј главен и одговорен уредник беше Милан Маринов. Во краткиот вовед, се наведува дека весникот е продолжение на „Македонски печалбари“, со ист формат и дека ќе се печати еднаш месечно, но со тенденција да стане неделник.

На првата страница е поместена фотографија од Гоце Делчев и најава дека по повод 70-годишнината на Илинден, Организацијата „Обединети Македонци“ ќе организира традиционален Илинденски пикник. Во продолжение од првиот број се поместени материјали за Даме Груев, за Крушевската република, за доаѓањето на кралицата Елизабета и принцот Филип во Торонто. Посебен простор е посветен на фотопортажата за одржувањето на Караванот на нациите 1973 година, на кој учествуваше и македонската заедница. На една страница од весникот е објавен хороскоп, потоа се поместени творби од познати македонски поети од Републиката, како и од иселениците, за на крајот да заврши со забавната страница и со неколку рекламино-пропагандни материјали.

Вториот број на „Канадско-македонски магазин“ се појави во септември 1973 година, како број 14, односно како продолжение на весникот „Македонски печалбари“. Тој е отпечатен на 20 страници, а го уредил Милан Маринов. И во овој број се дадени текстовите за активностите на Македонците во Канада и САД, особено за илинденските празнувања во Торонто. Исто така, во него се поместени и текстови на английски и на македонски јазик позајмени од други гласила, како и бројни рекламино-пропагандни материјали.

„Македонска вистина“ (1974) – Торонто

Весникот е отпечатен во Торонто во мај 1974 година како орган за ослободување и обединување на Македонија, односно орган на Македонското национално ослободително движење во Канада (МНОД), што посебно е забележано во клишето од главата. Весникот е печатен на македонски јазик, четири страници, на формат 29 x 42 см, а го уредија членови на организацијата МНОД. Под насловот е поместен текст во кој се вели: „Движењето за обединување на Македонија се бори за национално ослободување и обединување на Македонија во самостојна држава. Помогнете ја, сперед вашите можности, неговата национална дејност, станете негови борци, членови или симпатизери. Ширете ја неговата националноослободителна идеологија меѓу своите македонски сопародници, како внатре во Македонија, така и сред Македонците во странство. Докажете дека сте достојни синови на вашите дедовци и татковци, кои и крв пролеале за независност и самостојност на Македонија“.³²⁾

„Македонски гласник“ (1974) – Виндзор

Гласилото е орган на Организацијата „Обединети Македонци“ од Виндзор. Првиот и единствен број е издаден на 1 мај 1974 година, на 12 страници, на формат 21x29,5 см, на македонски јазик со латиница. Отпечатен е на машина за пишување и е фотокопиран. На клишето на насловот стои името на гласилото, а под тоа органот што го подготвил билтенот. На првата страница е објавен вовед, во кој се истакнати целите на весникот, и се вели: „Етничките групи што живеат во Канада развиваат голема информативна дејност, затоа е

³²⁾ „Македонска вистина“, мај 1974 година, Торонто

потребно и македонската заедница да покрене еден гласник. Ова гласило е единствено во Винзор по весникот „Канадски Македонец“, кој од финансиски причини многу брзо згасна“.³³⁾

Во продолжение гласилото објавува дека на 3 март 1974 година е избрано ново раководство на организацијата „Обединети Македонци“, чиј претседател е Борис Ревин и 8 членови на управата. Следат текстови за значењето на организацијата „Обединети Македонци“, за новоформираниот оркестар „Билјана“, за минатото на македонското село Буф, Леринско, како и за други активности на Македонската заедница во најјужниот град на Онтарио.

„Македонски глас“ (1974–1975) – Торонто

На 2 август 1974 година во Торонто излезе од печат првиот број на весникот „Македонски глас“ на чија глава стои „Вести“, а под насловот на англиски текстот „Созвездие на македонските национални етнички граници“. Од левата страна е ликот на Александар Македонски, од десната ликот на Гоце Делчев, а под тоа со големи букви „Август 1974 година“, без да се означи бројот на весникот или некои други негови потребни карактеристики. Весникот е отпечатен на 38 страници, на формат 28 x 37 см, на македонски и на англиски јазик, а има и неколку текстови и на грчки јазик. Сопственик, главен и одговорен уредник е доселеникот Методија (Мајк) Апсотолов-Македон.

Во него е поместен текстот „Илинден 1903“ позајмен од друго гласило што се печати во Македонија, а на десетина страници има и други позајмени текстови, како „Воден и воденчаните“, „Соседните балкански држави и Илинденското востание“, „Културен собир со

³³⁾ „Македонски гласник“ број 1, 1 мај 1974, Винзор

потврдени можности", како и некои текстови на английски јазик, позајмени од „Македонска ревија“ од Скопје. Во вториот дел од весникот се изворните текстови од авторот Апостолов пишувани на обичен народен јазик. Посебно внимание заслужуваат текстовите на английски јазик кои се однесуваат на античките Македонци, како и географските карти во врска со античката историја. Од ова гласило се отпечатени неколку броеви.

„Македонија“ (1979–1980) – Торонто

Првиот број на весникот „Македонија“ или „Macedonian magazine“ („Македонски магазин“) се појави во Торонто, во април 1979 година. Тој е отпечатен на македонски јазик со кирилица, на 4 страници на формат 24 x 31 см, како орган на печатницата „Бил“ од Торонто. Не е наведено кој е уредникот, но според јазикот на текстовите може да се претпостави дека уредникот е од Беломорска Македонија. Главата на весникот е на македонски и на английски јазик, во која, покрај името на весникот и сопственикот, во десниот агол е етничката карта на Македонија. На првата страница од ова скромно по содржина издание е поместен текст по повод 108-годишнината од раѓањето на Гоце Делчев, како и фотографија од споменикот на Гоце Делчев што се наоѓа во Градскиот парк во Скопје.

Бројот два, пак, е отпечатен во август 1979 година, на ист формат како и претходниот, но на осум страници. Клишето од главата на весникот е во помали размери и без етничката карта на Македонија.

Во септември 1979 година се појави третиот број на весникот „Македонија“. Тој е отпечатен на четири страници, но на ист формат како и претходните броеви. Покрај другите, во него се поместени текстови во врска со одржувањето на Црковниот собир на Американско-канадско-македонската епархија во градот Рочестер, во државата Њујорк.

Бројот четири од март 1980 година се чини дека е последен број на весникот „Македонија“. И тој е отпечатен на македонски јазик на четири страници и на ист формат како претходните броеви. Во него се поместени текстовите за Февруарскиот поход, за Гоце Делчев, а по повод 108-годишнината од неговото рафање, како и реклами материјали на печатницата. Интересно е да се каже дека ниту на еден текст во четирите броја не се наведени авторите, ниту кој го печати весникот.

„Канадско-македонски глас“ (1979–1980) – Торонто

Весникот е гласило на Организацијата „Обединети Македонци“ од Торонто. Се печати на македонски со кирилица и на английски, а претставува еден од подобрите весници што досега македонските доселеници ги печателе во Канада. На клишето на главата на весникот, најнапред на английски е името на весникот, под тоа бројот, датумот и местото на издавање, под тоа името на македонски јазик. О десната страна е амблемот на „Обединети Македонци“. Првиот број се појави во Торонто во мај 1979 година, на 12 страници, среден формат 29 x 24 см. Весникот го уредуваа членови на редакцијата и тоа: П. Василевски, П. Гиневски, Р. Димов, Р. Милјановски, С. Милошевски, В. Пандовски, В. Панчаровски, Г. Плуковски, В. Стојковски и М. Христова, а главен и одговорен уредник беше инг. Ристо Чачкировски.

Во воведникот што е поместен на втората страница од првиот број, покрај другото, се вели: „Со појавата на Организацијата „Обединети Македонци“ во 1959 година, еднаш засекогаш беа удрени темелите на македонското национално единство. Со желба да се реши проблемот со една публикација, Организацијата формира редакциски одбор. Тоа е потфат од општо национален македонски

карактер. Главната задача на весникот ќе биде достојно да ја афирира македонската нација и цврсто да стои за македонското самобитие, затоа ќе бидат објавувани материјали од активното живеење на Македонците во Канада и САД³⁴⁾.

На првата страница од овој број е даден текст и две фотографии за Деновите на македонската култура што се одржуваа во Торонто, како и програмата за таа манифестација. Во продолжение се поместени текстови за велигденските прослави, за македонското училиште „Обединети Македонци“, за 10-годишниот јубилеј на ансамблот „Македонка“, како и за комитската вечер што се одржала во чест на великанот Гоце Делчев.

Во март 1980 година излезе двобројот 11 и 12 кој, всушност, е последен под тоа име, а потоа се појави под името „Македонски глас“. Овој број обилува со материјали на Македонците од таа колонија, односно за средбата на децата бегалци, за македонското училиште, за активностите на Македонците во Детроит и други информации и реклами-пропагандни материјали.

„Македонски глас“ (1980–1981) – Торонто

Од мај 1980 година под бројот 13 весникот „Канадско-македонски глас“ го смени името во „Македонски глас“. Главата на новото гласило е на английски и на македонски јазик на формат 29x42 см и на 16 страници, а десно е амблемот на „Обединети Македонци“. Главен и одговорен уредник беше инг. Рисот Чачковски, а јазичен уредник Васко Панчаровски. Весникот е орган на „Обединети Македонци“, во чиј воведник, покрај другото се вели: „Ете веќе една година како „Канадско-македонски глас“ шири глас. Година на тешка и одговорна работа на група наши родолубиви членови кои немаат

³⁴⁾ „Канадско-македонски глас“, број 1, мај 1979, Торонто

новинарско искуство. Само големата љубов и пожртвуваност ги задржа овие луѓе кои работат по фабрики, канцеларии и ресторани, а слободното време го посветуваат на нашиот глас. Глас кој се слуша по целиот свет. Овој орган на „Обединети Македонци“ се слуша во Македонија, Германија, Шведска, Полска, Чехословачка, САД, Австралија... Во голем број писма ни беше указано дека тој не е само канадски глас, туку и сеопшт, затоа Редакцијата дојде до сознание дека ќе биде добро да се промени името во „Македонски глас“. Всушност, ова не е смена на името, туку прераснување во нешто заедничко што ќе работи подобро за Гоцевите идеи, нешто што ќе нè поврзе сите иселеници во еден силен извик или снага“.³⁵⁾

Бројот 14 како втор број на „Македонски глас“ се појави во јуни 1980 година, на ист формат, но на 12 страници. Тој е посветен на манифестијата Денови на македонската култура во Торонто, на илинденските празнувања и активностите по тој повод, на црковно-општествениот и спортскиот живот во Македонската православна црква „Св. Климент Охридски“. Посебен простор е посветен на изборите во Канадско-македонското место, кога за почесен претседател беше избран Џон Битов, а за претседател Марина Еванс.

Бројот 20 од „Македонски глас“, изобилува со текстови во врска со одржувањето на Македонските денови на културата во Торонто, за училиштето на македонски јазик што работи во составот на „Обединети Македонци“, за македонската свадба во изведба на Трсјани и други материјали. Посебно место е дадено на текстот за смртта на поглаварот на МПЦ архиепископот охридски и македонски г.г. Ангелариј и на Втората средба на децата бегалци од егејскиот дел на Македонија што се одржа во Торонто на 14 март 1981 година, а има

³⁵⁾ „Македонски глас“, број 13, мај 1980, Торонто

и бројни текстови на английски јазик, позајмени од други гласила кои се однесуваат на историјата и културата на македонскиот народ и на Македонија.

„Обединети Македонци“ (1982–) – Торонто

Од почетокот на осумдесеттите години Организацијата „Обединети Македонци“ повторно издава свој весник кој овојпат е со изменето клише на главата, формата и големината. Тој се печати на среден формат, на 29x43 см, на македонски и на английски јазик, а обично излегуваат четири броја во годината и тоа: во јануари, во чест на роденденот на Гоце Делчев, во мај, во чест на сесловенските просветители светите солунски браќа Кирил и Методиј, во јули, во чест на големиот национален празник Илинден и во октомври, во чест на 11 Октомври – Денот на востанието на македонскиот народ.

Бројот од 1982 година е отпечатен на 16 страници и го носи името „Илинден“. Во клишето на главата лево е амблемот на организацијата, а десно грбот на СР Македонија. На првата страница е ликот на Гоце Делчев и пригоден текст по повод 110-годишнината од неговото рафање, како и текстот за високото одликување на македонското свештенство. Во продолжение се поместени текстовите за геноцидот и други историски факти за Македонија. Од изворните текстови заслужува внимание оној за одржувањето на Гоцевата вечер во Торонто и оној за регистрирањето на Американско-канадско-македонската епархија во Рочестер, САД, на 12 септември 1981 година. Во него има бројни реклами и честитки од македонските доселеници.

Бројот од 1983 година го носи името „Обединети Македонци“. Тој е отпечатен по повод 80-годишнината на Илинденското востание, на формат 29x43 см. и на 32

страници. Обилува со голем број материјали позајмени од други гласила, затоа ќе ги споменеме само изворните текстови кои се однесуваат на активностите во Македонската заедница во Торонто. Имено, тука има фотографии од вечерта одржана по повод родденденот на Гоце Делчев и од Деновите на македонската култура одржани во Торонто, како и за Илинденскиот пикник од претходната година. Исто така, значаен простор е даден на спортскиот живот во Торонто, на претстојниот 9-ти црковно-народен собир и на други информации.

Во 1983 година, а по повод 11 Октомври, е отпечатен уште еден број од весникот „Обединети Македонци“. Тој е идентичен на овој од илинденските празнувања, но е отпечатен на 24 страници и со поголем број позајмени материјали. Посебен простор, покрај другото, е посветен на материјалите во врска со одржувањето на Илинденскиот пикник, илустрирани со бројни фотографии, а се поместени и реклами-пропагандни материјали и честитки од македонските иселеници. Овој весник излегува и денес.

„Македонија“ (1984–) – Торонто

Во анализите на новинарството меѓу иселеништвото во Канада посебно место има весникот „Македонија“. Тој повеќе години е вистински гласник и афирматор на Македонија и на македонскиот народ, со изразена национална и благородна мисија, особено меѓу Македонците во Торонто и околината. Тој е единствен весник од таков вид на тие простори, што ги афирмира македонскиот мајчин јазик, литературата и културата, како и активностите и достигнувањата на повеќе од 100.000 Македонци кои привремено или засекогаш свиле гнездо во Канада.

Овој значаен македонски гласник првијат од печат излезе на 2 ноември 1984 година, а потоа редовно секој

15-ти во месецот. Тој како македонски информатор излегува и денес, а неговите страници се исполнети со текстови и фотографии од активностите и животот на Македонците во новата средина, како и голем број рекламиен материјал од институции и деловни луѓе што живеат во Канада.

Првиот број од 1984 година е наречен „Македонски народен весник“ чија глава е дадена на кирилица, меѓутоа текстовите што следат во отсуство од кирилична азбука, се пренесени на латиница. Исто така на првата страница е дадена етнографска карта на Македонија. Во воведникот се нагласува дека: „Македонија“ е гласило за сите родољубиви Македонци кои живеат далеку од својата родна грутка. Целта на весникот е да донесува новости од родната земја: за природните богатства, секојдневните настани и слично. Весникот ќе биде огледало за сите читатели, бидејќи ќе се почати во Торонто и ќе биде простор за обираодување на активностите на културно-уметничките друштва, спортските клубови и други асоцијации, со што ќе си го најде своето место меѓу Македонците во Канада и во сите срца ќе го внесе македонскиот патриотски дух“.³⁶⁾

Весникот го издава редакциски колегиум на чело со Гордан Јовановски и Танас Јовановски. Првите три броја се печатени на осум страници на среден формат (29x43 см) што е задржан и денес. Од четвртиот број се печати на 12 страници, а само неколку пати е печатен на 8 страници. Уште од вториот број се спрекаваат текстови на английски јазик и голем број реклами. На вториот број во десниот агол е поместена фотографија на Гоце Делчев. Од бројот 10 не се печати повеќе етничката карта на Македонија.

По првата година од излегувањето на овој весник се појавија финансиски тешкотии, но и тешкотии од

³⁶⁾ „Македонија“ бр. 1, 2 ноември 1984 год. Торонто.

други субјективни и објективни причини, па така од тринаесеттиот број па натаму сопственик и главен и одговорен уредник е само Танас Јовановски. Оттогаш весникот има нова форма, тој го задржа името „Македонија“, а на насловната страница во десниот агол е картата на Македонија во чија средина има фотографија на Гоце Делчев. Од македонски народен весник стана гласник за Македонците од Северна Америка.

Весникот „Македонија“ се печати на литературен македонски јазик, а голем број материјали од историјата, литературата и културата се дадени и на английски јазик со цел да се запознаат и читателите од англосаксонското говорно подрачје. Главниот и одговорен уредник и сопственик на ова гласило Танас Јовановски живее и работи повеќе од дваесет години во Торонто. Потекнува од печалбарското преспанско село Брајчино. Тој е ентузијаст и пријател на новинарството, со тоа се занимава и во слободното време. За весникот „Македонија“ Танас е: сопственик, уредник, дактилограф, компјутерски работник, печатар, дистрибутер, со еден збор тој му ја дава душата на ова македонско гласило. Исто така, Танас Јовановски е познат општественик во македонската колонија во Торонто: тој е член на Канадско-македонскиот комитет за човечки права, член на македонските православни црковни општини, на литературното друштво „Браќа Миладиновци“, и една алка во синџирот на севкупниот живот на Македонците во Северна Америка.

Весникот „Македонија“ претставува вистински иселенички гласник и афирматор на сè она што е македонско. Тој особено придонесува за афирмирање на културното богатство на македонскиот чарод во новата средина и дава значаен прилог во зближувањето меѓу Македонците и другите етнички групи, со посебен акцент врз врските меѓу македонските и канадските културни достигања.

Весникот „Македонија“ е еден од најзначајните гласила на страната на македонските доселеници, на македонскиот народ, на Република Македонија и на македонската вистина во целина.

„Оро македонско наша Канада“ (1991) – Торонто

По повод 125-годишнината на Канада, на 11 и 12 мај 1991 година, во Торонто се одржа културната манифестација „Оро македонско наша Канада“, а во организација на Канадско-македонската федерација. Под истото име е публикувано посебно издание на англиски јазик. Тоа има 60 страници на формат 27,5 x 21,5 см. Изданието ги содржи поздравните писма до манифестацијата „Оро македонско наша Канада“ и тоа: од гувернерот и од премиерот на Канада, од премиерот на Онтарио, од градоначалникот на Торонто и од претседателот на Канадско-македонската федерација. Издавањето на публикацијата го помогнале МПЦ „Св. Климент Охридски“ од Торонто, Државниот секретар и поголем број видни канадски компании. Во неа се поместени материјали за Гоце Делчев и за Македонија, имињата на учесниците и на фолклорните друштва што зеле учество во манифестацијата, како и бројни реклами-пропагандни материјали.

„Македонски неделник“ (1992) – Торонто

Во почетокот на август 1992 година, во Торонто, се појави првиот број од гласникот „Македонски неделник“. Тој се печати на десетина страници, во зависност од дневниот и неделниот печат што излегува во Република Македонија. Материјалите се сложени во три колони, а се придружени со извесен број реклами-пропагандни материјали на иселеници од Канада.

ВЕСНИКОТ „ГЛАС НА ЕГЕЛЦИТЕ“ ЗА ДЕЦАТА БЕГАЛЦИ

Граѓанската војна во Грција од 1946 до 1949 година претставува голгота за македонското население од егејскиот дел на Македонија. Таа беше една од најдраматичните и најсуртовите војни со огромни и неизлечиви последици за македонското население, особено за најмладите, за негибнатите цветови – децата. Граѓанската војна беше најкобната за напатениот и измачен Македонец од Егејска Македонија, кој во неа влезе организирано и свесно, со надеж дека низ оружена борба заедно со прогресивните сили на грчкиот народ, а против грчката реакција и странскиот фактор, ќе извојува национална слобода во рамките на една нова демократска Грција.

Меѓутоа, заместо слобода на македонскиот народ, војната остави трајни траги врз тешката судбина на Македонецот врз кој се вршеа различни репресалии и смислени притисоци. Како резултат на тоа, огромен број беа принудени да ги напуштат своите родни места, меѓу нив и над 28.000 деца на возраст од 2 до 15 години рекоа збогум засекогаш на својата родна земја во 1948 и 1949 година. Тие беа избркани од прадедовските домови во егејскиот дел на Македонија и беа приморани да живеат во разни земји по светот, каде што им беше обезбеден мирен и скрбен живот, но со тага на срцето.

За време на Граянската војна, берзбедноста на илјадници деца беше во опасност, бидејќи воените единици и жандармеријата во своите налети, со себе насила го земаше цивилното население и децата, сејќи страв кај населението, особено кај учесниците во ДАГ. Поради тоа беше неопходно обезбедување посигурен живот на децата кои најмногу беа изложени на опасности што секојдневно ги носеше Граянската војна. Така, кон крајот на 1947 година, раководството на Комунистичката партија на Грција и на Привремената демократска влада на Грција се обратија со молба до владите на земјите со народна демократија: Југославија, Албанија, Романија, Унгарија, Чехословачка и Полска, привремено да ги примат децата од ослободените и полуослободените територии. По добивањето на позитивниот одговор започна систематската и организирана евакуација на децата од егејскиот дел на Македонија.

Весникот „Глас на Егејците“ започна да излегува во Скопје на 1 септември 1950 година, како орган на Здружението, односно Главниот одбор на Здружението на бегалците од Егејска Македонија. Излегуваше едиш месечно, во почетокот на четири страници на формат 45 x 32 см, а од бројот 13 од август 1951 година започна да излегува на шест страници, со ист формат. Ваквата техничка форма ја задржа до своето загаснување во декември 1953 година. За периодот повеќе од три години, колку што излегуваше весникот „Глас на Егејците“, се отпечатени четириесет и еден број. Главен и одговорен уредник во почетокот беше Тодор Симовски, потоа Михаило Керамитчиев и Христо Андоновски, а бројот на соработниците од Републиката и надвор од неа беше навистина импозантен. Ваквата журналистичка активност придонесе весникот да биде еден од прозорците кон светот и сакан гостин во домовите на Македонците од егејскиот дел на Македонија, кои живееле во Народна Република Македонија, во многу краишта на ФНР Југославија и во други земји.

Во уводникот на првиот број на „Глас на Егејците“ од 1 септември 1950 година, меѓу другото, се вели дека одамна се чувствуваше потреба за издавање на ваков весник за бегалците од Егејска Македонија кои живеат во ФНР Југославија. Таа потреба, како што се вели, произлегуваше оттаму што весникот требаше да стане организатор и раководител на емигрантите; да ги запознае и да ги ориентира за проблемите на бегалците од Егејска Македонија. Потоа се вели дека весникот „Глас на Егејците“ треба да биде одраз на животот на Македонците од Егејска Македонија и патоказ кон по-добрата иднина.

Во уводникот се описуваат и страдањата и борбите на македонскиот народ до Втората светска војна, каде што меѓу другото е пренесено: „Свирепиот монархофашистички терор и невидената денационализаторска политика на грчката реакција, како и предавничката политика на Комунистичката партија на Грција, принудија повеќе од триесет илјади Македонци да ги напуштат своите домови и да побараат прибежиште во ФНР Југославија, која братски ги прими и сестрано им помогна да ги залечат раните од војната“.

Исто така, во бројот 14 од септември 1951 година се вели: Весникот „Глас на Егејците“ не е само орган на Главниот одбор на Здружението на бегалците од Егејска Македонија, туку и верен изразител на вековните намери на целиот македонски народ кој со децении се бори за својата национална слобода, за човечки права. Весникот е огледало на животот на бегалците од Егејска Македонија во Југославија... Весникот се бори за вистината околу НОБ во Грција, која на подмолен начин се обидува да ја замагли предавничкото раководство на КПГ (Комунистичката партија на Грција). Тој е животна артерија што ги поврзува Македонците во туѓина распадени од својата родна грутка. Весникот „Глас на

Егејците“ на своите страници го собира, систематизира и овековечува борбеното минато, славните традиции и многубројните жртви на македонскиот народ во борбата против неговите поробувачи”.

Во првиот број на весникот „Глас на Егејците“, во текстот што се однесува на животот на децата од Егејска Македонија во Домот во Црквеница, се вели дека 292 деца бегалци од егејскиот дел на Македонија беа сместени во ова приморско гратче што се наоѓа во непосредна близина на Риека. Во рамките на Домот, кој е лоциран на самиот брег на Јадранското Море, беше отворено Основното училиште „Гоце Делчев“, во кое работеше библиотека со скромен фонд на книги (околу 450), а кое постигнуваше видливи резултати за што беше и наградувано. Во училиштето особено внимание се посветуваше на образовно-просветната работа. Како резултат на тоа, училиштето беше најдобро во Црквеница; во домот со успех работеа пионерски хор, фолклорна, рецитаторска и пејачка група, а постосја и домаќинска, шивачка, пеглачка, градинарска и други секции.

Во овој број е пренесен и текстот за една група од 30 деца бегалци од Егејска Македонија која живееше во Домот во Осиек, Славонија, а која го посети Скопје, главниот град на НР Македонија. Имено, од вкупно 86 момчиња и девојчиња од Егејска Македонија, колку што ги имаше во Домот во Осиек, 30 од нив беа на одмор во Охрид, при што покрај убавиот Охрид посетија и други места на Македонија.

Во бројот 2 од октомври 1950 година е објавен материјалот кој се однесува на посетата на странските младинци на децата од егејскиот дел на Македонија во Домот во Црквеница. Странската група младинци составена претежно од Французи, потоа од Виетнамци и еден Индиец, кои беа на изградба на Студентскиот дом во Загреб, се сретнаа и разговараа со децата во Домот, каде што најдоа на топол и срдчен прием.

Во наредниот, пак, број од ноември 1950 година посебен простор е посветен на текстот за заминувањето на 56 деца во Австралија, кои отидоа кај своите родители и родници на 26 октомври 1950 година преку Црвениот крст. Потоа е претставена прославата на „Неделата на Црвениот крст“ во Црквеница, како и писмото на група од 77 деца од Осиек, во кое е изразена благодарноста за грижата што им е укажана.

Во бројот 4 од декември 1950 година, на првата страница е објавен текстот под наслов „Околу прашањето за децата од Грција“, во кој, меѓу другото, се вели: „Предавниците на интересите на грчкиот и македонскиот народ од Егејска Македонија – Захаријадис и компанија, побеснели, со крокодилски солзи, си ги кинат алиштата за да успеат да го измамат светското јавно мислење по прашањето на децата кои за време на Граѓанската војна во Грција беа принудени да се префрлат во народните републики, а на прво место во ФНР Југославија...“

Понатаму во истиот текст се вели: „Како и по сите меѓународни проблеми, така и по прашањето на децата од Грција, југословенската влада има јасен и принципијел став... Во минатата година на заседанието на Политичката комисија на ООН, југословенската делегација зазеде став дека децата треба да се вратат кај своите родители, без разлика во која земја живеат тие, откако претходно ќе се провери тоа од Меѓународниот црвен крст“. За ваквиот став информбировските клики на Захаријадис постојано ја напаѓаат Југославија“. Како поткрепа на тоа, авторот на текстот Лазо Дамовски-Ошениски наведува еден карактеристичен случај. Имено, Методи Амбаровски од селото Саракиново, Воденско, кој живее во Скопје има три деца. Едниот син – Ване е задржан во Романија, Мице во Чехословачка и Стево во Полска. А вакви случаи кај Македонците од Егејска Македонија има безброј. Затоа

родителите со полно право ги бараат своите деца, се вели во текстот.

Во бројот 6 од февруари 1951 година е поместена репортажата од посетата во декември 1950 година на домовите каде што се сместени децата од Егејска Македонија. При посетата на домот во Бела Црква, се вели во репортажата, дознаваме дека таму живеат околу 500 деца. Во Домот е застапен ред и хигиенски услови, а учениците живеат и учат во уредени простории. Средбата со децата бегалци е незаборавна и тешко може да се опише; секое дете сакаше да се поздрави, да праша за своите блиски и подалечни роднини во НР Македонија.

Во бројот 6 е поместено и писмото од Тана Попова и Лена Јотова – деца од Егејска Македонија кои беа сместени во домот во Бела Црква. Писмото беше испратено до весникот „Глас на Егејците“, а во него се вели: „Иако бевме малечки, сепак се сеќаваме за маките и страдањата на нашите родители, како и на нашите маки. Многу од нашите браќа и сестри беа мачени и убивани по затворите, само затоа што се бореа за своите права, за слобода на својот поробен народ. Борбата што ја водеа нашите браќа и сестри, татковци и мајки против монархофашистите беше навистина жестока. Таа борба ги принуди нашите родители да се одделат од нас и да не испратат во Југославија, со цел да ни го спасат животот“, се вели во писмото.

. Во бројот 7 од март 1951 е објавена веста за изградбата на Дом за прифаќање деца бегалци во селото Петровец, кај Скопје, чиј капацитет е за 60 деца, каде што се обезбедени сите услови за живот. Потоа во наредниот број е објавен текстот за Детскиот дом „Лазо Трповски“ во Битола, во кој се вели дека во новиот дом што беше отворен 1 јануари 1951 година се сместени 92 деца, а се очекува во скоро време Домот да прими 120 деца. Децата што се сместени во овој дом ги имаат сите услови за живот и работа. Еден број од помалите деца

учат во училиштето „Св. Климент Охридски“, а повозрасните во Гимназијата. Управата на Домот „Лазо Трповски“ се погрижи за децата и ги снабди со училишни торби, книги и друг школски прибор.

Значителен простор му е посветен на текстот за домот во Струга во кој се вели дека Детскиот дом „Гоце Делчев“ во Струга е отворен на 1 март 1950 година. Тој има капацитет за 60 деца од 7 до 14-годишна возраст. Децата во Домот се безбедни и се води голема грижа за нивното здравје и исхрана, а во него со успех работат библиотека и шаховска секција.

Во бројот 10 од јуни 1951 година е претставен еден од многубројните детски **домови** формирани во Југославија по ослободувањето, кој имаше за цел да ги приbere сирачињата од војната, како и децата на бедни родители. Тоа беше Домот „11 Октомври“ во Скопје, изграден во истоименото Стопанство. Домот е формиран во 1947 година во кој од вкупно 93 деца, 69 беа од Егејска Македонија, од кои 40 девојчиња.

Во бројот 14 на страна 6 е објавен напис под наслов „Успесите на неполната гимназија во Бела Црква“, во кој се вели дека во учебната 1949/1950 во Бела Црква се отвори неполната гимназија што го носи името на заслужниот син на македонскиот народ и претседател на владата на НР Македонија – Лазар Колишевски. Бројот на учениците во Гимназијата „Лазар Колишевски“ е 221. Тие се поделени во 6 паралелки, од кои 4 во првиот клас и две во вториот. Вкупниот број на учениците заедно со оние во основното училиште „Гоце Делчев“ изнесува 522 деца бегалци од Егејска Македонија, а бројот на наставниците на крајот од **годината** беше 12.

Исто така, во долгата репортажа за Домот во Бела Црква од Христо Андоновски што е објавена во бројот 16 од ноември 1951 година дадено дека Домот е центар за воспитување. Авторот Андоновски сликовито го

претставува животот, ги опишува работните соби, детската изложба, хорот, балетската група итн. Особена нагласка дава на ритмичко-балетската секција во која членуваат 172 деца кои имаат постигнато видни резултати, а во музичката секција успешно членуваат 35 деца. Тие свират на клавир и научија 14 македонски народни ора, додека драмската секција има 75 членови. На крајот се наведува дека Домот има своја библиотека со околу 800 книги кои ги користат учениците од ОУ „Гоце Делчев“ и Гимназијата „Лазар Колишевски“, и за другите активности и животот на децата во Домот.

Во овој број е објавен и текстот кој се однесува на шовинистичкото раководство на КПГ кое се обидува да ја спроведе својата политика и во детските домови, каде што околу 90% од децата се Македончиња. Притоа е даден маркантниот случај кога авторот на текстот Христо Андоновски го прашал раководителот на домот во Бела Црква Никос Георгијадис, инаку Грк, зошто ја изведува наставата на грчки јазик, тој се правдал велејќи дека „тие деца се утрешни кадри што ќе раководат со грчкиот народ“.

И во Ѓаково, Војводина, беше формиран Дом за децата бегалци од Егејскиот дел на Македонија. За животот и активностите во овој дом е забележано во бројот 17 од декември 1951 година. Во текстот се вели дека во овој Дом првите деца бегалци стасале во 1948 година. Во 1949 година тие го формираа друштвото „Крсте Мисирков“ со околу 120 членови. Ова друштво постигна видни резултати со презентирањето на македонските песни и ора на гостувањата во повеќе околни градови. Членовите на ова друштво постигнаа особен успех со изведувањето на драмата „Печалбари“.

Во Ѓаково, односно во Крушевље се одржуваа и кино претстави кои беа овозможени со проекторот кој беше подарен од македонскиот ветеран Димитар Влахов. Се одржуваа три претстави во неделата што беа гледани со задоволство и одушевување. За активностите на де-

цата бегалци во Гаково е објавено и во бројот 20 од март 1952 година. Во текстот се вели дека во Гаково има училиште во кое се воспитуваат 360 деца, кои, покрај наставата, се организираат во домаќинска, хорска, аграрна, балетска, рецитаторска, шаховска и фискултурна секција.

Во бројот 19 од февруари 1952 година, на првата страница од весникот „Глас на Егејците“ е поместен текстот во врска со враќањето на децата бегалци од Грција, односно од Егејска Македонија кај нивните родители. Имено, на Шестото заседание на Генералното собрание на ООН што се одржа во Париз на 30 јануари 1952 година, беше расправано и за децата бегалци и нивното враќање кај родителите. На Собранието во врска со овој проблем, југословенскиот делегат Сергиј Макиедо, меѓу другото, во својот говор истакна дека враќањето на децата бегалци кај своите родители има исклучиво хуманитарен карактер и таквиот однос не смее да се користи за политички шпекулации. Во таа смисла, согласно Резолуцијата за враќање на децата бегалци кај своите родители, југословенскиот Црвен крст настојува да го реши ова прашање колку што е можно посекоро, притоа баражи да се поднесат оригинални баравиа од родителите. Југословенскиот делегат исто така истакна дека во Југославија се наоѓаат околу 7.800 деца бегалци со своите родители, а околу илјада деца се по домовите ширум земјата.

Во врска со враќањето на децата бегалци од Егејска Македонија кај своите родители беше расправано и на Петтото заседание на Народното собрание на НР Македонија што се одржа на 31 април 1952 година, на кое претседателот на владата Лазар Колишевски даде одговор, чиј текст е целосно објавен в' бројот 23 од јуни 1952 година. Во говорот на оваа значајна седница Колишевски меѓу другото рече: „Во ноември 1949 година пред Политичкиот комитет на ООН беше поставено

прашањето за децата бегалци од Грција. Нашата делегација зазеде позитивен став и со своето истапување придонесе за правилното третирање на ова прашање. Беше донесена резолуција од Генералното собрание на ООН со која децата бегалци од Грција треба да се вратат кај своите родители, без разлика во која земја се наоѓаат. Ова беше поздравено од сите оние во светот што може да ја увидат хуманоста на овој акт и трагедијата на родителите и децата кои не по своја вина се распрскани и разделени еден од друг во разни држави“.

Во продолжение на говорот на Колишевски се изнесени податоци за децата бегалци кои се вратени кај своите родители. Така, е дадено дека Сојузната и Републичката влада сторија сè што може да се овозможи собирањо на децата и родителите. Како резултат на тоа 555 деца се вратени кај своите родители во Грција, Канада и Австралија.

Исто така, во говорот се истакнува дека Југословенската влада покренла барање за 2.509 деца бегалци кои се наоѓаат во источните земји да се вратат кај своите родители во Југославија преку Меѓународниот Црвен крст. Тој истакнува дека Владата на НР Македонија му посветува посебно внимание па образоването на децата од Егејска Македонија. Како резултат на тоа голем број од нив завршија разни низки и средни училишта, а неколку и факултет. Само на Скопскиот факултет има 47 студенти од Егејска Македонија, бидејќи свата должност е да им се овозможи на децата бегалци од Егејска Македонија пристоен и достоен човечки живот, истакнал на крајот Лазар Колишевски.

Во бројот 27 од октомври 1952 година е објавен текстот за Младинската бригада на девојките од Егејска Македонија од Домот во Осиек, која учествуваше на акцијата во Маврово. Оваа Младинска бригада покажа вонредни резултати, беше неколкупати пофалувана, а двапати го освои преодното знаме.

Од активноста на децата бегалци кои живееле по домовите ширум Југославија, во бројот 30 од јануари 1953 година, посебно место е посветено на активностите на децата во домот „Лазо Трповски“ во Битола. Во написот е прикажан дочекот и прославата на Новата 1953 година во Домот. По тој повод била изведена единичниката „Крап“, биле рецитирани стихови од македонски поети, биле изведени хорски песни, а приредбата завршила со оштита веселба на домците и воспитувачите.

Се пренесува и веста за отворањето на основното училиште за децата бегалци кои дојдоа од Војводина и се населија во Демир Капија, потоа за културно-просветната активност во Домот „11 Октомври“ во Неготино, а во бројот 36 од април 1953 година е објавен текстот кој се однесува на животот на децата бегалци во Бела Црква. Во последниот текст се вели дека името на Бела Црква и на другите домови ширум Југославија е тесно поврзано со историјата на Македончињата од Егејска Македонија. Во Бела Црква најде закрила цутот на најмладата генерација од егејскиот дел на Македонија кој беше осуден да го плаќа тешкиот данок, бидејќи припаѓа на македонски родители кои мораа да го грабнат оружјето и да се борат за слобода.

Еве за нас, тоа е уште една страница од тажната македонска преселничка сага.

УЛОГАТА НА ВЕСНИКОТ „НАРОДНА ВОЛЈА“ ЗА МАКЕДОНЦИТЕ ВО САД И КАНАДА

Македонските прогресивни групи во Америка својата борба ја манифестираа и преку прогресивните гласила на Иницијативниот комитет на прогресивните групи во САД и Канада и гласилата на ВМРО (Обединета) и тоа: „Македонско дело“, „Балканска федерација“, „Македонски билтен“ – подоцна „Балканско здружение“ и други. Овие гласила, покрај другите материјали, објавуваа бројни протести, апели и резолуции до владите на соседните балкански држави меѓу кои беше поделена Македонија.

Во периодот кога започна да излегува „Народна волја“, Македонскиот народен сојуз (МНС) беше преименуван во Македонско-американски народен сојуз во САД (МАНС), додека од организацијата на МНС во Канада беше основан Македонско-канадски народен сојуз (МКНС). Соработката меѓу двата сојуза воопшто не беше нарушуена, бидејќи суштината на двете организации остана иста, со таа разлика што нивната дејност беше повеќе свртена кон внатрешните прашања и проблеми на членството, а со цел да се избегне можноста да бидат обвинувани како изразито левичарски организации. Сојузот во Канада започна да го издава во Торонто својот весник „Ново време“, чија содржина беше идентична на онаа од весникот „Народна волја“.

како што беа идентични целите и задачите на МАНС во САД и целите и задачите на МКНС во Канада.

Весникот „Народна волја“ имаше огромно значење за национална афирмација на македонските иселеници, а особено за зачувувањето на културните традиции и одржувањето на националниот дух на прогресивните иселеници во Америка. Во исто време, весникот беше гласило на политичките цели и активности, информатор и трибина на политиката на прогресивно ориентираните, кои беа свртени кон социјализмот, пролетаријатот, кон прогресот на човештвото. Затоа нападот на Фашистичка Германија на Полска, Чехословачка, Југославија и Советскиот Сојуз, ја мешне болни одеска меѓу македонските прогресивни иселеници. Тие не можеа да се помират со монструозните теории на фашистите за пониски и повисоки раси во единствениот човечки род и за божемните инфериорни психофизички вредности на словенските народи. Повредувањето на овие чувства беше пресудно огромното мнозинство македонски иселеници да се определат на страната на обединетата антихитлеровска коалиција.

Благодарение на огромното влијание на прогресивните македонски иселеници, сè поголем број иселеници доаѓаа до сознание дека ослободувањето на Македонија не може да се оживотвори одвоено и без врска со борбата на работничката класа. Всушност, прогресивните македонски иселеници согледаа дека без поврзување на стремежите за социјално преуређување, тешко може да се извојува националната слобода на македонскиот народ. Затоа прогресивните иселеници се залагаа за што поголемо заедништво меѓу прогресивните сили кај сите балкански народи. Особено кај македонските иселеници се разгори пламенот на силната поддршка на Народноослободителната борба на македонскиот народ во заедница со југословенските народи.

Како резултат на големиот патриотизам на прогресивните луѓе, кој се покажа на дело, секојдневно се собираат големи суми пари, за кои поопширно е дадено во бројот 35 од 1 октомври 1943 година. Исто така, во овој број се поместени и вести за настаниите на Балканот и за Народноослободителната борба во Југославија, во која, како што се вели, во Ослободителната војска на Југославија се борат и офицери од сојузничките војски кои се во редовите и под команда на партизанските единици.

Во бројот 38 од 22 октомври 1943 година, на првата страница е пренесена веста за силното бомбардирање на Софија и Скопје од страна на сојузничката авијација. Потоа се вели дека фашизмот во Европа не е ограничен само на Германија и Италија, туку тој има свои поддржувачи и приврзаници во Југославија, Грција, Албанија и Бугарија. Така, се кажува дека династијата на Бугарија е поборник на фашизмот и се бори за „Голема Бугарија“, при тоа негирајќи ја македонската нација и македонскиот јазик.

Во истиот број во рубриката „Балканот денес“ се вели: „Положбата на Балканот очигледно се изменила во последните две и половина години. Нанесени им се големи удари на хитлеровските орди, а фашистичка Германија е бессилна да се бори против националноослободителните движења на Балканот. Таквата положба Берлин ја признава на еден или друг начин, бидејќи не може ништо да стори против партизанските војувања на Балкана. Југословенските патриоти ги скршија упориштата на германските фашисти. Така, партизаните извојуваат победа во Санџак, Босна и Херцеговина, Хрватска и Словенија. Делови на Народноослободителната армија го окупираат градот Власеница во Источна Босна, град кој неколку пати преминувал од едни во други раце, потоа се ослободени Пљевље, Санџак, Улцин, Шавник, Жабљак и Колашин, а на југословен-

ско-италијанската граница партизаните го ослободија градот Идрија во Истра и сега Југословенската Армија го држи најголемиот рудник за жива. На Германците им се нанесени големи материјални и човечки загуби. Тоа секако придонесува прогресивните сили да бараат од американската влада да испрати оружје и медицинска опрема на југословенските патриоти".

Во редовниот број 2 од 11 февруари 1944 година, кој е печатен на 6 страници се дадени кратки вести за патриотската политика и силниот војнички дух на Тито, за успехите на партизанските одреди во Југославија. Притоа е пренесена веста на дописникот на весникот „Христијан Саенс Монитор“ (Christian Saint Monitor) во врска со извојувањето на големиот број победи на југословенските партизани на бојните полиња со непријателот што се водеа од Хрватска до Источна Србија, при што се ослободени многу градови и села. Исто така, во овој број е пренесена веста за формирањето на Втората македонска бригада во Македонија, како и за пресечувањето на железничката пруга Белград – Солун на самата граница кај Гевгелија.

Во рубриката на английски јазик се пренесени делови од говорот што познатиот иселеник Луј Адамич го одржа на 22 декември 1943 година во Њујорк, а кој беше посветен на десетгодишнината од судењето на Георги Димитров во Лајпциг, кога обвинетиот почна да обвинува исмејувајќи ја машинеријата на фашистите, со што се створи бран на одушевување и бура на протести во целиот свет, за што нацистите беа приморани да му дозволат да замине во Советскиот Сојуз. Во другите делови од говорот на Адамич се зборува за големата борба и победите што партизаните ги извојуваа во Југославија, за нивниот огромен поттик, самодоверба и преданост, за нивната храброст и идеал за слобода.

Македонските иселеници во САД, заедно со другите прогресивни јужнословенски, балкански и други

етнички групи во Америка, своите сили ги имаа насочено кон активно помагање на антифашистичката борба. Тие се бореа за ликвидирање на фашизмот и нацизмот, а во исто време и за изгледба на живот што ветува поголеми демократски слободи и траен мир. Така, во текот на Втората светска војна по иницијатива на Македонскиот народен сојуз во сите делови на САД беа основани комитети за помагање на антифашистичката борба. Нивната основна задача беше да собираат парични средства, со кои потоа преку американскиот Црвен крст, се купуваа, главно, лекови и разни санитетски материјали. Приходите за овие потреби се собираа од влезниците за концерти и разни видови културно-забавни приредби организирани за таа цел, како и од доброволни парични прилози.

По повод 6-годишнината од излегувањето на првиот број на весникот „Народна волја“, на 11 февруари 1944 година се појави вонредното издание број 2. Во него се дадени написи кои се однесуваат на јубилејот на весникот, на неговата улога и значење во борбата за афирмација на македонските иселеници, како и голем број писма и честитки од свои читатели ширум САД и Канада. Во еден од текстовите се вели: „Нема друг народ кој повеќе страдал во Европа и кој дал толку многу жртви за своето ослободување, како македонскиот народ. Сите негови подвизи во борбата за слобода му донесоа само поголеми страдања. Меѓутоа, заедничката борба на македонскиот народ со другите балкански народи ќе донесе слобода и рамноправност и, во исто време ќе внесе мир меѓу народите на Балканот“. Во продолжение се вели дека весникот „Народна волја“ беше факел на прогресивната емиграција во Америка, верен апостол на демократијата и голем противник на фашизмот и нацизмот. Притоа се изразени желбите на бројните читатели весникот да излегува секојдневно.

Одржувањето на Второто заседание на АВНОЈ на 29 ноември 1943 година е од огромно значење, зашто

беше усвоен федералниот принцип што признава целосна еднаквост на народите од Србија, Хрватска, Словенија, Македонија, Црна Гора и Босна и Херцеговина. За Македонците оваа историска одлука за рамноправност, еднаквост и федералност во рамките на Југославија значеше многу, зашто тие првпат во периодот од пет векови добија право на самоопределување и национална независност, своја држава.

Во таа смисла, во бројот 15 од 12 мај 1944 година на првата страница на „Народна волја“ е поместен текстот „Тито за ослободителната борба во Македонија“, во кој се вели дека врховниот командант на Народноослободителната армија на Југославија, Тито, на Заседанието на АВНОЈ зборуваше за ослободителната борба во Македонија и притоа рече дека партизанското движење во Македонија е од големо значење, постигнувајќи големи успеси и создавајќи услови за натамошен развој. Во истиот број е поместено писмото на английски јазик што организацијата МАНС го испрати до претседателот на САД, Ф. Рузвелт и секретарот Х. Кордел, во кое се бара владата на САД да ја признае привремената влада на Југославија на чие чело стојат командантот Тито и д-р Иван Рибар, како единствен и легитимен претставник на југословенските народи и владата на САД да испрати медицинска и воена помош на војската на Тито во Македонија и во Југославија.

Бројот 16 од 19 мај 1944 година, на првата страница го пренесува поздравниот говор на командантот Тито што е објавен во периодичното партизанско списание „Нова Југославија“, број 1 од 1 март 1944 година. Говорот се однесува на значењето на АВНОЈ, за натамошниот развој на НОВ и изградбата на федеративната држава. Исто така, во бројот 35 од 29 септември 1944 година на првата страница е пренесен текстот „Слободна Македонија во братскиот демократски сојуз на југословенските народи“ од Моша Пијаде, позајмено од списанието „Нова Југославија“.

Бројот 30 од 25 август 1944 година е карактеристичен со тоа што е печатен на осум страници, од кои една цела страница на английски јазик под наслов „Ослободување на Југославија”, во која се пишува за улогата на Југословенската Армија, партизанските единици и постигнатите резултати во борбата против нацизмот. Исто така, се пренесени и информациите што „Вјесник“ од 7 јануари 1944 година ги дава во врска со културниот живот на ослободените територии на кои новоформираните театарски пејачки групи патуваат од место до место и прикажуваат вистински дејствија од војната, со што го зголемуваат и подигаат борбениот дух кај борците и населението и го поттикнуваат создавањето на нови театарски групи и чворби, убави песни и композиции и сл.

Во овој број е поместен и текст на английски јазик кој содржи информации за Конгресот што се одржа во Бихаќ на 27 ноември 1942 година, на кој учествуваат претставници од целата земја и на кој е избран Врховниот совет на АВНОЈ. Потоа се истакнува значењето на АВНОЈ и, меѓу другото, се вели дека тоа ги постави темелите за еднаквост на народите од Србија, Хрватска, Словенија, Македонија, Црна Гора и Босна и Херцеговина.

Интересно е да се нагласи дека во повеќе броеви на весникот „Народна волја“ се објавени материјали позајмени од партизанското списание „Нова Југославија“. Така текстот „Слободна Македонија во братскиот и демократски сојуз на југословенските народи“ од Моша Пијаде е објавен во бројот 35 од 29 септември 1944, а написот „Пред свикувањето на македонското народно собрание“ е објавен во бројот 38 од 20 октомври 1944 година. Во овој број е поместено писмото што командантот Тито му го испрати на Луј Дамич, претседател на Обединетиот комитет на југословенските народи во Америка. Во писмото објавено на английски јазик, од

името на југословенските народи, Јосип Броз Тито му изразува голема благодарност на Комитетот, соработниците и сите оние што ја поддржуваа борбата за ослободување, за несебичната помош што им беше укажана на југословенските народи во борбата за независност и слобода. Потоа уште се вели дека моралната и материјалната помош од сонародниците во Америка беше неопходна, дека и во иднина помошта е потребна против домашните непријатели, против реакцијата во земјата и надвор од неа, против сите кои сакаат да го обноват стариот режим.

Весникот „Народна волја“ во бројот 43 од 24 ноември 1944 год. на првата страница донесува информации кои се однесуваат на прогласувањето на македонската држава – Народна Република Македонија во рамките на федеративна Југославија, на 2 август 1944 година, на Илинден со што за првпат по многувековната тешка и крвава борба, се удрени темелите на слободна Македонија, што е од непроцениво значење и за македонските иселеници. Потоа следат вестите дека цела Македонија е слободна и дека Тито е прогласен за народен херој од страна на Антифашистичкото собрание на Југославија.

Во бројот 48 од 29 декември 1944 година, на английски јазик е поместен текстот „Слобода над Македонија“, во кој се вели дека една од најголемите придобивки на Народноослободителната борба на југословенските народи е слободата на Македонците, кои станаа рамноправен дел на новата демократска Југославија; првпат во историјата Македонците се признати за слободен народ и првпат се здобија со правото за самоопределување и национална слобода.

По ослободувањето на Македонија и конституирањето на новата држава и власт, во весникот „Народна волја“ започнаа да се печатат многу материјали на ли-

тературен македонски јазик. Во бројот 3 од февруари 1946 година се среќава поезија на поети од слободна Македонија. Така, ќе прозвучат на македонски јазик прекрасните стихови на Ацо Шопов:

Таму, кај што храбрите Титови борци,
за живот во смрт без жалба лестаат,
таму љубов расне,
таму љубов крепне,
љубов безкрајна,
љубов вечна.

Во овој број е поместен и материјалот за учеството на македонскиот народ од Егејска Македонија во борбата против фашистичките окупатори, а кој одигра значајна улога во развивањето на општонародната борба во Грција за слобода и демократија, борба против германските, италијанските, бугарските и грчките фашисти. Потоа се вели дека Македонците од Егејска Македонија отсекогаш беа во првите борбени редови и сојузници на демократскиот грчки народ, а против големо-грчката империалистичка класа која македонскиот народ насилено го однародува, прогонува и врши тежок терор. Натаму следат описи за херојските подвизи на Македонците од Егејска Македонија, како и вестите за големите демонстрации во Воден, на кои учествуваа околу 5.000 демонстранти.

Весникот „Народна волја“ во бројот 7 од март 1946 година, на првата страница пишува за значењето на слободна и независна Македонија и дава информација во врска со собраниите 1.356 американски долари, наменети како помош за бегалците од егејскиот дел на Македонија, испратени до Југословенската амбасада во Вашингтон.

Во бројот 25 од 18 јули 1947 година, на англиски јазик е пренесена веста дека во Скопје, главниот град на Македонија, жените муслиманки започнаа да го

отфрлаат стариот обичај носење зар и ферце, како дел од акцијата што сешири во сите републики каде што живеат Муслумани, а кој е резултат на образовните и воспитните програми меѓу југословенските народности. Се вели дека во цела Македонија се воведени курсеви за описменување на населението, при што околу 35.000 луѓе, од кои повеќето жени научија да читаат и да пишуваат.

Во бројот 25 од јули 1947 година, на македонски јазик е поместен говорот на Петар Михајловски, член на Анкетната комисија за Грција, а кој се сметуваше на една радио станицата од Детройт. Во говорот, тој најпрвин до сите сонародници ги испорача срдечните поздрави од стариот крај – од народот на НР Македонија и народите на ФНР Југославија. Како член на југословенската делегација во Анкетната комисија за Грција, тој престојуваше два месеци во Егејска Македонија со цел да ја испита положбата на македонското национално малцинство во монархофашистичка Грција. Меѓу другото, тој говори дека фашистичкиот режим отворил единствена војна против својот народ, нафрајќи се со сиот бес против неговите демократски елементи, особено против прославените борци на ЕЛАС, со цел да наметне средновековно ропство, како и против демократските народи на Југославија, Бугарија и Албанија. Местото на хитлеровската војска го заменија огромниот број монархофашисти кои почнаа да палат и убиваат безмилосно. Така, во тој период повеќе од 4.000 се убиени, 6.000 прогонети и осудени на казна затвор, а 20.000 се принудени да ги напуштат своите домови и да пребегаат во Југославија. Затоа македонскиот народ во егејскиот дел на Македонија се дигна повторно во оружена борба за да се заштити од подивените монархофашисти и тој се бори рамо до рамо со грчкиот народ.

Во периодот на Втората светска војна и во времето на Народноослободителната борба на Македонија, весникот „Народна волја“ излегуваше постојано. Тој има

посебно место и улога во заедничката борба против фашизмот. Во Архивот на Македонија се зачувани дваесетина броеви на „Народна волја“ од периодот 1943–1947 година. Во нив е изразена борбата на македонските иселеници против силите на фашизмот, сојузништвото со прогресивните сили на сите национални групи, а во прв ред со оние од Балканот кои заедно се бореа против општиот непријател на човечкиот род – фашизмот, потоа е изразена поврзаноста и соработката на македонските иселеници во САД со Македонија во текот на Втората светска војна. Уште во почетокот на војната, весникот високо го крене својот глас и се декларира како целосен противник на фашизмот и нацизмот, а како поборник на демократијата, социјализмот, човештвото... Во таа смисла весникот „Народна волја“ ги повикуваше иселениците да се организираат и да ја помогнат националноослободителната борба на македонскиот народ; на југословенските народи и пошироко на словенските народи.

МАКЕДОНСКИТЕ РАДИО И ТЕЛЕВИЗИСКИ ЧАСОВИ ВО КАНАДА

Радио и ТВ часовите на Македонците во Канада со мали исклучоци, главно, се изведуваат аматерски, со комерцијални цели и недоволно организирано, но со силен жар и ентузијазам, токму заради потребата македонските и другите доселеници од Балканот да слушнат и да разберат за состојбите, пред сè, во тамошните колони и пошироко од „стариот крај“, како што често го нарекуваат дедовското огниште. Тие носат длабока порака: го јакнат патриотскиот дух, успеваат да го зачуваат националниот идентитет, јазикот, културата и богатите музички и фолкорни достигнувања на македонскиот народ. Од музички аспект, пак, за разлика од другите радио и ТВ часови во Канада, со некои исклучоци, носат пред сè македонски карактер.

Обиди и пробни еmitувања на етнички радио-емисии, во Торонто се направени уште во педесеттите години. Така на 12 септември 1953 година, во Ошава, предградие на Торонто, на Радиостаницата BKLC – 1350 FM започна првиот „Македонски радио-час“. Се еmitувал секоја недела попладне од 16 до 17 часот. Него го покренал и водел Борис Петров роден во Кривопаланечко, и тоа на македоско-пирински јазик. Три години подоцна (по неговата смрт) работата ја про-

должила неговата сопруга Илинка (Хелен) Петров. Илинка е Македонка и потекнува од селото Арменско, Леринско. Дошла во Канада во далечната 1927 година како девојче. Таа цело време го водела овој радио-час, кој поради поранешните политички определби на Борис и Илинка го слушале претежно постарите доселеници, особено од Егејска Македонија. Со доаѓањето на доселеници од Република Македонија, овој радио-час претрпел определени промени, пред сè, од јазичен аспект. Во целина земено, тој ќе одигра значајна улога меѓу иселеништвото, особено на полето на промените во информирањето на оние кои во минатото биле опфатени од пробугарската пропаганда, а која наидувала на подлога кај Македонците од Егејска Македонија како прводојдени на тие канадски простори.

Според пишувањето на весникот „Македонски глас“ бр. 3 од 21 јуни 1957 година во Торонто, истата година, на радиостаницата OKFH – 1.400 во Торонто, започнал да се еmitува радио-часот под име „Македонска радио-програма“. Сопственик, уредник и водител на таа радио-програма што се еmitувала секоја сабота бил доселеникот Ник Џорџ, по потекло од Егејска Македонија, сопственик на ресторан и член на Македонско-бугарската црква „Св. Кирил и Методиј“ од Торонто. И покрај тоа што се викала македонска радио-програма, на радиото се зборувало на македонски и на бугарски јазик, а се еmitувале претежно македонски народни песни и ора.

Нешто подоцна, во почетокот на 1960 година, во Торонто започнал со работа уште еден радио-час на македонски јазик. Негов уредник и водител беше истакнатиот иселеник Дени Стојчевски по потекло од Беломорска Македонија, од Лерин. Дени Стојчевски (кој почина во мај 1984 година, веднаш по слетувањето на македонската земја, на аеродромот „Скопје“) повеќе од четврт век градеше вистински мостови наближување

меѓу Канада и Македонија, работејќи како уредник, водител на радио-часот, а подоцна и како продуцент на телевизискиот час. Тој беше пионерот на информирањето за Македонците во Торонто и околните градови и со голема љубов и ентузијазам ги информираше иселениците за активностите во македонската заедница, за родната земја и за светот. Овој радио-час Дени го водеше цели дваесет и четири години и со својот говор на лерински дијалект, со убавите македонски песни и ора ги информираше, забавуваше и ги веселеше македонските домови.³⁷⁾

Во 1969 година, на Радиостаницата CHIN во Торонто започна со работа македонскиот радио-час под име „Македонски глас“. Се еmitуваше секоја сабота во попладневните часови, во почетокот половина час, потоа едне час, а подоцна час и половина (од 17,30 до 19,00 часот). Овој македонски радио-час беше вистински афирматор на македонските доселеници, на македонскиот говор, песната и орото и средство за информирање на Македонците во Торонто. Првиот уредник и водител беше Антон Павлов, иселеник од Леринско. Осум месеци подоцна радио-часот се прекрсти во „Македонски збор“, и него го уредуваа и водеа на македонски Миле Николовски-Мајорчето, иселеник од Преспа, а на англиски Мери Кондов, родена Канаѓанка, а по потекло од Костурско. Подоцна се приклучија и други иселеници, од кои најдолго Рашо Мојсовски, доселеник од Тетово.

Во периодот од осум години, овој радио-час одигра многу значајна улога во информирањето на македонските доселеници, особено затоа што беше едно од првите гласила преку кое се пренесуваше македонскиот литературен јазик. Меѓутоа, поради објективни и

³⁷⁾ С. Николовски-Катин, „На страната на својот народ“, „Нова Македонија“, 10 март 1991, Скопје.

субјективни причини, особено од финансиска природа, 1977 година радио-часот престана со еmitување како „Македонски глас”, току го смени името во „Глас од Македонија”, а уредник и водител од тогаш до денешни дни е познатата иселеничка Драгица Лапајковска-Белчевска.

Овој радио-час се еmitува шестнадесет неделно: од понеделник до сбота, а во недела попладне, во траење од половина час, преку истото етничко радио CHIN во Торонто. На програмата се застапени вести од македонските заедници во Канада и САД, како и од Република Македонија, коментари, детски емисии и други емисии добиени преку Редакцијата за размена на Македонското радио.

Во седумдесеттите години, радиостаницата CHIN (ЧИН) во Торонто започна да го еmitува и југословенскиот радио-час „Караван на пријателството“ во почетокот половина час, подоцна и еден час и тоа од понеделник до петок од 14 до 15 часот, а во саботите од 14 до 15,30 часот. Сопственик, уредник и водител на овој радио-час, со емисии на словенечки, хрватско-српски и македонски јазик беше Францишка Старчев, Словенка по националност, мажена за Војвоганец. Карактеристично за овој радио-час е тоа што на крајот од програмата, од околу 15 минути се еmitуваат вести и други информации на македонски јазик, што ги читаат македонските иселеници, како и народни песни, ора и забавна музика од македонската продукција. Извесен период, Радио Скопје на овој радио-час му испраќаше сателитски говорни и информативни емисии во траење од десетина минути, и тоа секоја втора среда. Неколкупати оваа станица преземаше сателитски получасовни пригодни емисии за македонскиот национален празник Илинден и едночасовни емисии за Нова година, со учество на сите јужнословенски радиостаници, чиј домаќин беше Радио Скопје.

Треба да се истакне дека и покрај економскиот момент, оваа радиопрограма беше афирматор на македонскиот јазик, песната и орото во најбројната македонска колонија, во периодот од дваесетина години.

Исто така, во овој период започна да се еmitува радио-часот под име „Македонско катче“, што го уредуваше и водеше иселеникот Тони Марковски, еден од најактивните и долгогодишен член на Фолклорната група „Македонка“ од Торонто. Радио-часот имаше информативно-пропаганден карактер и беше во приватна сопственост, а се еmitува народни песни и ора, соопштенија, реклами и други информации.

Меѓу македонските гласила во метрополата Торонто е и радио-часот „Македонски свет“ во Мисисага. Тој се еmitува еднаш неделно во траење од еден час (од 10,30 до 11,30 часот во недела) преку Радиостаницата CJMR 1190 AM. Него го покрена, го уредува и води иселеникот Гордан Јовановски, а му помага сопругата Марија. „Македонски свет“ започна да се еmitува 1984 година, на иницијатива на Гордан Јовановски и Блага Мангова. Всушност, тие заедно му го зацртаа патот и направија да стане познат и слушан од македонските иселеници, особено заради народните песни, ора и забавна музика исклучиво од македонска продукција. Денес, на овој радио-час, кој соработува со Редакцијата за размена на Македонското радио, се еmitуваат вести и информации од Републиката и од македонските колонии во дијаспората, поздрави и честитки на слушателите, како и бројни реклами-пропагандни материјали на фирмии кои се спонзори на гласилото. Ийаку, радио-часот „Македонски свет“ се слуша во пошироката околина на Торонто, во Хамилтон, Нијагара, Бафало, Рочестер, Кичинер и други места во Јужен Онтарио. Бројот на слушателите изнесува околу сто илјади и претставува значаен информатор на македонскиот збор, песната и орото на тие северно-американски простори.

Од почетокот на 1991 година во Торонто започна да се еmitува радио-часот на организацијата „Обединети Македонци“. Тој се еmitуваше секоја недела, а го слушаа над сто педесет илјади македонски доселеници во Торонто и пошироко во делови на САД. Прв водител и уредник беше долгогодишниот активист на Организацијата Владо Стериовски, а од средината на 1992 година, го водеше и уредуваше Јован Митев, роден радовишанец, инаку професионален новинар. Во реализација на програмата свој удел имаат и Фана Шомова и Мирјана Димовска.

Пионерот на телевизиската програма, еmitувана надвор од Македонија, Дени Стојчевски во септември 1975 година, заедно со Димитар Цонев, го започна првиот ТВ час на македонски јазик на ТВ станицата CTV, канал 79 во Торонто, под име „Македонски дневник“. Главен спонзор беше фирмата Нап Хил Фармс, сопственост на Македонец од Костурско, а учествуваа сопственици на разни претпријатија со голема поддршка и од Македонската православна црква „Св. Климент Охридски“ во Торонто.

Во текот на петнаесетгодишното постоење, ТВ часот „Македонски дневник“ се еmitуваше секој петок во траење од еден час, а четири пати се репризираше во текот на неделата. Со воведувањето на мултилингвистичка телевизија во Канада, емисиите на овој ТВ-час се пренесуваа дури во далечниот Ванкувер и можеа да ги гледаат сите Македонци од Канада и од повеќе региони на САД. Голем број Македонци ентузијасти, меѓу кои Димитар Цонев, Благица Дафовска, Бисера Микаровска, Петре Гиневски, Филип Ангеловски и други повремено се јавуваа на екранот како водители, спикери, коментатори, спортски и други соработници; додека црковните обреди, старите македонски свадбарски обичаи, и другите интересни настани, негувани меѓу иселениците му даваат посебен белег на ТВ - часот.

Во Торонто се еmitува и телевизискиот час по име „Македонска националност“, којшто 1983 година го започнаа Димитар Цонев и Борче Кулевски, под име „Македонска нација“, а се еmitува во состав на мултикултурната телевизија на Канада. Денес овој ТВ-час го уредува и води Борче Кулевски, поранешен новинар во Македонската радио и телевизија. Тој е еден од носителите на информативниот, забавниот, културниот, духовниот и националниот живот, а претставува пренесувач на македонскиот збор и богатиот мелос преку мултикултурната мрежа на Канада, чии емисии ги гледаат стотина илјади Македонци во Торонто и пошироко.

Исто така, во 1984 година во Хамилтон, во рамките на мултикултурната програма на Канада започна ТВ-часот на македонски јазик под име „Македонска песна“. Тој се еmitуваше двапати неделно на кабелот 4, во недела во 16,00, а се репризираше во вторник во 15,30 часот. Телевизискиот час изобилуваше со народни песни и ора и други емисии од продукцијата на ТВ Скопје, како и други материјали.

Меѓу информативните гласила чија емисија се зачувување на сопствениот јазик, литература, културните вредности и традициите на нашите луѓе во убавиот Торонто, спаѓа и телевизиската програма „Македонски корени“ редовно следена во Торонто, Хамилтон, Винзор, Кичинер, Лондон, Мисисага, Ошава, Брамптон, Детроит и Бафало, преку каналот 57 на кабелот 7. На програмите на овој телевизиски час се еmitуваат куси вести од активностите во македонските колонии на северноамериканскиот континент и од Републиката, музички нумери, особено од продукцијата на Македонската радио телевизија, детски и образовни емисии и други интересни програми претежно преземени од Републиката. „Македонски корени“ се еmitува секоја недела од 8,30 до 9,00 часот претпладне, а главно на

македонски јазик, но и со материјали на английски, со цел да се информираат и оние што слабо или воопшто не зборуваат македонски јазик, како и да се запознае пошироката канадска јавност со вистината за тој народ, особено со постигнувањата на доселениците во Канада од македонско потекло.

Телевизискиот час „Македонски корени“ работи повеќе години, а од јули 1989 година негов главен продуцент е Бил (Васил) Јанков, познат новинар и општественик во македонската колонија во Торонто. Тој е роден во метрополата Торонто, а неговите корени се од Костурско и Кајларско, во Беломорска Македонија. Има дипломирано на Колеџот за радио, телевизија, уметност и новинарство во Торонто. Првите ческори како млад новинар ги направи во Радиостаницата Си Џеј Си Ел 14.30 во Торонто, а потоа стана самостоен и не зависен новинар, кој е познат не само меѓу Македонците, туку и пошироко.

Новинарот Бил Јанков подолг период пишува за весниците „Глоб енд Мејл“, „Македонија“ и за други канадски весници, во кои како слободен новинар известува за спортските настани во Канада. Овој истакнат канадски новинар од македонско потекло, покрај другото, бил две години продуцент на македонскиот телевизиски час „Македонски мозаик“ што се емитуваше на Сити-ТВ во Торонто, а како член има големи заслуги и за работата на Македонско-канадската федерација и на други национални асоцијации. Со своите текстови на английски јазик остава траги во расветлувањето на вистината за македонскиот народ и за Македонија.

ГЛАВА ТРЕТА
МАКЕДОНСКО ИСЕЛЕНИЧКО
ТВОРЕШТВО

- Книжевно-публицистичка дејност на Македонците во Канада
- Креолизација на македонскиот говор во Канада
- Поетскиот опус на Жаки Петреска од Торонто
- Поетското творештво на Македонците во Австралија
- Придонесот на Македонците во развојот на канадската мултикултура

КНИЖЕВНО-ПУБЛИЦИСТИЧКАТА ДЕЛНОСТ НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО КАНАДА

Напуштањето на своето огниште и заминување во туѓина кај Македонците е појава што се среќава оддамна и има длабоки корени. Така, преселнички движења биле условени, пред сè, од тешките економски услови за живеење и работа, а во многу малку случаи и од причини што имаат национално-политички карактер. Постојаните територијални претензии на соседните земји кон Македонија и стремежите на туѓите интереси за доминација или влијание врз македонскиот народ, присилиле голем број Македонци да се определат, покрај другото, да одат на печалба во прекуокеанските земји, особено во Канада. Така, денес околу сто илјади Македонци од трите делови на Македонија, особено од егејскиот дел на Македонија живеат во Торонто, Хамилтон, Виндзор, Лондон, Кичинер и во други градови. Македонските доселеници во Канада постигнуваат забележителни резултати во областа на културата, образоването и социјалниот живот воопшто. Нивните достигнувања особено се изразени во стопанскиот живот. Денес Торонто е културно-просветен, духовен, спортски центар и на Македонците во Канада. Таму е изградена Македонската православна црква „Св. Климент Охридски“, една од најголемите и најимпо-

зантиите што ја имаат македонските иселеници, во чиј состав работи дополнително училиште на македонски јазик, Женската секција, Црковниот хор, КУД „Македонка“, ФК „Македонија“ и Литературното друштво „Браќа Миладиновци“. Потоа, организацијата „Обединети Македонци“, „Канадско-македонскиот дом за стари лица“, „Канадско-македонското друштво за човечки права“, „Канадско-македонскиот клуб на пензионери“, весниците „Македонија“, „Обединети Македонци“ неколку радио и ТВ часови и друг вид друштва и асоцијации во сите средини каде што живеат. Ваквиот напредок придонесува, пред сè, за нивна општествена афирмација и поповолен третман во средините каде што живеат, однесувајќи се кон нив како кон посебна етничка заедница рамноправна со сите други етнички групи во многунационалното и демократско општество на Канада.

Во оваа пригода ќе се задржиме на книжевно-публицистичката дејност на Македонците во Канада, односно на публикацијата „Македонските доселеници во Канада и нивното потекло“, „The Macedonians in Canada and Their Background“, печатена на английски јазик во издание на Македонско-канадскиот клуб на пензионери (Macedonian-Canadian Seniors Citizens Club), во Торонто, а печатена во Haynes Printing Co. Ltd. Cobourg, Ontario во 1980 година. Таа, всушност, е дел од историјата и животот на Македонците во Канада, за нивното потекло, причините за доселувањето, за нивните активности во новата средина, за македонските организации, црковни општини, селски друштва и воопшто за постигнувањата на културно, образовно и деловно поле на Канаѓаните од македонско потекло.

Книгата е печатена на 160 страници подврзана со тврди корици, а со димензии 28,5 x 22 см. Нејзиното издавање е помогнато од Програмата за мултикултура, од Одделението на државниот секретар и од Новите

хоризонти на Владата на Канада, за што Канафаните од македонско потекло изразуваат голема благодарност. Затоа публикацијата ја посветија на нивната нова татковина – Канада, верувајќи дека ќе помогнат во зацврстувањето на единството и пријателството со другите Канафани, а во исто време верувајќи дека ќе ги зачуваат своите културни традиции и ќе го збогатат мозаикот на канадската култура воопшто.

Во оваа значајна публикација на Македонците во Канада на почетокот е поместена фотографија од Нејзиното величество англиската кралица Елизабета II, потоа картата од јужниот дел на Европа од римскиот период, картите на Самоиловата патријаршија, на Егејска Македонија и етничката карта на Македонија.

Публикацијата е подгответена од членови на Македонско-канадскиот клуб на пензионери, меѓу кои посебно место му припаѓа на Спиро Василев Тупурковски, истакнат иселеник од селото Ошчима, Леринско, како и на Одборот што се грижеше за документите, фотографиите и текстовите во книгата, а тоа се: Џан Црвенков, Ник Кирjakопулус, Џејмс Типов, Ник Мангос, Борис Дамов, Наум Усалкас, Тед Сијапас, Питер Кристофер, Мајк Талин и други, од кои многумина сега не се живи.

Во воведот на книгата се вели дека нејзината цел е да ја пренесе реалноста на времето и народот и да информира на објективен начин; таа е дел од историјата на македонскиот народ, затоа Канафаните од македонско потекло треба да негуваат сè што донеле со себе; да гледаат во минатото, а да се борат за иднината. Намерата на оваа публикација е да се каже вистината за македонските доселеници во Канада и да нема конфузија. Човекот гради болници, универзитети, цркви, домови и други објекти, а се бори за слобода, човекови права и независност. Така и Македонците кои се родени во

Канада или кои ја напуштиле родната земја Македонија, којашто се илјадници километри зад Атлантикот, како народ не се исклучок, и тие прават сè што е во нивните можности, вредности, способности, надареност и силната патриотска љубов за доброто на Канада.

Во поглавјето за потеклото на Канаѓаните со македонски корени се вели дека првите Македонци пристигнале во Канада во 1898 година, а во 1978 година се навршија 80 години од нивното доселување во новата татковина – Канада, кога е и решено да се издаде оваа публикација со цел да се одбележи тој историски настан, скромно да се презентира дел од нивните постигнувања. Тие се гордеат, се вели, дека можат да речат оти се Македонци и Канаѓани и дека го зачувале својот идентитет; нивната иднина е дел од перспективната иднина на Канада, без разлика на нивното етничко потекло, религиозните верувања и политички убедувања.

Исто така, во ова поглавје е поместен материјалот за причините кои ги присилиле да смигрираат во Канада, а се дадени и нивните активности, како и текстот по повод 75 години на Македонската заедница во Торонто, објавен во весникот „Скарборо мирор“ (Scarborough Mirror) од 13 јуни 1979 година. Потоа е поместен текстот за славистите, за македонското прашање и македонскиот литературен јазик, за древната и современата историја на Македонија, за Македонија во периодот помеѓу 1878 и 1978 година, за животот и делото на браќата св. Кирил и Методиј и за сторијата на Мис Стоун. Исто така, пригодни текстови се дадени и за историскиот развој на правата Македонска православна црква во Канада „Св. Климент Охридски“, изградена во 1964 година, и за Македонско-бугарско-православната катедрала „Св. Кирил и Методиј“ изградена во 1910 година во Торонто.

Во публикацијата значаен простор е посветен на селските друштва во Канада, како и на историјата и минатото на позначајни села во егејскиот дел на

Македонија, односно од селата од кои е најбројна емиграцијата во Торонто и околината. Така, презентирани се пригодни текстови за селото Бесфина, Леринско, за 25-годишнината (1924–1949) од формирањето на Буфското друштво, прикаската за селото Ошчима, Леринско, краткиот историски приказ за селото Бапчор, Костурско, извадоци од книгата „Кратка историја на селото Желево“ проследени со неколку фотографии, како и извештајот за Првиот национален собир (конвенција) на организацијата „Обединети Македонци“ од Северна Америка што се одржа во Торонто од 4 до 6 септември 1970 година.

Посебен простор е посветен на литературното творештво на Македонците од Канада. Така, поместена е песната „Мисли од минатото“ од Питер Флоров, во која е изразена љубовта, тагата, носталгијата, меланхолијата и далечните чувства на авторот кон неговата родна земја, додека во песната „Мртвото девојче од Хирошима“ авторот ја изразува љубовта кон децата на светот. Исто така, се поместени и песните „Подели го мирот“, „Песна за Гоце Делчев“ и „Славни борци“ од Христо Лазаров Капов, поемата „Песна на Канада“ од Џори Филип Теодор и „Мудроста на нашето минато“ од Цеимс Типов.

Исто така, поместена е декларацијата за човечки права и нејзините триесет членови, парламентарната пракса, насоки за одржување на состаноците, за исхраната на човекот, а дадена е и една сторија за еден типичен македонски емигрант.

Во последниот дел на публикацијата се поместени голем број фотографии од главниот град на Македонија – Скопје, од Македонскиот болнички комитет од времето кога започна акцијата за изградба на Болницата во Скопје, макета на Болницата, потоа фотографии на градови од Македонија и Канада, како и фотографии од разни спортски и културно-уметнички друштва и други

македонски асоцијации кои достојно ги презентираат фолклорните, спортските и други достигнувања на Македонците во Канада.

Публикацијата „Македонските доселеници во Канада и нивното потекло“ е значајно издавачко остварување на англиски јазик кое содржи бројни релевантни податоци за Македонците во Канада. Нејзината многустраница, исцрпност, документираност и техничко обликување остава траен белег за историјата и за вистината на Македонците во многунационалната и многулингвална Канада. Во исто време таа претставува афирматор на предностите на постарата генерација македонски иселеници, а и прилог кон канадската култура и вистина.

Исто така, во Канада се отпечатени поголем број изданија во рамките на црковните општини или во приватна режија, меѓу кои монографиите за селата: Ошчима, Желево, Баница-Леринско, на англиски јазик, монографијата за селото Бапчор, Костурско, на македонски јазик од Ѓорѓи Стојчев, зборникот „Македонски народни приказни“ на Фото Томев, публикацијата на Клубот на пензионерите од Торонто, на англиски јазик, книгата „За македонското иселеништво“ од Лилјан Петров, зборникот под наслов „Македонски народни приказни од брегот на Преспанското Езеро“ раскажани од Славко Јанкуловски-Грчевски, како и бројни публикации на македонските православни општини и други личности од редовите на иселениците.

Се чини најактивни во издавачката дејност во Канада, а и пошироко, се членовите на Литературното друштво „Браќа Миладиновци“, кои ја имаат објавено заедничката стихозбирка „Глас од далечината“, а Рада Крстевска-Видиновска ги има објавено стихозбирките „Белези на душата“, „Бисерни капки“ и „Молња во окото“; Неда Лозановска е автор на стихозбирките „Молк“ и „Напуштени дворови“, Алексо Лозановски на

„Од итар поитар“, Жаки Петревска на „Јужни ветрови“, Вера Вржовска-Петревска на „Далечни корени“, Ристо Милјановски на стихозбирките „Статица“ и „Ткаена тага“; Благица Дафовска на стихозбирката „Ноќ во Канада“ и други.

Треба да се одбележи дека една од најзначајните црковни активности во САД и Канада се црковно-народните собири, коишто ги организира Американско-канадско-македонската епархија. Таа, покрај другото, има за цел да ги продлабочува врските меѓу македонските иселеници во дијаспората со Татковината и со Црквата, како и да биде мост заближување на Македонија со земјите каде што тие живеат. Епархијата досега има организирани 22 црковно-народни собири, за кои се издадени исто толку публикации-билтени, кои претставуваат огледало на МПЦ на северноамериканскиот континент. Во чест на секој народен собир се издава по една публикација – билтен, во кои се застапени текстови на македонски и на английски јазик.

Со исклучок на првиот билтен од првиот собир, коишто е од мал формат и има 96 страници, другите се во формат А-5 и се печатени во големи тиражи. Секој од нив содржи од 32 до стотина страници. Билтентите ги уредуваат македонските свештеници во соработка со членовите на управите на црковните општини. Вообичаено, насловните страници, односно на кориците се дадени ликовите на светците посветени на црквата-домаќин. Се презентираат, исто така, текстови на македонски и на английски јазик од историјата на МПЦ, краток историски развој на македонските општини во САД и Канада илустрирани со бројни фотографии и голем број реклами материјали за иселениците, нивните семејства и бизниси.

Првиот билтен е посветен на Црковно-народниот собир, коишто се одржа во Торонто од 30 август до 1 септември 1975 година, а беше организиран од МПЦ „Св.

Климент Охридски". Оваа значајна црковна општина била домаќин и на црковно-народните собири во 1981 и 1988 година, кога се издадени седмиот и четиринаесеттиот билтен. МПЦ „Св. Богородица“ во Колумбос, Охајо, била домаќин на вториот собир во 1976 година, на единаесеттиот во 1985 и на шеснаесеттиот во 1989 година; МПЦ „Св. Наум Охридски“ во Хамилтон, Онтарио на третиот собир во 1977 година и дванаесеттиот во 1994 год.; „Св. Петар и Павле“ во Гери, Индијана, на четвртиот во 1978 и тринаесеттиот во 1987 година; „Св. Димитрија“ во Рочестер, Њујорк, на петтиот собир во 1979 година; „Св. Кирил и Методиј“ во Пасаик, Њу Церси на осмиот собир во 1982 година; „Св. Кирил и Методиј“ во Чикаго на деветтиот во 1983 година и на деветнаесеттиот во 1993 година; „Св. Кирил и Методиј“ во Бафало, на десеттиот во 1984 година; „Св. Никола“, Виндзор, Онтарио, на дванаесеттиот, „Св. Богородица“, Детроит, Мичиген, била домаќин на шестиот во 1980 година и шеснаесеттиот во 1990 година и на 21 во 1995; „Св. Климент Охридски“ во Лореин, бил домаќин на осумнаесеттиот во 1992, додека во 1996 година е домаќин „Св. Димитрија“ во Рочестер, Њујорк.

На црковно-народните собири доаѓа до израз високиот патриотски дух и единството на Македонците, се прави смотра на достигнувањата на одделни црковни општини. Таму се натпреваруваат црковни хорови, културно-уметнички друштва, спортски екипи и се држи годишно собрание на Епархијата, што претставува своевиден празник за сите иселеници. Публикациите – билтените, пак, се израз на љубовта кон Црквата, Републиката, кон целата македонска земја.

КРЕОЛИЗАЦИЈА НА МАКЕДОНСКИОТ ГОВОР ВО КАНАДА

Уште со пристигнувањето во Канада, македонските доселеници правеле усиљби да се приспособат во новата средина и во културните настани што секојдневно ги опкружувале. Меѓутоа, английскиот јазик, кој е основен белег на канадската култура и на животот во целина, претставува огромна пречка со која се судрувале македонските доселеници. Тие имале тешкотии, пред сè, затоа што немале прилика во минатото да го учат английскиот јазик, ниту имале некои контакти со Англо-саксонците. Впрочем, од 1912 до 1945 година, Македонците немале *de jure* и *de facto* своја татковина, а правото на слобода и самоопределување тие го остварија по Втората светска војна, со конституирањето на НР Македонија во рамките на демократските слободи и демократија на ФНР Југославија, како и со обновувањето на Македонската православна црква и нејзиното прогласување за автокефална.

Меѓутоа, судбината на Македонците од егејскиот дел на Македонија е многу поинаква. Тие не само што немале можност да учат во македонски училишта, туку им е забранувано да зборуваат на својот мајчин македонски јазик и систематски се истребувани од својата родна земја – Егејска Македонија. Тие целосно

ја почувствуваа слободата и демократијата со пребегнувањето и иселувањето во НР Македонија и ФНРЈ, во прекуокеанските земји Канада, САД, Австралија, Нов Зеланд и во некои од европските земји, каде им е дозволено да учат на својот мајчин македонски јазик, да учат во своите училишта, да имаат македонски цркви, клубови, фоклорни групи, литературни и други асоцијации, радио и телевизија, весници и сл.

Во оваа прилика ќе изнесеме само некои од карактеристиките на јазикот што македонските доселеници ги употребуваат во Канада и креолизацијата на македонскиот говор, особено на подрачјето на Торонто, Онтарио.

По пристигнувањето во Канада, македонските доселеници почнуваат да го изучуваат английскиот јазик, кој нема сличности со македонскиот јазик. Со исклучок на многу мал број Македонци кои се доселиле во Канада по Втората светска војна и кои имаат одредено знаење на английскиот јазик, за огромен број македонски доселеници английскиот јазик е нов и, бидејќи не зборуваат англиски уште во почетокот, имаат големи тешкотии на работа и во секојдневниот живот.

Поради споменатите причини, еден голем дел од новите доселеници од македонско потекло, особено мажите, се вработуваат во ресторани. Притоа, поради нивниот низок степен на образованис, тие работат како помошен персонал во кујните, мијат садови и вршат други потешки работи, при што немаат контакт со надворешниот свет кој зборува англиски јазик. Женската работна сила, пак, се вработува претежно во текстилната и другата индустрија каде што поголемиот број работници, па дури и раководителите се Македонци или од други југословенски и славјански јазични подрачја. Така, новодојдените доселеници комуниираат со старите доселеници и лесно учат голем број англиски зборови.

Инаку, за македонските доселеници не е тешко да најдат вработување во Канада, бидејќи се смета дека само во Торонто има околу 1.000 ресторани чии сопственици или оператори се Македонци. Голем број други сервисни служби, текстилна и метална индустрија исто така им припаѓаат на Македонци. Околу 500 Македонци имаат различни професии, како: доктори, адвокати, инженери, писатели, професори, економисти, глумци, сликари, музичари и др.

Креолизацијата, измената на македонскиот говор во Канада, како и во САД, Австралија, Нов Зеланд и во други подрачја каде што се зборува англиски јазик, не се јавува заради потребата за комуницирање со англо-саксонскиот свет, туку тоа е процес кој започнува по пристигнувањето на доселениците во новата средина.

Процесот на креолизација на македонскиот говор во Канада, особено кај доселениците од Егејска Македонија, започнал уште со нивното доаѓање во новата средина и со усвојувањето и адаптирањето на новите зборови, кои обично се именки и глаголи, а кои се многу важен дел од јазикот на новодојдените. Вообичаено именките и глаголите се присвојуваат морфолошки, а нивниот изговор е многу сличен со англискиот.

Најкарактеристични групи на зборови присвоени во секојдневниот јазик на македонските доселеници се следните:

1. Во почетокот Македонците ги учат броевите. Веројатно затоа што броенето има нешто заедничко со „магичната“ сила на доларот, за кој поголемиот број Македонци се доселиле во Канада. Обично, доселениците немаат проблеми со броевите, со исклучок на броевите 3, 13, 30, 300... Се смета дека тешкотиите што се јавуваат при изговорот на овие броеви е заради тоа што фонемите „О“ и „Ө“ не постојат во македонскиот јазик.

2. Македонските доселеници во Канада брзо ги учат англиските именки сврзани со превозот и сообраќајот, меѓу кои најкарактеристични се следните именки: car, bus, street car, ticket, highway, parking lot, traffic light, traffic sign, lane, stop sign etc. (автомобил, автобус, трамвај, билет, автопат, паркиралиште, семафор, сообраќаен знак, линија, знакот „стоп“ и други). Треба да се истакне дека поголемиот број од овие именки не постоеле во македонскиот јазик што доселениците го зборувале во своите домови. Затоа ваквите нови зборови веднаш стануваат дел од секојдневниот јазик на доселениците. Притоа, на новите зборови им се даваат македонски наставки зависно кон која граматичка категорија односниот збор се бројува. Македонските доселеници ги употребуваат следните изрази:

„Bill вози street car“ – Бил вози трамвај.

„Pete патува со car-of“ – Пит патува со автомобилот (колата).

„На parking lot-of има bus“ – На паркиралиштето има автобус.

„Тој застана на traffic light-of“ – Тој застана на семафорот.

„Купив два ticket-и за вечерашниот dance“ – Купив два билети за вечерашната игранка.

„Car-of е на street-of“ – Автомобилот е на улицата.

„Mike купи нов car“ – Мајк купи нов автомобил, итн.

3. Во процесот на креолизацијата, следните именки кои се тесно сврзани со животот и работата во домот се прифатени од доселениците во новиот секојдневен говор:

Зборот „Kitchen“ (кујна) е многу прифатен од македонските жени во Канада. Тоа е веројатно од причини што во некои од селата кујната не била дел од куќата, туку по правило била додградувана до куќата и била употребувана особено во пролетниот, летниот и есенскиот период. Исто така и следните зборови се

адаптирани во речникот особено на македонските жени: room, living room, sitting room, building, basement, garage, carpet, yard, floor, flat, bathroom, cupboard, veranda (соба, дневна соба, соба за седење, зграда, подрум, гаража, килим, двориште, под, кат, бања, долап, трем). Следните изрази се само дел од секојдневниот говор на доселениците.

„Jimmy има многу nice basement“ – Џими има убав подрум.

„Walter има swimming pool во yard-от“ – Валтер има базен за капење во дворот.

„Don има два building-зи на 5 flat-а“ – Дон има две згради на 5 ката.

„Mary спие во тој room“ – Мери спие во таа соба.

„Овој е новиот carpet“ – Овој е новиот килим.

„Децата се во yard-от“ – Децата се во двориштето.

„Walter прави fence-и“ – Валтер прави огради.

4. Исто така креолизацијата во македонскиот говор е присутна и кај следните зборови сврзани со храната и исхраната: breakfast, chicken, toast, fruit, juice, pork chops, hamburgers, cheesburgers, lunch, beer (појадок, пиле, тост, овошје, пус, кремснадли, хамбургери, чизбургери, ручек, пиво), а се употребуваат во следните изрази:

„Pete прави hamburgers“ – Пит прави хамбургери.

„Купив fruit- а за lunch-от“ – Купив овошје за ручекот.

„Имам juice од јаболка“ – Имам цус од јаболка.

„Toj е owner на steakhouse – Тој е сопственик на ресторан.

5. Најкарактеристичен процес на креолизација на македонскиот говор во Канада е случајот со промената на македонските лични и фамилијарни имиња во канадски, односно во познатата американска верзија, онаму каде што е можно. Бидејќи луфето од англиското

лингвистичко подрачје имаат проблеми со изговорот на славјанските имиња, македонските доселеници обично ги менуваат своите имиња како во следните случаи:

а) машки имиња

Марко	станува	Majk	Mike;
Ристо	.	Крис	Chris;
Јован	.	Џон	John;
Цветан	.	Чарли	Charlie;
Тасе	.	Тами	Tommy;
Јандрија	.	Енди	Andy;
Благоја	.	Баб	Bob;
Славе	.	Стив	Steve;
Стеван	.	Стив	Steve;
Ефтим	.	Тони	Tony;
Јосиф	.	Џо	Joe;
Љупчо	.	Луј	Louis;
Павле	.	Паул	Paul;
Ване	.	Џо	Joe;
Кирил	.	Карл	Carl;
Владо	.	Валтер	Walter;
Митре	.	Џими	Jimmy;
Васил	станува	Бил	Bill;
Сталин	.	Стенли	Stanley;
Јордан	.	Џон	John;
Михајло	.	Мајкл	Mchael;
Ставре	.	Стив	Steve;
Борис	.	Баб	Bob;
Спиро	.	Сперо	Spero;
Стефо	.	Стив	Steve;
Наум	.	Норман	Norman;
Слободан	.	Френк	Frank;
Маноли	.	Марк	Mark;
Марко	.	Марк	Mark;
Доне	.	Тони	Tony;
Ильо	.	Луј	Luis;
Пандо	.	Пит	Pete;

Никола	"	Ник	Nick;
Алексо	станува	Алек	Alek;
в) женски имиња			
Елена	станува	Хелен	Helen;
Илинка	"	Еленка	Elenka;
Ристана	"	Кристи	Christy;
Лефтерија	"	Лефи	Leffy;
Марија	станува	Мери	Mary;
Цветанка	"	Флоренс	Florence;
Галаба	"	Доув	Dove;
Петканка	"	Пеги	Peggy;
в) презимиња			
Павлов	станува	Паул	Paul;
Мацин	"	Мејси	Masen;
Младенов	"	Младен	Mladen;
Василев	"	Базел	Bassil;
Нановски	"	Нано	Nano;
Френгов	"	Френк	Frank;
Бранов	станува	Браун	Brow;
Иванов	"	Еванс	Evans;
Јанев	"	Џејмс	James;
Паспалов	"	Писол	Pissol;
Ѓорѓиев	"	Џорџ	George;
Бадев	"	Бад	Bud;
Лајмалов	"	Лејмон	Lamam

г) презимиња кои се однесуваат на географски места или се изведени од женски имиња. Некои од нив се следните: Лерински (Лерин), Пирински (Пирин), Мариовче (Мариово), Преспански (Преспа) Талин (Талија), Радин (Рада), Катин (Ката), Стоичин (Стоја), Божанин (Божана) Гроздин (Грозда), Лаженкин (Лажека), Ружин (Ружа), Мери (Марија).

6. Процесот на креолизација на македонскиот говор е присутен и во спортот. Има голем број именки од

спортските игри кои се адаптирани од английскиот говор, меѓу нив се следните: bowling, bowler, hockey, golf, soccer club, out, skiing, competition, tournament (кугланье, куглач, хокеј, голф, фудбалски клуб, аут, скијање, натпревар, конкуренција и сл.). Така македонските доселеници од Торонто ќе речат:

"Bill е најдобар hockey player" – Бил е најдобар хокеар.

"Македонците имаат soccer club" – Македонците имаат фудбалски клуб.

"Тој оди на bowling во Thorncliffe" – Тој оди на кугланье во Торниклиф.

7. Креолизацијата на македонскиот говор е присутна и во изрази и различни зборови и тоа: office, book, bank, club, picnic, hall, party, boyfriend, girlfrient, present, stage, publication, airport, City hall, Scientific Center, (канцеларија, книга, книшка во банка, банка, пикник-излет, забава, девојка, подарок, бина, издание, аеродром, собрание, научен центар) и др. Тие се употребуваат во следните изрази:

„Имам book во Royal Bank“ – Имам штедна книшка во Ројал банка.

„Бев вчера на party“ – Бев вчера на забава.

„Mary има boyfriend“ – Мери има дечко.

„Manager-от ми даде present за Christmas“ – Управникот ми даде подарок за Божиќ.

8. Исто така, има голем број англиски глаголи кои се присвоени во македонскиот говор, како на пример: drive, shope, dance, paint, clean, know, like, thank, wash, phone, call, rent и други, (вози, купува, игра, чисти, знае, сака, благодари, мис, телефонира, рента). Тие се употребуваат:

„Mike ja like-a Elizabeth-a“ – Мајк ја сака Елизабета.

„Helen dance-a – Хелен танцува (игра).

„Suzy го clean-a living room-ot“ – Сузи ја чисти дневната соба.

„Pete drive-a убав car“ – Пит вози убав автомобил.

„Nick го pain-a room-ot“ – Ник ја фарба собата.

„Hie shop-аме во Eatons“ – Ние пазаруваме во Итонс.

„My phone-ав на John“ – Му телефонирал на Џон.

„Taa rent-a еден flat“ – Таа зеде под наем еден спрат.

9. Голем број целосни изрази и фрази се адаптирани според говорот на македонските доселеници. Такви се: Thank you; I do not know; Do not worry; Oh, Yes, No; sure; Please; I am sorry; All right. (Благодарам; Не знам; Не се грижи; Не; Да; Секако; Молам; Прости; сè е во ред Вие и др.). Овие изрази се употребуваат постојано во говорот. Некои од случаите каде што се употребуваат горенаведените изрази и фрази се следните:

„Thank you за present-от“ – Ти благодарам за подарокот.

„Yes, ќе ти phone-ам утре“ – Да, ќе ти телефонирал утре.

„Sure, ќе дојдам“ – Секако, ќе дојдам.

„Do not worry за ticket-ите, ги добив“ – Не се грижи за билетите, ги добив.

„Please, дай ми еден whisky“ – Тс молам, дай ми еден виски.

„I am sorry што ти велам“ – Жал ми е што ти велам.

10. Треба да се истакне дека во процесот на креализацијата не постојат правила и шаблони, туку присвојувањето на зборови се разликува во различни средини на македонските доселеници. Така, во зависност од голем број фактори креализацијата е различна. Овој е случај на телефонски разговор на две Македонки кои не работат, а ги чуваат своите внучиња. Разговорот го водат слободно, на следниот начин:

– Thank you (Благодарам) Божано. Право да ти кажам, ич добро не се feel-am (чувствуваам).

.Денес имам headache (главоболка).

.Да бидам honest (искрена), не знам како се плаќаат bill-овите (сметките), а John (Џон) и Mike (Мајк) отидоа со car-от (колата) на airport (аеродром) и кога ќе се вратат ќе дојдам на кафе кај тебе.. „А сега, good bye“ до гледање).

Креолизацијата на говорот на македонските доселеници во Канада најмногу е изразена кај првата генерација, додека втората генерација е билингвална. Генерацијата што е родена во Канада зборува чисто македонски сè до започнувањето на училиштето. Потоа, англискиот јазик станува јазик број еден. Многу од децата зборуваат англиски кога зборуваат меѓу себе, а со родителите зборуваат македонски. Притоа, втората генерација зборува македонски со англиски акцент. Нивниот фонд на македонски зборови е многу ограничен, за разлика од англискиот.

Во последно време се јави силна желба кај голем број иселеници од вторите и третите генерации да го изучуваат македонскиот дедовски јазик. Така, во Торонто со успех работи Катедра по македонски јазик, голем е бројот на членовите на Литературното друштво „Браќа Миладиновци“, во фолклорните групи, црковниот хор и други асоцијации каде се негува мајчиниот македонски говор. Исто така е голем бројот на Канаданите од македонско потекло кои патуваат во Република Македонија од чии престои се рафа љубов кон јазикот, литературата и културата во целина.

ПОЕТСКИОТ ОПУС НА ЖАКИ ПЕТРЕСКА ОД ТОРОНТО

Врутокот на раскошниот збор меѓу македонските доселеници во Канада, особено во метрополата Торонто, силно блика, и тоа од овој момент кога поголема група ентузијасти – македонски творци го објавија формирањето на Литературното друштво „Браќа Миладиновци“, посветено на големите македонски поети и преродбеници од Струга – Димитар и Константин Миладинов.

Во пролетта 1987 година во една од салите на храмот „Св. Климент Охридски“ во Торонто, една група македонски иселеници, сомисленици и вљубеници на пишаниот збор, горделиво ги ставија своите потписи на основачкиот акт, ветувајќи и верувајќи дека таа литературна искра ќе се вивне високо и ќе прерасне во значајна културна асоцијација, во која ќе доаѓаат, ќе се собираат и ќе другаруваат Македонци од сите генерации од 7-77 години и од сите делови на родната земја Македонија, дури и оние македонски генерации што се родени во демократска и мултикултурна Канада.

Педесетина членови кои во своето слободно време, со љубов и творечки пориви го градат и чуваат угледот на своето поетско гнездо, се ученици, студенти, професори, бизнисмени, пензионери... Тоа се избраници

кои по силата, со големата моќ на македонскиот збор, војуваат против илегаторите, против напливот на разните квази-теории и против агресијата на непријателските центри.

Со својата активност, тие се вистински бранители на македонскиот литературен збор. Повеќемина од членовите на друштвото учествувале на Струшките вечери на поезијата, на Рациновите средби, како и на други манифестации на Друштвото на писателите на Македонија. Таа соработка зазема значајно место во активноста на овој истакнат литературен македонски центар во Торонто, како и соработката со други бројни асоцијации, списанија, весници и други информативни гласила. Во сето ова време се објавени прилози на страниците на тие списанија, весници, на радио-програмите и во други гласила, како и неколку стихозбирки кои претставуваат вистинско огледало на поетските достигнувања на македонските иселеници.

Во поетските збирки што се појавија досега во јавноста, во песните на Канаѓаните од македонско потекло дефилираат спомените од роднокрајната земја и носталгичните рефрени на таа вечна тема. Се низнат најубави соништа за иднината, силен е крикот во далечината, бидејќи разгалуваат и растажуваат јужните ветрови од дедовската земја. Во таа нова, своја и втора татковина, мечтите и имагинациите се како судбина што трае, и испребол што се вгнездил најдлабоко во творците. Како што заветно ја плетат приказната за македонската вистина, високо го издигнуваат на пие-десталот на правдата и непокорот името свое, роднокрајно-македонско. Затоа со право се вели дека Литературното друштво „Браќа Миладиновци“ од Торонто, веќе израснува во една значајна асоцијација, своевиден културен центар којшто во рамките на Македонската православна црковна општина „Свети Климент Охридски“, навистина ги собира вредните и значајни

творечки македонски пера, кои творат на македонски и на английски јазик.

На оваа значајна литературуна асоцијација е член и Жаки (Жаклина) Петреска. Таа е Канафанска од македонско потекло, родена 1969 година во селото Бабино – Демирхисарско. Како многу малечка, на едногодишна возраст, заедно со своите родители дојде во Вулунгинг, Австралија, од каде што потоа патот ја води за Торонто, Канада. Своето образование гимназија, право и литература ги стекна на Универзитетот во Торонто, а од поодамна пишува поезија и куси раскази.

Жаки Петреска е автор на стихозбирката „Јужни ветрови“ што ја отпечати реномираната издавачка куќа „Матица македонска“ од Скопје. Стихозбирката донесува грст стихови на английски и на македонски јазик, во превод на Зорица Ангеловска и Дафинка Николовска, кои на свој начин го презентираат авторовото памтење и имагинација на едно време и на едни животни крстопати.

Во предговорот на оваа стихозбирка, покрај другото, се вели дека живеењето на иселеникот значи патување за да се открие себеси и да ја согледа вистината за својот корен и за светот, а пак да биде врзан за родната дедовска земја. Зашто родниот крај никогаш не се заборава, ни тогаш кога со години се живее далеку од него, дури на друг континент. Родната грутка како судбина постојано се носи во срцето и, како еден вид не-писано правило, се пренесува од колено на колено. Таков е случајот и со Жаки, Канафанска од Торонто.

Жаки Петреска е една од бројните Канафанки од македонско потекло на кои английскиот јазик им е еден вид мајчин јазик. Се школуваше на английски на кој и пишува поезија, но не го заборава и македонскиот јазик, во кој извршила креолизација, односно при говорот употребува помакедончени английски зборови за кои не може да најде соодветен збор во нејзиниот македонски вocabулар.

Стихозбирката „Јужни ветрови“ од Жаки Петреска донесува само дел од фондот стихови, кои во текот на неколку години го создала авторката, но сосема доволни да го презентираат нејзиниот поетски свет и да ја потврдат како автор, која покрај тоа што пишува на английски јазик и далеку од родната земја, сепак јужните ветрови од кај дедовската земја се постојано присутни. Затоа може да се каже дека песните се плод на испреплетеноста во новата средина, а се копнези кон корените свои. Копнези кои не треба да згаснат кај македонските потомци. А тие новодојденци ќе ги заборавиле благородните традиции кои оставиле траги во бурната историја на македонскиот иселеник.

Поезијата на Жаки Петреска има во себе неразделни состојки кои ја чинат сосема самостојна, препознатлива и особена. А тоа е дело на инспирација која потекнува од општиот поетски тек што го создава заедно со своите врсници во училиштето и на факултетот. Таа е од оние поети, срамежливи, кои поезијата ја сметаат за еден вид сопствена слабост, за излив на нежното, но во исто време и критичност кон лубето, кои се однесуваат егоистички, самовљубено, само за себе, без да мислат на другите. Така во песната „Браќа“ вели:

*Само на себе си мислим.
А понекогаш забораваме
дека и другите не сакаат исто,
и прошка мора да побараме.*

Поезијата на оваа интелектуалка од македонско потекло е исполнета со многу чувства, ширина, со пораки за убавото, со желби, копнези и со оригинална рожба на сегашноста во новата средина. Таа длабоко навлегува во животот и со силен жар, на еден висок и прифатлив английски јазик, ги дава стиховите на радоста и маката, потоа дава дел од исконската љубов кон дедовската земја, а посебно кон новата татковина, каде што се

соочила и со убави работи, но видела и некои зла на човештвото што и неа ја тиштат и ја обременуваат. Таков е случајот со песната „Зошто“, во која поставува безброј прашања за вистината на животот и за улогата на општеството:

Нејзината пријателка почна да плаче, но не знаеше зошто.

Нејзината пријателка почна да трча, но не знаеше зошто.

Нејзината пријателка почна да се дрогира, но не знаеше зошто.

Нејзината пријателка не ја делеше болката со друг.

Таа немаше пријателка.

Нејзината пријателка умре.

Веке ја нема.

Жаки Петреска пее и за љубовта, за страстите и патилата што ги носи љубовта, пее за болката во песната „Мојот храбар војник“:

*Мојот храбар војник загина во војна
ми остави чувство на осаменост
нема да го чувствувам повеќе неговиот
допир
туку само силуетата ќе му ја гледам во
моето срце.*

Слични изливи на чувства кон саканиот се среќаваат и во песната „Исповед на денот на св. Валентин“:

*Љубов моја, ти единствена
Животот ми е одреден да бидам со тебе.
Ти си мој витез, мој принц, мое сонце.
Толку совршен, како да си мит.*

Во песната, пак, „Оган“ ја изразува осаменоста, отсушноста и затвореноста во домот:

*Тој зјапа во играчката-воз во аголот.
Таа зјапа во куклите во плакарот.*

*Тој зјапа во ордените над каминот.
Таа зјапа во порцеланот во креденецот.
Сите зјапаат во убавината во нивниот дом.*

Во песната „Дожд“ зборува за процесите на животот и вели:

*Солзи што паѓаат
од пушки што пукаат
исполнисти со страотни
се оние малите
сиви облаци
се скрекаваат на небото.*

Во поезијата на Жаки Петреска се чувствува и горделивост, а сликата што ја гради за себе како за човек, напротив сака да внуши чувство кај другите дека се работи за цврста, неповредлива, отпорна и силна личност. Меѓутоа, поезијата говори дека таа е исклучителна и без одбрана. Тоа се потврдува со нејзината поезија која има исклучителни посебни својства.

Треба, сепак, да се има предвид дека стихозбирката „Јужни ветрови“ е дебитантска книга на Жаки Петреска, дека таа е создавана во период од десетина години и дека во неа има еден широк спектар на тематски и мотивски преокупации; од песни за љубовта преку песни со социјален карактер до песни за обичните луѓе и настани во новата средина. Сето тоа е содржано во 27-те песни на оваа скромна стихозбирка на Жаки Петреска, која сведочи за нејзиниот лирски глас и за љубовта кон пишаниот збор.

ПОЕТСКОТО ТВОРЕШТВО НА МАКЕДОНЦИТЕ ВО АВСТРАЛИЈА

Бројот на македонските гласила во Австралија се зголемува од година во година како потреба и средство за презентирање на активностите и достигнувањата во новата средина и како средство за продолжување на мајчиниот македонски јазик донесен со себе од стариот крај. Тие во исто време се моќен фактор за зачувување на националниот дух, го јакнат патриотското единство и ги афирмираат националните вредности рамноправно со другите етнички групи што живеат во Австралија.

Едно од најзначајните македонски гласила што се издава во Австралија е, секако, списанието „Повод“. Тоа е право македонско списание во Австралија и единствено од ваков вид во иселеништвото. Излегува како орган на Македонското литературно друштво „Григор Прличев“ во Сиднеј.³⁸⁾

Друштвото „Григор Прличев“ е формирано на 31 март 1978 година во Сиднеј, а во него членуваат Македонци синтезијасти, вљубеници во македонскиот јазик и литература, кои во слободното време се занимаваат со пишување лични творби. Списанието како

³⁸⁾ Текстот се однесува на активностите во списанието „Повод“ од излегувањето во 1978 за период од пет години.

плод на Друштвото го уредува Редакциски одбор составен од Македонци со потекло претежно од Охридско-струшкиот и Битолско-преспанскиот регион.

Првиот број на списанието „Повод“ излезе на 15 јуни 1978 година на четири страници со формат 30 x 21 см додека наредните пет броеви ја имаат истата форма, а имаат зголемен број страници, кој се движи од 12 до 18. Од шестиот број списанието ја менува и формата и квалитетот на хартијата и излегува на 32 страници 22x16 см, а неколку броеви излегаат на 28, 36 и 40 страници. Во периодот од скоро пет години колку што излегуваше списанието, отпечатени се 28 броеви.

Во воведот на првиот број, а слични текстови се објавени и во наредните броеви, се вели дека списанието „Повод“, покрај презентирањето на литературните и просветните достижнувања во Републиката, ќе објавува лични творби од областа на поезијата, прозата и журналистиката на членовите на Македонското литературно друштво „Григор Прличев“, а по пат на конкурс, и на членови и други лица кои се занимаваат со пишување лични творби за животот во Австралија. Во натамошниот текст од првиот број се вели дека со формирањето на друштвото „Григор Прличев“ се појави ркулецот којшто се разграничи наоколу и ги привлече во својата утроба заинтересираните љубители на македонски јазик и литература.

Содржината на списанието „Повод“ е разновидна. Секој број е посветен на по еден македонски литературен деец со осврт на неговите најдобри литературни остварувања. Потоа, се застапени рубриките: „Дела на наши членови“, „Од македонското народно наследство“, „За македонскиот јазик и литература“, „Страница од литературата“, „Јазично катче“, „Детско катче“, како и голем број реклами-пропагандни материјали од некои претставништва во Австралија и од македонски иселеници сопственици на разни бизниси во Сиднеј и околината.

Во првата година од печатењето на списанието „Повод“ (1978 година) излегоа три броја и тоа првиот во јуни, вториот во август и третиот во октомври. Од третиот број, се зголемува бројот на страниците и се подобрува квалитетот на списанието. Овие броеви ги уредува Редакциски одбор во состав: Цане Доловски, Лилјана Тошеска и Душан Ристевски, како главни и одговорен уредник, додека Миле Петровски е технички уредник.

Во 1979 година излегоа исто така три броја, но како тримесечници, сите на 20 страници, со формат 21x30 см, додека четвртиот – бројот 7 е издаден на 24 страници и на помал формат (16x21 см). Во овој и во другите броеви во наредниот период се застапени рубриките: „Од број до број“, „Наши писатели“, „Дела на наши писатели“, „Од македонското народно творештво“, „Конкурс“, „Јазично катче“, „Осврти“, „Забавно катче“, „Резултати од конкурсите“ и други.

Во 1980 и 1981 година се отпечатени по четири броја: од бројот 8 до бројот 11 и од 12 до 16, како тримесечници чиј број на страници се движи од 26 до 32. За сите овие броеви, а и во наредните во кои се застапени рубриките од претходните години, одговорен уредник е Душан Ристевски, а му помагаат членови на Македонското литературно друштво „Григор Прличев“.

Секоја година во списанието „Повод“ се објавува конкурс, од кој се избираат најдобрите литературни творби во годината, со учество на автори кои анонимно и шифрирано ги доставуваат своите лични творби од областа на поезијата, прозата и детската литература. Вообичасно, на конкурсите пристигнуваат голем број литературни творби, од кои посебна комисија, составена од членови на Друштвото и видни општественици од македонско потекло, избира три или четири поетски, прозни и детска литература, рангирајќи ги како први, втори, трети и четврти и ги наградува со скромна

парична сума. Во текот на петте конкурсни натпреварувања, наградени се 18 песни, 10 раскази, 6 песни за деца и 6 детски раскази.

Во списанието „Повод“ во бројот 4 од јануари 1979 година, се објавени резултатите на наградените поетски творби за 1978 година. Тоа е прв конкурс и е посветен на 75-годишнината од Илинденското востание, на кој конкурираат песни кои се однесуваат на еден од најзначајните датуми на македонскиот народ – Илинден.

Добитник на првата награда е песната „Црни браќа“ од Ацо Силјановски од Мелбури. Таа е патриотска песна во која се опејува животот на поробениот народ во Македонија и борбата на чело со Гоце, Јане, Питу, Даме и др., како и рафањето на Крушевската република.

Второнаградена творба е песната „Борец“ од Бранко Наумовски од Сиднеј. Во неа, исто така, пројектира патриотскиот дух на борецот за слобода, за слобода на Македонија, за мајката родна намачена.

Третата награда ја доби поемата „Да живее Илинден, тоа да те храни“ од Владо Поповски од Сиднеј. Поемата содржи петнаесет строфи со по осум стиха во која се опишува, најпрвин животот на Македонецот, петвековното ропство и борбата за слобода, потоа рафањето на Крушевската република од која приснаа безброј искри и се распали пламенот за Илинден повторно да пламне и слобода да блесне.

Четвртата наградена творба е песната „Тајната на звездите“ од Бил Георгиевски. Таа е посветена на Илинден, а се глорифицира борбата за слобода на македонскиот народ.

Резултатите од вториот конкурс за најдобри литературуни творби во 1979 година се објавени во бројот 9 од април 1980 година. Првонаградена творба е песната „Родени браќа“ од Иван Трповски. Таа е патриотска песна во која се опејува борбата за слобода, за мирот и за братската љубов. Второнаградена песна е „Солзива

покривка" од Ацо Силјановски и е посветена на катастрофалниот земјотрес во Скопје од 26 јули 1963 година. Песната обилува со описи за ужасот, страдањата и загубите на народот во главниот град на СР Македонија, како и за помошта, лъбовта и исчекувањето за подобро и посрекно утре. Третонаградена творба е песната „Ги оставил“ од Душан Ристевски. Таа е истилгична песна во која се тагува за сè што авторот оставил во родната земја Македонија, а четврта наградена песна е „За уметникот“ од Мена Ристевска, во која се опишува животот на уметникот, неговата тага, бол и творечка снага.

Во бројот 13 од мај 1981 година се објавени наградените лични творби за 1980 година. Првпат, покрај поетските творби започна и напреварување со литературни творби од областа на прозата. Според одлуката на жири-комисијата, прво наградена творба од областа на поезијата е песната „Приказна“ од Ацо Силјановски, која е посветена на најмладите, за децата. Второнаградена е песната „Гоцеви факли“ од Иван Трпоски, во која се опишува бестрашната борба на Гоце за слобода на својот народ. Третонаградена е песната „Весников восхит“, објавена под шифра, а четврто наградена песна е лирското остварување „Незаборавени“, објавена, исто така, под шифра.

Од прозните творби во бројот 13 се наградени четири лични творби, и тоа три авторки се македонски иселенички. Првата награда му припадна на расказот „Кога ќе дојде пролетта“ од Мена Ристевска. Тоа е сторија за болното девојче од Егејска Македонија кое, по Граѓанската војна во Грција, е донесено да се лекува во Полска. Второнаградена творба е расказот „Секавања“ од Виолета Јовановска, во која е описан амбиентот, животот и звиднувањата во стариот крај, онакви какви што останале во секавањата на авторот. Третонаградена творба е расказот „Ветувач“, потпи-

шан под шифра во кој се описува животот на печалбарат кој ветил дека ќе се врати по спечалувањето на доволно пари, со цел да помогне на синот кој го изгубил видот. Четвртонаграден е расказот „Дневни настани“ од Лилјана Тасевска и нејзината сторија за наставничката.

Во вонредниот број 19 од април 1982 година објавени се следните наградени литературни творби во 1981 година. За најдобра поетска творба е прогласена песната „Билјана“ од Иван Трпоски. Второнаградена е песната „Патнику гледај“, објавена под шифра, а третата награда ѝ припадна на песната „Ја љубеше“ од Лилјана Тошевска-Стојановска. За најдобра прозна творба на годината е прогласен расказот „На добар пат“ од Мена Ристевска, во кој се описува животната сторија на едно Македонче кое живее во Полска. Второнаграден расказ е „Смртта на печалбарт“ од Митко Балаловски, во кој се описува трагедијата на еден Македонец на печалба, а третонаграден расказ е „Спомен откопан по петнаесет години“ од Иван Трпоски.

Од наградената поезија за деца се наградени три песни и три раскази и тоа: првонаградена поетска творба е песната „Македонче“ од Јован Кокаловски, второнаградена е песната „Слобода“ потпишана под шифра „Пелистер“ и третонаградена е песната „Печалбари“ од Ацо Силјановски. Првонаградена детска литературна прозна творба е расказот „На езеро“ од Митко Балаловски и третонаграден расказ е „Појдување на училиште“ од Иван Трпоски.

Во вонредниот број 27 од јуни 1983 година се објавени сите наградени литературни поетски, прозни и детски творби. Така, првонаградена поетска творба е песната „Една куќа за сите нас“ од Иван Трпоски, втората награда ѝ припадна на песната „Каде си земјо, да нè прегрнеш“ од Душан Ристевски и третонаградена е песната „Неспокој срце“ од Ацо Силјановски. Првонаграден расказ е „Незaborавени“ од Андон Блажевски,

второнаграден е расказот „Растурено гнездо“ од Мена Ристевска, а третонаграден е расказот „Неговата победа“ од Митко Балаловски.

Од наградените детски песни се следните: првонаградена е песната „Сонце и цвеќе“ од Јован Кокаловски, второнаградена е песната „Лисица и куче“ од Ацо Силјановски, а третонаградена е песната „Грбавиот ешко“ од Горjan Maslinkovski. Исто така, првонаграден расказ за деца е „Малиот рибар“ од Митко Балаловски, второнаграден е расказот „Ранета ластовичка“ од Горjan Maslinkovski и третонаграден е расказот „Денот на палавкото“ од Мена Ристевска.

Сите овие наградени литературни поетски, прозни и детски творби се од голема важност и придонес на македонската литература од Македонците во странство. Македонските иселеници во странство, далеку од својата родна земја преку своите литературни творби ги изразуваат чувствата кон старата татковина, пеат за убавото во стариот крај, за сè она што им останало во нивното сеќавање. Сите литературни творби кои се наградени во списанието „Повод“ се пишувани на литературен македонски јазик, со мали примеси од Охридско-струшкиот и Битолско-преспанскиот говор.

Наградените творби објавени во списанието „Повод“ зборуваат за желбите, носталгијата, за родниот крај, за поизразените патриотски чувства во новите средини. Преку формата на литературата тие повеќе ги исказуваат чувствата, желбите, очекувањата, страшната на нивните автори. Ваквите литературни обиди се од непроценливо значење и придонес на културно-просветните процеси во средините на Македонците во Австралија и пошироко.

ПРИДОНЕСОТ НА МАКЕДОНСКИТЕ ДОСЕЛЕНИЦИ ВО РАЗВОЈОТ НА МУЛТИКУЛТУРАТА ВО КАНАДА

Канада се смета за светски пример на мултикултурно општество. Од Втората светска војна во оваа демократска и многунационална земја се одвиваат значајни социјални, културни и економски преобразби, а со тоа и голема трансформација во нејзиниот етнички состав. Канада е прва земја во светот која официјално го призна мултикултурното шаренило и ја дополни континуираната и доследна недискриминаторска политика, а со тоа мултикултурата се прогласи за политика на Владата на Канада.

Според Вебстеровиот английски речник зборот „мултикултура“ се однесува или е обележје на збир од повеќе различни, односно јасно одредени култури во едно населено место или држава. Овој современ термин во последните години особено дојде до израз во многунационалното општество на Канада, каде што во тој конгломерат сите народи, нации, малцинства и етнички групи, целосно ги изразуваат своите културни вредности, без разлика на бојата на кожата, националната припадност или верското убедување.

Мултикултурата стана државна политика на канадската нација, која е составена од повеќе од сто

етнички групи, меѓу кои и македонската. Тие со своето заедничко живеење го градат канадскиот мозаик на културата на народите коишто живеат на тие простори, соединувајќи се во канадското мултикултурно општество.

Според законот за зачувување и унапредување на мултикултурата во Канада (Законот С-93 донесен за 1986-87-88, на втората седница на 33 Парламент, во Долниот дом на Канада), покрај другото, се вели: Уставот на Канада пропишува дека секој поединец е еднаков пред Законот и има право на иста заштита и корист според Законот без дискриминација и дека секој има право на слобода на свеста, верата, мислата, верувањето, мислењето, изразувањето, мирното собирање и дружење и ги гарантира овие права и слободи подеднакво на лицата од машки и женски пол, без разлика на раса, национално или етничко потекло и боја, а со тоа, на лицата кои припаѓаат на етнички, верски или малцинства нема да им се оспорува правото да уживаат во сопствената култура, да ја пропагираат, да ја применуваат сопствената религија или да го употребуваат сопствениот јазик.

Ова не е само декларација, туку Законот за мултикултура на Канада кој праведно се спроведува на дело. Канадската нација која на картата на светот постои околу 120 години, а која е составена од повеќе од сто етнички групи, претставува пример за многу народи и земји. Етничките групи со своето заедничко живеење го градат познатиот канадски мозаик на културата составен од културите на народите што живеат на тие простори.

Меѓу тие стотина разни етнички групи што живеат во Канада е и македонската. Македонскиот народ, кој со некови беше, а и денес во некои соседни земји е жртва на насилна асимилација, политичко угнетување, денационализација, принудно раселување, измачуван и

изложуван на политичко и економско угнетување, си најде посебно место во современото мултикултурно општество на Канада. Така, голем број Македонци од сите краишта на Македонија свиле гнездо во демократска и мултикултурална Канада.

Македонските доселеници во Канада се населени претежно во Торонто и во неговата околина, во Хамилтон, Винзор и Нијагара, а ги има и во други места ширум Канада. Тешко е да се определи нивниот број, бидејќи Македонците во Канада доаѓаат од повеќе земји и со различни патни исправи. Некои пореални податоци зборуваат дека од крајот на минатиот век, кога Македонците првпат дошле во Канада, па до денес ги има околу 150.000, од кои над 100.000 во Торонто, по десеттина илјади во Хамилтон и во Винзор.

Македонските доселеници во Канада осетно заостануваат во политичкиот живот на тамошното општество во споредба со другите етнички групи, а таков е случајот и со други иселени од Балканот. Меѓутоа, нивните постигнувања се забележителни во областа на културата, образованост и социјалниот живот воопшто, особено на економски план. Голем е бројот на деловни луѓе од македонско потекло, особено во Торонто, кои постигнуваат забележителни резултати.

Паралелно со остварените материјални услови се јавува и извесна трансформација на животните навики кај Македонците во Канада, особено од егејскиот дел на Македонија, од кои голем број се пробиле во повисоките слоеви на општеството во кое живеат, пред сè, со своите интелектуални, образовни и научни способности.

Денес Македонците во новите средини во Канада со гордост ја истакнуваат својата припадност. Уште повеќе, благодарение на улогата на македонските православни цркви и позитивно-ориентираното македонско свештен-

ство, македонските иселеници со голем ентузијазам и полет ги одржуваат црковните и народните традиции и со гордост го истакнуваат богатиот фолклор, афирмирајќи го македонското име, минатото и сегашноста.

Во Канада има четири црковни општини и тоа: „Св. Климент Охридски“ во Торонто, „Св. Пророк Илија“ во Мисисага, „Св. Димитриј“ во Маркам, „Св. Наум Охридски“ во Хамилтон, „Св. Никола“ во Винзор и „Св. Недела“ во Пикерин, а се очекува нивниот број да се зголеми во иднина. Во рамките на овие храмови работат фолклорни групи, дополнителни македонски училишта, црковни хорови, библиотеки, фудбалски, хокеарски, шаховски и други секции.

Македонската православна општина „Св. Климент Охридски“ во Торонто бисерот на Онтарио, или како што многумина го нарекуваат трет македонски град по големина, претставува едно од најзначајните места на организиран живот на македонските иселеници од сите генерации. Таа е духовен и културно-просветен центар и место за национално-патриотско изразување. Не само што е прва македонско православна црква во Канада, туку е една од најзначајните институции на Македонците во Северна Америка. Идејата за изградба на црквата се роди од големата љубов кон Македонија и на единството на Македонците во Канада на Илинденските свечености што во 1962 година ги организираше националната организација „Обединети Македонци“, која е формирана пред три децении и која одигра вонредно значајна улога во обединувањето на македонските доселеници во Канада и пошироко, како и во афирмирањето на македонската нација. Во состав на организацијата работи фолклорната група „Гоце Делчев“ и неделно училиште во кое младите генерации учат македонски јазик, национална историја, географија и веронаука. Една од значајните сегменти во скупното живеење на

македонските доселеници во Торонто с секако дополнителното училиште на македонски јазик. Тоа е институција каде што се продолжуваат традициите за негување на мајчиниот јазик, кој е средство за комуницирање меѓу доселениците од сите делови на Македонија. Исто така, училиштето претставува место за собирање, запознавање и поврзување на младите генерации кои се светлата иднина на Македонците на тие канадски простори. Учениците чиј број варира од неколку десетици до стотина, во училиштето учат да зборуваат, да читаат и да пишуваат на македонски јазик, со цел да ги продлабочат корените со дедовската земја – Македонија.

Покрај часовите по македонски јазик, во дополнителното училиште се учи национална историја, географија и веронаука. На тој начин младите се запознаваат со минатото и со сегашноста на Македонија, со револуционерните традиции, востанијата, обичаите, културата и историјата на македонскиот народ од сите делови на Македонија.

Оваа значајна образовно-воспитна институција како составен дел на Црквата започна со работа по изградбата на МПЦ „Св. Климент Охридски“ во Торонто и конституирањето на бројните секции.

Дополнителното училиште на македонски јазик не значи само запознавање на младите генерации со македонскиот јазик, националната историја, географијата и верската поука, туку тоа има карактер на афирмирање на македонските иселеници, нивното образовно, културно, национално-просветно, социјално, политичко и духовно битие. Во исто време училиштето и другите форми на собирање на македонските иселеници во МПЦ „Св. Климент Охридски“ во Торонто се можност и средство за афирмирање на целокупното наследство и постигнувањата на Македонците на тие простори, притоа тие го

збогатуваат и прошируваат мозаикот на мултикултурална и многунационална Канада.³⁹⁾

Исто така, црковната општина одржува бројни манифестации од кои најзначајно е организирањето на павилјонот „Скопје“ на интернационалниот фестивал „Караван на нациите“ што се одржува секоја година во Торонто и на кој присуствуваат неколку стотини илјади Канафани.

Македонската православна црковна општина, пак, „Св. Илија“ што претставува собиралиште на Македонците од западниот дел на Торонто е сопственик на Македонскиот парк во Мисисага во површина од 14 хектари. На тие пријатни простори наменети за одржување пикници и други манифестации е адаптирана црква. Во состав на црквата најактивна е фолклорната група „Илинден“.

Во Торонто е формирана и Студентска асоцијација за студентите од македонско потекло кои редовно студираат или се на постдипломски студии на Универзитетот во Торонто. Целта на оваа единствена македонска студентска асоцијација во Канада е да ги обедини студентите и другите младинци од Торонто и околината, да биде собиралиште и центар на нивните активности каде што слободно ќе го изразуваат својот национален идентитет. Оваа значајна асоцијација во која членуваат стотина студенти, Канафани од македонско потекло, организира предавања и друг вид сесии за македонската историја, литература, култура и наука, а организира и играници и пикници што значат збогатување на организираниот живот за подобро запознавање и другарување на младите генерации.

Меѓу значајните културно-уметнички друштва во Торонто е фолклорната група „Селјани“. Оваа рено-

³⁹⁾ Славе Николовски-Катин и Фиданка Танаскова, *Македонски влези*, МПЦ „Св. Климент Охридски“, Торонто, 1994 година, стр. 185.

мирана самостојна аматерска асоцијација која негува исклучиво македонски изворни ора, песни и обичаи, е формирана пред триесетина години. Членови на групата се, главно, интелектуалци од македонско потекло, но родени во Канада, а има и членови од други народности, како Кинез, Мексиканец и други. Играорците истовремено се дел од музичката секција, свирејќи на изворни инструменти, а своите фолклорни вредности ги презентирале на голем број фестивал ширум Канада, САД, Велика Британија и Македонија. Значајно е што групата „Селјани“ настапи и на Олимписките игри во Монтреал во 1976 год.

Повеќе од десет години во Торонто е отворено „Канадско-македонското место“, познато како Дом за стари лица (Старски дом). Оваа хуманитарна институција е прва од ваков вид во Канада, каде што старите лица од македонско потекло се опфатени во едно големо семејство под еден покрив. Покрај Канаѓаните од македонско потекло, во Домот живеат и лица од други националности, а е заедничко место за другарување и Клуб на Македонците – пензионери. Овој значаен Канадско-македонски центар претставува убав пример на засдништво и израз на солидарност, хуманост и разбирање на Канадската влада.

Македонските радио и телевизиски часови од кои голем број работат во состав на мултикултурата на Канада, играат значајна улога за одржување и продолжување на македонскиот јазик, културата и традициите. Бројните радио и телевизиски часови на македонски јазик, весниците, списанијата и одделните публикации се афирматори на македонскиот говор, музиката и песната и на културните и другите вредности на Канаѓаните од македонско потекло. Во Торонто работат два радио и три телевизиски часови, а по еден радио-час во Брамтон и во Хамилтон.

Едно од најзначајните македонски информативни гласила во Канада е, секако, весникот „Македонија“, кој се печати на македонски и на английски јазик и е вистинска слика за животот и активностите на Македонците во Северна Америка. Исто така во Торонто се печатат и весникот „Обединети Македонци“, „Духовна искра“, „Климентов збор“ и други повремени гласила.

Основна форма на организираниот живот на Македонците во Винзор, Онтарио е Македонската православна општина „Св. Никола“, во чии рамки со успех работи познатата играорна група „Гердан“, која е главен носител на културно-забавниот живот и собиралиште на младите генерации. Исто така, со успех работи и женската секција која организира вечеринки и заеднички другарувања, на кои доаѓаат до израз македонските кулинарски специјалитети, потоа црковниот хор, спортската секција, како и неделното македонско училиште. Црковната општина повремено печати билтен, а организира пикници, приредби и други манифестации.

Исто така во градот Винзор, кој е сместен на спротивната страна од метрополата Детроит и кој е поврзан со градот на автомобилската индустрија на САД преку познатиот тунел под реката и мостот кои ги поврзуваат двете држави, со успех работи Новинарското друштво. Во него членува една група Македонци кои, покрај активностите во нивната средина, соработуваат со бројни информативни гласила ширум светот.

Во Хамилтон, пак, с изградена Македонската православна црква „Св. Наум Охридски“, која е средиште на сите активности на Канаѓаните од македонско потекло, особено на оние од Егејскиот дел на Македонија, кои претставуваат значаен фактор во општествениот живот на градот. Во состав на црквата работи фолклорна група, женска секција, радио-час и македонско училиште.

Со своето богато духовно, национално и културно живеење македонските доселеници во Канада му даваат посебен печат на современото канадско општество. Така, денес во Канада има Македонци кои се познати личности во информативните гласила, во спортскиот живот, а има и голем број артисти, доктори, архитекти, богати бизнисмени и др. Нивниот успех е резултат на огромниот придонес на работните места, во семејствата, во општествениот живот, а ги поттикнуваат и ги помагаат општествените, културните и политичките институции на Канада и учествуваат и во негувањето на мултикултурниот карактер на земјата. Во услови на мултикултурната стварност, понудена во слобода и демократија, тие засекогаш ги втиснаа своите значајни македонски особености среде канадската нација.

Ваквите институции, друштва, здруженија и друг вид асоцијации во кои се негува македонската култура и литература претставуваат вистински мост на соработка меѓу Канада и Република Македонија.

ГЛАВА ЧЕТВРТА
МАКЕДОНСКИ ФОЛКЛОРНИ
ДФИРМАТОРИ

- Аансамблот „Македонка“ афирматор на македонскиот фолклор и култура
- Групата „Селјани“ негувач на изворниот фолклор
- Македонско фолклорно богатство во Канада
- Аансамблот „Томов“ американски фолклорен центар
- КУД „Илинден“ продолжувач на националните традиции

АНСАМБЛОТ „МАКЕДОНКА“ АФИРМАТОР НА МАКЕДОНСКИОТ ФОЛКЛОР И КУЛТУРА

Фолклорната група „Македонка“ од Торонто, Канада, е еден од најстарите, најдобрите и најпознатите фолклорни ансамбли во македонското иселеништво во светот, формирано од група ентузијасти и вљубеници во македонското оро и песна, претежно од Беломорска Македонија. Најпрво работеше под името „Пелистерско оро“, група формирана во 1966 година и која на 24 април 1966 година го приреди првиот концерт во црковната сала на „Св. Климент Охридски“ од Торонто. Набргу по формирањето стекна популарност и углед меѓу Македонците на тие простори, така што кон неа се приклучува поголем број млади играорци од различна возраст и тоа од сите делови на македонската земја. Тие со голема љубов и жар го учат, презентираат и негуваат огромното богатство на македонската игра и песна.

Уметнички раководител на оваа фолклорна група беше Филип Ангелковски, фолклористи беа: Алек Петличков, Коста Ангелковски, Сандра Самандуров, Вангелија Маркова, Јован Марков, Дина Геленцов, Крсте Марков и Кристина Кјуин; пејачи беа: Илија Шарко, Јованка Куртов, Менде Шарко, Блага Мангова и Борис Мангов; додека во оркестарот беа: Филип

Ангелковски, кларинет, Нане Тодоровски, хармоника, Аспарух Мрсевски, контрабас, Нестор Георгиевски, тарабука и Јован Салваровски, гитара.

По одржувањето на првиот концерт се јави идејата групата да оди на турнеја низ Канада и САД. Но, таа не се реализира, пред сè, од финансиски причини. Затоа уште по првиот концерт групата практично престана да работи.

Меѓутоа, во црквата „Св. Климент Охридски“ се одвиваат бројни активности на културен план. Така, во јануари 1967 година, кога се избра нова црковна управа, на чие чело дојде познатиот лингвист-професор по славистика Џејмс (Џими) Џуглов, Канаѓанец од македонско потекло, чии корени водат од с. В'мбел Костурско, во Беломорска Македонија, беше одлучено, покрај другите секции, да се формира фолклорна група. Довербата да ја формираат им беше дадена на Филип Ангелковски, кој беше потпретседател на црквата и на Алекс Петличков, како играч и кореограф.

Активностите за формирање на фолклорна група почнаа веднаш. Така, во април 1969 година во просториите на црквата „Св. Климент Охридски“ се собраа група момчиња и девојчиња од македонско потекло и заедно сите тие, вљубеници во фолк-музиката и орото, ја формираа македонската фолклорна група „Македонка“. Тоа беше и првпат спонтано и многу решително во Торонто да се поттикне идејата за формирање на еден поголем фолклорен ансамбл, кој бара многу работа, истрајност и залагање.

Секако дека големата желба беше преточена во раѓањето на новата група. Уште на самиот почеток тогашниот потпретседател, а подоцна претседател на црквата, проф. Филип Ангелковски, по потекло од с. Д'мбени, Костурско, како искусен музичар и културолог, ја поддржа оваа идеја, нагласувајќи дека еден таков состав е добредојден и многу потребен. Ангелковски стана и

првиот главен и одговорен уметнички раководитељ, а кореограф Александар Петличков.

Од членовите на управата на црквата „Св. Климент Охридски“ се прифати предлогот групата да работи аматерски, а сиот остварен приход да биде на Општината, која ќе се грижи младите да ги имаат сите услови за работа и за докажување. За главен корепетитор и кореограф беше одреден еден од втемелувачите и најверни членови Александар Петличков, по потекло од с. Буф, Леринско, а во Управата влегоа: за претседател – Владо Шуковски, негов заменик – Тами Папаѓанис, секретар – Елизабета Пильурева и благајник – Дијана Ману.

Формирањето, истегувањето на фолклорот и постигнатите резултати на „Македонка“ се сврзани со името на Александар Петличков, кој за сите овие години на постоење е на чело на ансамблот, водејќи го како кореограф, а со години и како прв ороводец. За „Македонка“ се заслужни стотици играорци и играорки, кореографи, музичари, помагачи и симпатизери, меѓу кои посебно првите играорци: Софка Димитровска, Елизабета Пильурева, Дијана Ману, Ана Ману, Деби Ману, Ник Спасевски, Раши Мојсовски, Хелен Марку, Мери Петличкова, Мери Танасов, Љуба Мариновска, Софи Георгијадис, Васил Ангеловски, Тами Папаѓанис, Владо Шуковски, Анцело Пеовски, Блаже Глобочки, Ник Тодоровски, Александар Петличков и проф. Филип Ангелковски. Сите тие со сиот жар кон играта и песната, кон сè што е македонско, подарија многу години на играорната група „Македонка“, која денес претставува расадник на фолклорни кадри и место за средби, другарувања и амбасадор на песната и играта и сè што е македонско во новата средина.

Најзначајни личности, втемелувачи и душата на „Македонка“ се секако Филип Ангелковски и Александар Петличков. Познатиот музички деец, Филип Ангелковски ја имаше трагичната судбина како и 28.000 деца.

Беше прогонет од своето родно беломорско Д'мбени и во 1948-та година од Костурско судбината го донесе во Романија. По известно време се врати во Битола, а оттаму замина на студии во Белград, каде што ја заврши Музичката академија и притоа ги посети Англија, Италија, Австрија, Швајцарија, Мексико, Колумбија и други земји.

Во 1965 година тој се исели од Битола во Торонто каде што и сега живее и работи. Подоаѓањето во новата средина веднаш се вклучи во општествениот живот на демократска Канада, земја каде што како интелектуалец и способен музички педагог, Министерството за образование го назначи за професор по музика во едно од училиштата во општината Ист Јорк. Во текот на работата формирал школски оркестри, со кои многу успешно учествувал на повеќе фестивали и на кои освоил дури 25 награди.

Во времето кога беше потпретседател на црквата „Св. Климент Охридски“ (1977–78 година), Филип Ангелковски беше главен и одговорен уредник на Црковниот билтен, додека во 1990 година стана еден од водителите на ТВ програмата „Македонски мозаик“. И денес тој е успешен водител на ТВ програмата „Македонски корени“, чиј продуцент е Бил Јанков.

Во 1992 година професор Филип Ангелковски беше назначен за музички директор и за диригент на црковниот хор, при што несебично, како и скогаш досега, го дава својот голем придонес за доброто на црквата „Св. Климент Охридски“ и за афирмација на Македонија и на македонскиот народ во Канада и пошироко.

Исто така и Алек Петличков ја имаше истата судбина како Филип Ангелковски. Тој е роден во Егејска Македонија на 6 март 1941 година во селото Буф, Леринско, каде што остана шест години. Во 1947 година, со големата армија на децата бегалци од Беломорска Македонија беше и Алек Петличков, кој прво оди во

Битола, а потоа во Валандово. Во 1957 година Алек од родната македонска земја се пресели во Торонто, каде што и се ожени со својата избраничка Мери Цигоманова, родена во селото Баница, Леринско.

Покрај фамилијарните задолженија, Алек е жива легенда за Македонците во Торонто. Под неговото несебично залагање и работа, преку фолклорното училиште на „Македонка“, поминаа повеќе илјади македонски младинци, кои го изучија македонскиот мелос и фолклор, а некои од нив се оспособија да бидат ко-реографи, водители на играорни групи. Неговото залагање и труд денес се темел за работа на повеќе играорни групи во Канада и во Америка.

Целата негова активност беше забележана од македонската емиграција, така што на Годишното изборно членско собрание за мандатниот период 1987 и 1988 година беше избран за претседател на Македонската православна црква „Св. Климент Охридски“ во Торонто. Несомнено, Алек Петличков е еден од најзначајните активисти, Македонец кој го обележа ова време и кој во сите години извонредно многу придонесува во животот на македонската колонија во главниот град на провинцијата Онтарио – Торонто.

Посебно место во растежот на „Македонка“ им припаѓа на следните личности, кои со својот фолклорен талент, љубов кон играта и песната, желбата за афирмација на македонскиот фолклор и култура дадоа голем придонес, а тоа се: Виолета Андоновска, Лилјана Да-фоска, Хелен Дамчев, Мери Дамчев, Анци Димов, Лена Димов, Ило Димовски, Кристина Гивенс, Љупчо Гудов, Лела Гушев, Маријана Христовска, Мери Казиева, Софи Казиева, Весна Костић, Карол Костов, Никола Кожовски, Џон Лазаревски, Ловиса Липоновски, Ане Малеганас, Воула Мангос, Тони Марковски, Францис Мориховитис, Софи Мориховитис, Раашо Мојсоски, Елизабет Наумовски, Љуба Нешков, Стив Ников, Сузан

Ничовски, Мери Пенос, Алек Петличков, Луис Петревски, Хелен Ристевски, Лори Ристевски, Васко Сарков, Томе Сарковски, Хелен Сфетико, Ник Спасевски, Сузи Стериовски, Линда Стоетес, Тања Стојановски, Владо Шуковски, Софи Темов, Џори Вронцес, Мери Ане Вронцес, пејачката Перса Гиневска и музичарите Филип Ангелковски, Кире Велков, Цими Наумовски, Крис Кондовски, Гоце Крстевски, Нане Тодоровски, Борис Крстевски, Ник Тодоровски и други.

Првиот успех играорната група „Македонка“ го имаше на големиот семакедонски пикник што го организираше националната организација „Обединети Македонци“ во летото 1969 година кога се собраа над 15.000 посетители. И оттогаш започнаа да се редат повеќе концерти не само во рамките на македонската заедница, туку и пред канадската публика. Така на 25 октомври 1969 година во големата сала на црквата „Св. Климент Охридски“, фолклорната група „Македонка“ го одржа првиот концерт и се претстави на публиката со своја програма. Таа вечер собра многу аплаузи и комплименти од присутните, кои се одушевуваа на успехот на членовите на фолклорната група, особено на кореографот Алек Петличков и одговорниот на групата Филип Ангелковски. Како гости на концертот настапија чехословачката група „Татра“ и фолклорната група „Бели орли“ од Полска, а гостин на вечерта беше Перса Гиневска, поранешен член на ансамблот „Танец“ од Скопје и интерпретаторка на народни песни на Радио Скопје.

Богатата македонска народна песна, звучниот македонски мелос, разновидната ритмика на изворните македонски ора и песни придонесоа концертот што го следеа околу 600 посетители да биде вонредно успешен.

Уште во почетокот на 1970 година фолклорната група се наименува во КУД „Македонка“ име што го

носи до денешни дни. Секојдневно бројот на членовите се зголемува, а таа бројка достигнува често до над 300. Во 1970 година се роди идејата за учествување на КУД „Македонка“ во Република Македонија. Така, следната 1971 година на покана од Матицата на иселениците од Македонија, КУД „Македонка“ гостуваше на Првиот фестивал на народни песни и игри во Битола „Илинденски денови“.

КУД „Македонка“ има реализирани три турнеи во Република Македонија и тоа 1971, 1978 и 1982 година, кога учествувало на бројни фолклорни фестивали и други манифестации, меѓу кои: на „Илинденски денови“ во Битола, „Скопско лето“, иселенички средби во Триово, Ресен, Св. Наум, Крушево и на други собири. Преку асоцијацијата „Канадско фолклорно-артистички совет“ (The Canadian folk Arts Council), КУД „Македонска“ и во 1979 година, како прва македонска група настапи во провинцијата Нова Скошија, при што во конкуренција на повеќе од 80 етнички фолклорни групи од селекторите беше избрана да ја претставува провинцијата Онтарио на Канадскиот фестивал на културно наследство (Canadian Heritage Festival) Беше тоа голема чест и признание за членовите на КУД „Македонка“.

Како претставник, пак, на провинцијата Онтарио беше и во Саскачеван. Но, сскако, најголем успех постигна во 1983 година кога на Меѓународниот фестивал во Сан Хуан во Порторико, „Македонка“ достојно ги бранеше боите на Канада со игрите и песните од Македонија. Исто така, КУД „Македонка“ е редовен учесник и носител на програмскиот дел на Караванот на нациите, што секоја година се одржува во Торонто. А редовно учествува на црковните народни собири во Канада и САД, на бројни свечености и телевизиски емисии. Исто така, има остварено турнеја низ Австралија, каде што постигна завидни резултати.

Во 1994 година се навршија 25 години од формирањето на КУД „Македонка“. По тој значаен повод на 2

април ансамблот одржа јубилеен концерт во просториите на црквата „Св. Климент Охридски“. На прославата, во преполнетата сала се играше и пееше до доцна во ноќта, а членовите на ансамблот ги покажаа своите високи квалитети.

Ретки се друштвата на македонските иселеници во дијаспората што можат да се пофалат со она што го има постигнато КУД „Македонка“. Меѓу другото, овој значаен ансамбл на Македонците од Канада е активен особено во Торонто, како и во македонските заедници на северноамериканскиот континент. Друштвото е добитник на бројни награди и признанија. Неколку години по ред ги освојува првите места на годишните натпревари за македонски народни игри. На Пикникот на Радиостаницата ЧИН (CHIN) во Торонто, на кој учествуваат голем број етнички фолклорни групи, КУД „Македонка“ го има освоено првото место во 1980 година, додека во 1983 година го освои второто место. Исто така, овој ансамбл е добитник на републичката награда „Св. Климент Охридски“ за постигнатите резултати во афирмирањето и збогатувањето на македонскиот фолклор во иселеништвото.

Членовите на КУД „Македонка“ се, главно, интелектуалци од македонско потекло, но родени во Канада, кои со голема лъбов и жар го испуштаат македонскиот фолклор. Поголемиот број од ората што ги изведуваат членовите на КУД „Македонка“ ги обработил Алек Петличков, за што добил високи признанија од стручњаци за фолклор. Членовите на оваа фолклорна група потврдуваат дека културата на народите претставува голем дострел на човештвото, а културните вредности на македонските доселеници во Канада играат пресудна улога за одржување на македонскиот идентитет и националната виталност. Тоа е особено изразено во периодот од двасет и петте години, колку што егзистира КУД „Македонка“, во кое членуваат стотици енту-

зијасти на македонскиот фолклор од сите возрасти кои оствариле исто толку концерти. Притоа особено внимание му се посветува на организирањето на младите генерации од македонско потекло за кои фолклорот претставува израз на достоинствена и силна врска до десдовските корени.

Неуморно е сегашното раководство во настојувањето да го одржи и уште повеќе да го подига реномето, зашто КУД „Македонка“ е веќе заштитен знак, тоа е гордост и репрезент на „Св. Климент Охридски“, но тоа е и амбасадор на Македонија, кое го афирмира и го презентира богатото фолклорно наследство во Канада и во светот. Успешниот пат продолжува и натаму, младоста со успех чекори напред.

Во текот на прославата 45 години од формирањето на Матицата на иселениците од Македонија, во 1966 година, ансамблот „Македонка“ гостуваше во Република Македонија. Притоа настапи на Свечената академија во Домот на Македонската армија во Скопје, на големиот собир во манастирот „Св. Атанасиј“ во Лешок, Тетовско, на Преспанската средба во Ресен и на Битолската иселничка средба што се одржа во Трново, како и на републичките манифестации во Крушево, Скопје и Охрид.

Во текот на престојот младите играорци и играорки од Канада имаа многу средби и приеми, а посетија и бројни градови и села широкум Републиката кои се значајни центри на македонската култура и фолклор во самостојна и суверена Република Македонија.

ГРУПАТА „СЕЛЈАНИ“ НЕГУВАЧ НА ИЗВОРНИОТ ФОЛКЛОР

Покрај најстарата фолклорна група „Македонка“, коашто е формирана во 1959 година од група ентузијасти и вљубеници во македонското оро и песна, претежно од сгејскиот дел на Македонија, а која работи во состав на МПЦО „Св. Климент Охридски“, постои и КУД „Гоце Делчев“ што работи во состав на организацијата „Обединети Македонци“, играоријата група „Илииден“ од МПЦО „Св. Илија“ во Мисисага, играоријата група „Танец“ и КУД „Трсје“; во Торонто е формирана и македонската фолклорна група „Селјани“.

Оваа значајна и по многу нештај единствена македонска фолклорна група од Торонто работи и расте од 1969 година, а нејзините цели се да го зачува својот идентитет како независна македонска фолклорна група. Таа е самостојна аматерска асоцијација и претставува дел од канадската мултикултура од која добива финансиска и друга помош и претставува дел на демократското канадско општество.

Групата е формирана при крајот на 1969 година, со цел да учествува и презентира дел од македонските изворни ора, песни и обичаи на Првиот интернационален караван на нациите, што се одржа истата година во Торонто, а тој кој се претставија македонските иселеници

коишто живеат и работат на тие простори. Групата „Селјани“ постигна забележителен успех на Караванот, што беше добра основа и поттик за натамошна макотрпна работа на сите членови.

Првиот учител, кореограф и инструктор на младите фолклорни ентузијасти од групата „Селјани“ беше Олга Сандоловик, родена Велов, која е специјалист за балкански игри и многу познат учител за фолклор во Северна Америка, а големи заслуги има и д-р Тимо Рајс, професор на Музичкиот факултет на Универзитетот во Торонто и кој им ја пренесе вештината за инструментите гајда, кавал, тамбура и тапан. Од 1975 година до денес, директор и кореограф е Цим (Митре) Николов, кој заедно со својот животен сопатник сопругата Дина се матицата и душата на оваа многу значајна фолклорна група. Цим е познат во македонската колонија во Торонто не само со својот ведар дух и интелектуални способности, туку е и одличен познавач и вљубеник во македонскиот изворен фолклор; тој е одличен играорец, свири на кавал, ги пее старите изворни македонски песни и живее со народното богатство од Македонија. Цим е економист по професија, високо образован, честит Канаѓанец од македонско потекло, кој е роден во Торонто пред четири и пол децении. По потекло е од Беломорска Македонија; татко му е од селото Трсе – Леринско, а мајка му од градот Лерин. Неговите родители го понеле со себе македонското изворно фолклорно богатство и му го пренеле на Цим, кој се гордее со своето македонско потекло. Цим Николов е добитник на значајни признания и пофалби за постигнатите резултати во фолклористиката. Но, голем успех и заслуги за тоа има нејзината сопруга Дина која, исто така, е родена во Торонто, а по потекло е од Беломорска Македонија; нејзиниот татко е од селото Загоричани – Костурско, додека мајка й е родена во Торонто, а по потекло е од селото Габреш – Костурско. Таа е гимназиски професор по географија,

а во групата игра и свири на тамбура и е често домаќинка на заеднички другарувања.

Членовите на македонската фолклорна група „Селјани“ се, главно, интелектуалци од македонско потекло од егејскиот дел на Македонија, но родени во Канада, кои со голема љубов и жар го негуваат македонскиот изворен фолклор. Меѓутоа, меѓу нив има и членови од други народи, како Кинез, Мексиканец и други. Треба да се каже дека членовите на групата во исто време се и играорци и дел од музичката секција, свирејќи на изворни инструменти. Меѓу нив треба да се истакнат: Кети Алман Кристин и Цим Алусис, Мери Димитриу, Крис и Дона Герман, Кристин Христовски, Цим Кирко, Денис Марангос, Таша Мајкл, Анџело и Мери Мајнас, Лена Пандов, Дијана Василев, Том Папаганис, Кети Николов, Тим Рајс, Никола Уримов, како и Дина и Цим Николов и други ентузијасти.

Поголемиот број од песните и ората што се на репертоарот на оваа македонска фолклорна група се снимени на албумот под наслов „Селска музика од Македонија“, што е единствен од ваков вид реализиран во Торонто, а и пошироко. Оваа лонг плејка на „Селјани“ чии реклами материјали и кратка содржина за песните и ората се на английски јазик, е проследена со поголем број фотографии од настапите на играорците и инструменталистите, а содржи 14 изворни македонски песни. На првата страна од плочата се поместени следните песни: (1) „Ајде ред се редат“, песна од периодот на турската доминација која се однесува на сторијата за барањето на комитот Иљо од турските војници. Вокален инструмент е гајдата. (2) „Не си го продавај Коло“, приказна за една девојка која го понизува вниманието на невредниот додворувач (вокални инструменти хармоника и кларинет). (3) „У вој двор“, оваа песна ја има запишано познатата пејачка Мери Мајнас по потекло од село Невољани – Леринско која

била учесник на фолк фестивалот „Валаандово“ 1989 год. Песната се однесува за денот „Лазарова сабота“ кога млади девојки носат венчиња од пролетни полски цвекиња и одат од куќа до куќа посакувајќи здравје, среќа, долг живот и бериќет. Овој обичај во Леринскиот крај се пренесувал уште од времето пред христијанството. (4) „Прстен ми падна“ е насловот на популарно аранжираната стара фолклорна песна од Битолско-прилепскиот крај. Во песната се зборува за вереницата која е несрекна, бидејќи не може да ја вести својата љубов на младиот овчар кој ѝ го нашол нејзиниот прстен (вокален инструмент – кавали, тамбури и тапан). (5) „Мори, ој невесто“ – и оваа песна ја има запишано Мери Мајнас, а е наградена на Интернационалниот музички фестивал во Ланголен, во Велс. Во оваа песна се зборува за ноќта пред свадбата кога семејството и гостите ѝ пеат на невестата колку убаво изгледа во невестинската облека. Оваа песна се пеела и се пее во леринскиот крај. (6) „Криво женско оро“, кое потекнува од Воденско-костурскиот регион, а е изведено со хармоника, кларинет и тапан.

На втората страна од лонг плејката прво е поместено „Пушченото оро“ (Пуштеното оро), популарна игра од Јужна Македонија, исто така, позната како Буфско или Арменско оро. И овој оро потекнува од Леринскиот регион, изведено со кларинет и тапан. (1) „Три години Кате“ е песната за младиот човек кој лежи болен долг период од три години и кој се надева дека ќе оздравее, а кога ја видел Кате при нејзината посета тој ги изразува своите љубовни чувства кон неа. Песната е придружена со хармоника и кларинет, а е изведена од вокалната група на „Селјани“ (3). „Излези да се рашетам“ оваа песна е од Костурскиот крај и зборува за младата девојка која е импресионирана од убавиот младич што го видела во селото Дреново – Костурско. Девојката ја моли својата мајка да ѝ најде стројник за да се омажи за

младичот. (Вокални инструменти – тамбура и тапан). (4) „Гурговден“ е песната што ја има запишано Мери Мајнас, а која се однесува на ритуалот на празникот „Гурговден“, кога девојките ги изразуваат чувствата кон момчињата кои имаат симпатии. Накитени со прачки од лоза, секоја девојка се лула на лулашката додска другите девојки, низ песна го кажуваат името на момчето што таа го сака. Оваа песна е од Леринскиот регион. (5) „На тумба Турци“, песна што ја има запишано Мери Мајнас и која е наградена на Интернационалниот музички фестивал во Ланголен, во Велс. Сторијата е во врска со тагата што се појавува кај ветените бракови. Така една убава девојка е верена со не многу атрактивен, но богат човек од едно далечино село. Песната е од Леринскиот крај. Покрај вокалината група, песната е придружена со гајда, кавали, тамбури и тапани. (6) „Ој Јоване“ е насловот на песната што ја запишале Драга и Милка Ѓеоргиевиќ по потекло од селото Болно – Ресенско. Ова е уште една ритуална песна што се пее на Лазарова сабота во Преспанскиот регион. (7) „Што ми е мило“ е насловот на многу популарната народна песна во која младиот човек исказува колку многу би сакал да има дуканче во Струга, сè со цел да ги гледа девојките кои поминуваат покрај друкарот. Песната ја исполнува целата група придружена со хармоника. (8) „Овчеполска потрчулка“ е последна на лонг плејката „Селска музика од Македонија“. Таа, всушност, е игра од Овчеполскиот регион изведена од вокални инструменти гајда, кавали, тамбури и тапан. И оваа игра е наградена на фестивалот во Велс.

Македонската фолклорна група „Селјани“ ја има издадено на английски јазик книшката „Македонија – збир на текстови за историјата и културата на Македонија“. Книшката има 64 страници, на кои се поместени следните наслови: Етнокултурален профил на Онтарио. Куса историја на античкиот период, Формирањето на

славянската алфабета, Историја на македонската поезија, Македонски народни прикасчи, Македонски собир, Велигден во Македонија, Божик во Македонија, Македонскиот народен вез, Македонските фолклорни инструменти, поемата „Гѓа за Југ“ и други материјали. Уредници на оваа книшка се Дина и Цим Николови, а уредник е Мери Димитриу, кои се заблагодаруваат на Министерството за култура и рекреација на Онтарио за помошта што им ја дало за издавањето на книшката.

Македонската фолклорна група „Селјани“, исто така, има препечатено карти за Македонија од 1903 година, кои се на француски и кирилица, со стандардна големина.

Македонската група „Селјани“, покрај изворните ора и песни прикажува и народни обичаи, носии, везови, инструменти и друго. Членовите на оваа група потврдуваат дека културата на народите претставува голем дострел на човештвото, а културните вредности на македонските доселеници во демократска Канада одиграа пресудна улога за одржување на македонскиот идентитет и националната виталност. Тоа особено е изразено во периодот од над дваесет години, колку што егзистира групата „Селјани“, а во која членувале неколку стотици ентузијасти на македонскиот фолклор од сите возрасти кои оствариле исто толку концерти. Притоа особено внимание му се посветува на организирането на младите генерации од македонско потекло, за кои фолклорот претставува израз на достоинство и сирица врска со дедовските корени.

Членовите на оваа значајна фолклорна група се претставиле со своите фолклорни вредности на многубројни меѓународни и етнички фестивали во Канада, а гостувале во САД, Велика Британија и Република Македонија. Тие настапиле и на фолк фестивалот „Марипоса“, на Универзитетот Торонто, Универзитетот Йорк, на фестивалот во Стратфорд, на фестивалот за

жената и уметноста, на Харбърфрант и други. Групата „Селјани“ беше една од десетте што ја претставуваше провинцијата Онтарио една недела (седмица) на Олимписките игри во Монреал во 1976 година. Тоа беа незаборавни моменти за членовите на играорната група кои оставија силен впечаток на милионскиот аудиториум. Исто така, оваа група постигна забележителен успех и на Меѓународниот музички фестивал во Ланголен, во Велс 1977 год., на кој настапија фолклорни групи од разни земји. На овој меѓународен фестивал групата се претстави со традиционални изворни песни и игри од Македонија и го зазеде второто место на народни песни, третото во народни инструменти, а петтото во народни игри меѓу силната конкуренција од четириесетина фолклорни ансамбли.

Во 1980 година групата гостуваше во Република Македонија и, покрај другото, настапи на фолклорниот фестивал „Илинденски денови“ во Битола. Во текот на фестивалот на изворен фолклор групата „Селјани“ беше прогласена како голем зачувувач на традиционалниот стил на македонските игри. Исто така, тие настапија на голем број манифестации што се организирани во Онтарио и пошироко, особено на македонски манифестации во Торонто и во другите градови.

Фолклорната група „Селјани“ во последните години имаше настапи на поголем број фестивали, собири и друг вид манифестации во Канада и САД и постигна забележителни резултати. Така, во мај 1991 година, по повод 125-годишнината на Канада, а во организација на Канадско-македонската федерација беше организирана манифестацијата „Оро македонско, наша Канада“, на која фолклорната група се претстави со изворни песни и ора и остави силен впечаток. Во ноември 1994 година, фолклорната група го славеше своето две и пол децениско постоење. Во таа чест, во познатиот комплекс „Харбър франт центарот“ што е лоциран во приста-

ништето на езерото Онтарио, беше организирана манифестацијата „Македонски фестивал“. Како гости на „Селјани“ настапија неколку фолклорни групи, кои ги презентираа богатите македонски ора, песни, обичаите, носии и фолклорните традиции.

Исто така, фолклорната група „Селјани“ повеќе години настапува на „Караванот на нациите“ што се одржува секоја година во Торонто и на кој се претставува секоја нација со своето богатство од фолклор, кулинарство, литература и култура во целина. Потоа забележителен успех постигна на Меѓународниот фолклорен фестивал во Флорида, САД, како и други бројни концерти ширум северноамериканскиот континент.

Главната цел на групата е да го развива традиционалниот македонски изворен фолклор и да го претстави што е можно повеќе на оригинален начин. За таа цел членовите на групата, покрај ората и песните, ги учат и народните инструменти, традициите, стилот на пеењето, изведбата на песните, како и обичаите и носиите. Неколку членови од групата го развиваат својот интерес во голема мера и со тоа што се собирачи на носии и инструменти и други регионални рачно изработени предмети од различни места на Македонија. Работата на фолклорната група овозможува да се зачуваат македонските традиции и да се развијат во голема мера тие македонски народни богатства, со цел да бидат попристапни за Македонците во Канада, да ги презентираат изворните ора и песни преку живописните мариовски, смилевски и носии од егејскиот дел на Македонија. Со презентирањето на обичаите и традициите, македонската фолклорна група „Селјани“ од Торонто претставува значаен информатор на македонскиот изворен фолклор и фактор за ширење и развој на македонското фолклорно богатство.

МАКЕДОНСКО ФОЛКЛОРНО БОГАТСТВО ВО КАНАДА

Канаѓаните од македонско потекло во метрополата Торонто се гордеат со своето етничко потекло. Тоа го имаат покажано и докажано во поголем број различни пригоди. Една од таквите карактеристични манифестации е секако отворањето на изложбата насловена: „Од ковчегот на баба ми – македонско богатство во Канада“, што ја иницираше Канадско-македонското историско друштво, а која се одржа од 1 март до 15 октомври 1995 година во просториите на Музејот за текстил во Торонто. Во текот на осуммесечниот период голем број посетители имаа можност да се запознаат и да уживаат во фолклорното и етнолошкото богатство на Македонија и македонскиот народ.

Идејата за изложбата „Од ковчегот на баба ми“ датира уште од 1992 година кога Анцела Вуд, родена Урумова, Канаѓанка од македонско потекло го посети Музејот за текстил и се запозна со културните вредности на бројни нации во Канада. Притоа, разговараше со одговорните во таа значајна и единствена од ваков вид канадска институција што е формирана 1975 година. Тогаш е договорено во Канадско-македонското историско друштво да се формира Одбор од 12 членови кои ќе ги претставуваат Канаѓаните од македонско потекло.

Членовите на Одборот работеа три години да ги пронајдат и позајмат носиите и другите премети од педесетина семејства и да најдат средства за изложбата. Така Одборот што го сочинуваа Макри Константин, Мери Гјамос, Крис Громос, Вера Кизов, Џан Кирку, Ана Малин, Мери Малин, Рула Урумов, Карол Рапос, Тери Тагар и Сула Вранцидис со добиените 70.209 канадски долари за изложбата, успеа да го реализира овој проект.

При посетата на изложбата се сретнаавме со организаторот и душата на проектот Анцела Вуд, професор по уметност, ентузијаст и вљубеник во македонското народно творештво чии корени се протегаат до с. Овчарани, Леринско, како и со симпатичната Розми Гацовска, родена во Канада, а по потекло од с. Евла во Преспа, која беше одговорна за комуникација со јавноста. Бевме информирани дека имињата на голем број културни работници од канадското општество се поврзани со изложбата. Така, покрај Анцела Вуд, координатор на изложбата с Марк Кар-Ролит, историски консултант с Д-р Лилјан Петров, која е родена во Канада, а потекнува од Беломорска Македонија и која работи како координатор на програмите за образование на мултикултурното друштво на Онтарио. Исто така, и името на познатата канадска креаторка Мерлин Брукс беше тесно поврзано со изложбата. Таа беше именувана за добредел на изложбата, која направи модна ревија на која беа презентирани македонските народни носии. Потоа, за изложбата се грижеше и Џини Бекер човекот од телевизијата, новинарот Џон Калвод и многу други познати и признати културни работници на канадското општество кои придонесоа за успешното организирање на изложбата.

Познатата канадска модна креаторка и една од учесниците во проектот, Мерлин Брукс во својата модна

колекција есен-зима, под наслов „Мост на сеќавањата“ креираше облека во која беа вклопени елементи од македонскиот фолклор. Таа изрази големо задоволство што е дел од изложбата и што ги креирала извонредните бои што ги применувале македонските жени. Во исто време, во нејзините креации таа вметна елементи од богатата македонска тантала, срма и бордура што ја чинат посебна македонската народна носија.

На отворањето на изложбата присуствуваа и видни личности од општествениот живот на Торонто, Онтарио и пошироко, меѓу кои и министерката за култура, туризам и рекреација Ен Суорбрик, во придружба на г. Розарио Марлес, претставник на општината Јорк. За важноста на изложбата „Од ковчегот на баба ми - македонско богатство во Канада“ зборуваше Анцела Буд, која го изнесе значењето на македонското фолклорно богатство и потоа со пригодни зборови се обрати на присутните. Чинот на отворањето на изложбата беше проследен и со богата културно-ументичка програма, во која зеде учество и познатата група „Селјани“, која го негува македонскиот изворен фолклор.

Во светот што е исполнет со постојани промени и модернизација на модните трендови, лесно е да се заборави времето кога народната ткаенина беше материјалот за облекување во секојдневниот живот. Затоа со право се вели дека народното фолклорно богатство го одредува социјалното и историското место на генерациите на таа нација и претставува огледало на постигнатите резултати на полето на народното творештво создадено во подолг период од минатото.

Ваквите карактеристики беа целосно изразени на изложбата „Од ковчегот на баба ми - македонско богатство во Канада“, за која во списанието „МУСЕ“, пролетно издание за 1995 година што го издава Канадската музејска асоцијација, на француски и англиски, меѓу другото, ќе биде забележано: „Излож-

бата е една од најзначајните, ако не и најзначајно прикажување на македонското народно творештво што граѓаните од македонско потекло го организирале на овие простори. Изложбата претставува вистинско презентирање на македонските народни носии, килими, текстил, везови и други предмети од народното богатство што Македонците, особено оние од егејскиот дел на Македонија, го донеле со себе во новата средина. Изложените предмети го откриваат потеклото и развојот на македонската култура, изразено преку народното творештво”.

Вакви и слични текстови се објавени во списанијата „Антика“, „Ревија“, „Каксвил љус“, „Торонто стар“, „Ехо“ и други канадски информативни гласила.

Изложбата „Од ковчегот на баба ми – македонско богатство во Канада“ е, всушност, претставување на македонското народно творештво на Македонците во Канада која беше отворена во Музејот за текстил што се наоѓа во строгиот центар на Торонто. Изложбата беше финансирана од канадското општество преку Канадско-македонското историско друштво, кое се потруди да ги собере и изложи предметите. Во исто време Изложбата претставуваше значаен дел на мултикултурата на демократска Канада. Таа беше посетена не само од Македонците од најголемата македонска колонија во дијаспората, туку и од голем број посетители од Канада и САД кои се интересираат за модата, текстилот, разните изработки и креативности во везенето, ткаенето и плетењето во Македонија.

Според зборовите на Цим Николов кореограф и член на Одборот, во текот на претставувањето на изложбата се јавија поголем број проблеми од грчката етничка заедница, која настојуваше да го оневозможи организирањето на изложбата. Меѓутоа, ентузијазмот, решителноста и вербата во вредностите на македонскиот народ и неговото богато наследство помогнаа да се

надминат сите тешкотии. Така, Анџела Вуд заедно со дванаесетчлениот одбор и несебичните залагања на повеќе од 40 сопственици на експонатите беа задоволни од реализацијата на проектот, пред сè од фактот што за првпат во историјата на градот Торонто, во кој живеат стотина етнички групи, Македонците се носители на ваков вид изложба.

Во Музејот беа изложени 32 народни носии од различни делови на Македонија при што најзначајно место зазеде невестинската носија, потоа ткаенини, прегачи, колани, килими, плетени чорапи, пафти, невестински фердани, секако, неизбежниот разбој за ткаење.

За сите значајни експонати имаше текст на английски јазик кој ги запознаваше посетителите со најважните карактеристики. Така, посебни објаснувања имаше за кошулиите, чорапите, сандукот, за предењето и ткаењето, за машката носија, за накитот, за свадбата и за музичките инструменти.

Секој изложен експонат имаше своја приказна, затоа од изложеното посетителите имаа чувство на долго патување низ Македонија и соодветно враќање во нејзината историја, со што изложбата беше своевиден „празник за очите“ и покрај тоа што канадската јавност имаше прилика да види само дел од големото етничко богатство на Канаѓаните од македонско потекло.

Изложбата „Од ковчегот на баба ми-македонско богатство во Канада“ беше поделена во четири музејски оддели, во кои професионално беа изложени сите експонати. Притоа, посетителот имаше прилика да се запознае со регионалните разлики во фолклорното и етнолошкото богатство на Македонија. Во исто време, Музејот беше место за одржување и на други активности од културата. Така, на 3 мај 1995 година Македонската фолклорна група „Селјани“ во традиционални македонски носии се претстави со невестински ора и песни, а во придружба на гајдарцијата Ник Јурумов и некол-

кумина свирачи на тамбури. На програмата беа застапени и други традиционални игри од различни региони на Македонија, а вечерта заврши со заедничко оро на посетителите. Потоа, на 18 мај во организација на Одборот на изложбата во Музејот за текстил беше организирана вечер на чалгиите, на која настапи познатата народна пеачка Иrena Марков, во придружба на популарната балканска музичка група „Мастика“.

На 31 август, пак, Одборот на изложбата го организираше прикажувањето на македонскиот филм „Пред дождот“ од Милчо Манчевски, а на 1 септември Музејот за текстил организираше средба со авторот Милчо Манчевски кој одговараше на прашањата на присутните посетители. Исто така, на 10 септември Џим Николов одржа предавање за македонските носии и фолклорното богатство, а на 1 октомври д-р Лилјан Петров говореше за својата најнова книга „Македонската заедница во Торонто до 1940“.

Секавањето за изложбата „Од ковчегот на баба ми – македонско богатство во Канада“ ќе трае долго време бидејќи изложбата се однесуваше на Македонците од сите делови и ги изразуваше нивните меѓусебни односи, ритуали и емоции. Затоа, со право се вели дека кога ќе се отвори ковчегот на бабата и ќе се допре носијата, се чувствува како да се допира раката на бабата.

А да се допре раката на својата баба значи да се вратат секавањата за детството, за родното место, за родната куќа и за сè што е поврзано со дедовската земја, која како магија поврзува и обврзува. Затоа изложбата „Од ковчегот на баба ми – македонско богатство во Канада“ беше еден шарен килим со разни народни бои и фолклорни елементи коишто ја поврзаа Македонија со Канада.

АНСАМБЛОТ „ТОМОВ“ – АМЕРИКАНСКИ ФОЛКЛОРЕН ЦЕНТАР

По повод двојниот јубилеј 40-годишнината од Револуцијата и 78-годишнината од Илинденското востание, во Македонија престојуваа видни Македонци, делегати на македонски православни црковни општини и културно-уметнички друштва од прекуокеанските земји и од Европа, кои со своето присуство во повеќе градови на Македонија го збогатија и увеличија славјето на овие две најславни дати од историјата на македонскиот народ.

Меѓу ансамблите што како гости на Матицата на иселениците од Македонија или „Охридско лето“, во Охрид и „Илинденските денови 81“ во Битола беше и Ансамблот за народни игри и песни „Томов“ од Њујорк, предводен од уметничкиот директор и кореограф, Цори (Горги) Томов.

Ансамблот „Томов“ е формиран 1974 година од видниот македонски иселеник Цори Томов со цел да ги прикажува на американскиот континент богатите игри и песни од Балканот, посебно од Македонија. Ансамблот е составен исклучително од Американци, ентузијасти, играорци, пејачи и музичари, а само уметничкиот директор и кореограф е Македонец. Тоа е единствен ансамбл во светот од таков вид. Неговите членови се Американци од кои голем број по занимање се про-

фесори, инженери, научници кои своето слободно време го посветуваат на богатите игри и песни, ја чуваат балканската и македонската фолклорна традиција, оригиналност и автентичност на костимите и кореографијата. Оригиналните игри на ансамблот „Томов“ ѝ се познати на македонската јавност уште од 1979 година, кога првпат американските играорци со успех гостуваа во Република Македонија.

Инаку, уметничкиот директор и кореограф Џорџ Томов е роден во Струмица на 18 март 1933 година, а во Скопје заврши средно техничко училиште – шумарски смер. Во 1955 год. станува член на Државниот ансамбл за народни песни и игри „Танец“ од Скопје, како играч и пејач и активен е до 1962 година. Во тој период „Танец“ добива Златна плакета во Ланголен и важи за еден од најдобрите ансамбли, така што Ѓорѓи Томов ја користи можноста да оди на многу гостувања: во Германија, во Албанија, во Франција, во Италија во Швајцарија и повеќе пати на сејакаде низ поранешна Југославија. Во 1960 година Ѓорѓи Томов се запишува на Вишата педагошка академија во Скопје – Отсек вајарство, поради изразената дарба за ликовни ументости, и успешно ги поминува студиите. Во март 1963 оди во Париз и работи и студира вајарство кај познатиот професор Родригез. Но, земјотресот во Скопје во јули 1963 му го прекинува престојот таму поради потребата од помош и сместување на семејството во Скопје.

Од септември 1963 продолжува да работи во Белград, во Управата за градско зеленило, а од мај 1964 година одлучува да ја прифати понудата на Хрватскиот ансамбл за народни песни и игри „Ладо“ од Загреб како член-играч и пејач. Од јуни 1964 до октомври 1967 испрекинато е ангажиран во „Ладо“ и остварува многу гостувања низ сите европски земји и во САД и Канада.

Во периодот на членувањето во „Танец“ и „Ладо“ има убави можности да запознае многу личности од највисоките државни, културни и уметнички кругови и остварува многу трајни пријателства и соработки поради неговите лични-карактерни и професионални квалитети.

Во 1967, за време на гостувањето на „Ладо“ во САД, Ѓорѓи Томов одлучува да остане во Њујорк поради познаништвото и професионалните контакти со еден од најдобрите ъујоршки менаџери за класична музика Алберт Кеј и финансиската помош која му ја понудува неговиот стар пријател Луис Симончич. Се вработува кај Алберт Кеј како негов секретар, а потоа и соработник. Тој му помага да направи кариера во областа на фолклорот на американско тло, уште повеќе што ја запознава Македонија преку сè она што му претставува за неа младиот Македонец. Во исто време работи и кај еден познат вајар и од тогаш почнува неговата богата фолклорна, вајарска и општествена дејност за запознавање на американската јавност со македонската култура и фолклор и пошироко југословенскиот и балканскиот фолклор.

Во 1968 година соработува и со Фолклорниот институт во Скопје и стручно се подготвува да оформи свој ансамбл за народни песни и игри како единствена група за балкански фолклор во Њујорк и цела Источна Америка. Званично во 1974 година под името „Томов“, со комплетна негова кореографија и оригинални народни носии. Ѓорѓи Томов е уметнички директор, кореограф и главен инструктор на ансамблот кој е специфичен и единствен како негова идеја: националниот состав е од чисти (родени) Американци кои никогаш пред тоа немале допирни точки со Македонија, а освен тоа сите се интелектуалици (многу од нив и со професорски и докторски титули) и студенти кои полека, но сигурно се вљубуваат во Македонија и Балканот.

Веднаш потоа во 1975 под покровителство на Ал Кеј Асоцијацијата ја основа Здружената фолклорна

фондација и е нејзин претседател. Во неа ги вклучува сите фолклорни друштва од словенските етнички групи и оваа културна институција влегува во склонот на „Културните активности на САД“. Таа е беспрофитна и буџетирана од државата.

Во исто време Ѓорѓи Томов станува координатор и активен Уметнички раководител на ансамблот „Гоце Делчев“ при Македонската православна црква „Св. Кирил и Методи“ од Пасаик-Њу Џерси. Исто така, станува координатор на „Советот на словенското културно наследство во Америка“, Здружение каде е претставник на Македонците и постојан член на Управниот одбор на уметничките директори.

Од 1969 година предава македонски и општојугословенски фолклор во поголем број универзитети и колеџи во САД и Канада (повеќе од 80). А од 1975 до 1982 отвора и води меѓународна школа за фолклор. Од 1984 е постојан предавач на македонски фолклор во Експерименталната програма на школскиот систем во државата Њујорк каде се вклучени деца од прво до осмо одделение⁶. Во 1975 го отвора своето Фолклорно студио на Петтата авеню во Њујорк, за уште поголемо популаризирање на македонскиот фолклор.

Ансамблот „Томов“ во своето 25-годишно постоење има постигнато огромни резултати околу ширењето на македонската култура. Секоја година има одржување од 6 до 14 концерти во најпознатите светски сали: Карнеги хол и Линколн центарот во Њујорк, во Бостон, Вашингтон, Чикаго и многу други поголеми и помали градови во САД и Канада; настапувал на повеќе телевизиски станици во САД; учествувал на свеченото отворање и затворање на Зимските олимписки игри во Лејк Плесид 1984 и на специјалистичкиот концерт за свеченото отворање на Елис Исланд 1990; има учествувано на многу фолкфестивали во Америка. Најпознатите весници: „Њујорк тајмс“, „Денс магазин“, „Дејли ньюз“.

„Ривердејл прес“, „Денс ривју“, „Балерт љуз“, „Д'тајмс хералд“, „Артс“ и други без исклучок уште од 1974 па до денес даваат највисоки оценки за кореографијата, беспрекорната техника на изведување и одушевувањето кое го предизвикува ансамблот со сите изворни ора и песни од Македонија, а посебно со „Невестинското“, „Калајџиското“ и др.

Во Македонија ансамблот гостувал на сите фолклорни фестивали и пошироко на бившите југословенски простори и тоа: 1974, 1975 и 1983 на Балканскиот фестивал во Охрид; 1976, 1977, 1979 на Илинденските денови во Битола; 1975 и 1976 на Смотра фолклора во Загреб; 1975 на Дубровничките летни игри; 1981 и 1989 на Скопското лето во Скопје и 1991 на Семинарот за фолклор во Струга. Неговата активност е проследена и во македонските јавни медиуми: „Нова Македонија“; „Вечер“; и „Македонија“ (за иселениците); и повеќе интервјуја на Горги Томов на македонското радио.

Горги Томов работи на кореографија и за други ансамбли и театарски претстави: За ансамблот „Живели“ од Колумбос, Охајо; за ансамблот „Свадба“ од Питсбург; Негова е кореографијата на балетот за оперетата „Царојевичи“ од Франц Лехар во Линколни центарот во Њујорк за „Висиската оперетска компанија од Америка“. Учествува во кореографијата за завршните свечености за прославата на стогодишнината на Америка. Во 1995, во Австралија дава стручна помош на иселеничките фолклорни друштва во Сиднеј, Мелбурн, Перт...

Исто така, иселеникот Горги Томов уште во 1968, 1969 и 1970 изработува скулптури во Њујорк – портрети и фолклорни мотиви, лисни во бронза, од кои една му е искористена како заштитен знак и има свои дела кај многу колекционери во САД; има два коња поставени пред Зоолошката градина во Њујорк; просветители во македонски цркви и др.

За одржување и истакнување на македонскиот национален дух во иселеништвото Горги Томов се зафаќа со оснивање на повеќе друштва: Во 1968 – 1969 во Њујорк е еден од организаторите на „Македонското друштво“; координатор и прв претседател е на „Движењето за македонски човечки права“ од 1987 до 1994 за државите Њујорк и Њу Церси и цела Североисточна Америка. Активно учествува во сите доброволни акции за национално потврдување и признавање организирани во црковните општини во Пасаик, Њу Церси и Њујорк, учествува на протестни митинзи, а испратил бројни телеграми за признавање на независна Македонија до претседателот Буш и Џејмс Бејкер, а беше и делегат на Првиот светски македонски конгрес што се одржа во Скопје во 1992 година.

Како член на „Емигрантската културна организација на Обединетите нации“ во Њујорк уште од 1985 година, прави стапка поставка на „Македонска соба“ во Музејот на Обединетите нации со свои оригинални македонски носии, накит и предмети за домаќинството, а во 1991 година го вклучува ансамблот „Гоце Делчев“ од Њу Церси за прв пат како претставник на Македонија како посебна нација на Етичката парада која традиционално се одржува на Шестата авенија во Њујорк.

Горги Томов со години објавува повеќе описи на македонски народни ора во фолклорните списанија во САД. Така, во 1973 во списанието „Вилтис“ (надеж) објавува оширина репортажа за Македонија за културното наследство, природните убавини и фолклорот, на 25 страници, што предизвика голем интерес кај читателите.

Во текот на неговата долга општествена дејност, Томов е добитник на бројни признанија и награди. Во Второто издание на Маркисовиот „Кој е Кој во Америка“ во делот Кој е кој во изведувачката дејност е вклучено и името на Горги Томов – (Цорџ Томов) како личност од посебно значење за развојот на современиот фолклорен растеж.

КУД „ИЛИНДЕН“ ПРОДОЛЖУВАЧ НА НАЦИОНАЛНИТЕ ТРАДИЦИИ

Македонското културно-уметничко друштво „Илинден“ од Рокдейл, предградие на Сиднеј, каде што живеат дваесетина илјади наши луѓе, е едно од најстарите и најактивните македонски друштва на петтиот континент. Тоа работи во составот на МПЦО „Св. Петка“, а во него досега членувале околу 2.000 млади играорци, музичари, пејачи и други ентузијасти. Во период од 30 години КУД „Илинден“ учествувало на бројни етнички фестивали, црковни и други манифестации и било достоен амбасадор на македонската игра и песна. Трипати гостувале во Република Македонија и учествувале на бројни манифестации со постигнати видни резултати. Оваа година македонското културно-уметничко друштво во иселеништвото го слави своето тридесетиско постоење, исполнето со стотици успешни концерти, со многубројни награди и признания и со толку многу овации и аплаузи за успешната изведба на богатиот македонски национален фолклор.

Ова значајно македонско друштво, за кое со право се вели дека е ороводник меѓу бројните културно-уметнички друштва во државата Нов Јужен Велс е формирано на 26 ноември 1966 година од група Македонци, ентузијасти, кои одделени од Македонија, преку орото, песната и музиката ја изразуваат силната љубов кон

родната земја. Почетокот не беше лесен. Друштвото работело во тешки услови, меѓутоа желбата за организираност и афирмација на македонскиот фолклор била голема. Се започнало со организирање на игранки, прослави и други свечености на кои се афирмирале младите фолклористи. Подоцна во состав на Друштвото се основале драмска и фудбалска секција, кои имале за цел да ги опфатат младите Македонци да се приклучат во севкупното живеење на доселениците од Македонија. Прв претседател на Друштвото е Ристо Веловски, а прва играорка Лена Белчева. Меѓу најзначајните активности треба да се споменат имињата на Митре Дупешов, Паско Грбевски, Лазе Дупешовски, Кире Паšковски, Јоне Белчев, Кире Циревски, Кире и Аце Босилковски, Живко Нештовски, Јован Кокаловски, потоа кореографите Александар Пејовски, Пеце Поповски, оркестарот „Илинден“ и многу други вљубеници и поборници на македонското народно творештво.

Со започнувањето на изградбата на македонската православна црква „Св. Петка“ во ноември 1976 година, Друштвото „Илинден“ навлезе во една нова фаза: се формира Одбор од голем број активисти кои во исто време имаа задолженија во црковната општина и кои решија тоа да биде во состав на Црквата. Денес КУД „Илинден“ кое работи при црковната општина „Св. Петка“ е носител на најголемиот број активности во Рокдеил и пошироко. Многубројните членови на најдостосен начин го презентираат македонскиот фолклор пред македонските доселеници и другите етнички групации кои живеат во мултикултурна и демократска Австралија.

Претседател на КУД „Илинден“ е истакнатиот иселеник Кире Паšковски. Тој е по потекло од с. Цапари-Битолско, за кое често се вели дека се преселило во Рокдеил. Кире е вљубеник во својот народ и голем активист во македонската заедница. Бил претседател на

комисијата за културно-просветна работа при црквата „Св. Петка“ и претседател на КУД „Илинден“ од 1976 до 1980 година, а и денес е на чело на оваа македонска асоцијација која постигнува видни резултати на полето на ширењето на македонските обичаи, традиции, песната и игрите на австралискиот континент. Досега членувале над 2000 Македонци, а во моментов таа бројка се движи околу 150 членови млади Македонци родени во Австралија. Друштвото настапува на бројни фолклорни фестивали меѓу кои заслужува да се споменат настапите на Етничкиот фолклорен фестивал „Квантас“ што се одржа на 6 јуни 1991 година во познатата светска куќа „Опера Хаус“ под покровителство на Владата на Нов Јужен Велс, каде што достојно го презентираше македонскиот фолклор со другите етнички групи што живеат во Австралија. За успехот на фестивалот КУД „Илинден“ беше ставено во таканаречената „Златна група“ и доби парична награда. Исто така, Друштвото учествуваше на фестивалот „Св. Кирил и Методиј“ во Розбери, што се одржа во чест на националниот празник Илинден, како и на фестивалот „Илинден“ во Рокдеил, потоа настапил на првиот Фолк-фестивал „Македонија 91“ во Канбера, а гостуваше во Њукасел и во многу други места.

Прославата на 30-годишното постоење на Македонското културно-уметничко друштво „Илинден“ е уште еден доказ за достигањата на македонските доселеници во Сиднеј, каде што далеку од дедовската земја – Македонија ги презентираат и афирмираат националните и културните вредности како дел од меѓунационалниот и демократскиот мозаик на Австралија.

**ГЛАВА ПЕТТА
МАКЕДОНСКИ ИСЕЛЕНИЧКИ
ДОБЛЕСНИ ИМиЊА**

- Големиот донатор Атанас Близнаков
- Петар Стаматов за македонските студенти
- Завештанието на Антон Димитров
- Придонесот на Фото Томев од Торонто
- Преродбеникот Хаци Павел Граматиков-Божи-грабски
- Бизниисменот и донаторот Владимир Ралев

ГОЛЕМИОТ ДОНАТОР АТАНАС БЛИЗНАКОВ

Македонските доселеници во САД постигнуваат забележителни резултати во областа на бизнисот, црковното и културното живеење, образованието и социјалниот живот воопшто. Нивните постигнувања на економски, општествен, црковен и културен план сè повеќе придонесуваат за да бидат признати од домашниот фактор и од другите етнички групи. Голем е бројот на деловни луѓе од македонско потекло кои се познати и ценети во својата средина, во државата и ширум светот.

Еден од познатите и признатите македонски иселеници, секако е Атанас Близнаков. Неговите дела се добро познати меѓу македонските иселеници и на пошироката македонска јавност. Тој, всушност, припаѓа на онаа напредна и прогресивна генерација од првите иселеници на американскиот континент, кој, далеку од својата родна земја, со целиот свој живот и со целото свое битие остана трајно врзан за својот народ.

Времето во кое живееше и делуваше Близнаков во САД е мошне значајно за националната борба на македонските доселеници. Тој има слична, ако не и идентична судбина со голем број македонски афирматори-доселеници кој со макотрпно чекорење низ многубројните животни крстопати ќе го бара своето нескриено чувство и желба за оддолжување кон сопствениот народ

и својата Татковина. Затоа како многумина македонски доселеници на американските простори ќе се бара себеси и ќе го бара своето место во националното осознавање на Македонците во САД.

Близнаков беше активен член на Македонско-американскиот народен сојуз (МАНС), кој во тоа време водеше решителна борба против реакционерните режими на Балканот. Всушност, членовите на МАНС се бореа за извојување слобода на Македонија и на македонскиот народ. Тие се бореа за ликвидирање на фашизмот и беа поборници за изградбата на посрекен живот и траен мир. Нивната морална и материјална помош беше од огромно значење во Народноослободителната борба и во периодот на обновата на Македонија.

Исто така, Близнаков беше претседател на Болничкиот комитет во Гери, чија мисија, како и на многу македонски комитети во Америка, беше собирање парична средства за изградба на Клиничкиот центар во Скопје, кој работеше во рамките на Државната болница на главниот град на Македонија. Тој е еден од најактивните членови на Спомагателното друштво „Александар Македонски“ и „Лазар Поп Трајков“, се залагаше за формирање на македонската православна црковна општина и е еден од основоположниците на првата Македонска православна црква на Американскиот континент „Св. Петар и Павле“ во Гери, како и за одржувањето на црковно-народните собири.

Меѓутоа, сето тоа беше премалку за да се замени желбата на Близнаков да го види остварен својот сон за слободна Македонија. Така, во јуни 1958 година, заедно со сопругата Славка првпат дојдоа да видат слободен дел од Татковината, и така да им се исполни нивната желба. Потоа, по десет лета во 1968 година, по пензионирањето, повторно дојде во Македонија, а во 1976 година заедно со сопругата Славка засекогаш се врати во Скопје.

На 18 април 1977 година, на 148 седница на Универзитетскиот совет, единогласно беше прифатена одлуката за основање на Фондот „Атанас Близнаков“ на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ во Скопје за стипендирање на талентирани студенти. Всушност, Близнаков со својот тестамент ги подари паричните заштеди на Универзитетот во вид на Фондација од која, за период од дваесетина години, над двесте млади луѓе завршија високо образование. Притоа една од неприкосновените правила на Фондот е стипендииите да се доделуваат исклучиво на студенти на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“, што е, всушност, и желбата на Близнаков, кој изрази големо задоволство од целокупната работа на оваа институција, како и од односот на стипендистите кон него.

Фондацијата „Атанас Близнаков“ е прва од ваков вид во Република Македонија и затоа предизвика големо интересирање меѓу јавноста во Републиката и сред македонското иселеништво во прекуокеанските земји. Таа, во прв ред, е гордост на донаторот Атанас и Славка Близнакови, но и поттик за другите добротвори без разлика каде живеат, да го помогнат побрзниот економски и културен развој на својата Татковина.

Формирањето на фондацијата „Атанас Близнаков“ претставува не само завештаник и животна ориентација на познатиот иселеник господинот Атанас Близнаков и неговиот сопатник Славка, туку и светол пример за највисоката просветна институција во Македонија – Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“.

Атанас Иван Близнаков произлегува од видната фамилија на Близнаковци од Д'мбени, Костурско, во егејскиот дел на Македонија. Фамилијата на Близнаковци се смета за една од најстарите во Д'мбени, а корените одат некаде кон втората половина на XVI век, кога Близнаковци се доселиле од селото Сајново во Д'мбени.

Најдалеку што Атанас помни е името на неговиот прадедо, кој бил умрси кога Атанас се родил. Неговиот прадедо се викал Лексо и бил од селото Д'мбени. Тој имал два сина Васил и Динко. Васил Близнаков имал три сина: Пандо, Трајко и Иван (Ванчо) – таткото на Атанас. Чичкото Пандо Близнаков бил четник и херојски загинал во борбата на Локвата и Виньари на 31 мај 1903 година, од бајонетите на турскиот аскер заедно со уште дванаесет негови другари – четници.

Иван (Ванчо) Близнаков, кого во САД го викаа Ване или Цан, е татко на Атанас Близнаков. Тој е роден во 1876 година, точно не се знае во кој период, но со сигурност се знае дека е роден во Д'мбени. Иван бил од среден раст, бил писмен и имал завршено второ одделение во егзархиското училиште во селото, затоа грчки не знаел ниту да зборува ниту, пак, да пишува. Тој бил благороден по природа, домаќин и многу се грижел за семејството. Во времето кога бил во САД, редовно испраќал пари и продукти за семејството во Д'мбени. Иван првпат отишол во САД 1906 година и тоа во пролетта со некој брод, а пред тоа во 1905 година бил на печалба во Анадол. Во Америка останал три години, а потоа се вратил во селото и со спечалените пари изградил убава куќа на два ката. Во 1910 година повторно се вратил во Америка и останал сè до 1919 година, кога со поголема сума пари се вратил во родниот крај. Во Д'мбени останал цели шест години, за во 1925 година повторно да се врати во САД и да остане сè до неговата смрт во април 1964 година. Во САД Иван работел во челичарницата во Медисон, Илиноис, од каде што и бил пензиониран, а с погребан заедно со сопругата Дочка на гробиштата Каламет во Ленк Каунти, Индијана.

Мајката на Атанас Близнаков – Доча е родена 1879 година, исто така, во селото Д'мбени, а била одрастена во семејството Мусмановци. Нејзиниот татко Пенчо бил од Д'мбени, а мајка ѝ Вана била од селото Дреновени,

Костурско. Пенчо долги години бил печалбар во Анаadol, каде што и починал и бил погребан, а Вана останала вдовица во Д'мбени. Доча цело време живеела со синот Атанас и снаата Славка, со кои многу добро се сложувала. Таа заедно со Славка заминала за САД во 1937 година и повеќе не се вратила во родното место или назад преку океанот. Во 1957 година починала во САД и била погребана кај својот сопруг Иван.

Од љубовта меѓу родителите на Атанас, Доча со Иван се родиле три сина и една ќерка, од кои останале живи само два сина. Првиот од нив е Атанас, а вториот Васил, додека Пандо умрел во 1925 година на четиригодишна возраст, а ќерката Славка била трето дете и умрела во 1912 година на тригодишна возраст. Васил е роден 1906 година како второ дете. Од рано детство (1927) заминал во САД, каде што и сега живее со својата сопруга Анастасија, родена во селото Апоскел, која во САД пристигнала во 1957 година и се омажила за Васил Близнаков.

Атанас Иван Близнаков⁴⁰⁾ е роден на 15 декември 1901 година. Според кажувањата на мајка му, тој бил запишан од селскиот поп во црковните книги на денот на крштевањето што го извршиле во средината на февруари 1902 година во црквата „Св. Никола“. За жал, за ова се уништени сите податоци и нема никакви траги од црковните книги. Меѓутога, таа административна „грешка“ на Атанас му овозможила да не биде регрутiran за војник во Грчката армија пред Турско-грчката војна, бидејќи, во 1919 година, според црковната администрација, Атанас имал 17 години, а сите машки кои имале 18 години биле регрутирани и повикани да го служат обврзниот воен рок.

⁴⁰⁾ За потеклото на фамилијата Близнаковци дојдовме до бројни податоци од разговорите на 11 мај, 14 ноември и 10 декември 1989, како и на 13 јануари 1990 година во становот на Атанас и Славка Близнаковци, во Скопје на улица „Орце Николов“ бр. 75 Ш/1.

Во време на Илинденското востание Атанас имал само неколку месеци, кога турскиот аскер навлегол во селото и кога неговата мајка Доча го зела во својата прегратка и го однела в планина, каде што голем број соседани нашле скривалиште и спас од Турците. Во тие бурни времиња неговиот татко Иван, заедно со други мажи од селото се приклучил кон востаничките селски чети што се бореле против отоманското ропство, а за слобода на измачениот македонски народ и поробената родна земја – Македонија.

Крстен е како Атанас, а нагалено го викаат Насо. Така особено го викала неговата мајка, што го пренела и на неговата сопруга Славка, која постојано го вика Насо. И блиските родници и пријатели го викаат Насо, додека другите го викаат Атанас, а понекогаш Танас, додека во САД, каде што Македонците формално ги променуваат имињата добивајќи англосаксонски, го викале Тами.

Детството го поминал во своето родно место, каде што животот му бил исполнет со многу радости, скрени денови и скромен живот, но често исполнет со неправди, сиромаштво, тешкотии и многу искушенија.

Во споредба со животот на некои негови другари, детството на Атанас било многу посреќно, бидејќи татко му Иван, а пред тоа и дедо му биле на печалба, од каде што се вратиле со поголеми суми спечалени пари. Тоа му овозможило на Атанас во тие услови да има доволно за јадење и за носење. Според тогашните стандарди, со својата облека често отскокнувал од другите. Имено, уште на седумнаесетгодишна возраст добил штоф од татко си во САД и така кај некој шивач во Костур го сошил првиот свој костум со елек, настан од големо значење во неговиот живот, а во исто време стекнал и поголем авторитет кај своите другари во селото. Во тоа време неговите другари носеле бечви или други алишта како дел од македонската носија од тој крај, а многумина

од посиромашките момчиња биле момоци во селото, со цел да обезбедат гола егзистенција. Тоа особено било карактеристично за леринскиот крај. Во Костур, пак, животот бил понапреден, бидејќи градот имал врски од економски и трговски карактер со европските центри, затоа таму можеле да дојдат и европските моди и начин на живеење.

Како дете Атанас бил здрав и не боледувал од никоја болест. Бил воспитуван да биде вреден и послужен, а бидејќи татко му бил отсутен, често помагал во полските работи. Знаел да реже лозје, берел дрва, а се разбирал и од другите полски работи. Семејството Близнакови било меѓу средните семејства во селото. Тие имале куќа на два катата што Иван ја изградил во 1910 година. На приземјето имале подрум, или како што во овој крај го викаат керал, којшто се наоѓал на единствата страна, а на другата бил аурот за чување стока. Семејството Близнакови за свои потреби чуvalо една крава, маска, неколку кози и поголем број овци, за кои се грижел момок од селото. Во тоа време стоката ја чувале во аурите во куќите, бидејќи имало опасност од кражби од Арнаутите, кои и покрај тоа време често грабеле во селата со христијанско население и им ја краделе стоката.

Куќата на Близнакови била подигната во непосредна близина на кладенецот на сред село и припаѓала на Кладенско Маало. На првиот кат имале три големи простории и ходник, а од предната страна бил изграден широк чардак од дрва. Пред куќата имало широко дворно место и гумно. Куќата била изградена од камен и плитари, а била покриена со камени плочи. Таа била една од поубавите куќи во селото. Семејството Близнакови имало и земја во атарот на Д'мбени, а покрај селската река на местото викано „Места“ имале неколку ореви стебла, од кои собирале многу ореви, или како што ги викале во селото „к'стици“.

Атанас Близнаков го започнал своето образование во првото одделение во училиштето во Д'мбени. Таму го завршил основното езгархиско училиште, во кое учителот бил од месното население и учениците ги учел на мајчин народен јазик. Училиштето траело четири години, а потоа имало и еден клас, како што го викале „клас гимназија“ што бил организиран во селото за учениците да не одат во Костур, што Атанас со успех го завршил.

По Втората балканска војна во 1913 година, кога Македонија беше дефинитивно поделена меѓу балканските држави, Д'мбени и целото Костурско се најде под грчка власт. Затоа од мај 1913 година, Атанас заедно со другите д'мбенски ученици го положи последниот испит на свој мајчин јазик. Оттогаш грчките власти ги затвориле словенските училишта и цркви, ги забраниле песните, македонските обичаи и традиции, а подоцна дури и самиот мајчин јазик.

Инаку, Атанас имал силна љубов кон книгата и кон сознанијата за светот. Но, условите биле такви што тој завршил само пет одделенија во Д'мбени, а прв учител му бил Апостол Димитров Грежов, кој го дигнал знамето за народен јазик, народни училишта и цркви во Костурско.

На возраст од шеснаесетина години Атанас го испратиле во Костур да го учи папучарскиот и чевларскиот занает. Таму останал една и половина година во дуќанот на Јани Паскали, кој бил од Нестрам и имал македонско потекло, меѓутоа тој бил под силно грчко влијание. Дуќанот бил во чаршијата на Костур, каде што Атанас запознал голем број наши луѓе, кои имале свои дуќани и други деловни простории, а кај кои преовладувало грчкото влијание и пропаганда и станувале поголеми Елини од Грците. Во текот на зимскиот период кога условите биле лоши за патување до селото,

Атанас останувал во Костур, а во другиот период и за време на празниците постојано си одел дома.

Во 1920 година Атанас беше на 19-годишна возраст, а во идната 1921 година во април требало да биде регрутiran во Грчката војска и да биде испратен на азискиот фронт. За него друг излез немало освен да избега од Грција и да замине во САД.

Така, во октомври 1920 година Атанас заедно со Андрико Љочков, Горги Андиров и Атанас Мангов, сите од село Д'мбени решиле да побегнат од Грција илегално и да заминат во САД. Избегале од селото ноќно време за да не ги забележи некој и да ги предаде на властите. Отишле во Атина и таму се обратиле до една бродска агенција за да ги снабди со пасоши за САД. Во Атина чекале повеќе од еден месец додека ги добиле нужните пасоши за кои платиле доста рушвост. Таму се сретнале со Ване, Нико и Сотир, потоа со Павле од селото Косинец и со Ристо од селото Лобаница, зголемувајќи ја групата на 9 младинци – патници за САД.

По повеќе од месец дена од нивниот престој во Атина, дошол денот да излезат од Грција. Тоа се случило во близината на Пирејското пристаниште, каде што требале да влезат во еден романски брод, натоварен со стока, што бил укотвен не многу далеку од пристаништето. Во него имало една кабина во која се наоѓале патници кои оделе за Италија. Отишле во кабината, а таму имало толку голем мирис од патниците што ги фатила морска болест, па решиле да се качат на палубата. По целиот пат тие стоеле на палубата додека стигнале во Неапол каде што го напуштиле бродот. Во Неапол престојувале само неколку часа; со воз тргнале за Париз, а оттаму за Марсеј, каде што престојувале околу две недели. Таму нивниот агент ги однел во еден скромен хотел, кој имал и ресторант каде што го минале времето до заминувањето за Авр, од каде што требало да се качат на друг брод кој пловел за САД.

Веднаш по пристигнувањето во Марсјеј агентот ги снабдил со патни билети од француската компанија Трансатлантик и ги информирал дека треба да заминат со бродот „Савој“. По купувањето на патните билети, бродската компанија ги однела во Авр, познат пристанишен град во Франција. Патните трошоци од Марсјеј до Авр, спиењето и храната во хотелот ги платила компанијата.

Пред нивното заминување за Авр, агентот кој ги предводел до Марсјеј, требало да се врати во Атина. Пред да се разделат, тој дошол кај нив за да се збогува за последен пат. Тогаш тој се обратил кон Атанас и му рекол: „Јас би сакал ти да ја преземеш грижата за сите до нивното пристигнување во САД“. Потоа агентот се збогувал за последен пат, им посакал добар пат и си заминал.

Во Авр престојувале околу 25 дена. За тоа време бродската компанија не давала резервација за бродовите. Секојпат кога бродот требало да замине за Америка, патниците влегувале кои како можеле сè до исполнувањето на просторот со определениот број патници. Другите патници, пак, требало да го чекаат наредниот брод. Имало патници кои чекале таму и по неколку месеци и не можеле да заминат.

По долго чекање дошол денот кога бродот „Савој“ требало да замине и со кој требало да отпатуваат за Њујорк. Станале доста рано, секој од нив си го зел куферот и се упатиле кон пристаништето каде што бил укотвен бродот. Кога присгиндале на пристаништето пред крајната станица „Терминал“, виделе дека таму чекаат повеќе од 3.000 патници кои сакале да заземат место во парабродот „Савој“. Повеќето од тие патници биле останати од други бродови со кои требало да заминат за САД, но поради немање место биле принудени да чекаат друг брод.

Некој им ја покажал вратата, од каде што требало да влезат во бродот каде што со голема мака се пробиле

да стигнат близу до влезот. Оделе еден по еден, но за жал вратата од која им кажале дека ќе се влезе во бродот не се отворила, а се отворила друга врата која се наоѓала подалеку од нив. И додека тие стигнале до таа врата бројот на патниците кои требало да влезат во бродот „Савој“ се пополнил. Затоа морале пак да се вратат во хотелот и да чекаат додека дојде друг брод во кој ќе има слободни места и со кој ќе патуваат до Америка.

Поголемиот број од патниците биле од источноевропските земји, поради што компанијата „Трансатлантик“ ставила некој млад Србин, кој го познавал францускиот јазик, за да им служува на патниците за Америка кои биле од словенско потекло. Кога Атанас отишол кај него и му го кажал нивниот проблем, тој ги информирал дека по неколку дена ќе замине за Њујорк парабродот „Турен“. Тогаш, им рекол дека треба да му се јават и тој ќе ги однесе од друга врата за да влезат во бродот. Тој тоа го ветил и го исполнил. Кога пристигнал парабродот „Турен“, групата од Д'мбени отишла кај Србинот, а тој ги повел од другата врата и така влегле во бродот.

Инаку, бродот „Турен“ бил изграден во времето на Првата светска војна, исклучиво со намена да пренесува сојузнички војски за потребите на војната. Кабините на бродот биле големи. Во кабината во која биле сместени д'мбени имало 68 легла кои биле зафатени од патниците за Америка. Леглата биле распоредени по три, едно над друго поставени на четири железни потпирачи и биле покриени со ќебиња.

На неколку членови од групата им станало тешко при патувањето од морската болест. Меѓутоа, на Атанас и на други двајца им било добро за цело време на патувањето од Авр до Њујорк. Патувањето траело 12 дена, по кои конечно пристигнале на северноамериканскиот континент, на „ветената земја“, како што често ја нарекувале Америка.

ПЕТАР СТАМАТОВ ЗА МАКЕДОНСКИТЕ СТУДЕНТИ

Петар Стаматов е еден од македонските доценти, кој живееше надвор од Татковината и кој ис ги заборави корените на дедовската земја Македонија. Овој наш македонски иселеник потекнува од револуционерното Смилево, Битолско, и поголемиот дел од својот живот го помнина на печалба, далеку од родното огниште. Роден е 1899 година, а почина во јануари 1995 година на 96-годишна возраст. Но, тој не ја заборави родната грутка и својот народ и за возврат со голема љубов ѝ подари на Македонија 250.000 американски долари. Така, фондацијата „Петар Стаматов“ при Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ го овековечува неговото име, особено среде младите генерации. Десетина години од оваа фондација користат средства студенти од повеќе факултети на Скопскиот универзитет. Таа е поттикната од првата фондација на Универзитетот „Атанас Близнаков“. Овие две фондации претставуваат гест што ги поттикува и обврзува сегашните и идните македонски поколенија.

Фондацијата „Петар Стаматов“ е формирана на 25 мај 1989 година, а е прифатена со одлука на Универзитетскиот совет при Универзитетот „Св. Кирил и

Методиј". Заедно со Статутот на фондацијата, реализацијата е идентична како и за фондацијата „Атанас Близнаков“. Имено, едно од неприкосновените правила е тоа што стипендиите од фондацијата „Петар Стаматов“, заради поттик на младите, се доделуваат исклучиво на студенти од Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје.

Првите иницијативи и контакти во врска со формирањето на фондацијата „Петар Стаматов“ се направени во 1988 година, кога тој американски државјанин од македонско потекло ги направил првите средби со надлежното дипломатско претставништво во Чикаго, потоа од Матицата на иселениците од Македонија и Стопанската банка – претставништво во Чикаго, како и со надлежните на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“.

Иселеникот Петар Стаматов е благороден и честит Македонец, кој уште како момче од 20-тина години, во далечната 1920 година го напуштил своето родно огниште во Смилево и тргнал во светот, пристигнувајќи во градот Нориц, во државата Илионис, во САД. Во овој долг период, иселеникот Петар Стаматов, заедно со својата сопруга Јажа, повеќепати биле во посета на Македонија. И, се чини, тие посети оставиле силни впечатоци и вечни траги кај брачната двојка Стаматов. Доаѓањето во Македонија го поттикна иселеникот Петар Стаматов да не ги заборави корените и му се роди желба преку фондацијата да остане вечно на дедовската земја Македонија.

Инаку, доделувањето на стипендиите од Фондацијата „Петар Стаматов“ е по пат на конкурс, на кој имаат право и можност да се јават студенти кои, по завршената прва година, имаат просечна оценка над осум. Се чини, со тоа, нашите иселеници Атанас Близнаков и Петар Стаматов ќе ги поттикнат и другите иселеници, коишто сакаат и имаат желба со завет да им остават

средства на македонските универзитети, на Македонската академија на науките и умствностите, библиотеките или други институции.

Со формирањето на фондацијата „Петар Стаматов“ се создадоа услови седумдесетина студенти да ги продолжат своите студии и да постигнуваат првни резултати. Советот на оваа значајна фондација, што го сочинуваат видни општествено-политички и културни работници од Македонија, вклучувајќи ги и членовите на ректоратот на Скопскиот универзитет се грижи за остварувањето на нејзината програма.

Фондацијата претставува реализација на една давнешна желба: Петар Стаматов да остави траен спомен на Македонија, на македонскиот народ, на своето родно Смилево. Со тоа тој докажа дека ѝ е верен на татковската земја и дека неговиот печалбарски живот е многустррано корисен и бележит.

Инаку, донаторството како категорија во Македонија е позната со поимите: дарување, помагање, помош, завештание, подарок, ктиторство, хуманитарност и друго, а започнало многу одамна: уште од времето на Филип и Александар Македонски, Цар Самоил, светите Кирил и Методиј, Климент и Наум Охридски во текот на ропството и во слобода. Бројни печалбари уште од времето кога оделе на гурбет во Анадол, Влашко и други места, се враќале во Македонија и со спечалените пари граделе цркви, чешми, училишта и други објекти во селата. Денес донаторството кај Македонците во прекуокеанските и европските земји е на многу повисоко ниво, при што од иселеничките дарувања се изградени педесетина македонски православни храмови и други објекти во нивните средини. Исто така од македонските иселеници се собрани голем број средства за изградба на Клиничкиот центар во Скопје, за Соборниот храм „Св. Климент Охридски“ и други значајни објекти, институти и институции во Република Македонија.

ЗАВЕШТАНИЕТО НА АНТОН ДИМИТРОВ

Печалбарските движења од Македонија во прекуокеанските земји се карактеристични за традиционално иселеничките краишта на Западна Македонија и егежскиот дел на Македонија. Меѓутоа, поттикот за иселувањето од Македонија во вистинската смисла на зборот започна непосредно по Илинденското востание, а особено по Балканските и Првата светска војна. Војните, заместо слобода од петвековното ропство, на Македонците им донесоа трајна поделба, асимилација, денационализација и физичко угнетување. Така се појавија и првите печалбари од јужновардарскиот регион коги временено или постојано се доселиле, пред сè, во Соединените Американски Држави, а и во други европски и други прекуокеански земји.

Се смета дека првите печалбари од гевгелискиот крај кои „со торба на рамо“ тргнале по светот, со цел да стасаат во „ветената земја“ се појавиле токму по немирните воени времиња, кога кај нив се чувствуvalа поголема патриотска настроеност. Имено, масовното бегање било последица на тоа што во тој период овој крај бил под бугарска окупација, период кога Македонците ги напуштале родните огништа со цел да ја избегнат принудната воена регрутација.

Се претпоставува дека еден од првите печалбари од овој крај е Никола Бочваров, роден во Гевгелија, а кој во 1912 година емигрирал во САД. Тој бил еден од искрените македонски родољуби кои живееле во Албани во државата Њујорк.⁴¹⁾ Тој се занимавал со трговија; поседувал бакалница во Албани и одржуval деловни врски исклучиво со Американци. Како и голем број Македонци во тоа време и Никола членувал во Македонската патриотска организација (МПО) „Аргир Манасиев“ од Њујорк. Инаку МПО „Аргир Манасиев“ што го инос името на бележитиот македонски војвода е формирана на 30 јануари 1938 година. Поголемиот број членови на малата колонија во Албани биле од гевгелискиот крај.⁴²⁾

Исто така и Георги Петров е печалбар од Гевгелија кој смигрирал во САД 1913 година. Прво дошол во градот Дентон, а потоа во Акрон, во државата Охајо, каде што поседувал убава кука. Георги бил еден од поактивните членови, а многу години бил и благајник на Македонската патриотска организација „Пелистер“ од Акрон, додека неговата сопруга Елена Петрова била активен член на управата на Женската секција на истата организација.⁴³⁾ Инаку, МПО „Пелистер“ е формирана 1927 година во Акрон, чии членови биле главно од Леринско, Битолско, Прилепско, Охридско, а две семејства биле од Гевгелиско.⁴⁴⁾

Меѓу првите од гевгелискиот крај е и Иван Капсаров, роден во селото Сеово, денешно Идомени, што се наоѓа во непосредна близина на македонско-грчката граница во егејскиот дел на Македонија. Иван дошол во САД 1912 година, а 1925 година се вратил во родното

⁴¹⁾ Македонски алманах, 1940, Published by the Macedonian Tribune, Indianapolis, 300.

⁴²⁾ Исто, стр. 236.

⁴³⁾ Исто, стр. 294.

⁴⁴⁾ Исто, стр. 279.

село и во Гевгелија од каде што 1927 година пак се вратил во Албани. Тој бил сопственик на бакалница под име „Џон Каспар Гросери“ во Албани. Таму работел и живеел со својата сопруга Веска, родена во Битола. Веска, пак, била ќерка на Ташко Лозанов, а во САД дошла 1931 година како девојка во посета на својата сестра во градот Сиракјуз, во државата Њујорк. Иван и Веска биле активни членови на МПО „Аргир Манасиев“ од Албани.⁴⁵⁾

Христо Роснов, пак, кој е роден во Гевгелија, дошол во САД по Првата светска војна. Тој и неговата сопруга биле, исто така, активни членови на МПО „Аргир Манасиев“, каде што членувале претежно лица од јужновардарскиот регион кои живееле и работеле на подрачјето на Њујорк. Христо Роснов од 1930 година станал сопственик на современата бакалница под име „Кристо Г. Роснов Гросери“.

Се претпоставува дека и Антон Димитров дошол во САД заедно со споменатите доселеници од гевгелискиот крај. Во периодот меѓу двете светски војни веројатно тој имал блиски контакти со своите сограѓани кои живееле на подрачјето на градот Њујорк и на одреден начин бил вклучен во Македонската патриотска организација (МПО) „Аргир Манасиев“ во Њујорк.

Во врска со членувањето и активностите на Македонците во САД и Канада треба да се истакне дека и покрај тоа што живееле далеку од Балканот, сепак, ги доживувале истите процеси што ги доживувале македонското национално движење во Македонија.

Во периодот меѓу двете светски војни кај македонските иселеници се чувствуvalа забележителна раздвиженост и активност на национален план. Како резултат на тоа, на 30 септември 1922 година во Форт Вејн, во државата Индијана се свикал конститутивен

⁴⁵⁾ Исто, стр. 300

конгрес на македонските доселеници во САД и Канада, на кој била основана новата организација под име Сојуз на македонските патриотски организации во САД и Канада, што потоа станала многу попозната по кратката МПО.

За иселеничкиот пат на донаторот Антон Димитров има многу скудни податоци, можеби затоа што уште од раното детство го напушта својот роден крај и заминал по белиот свет. Се претпоставува и се верува дека уште како голобрадо момче ја напуштил Гевгелија и заедно со другите познати и непознати печалбари тргнал по светот уште пред завршувањето на Првата светска војна и стасал засекогаш на американскиот континент.

Истражувајќи го идентитетот на овој донатор и поранешен графанин на Гевгелија, се ангажира југословенското дипломатско претставништво во Њујорк, Извршниот совет на Собранието на општината Гевгелија и екипа на Радио-телевизија Скопје, но без успех. Не е пронајден ни неговиот гроб во САД, или некои поважни детали за неговиот живот, активности и работа. Дури и најстарите во Гевгелија тешко го идентификуваа. Неговото име, за жал, не постои ниту во книгата на родените во гевгелиската општина. Меѓутоа, според кажувањата на старата жителка на Гевгелија – Марија Попова, се дознава дека Антон Димитров бил шура на Тано Кочов од Гевгелија, а имал и една сестра по име Катерина. Таа, исто така, вели дека тој бил бистро момче и ја сакал книгата, но немаштијата го натерала да замине на печалба заедно со други момчиња од гевгелискиот крај. Во Гевгелија сега нема никој од неговите поблиски роднини, ниту пак деца или роднина во Америка.⁴⁶⁾

Меѓу постарите гевгеличани и од поодамна вратени печалбари полека бледат сеќавањата за Антон Ди-

⁴⁶⁾ Кире Јанишчиев, „Исполнет завет на печалбарот. „Нова Македонија“, недела, 14 април 1985.

митров. Останува впечатлив само неговиот тежок пе-
чалбарски живот и постојаната желба да се врати во
родниот крај, сè до последниот момент од животот кога
во прекуокеанскиот Њујорк оставил печалбарски завет:
дел од своето со пот спечалено богатство да му го додели
на својот роден град Гевгелија.⁴⁷⁾

Антон Димитров почина на 10 декември 1975 година. До својата смрт живееше во Њујорк на 308 Вест 103 улица, а тестаментот го направил на 5 јануари 1970 година. Со тоа го стави својот потпис и го објави и изјави своето последно завештание, а ги отповика сите претходни завештанија што ги направил.

Во тестаментот се вели дека му одобрува, односно му наредува на извршителот д-р Живко Ангелушев,⁴⁸⁾ и Борис Панов, од кои не се бара да дадат никаква гаранција или друго покритие за пожртвуваното извршување на нивните должности било тоа да е од државата Њујорк или од друго место, да ги платат неговите долгови и погребните трошоци што е можно поскоро. Останатиот негов неподвижен, личен и мешовит имот што го стекна или го поседува, или има право на него, или му е доделен со тестамент, вклучително и секоја не-позната оставнина, ја дава, ја завештува и ја остава во наследство на градот Гевгелија, а им дава инструкции на своите извршители ова наследство да го предадат на главното Извршно тело на градот Њујорк. Во тестаментот вели дека наследството мора да се користи само за образовни цели, како што е изградба и подобрување на училиштата и библиотеките.⁴⁹⁾

Исто така, во документот се вели дека Антон Димитров го разделува својот имот на гореспоменатиот

⁴⁷⁾ Ист текст

⁴⁸⁾ Д-р Ангелушев е познат иселеник и уживаше висок авторитет меѓу Македонците во САД. Тој беше еден од организаторите и претседател на Одборот за изградба на Болницата во Скопје.

⁴⁹⁾ Тестамент на Антон Димитров сочинет во Њујорк на английски јазик.

начин, бидејќи е роден во Гевгелија, кога можностите за школување во неговата младост биле навистина многу мали. Затоа има желба сегашната младина на неговиот роден град да има подобри можности за школување отколку тој што ги имал. Понатаму се вели дека тој е убеден оти Извршното тело на градот Гевгелија ќе знае како најдобро да го искористи споменатото наследство со цел да му се исполни неговата желба.⁵⁰

Антон Димитров изјавува во тестаментот дека нема друга роднина освен една стара сестра која не ја видел многу години и за која смета дека не треба да биде предмет на неговата дарежливост. Потоа тој вели дека никогаш не се женел и дека немал деца.

Врска со финансиската конструкција, а според тестаментот, се бараше половина од сумата да се реализира веднаш по смртта на Антон Димитров, а другата половина откако ќе пристигне потврда за правилната употреба на парите. Така и се направи: парите стасаа во Собранието на општина Гевгелија на двапати. Извршувањето на тестаментот се реализираше по судски пат, а бидејќи се решаваше парцијално, судскиот спор траеше повеќе години по смртта на донаторот. Имено, според документацијата може да се види дека извршителот на овој тестамент Борис Панов доставил до Судот молба за решавање на последната сметка од тестаментот на печалбарот Димитров дури на 18 септември 1980 година, барајќи од сите заинтересирани лично да се јават пред Судот во Њујорк. После месец дена, поточно на 18 ноември истата година на Судот се заклучи спорот околу овој тестамент, со што заврши судскиот процес околу завештанието на донаторот Антон Димитров.

Инаку, целокупната вредност на имотот според тестаментот што Антон Димитров го оставил изнесувал

⁵⁰ Извршни тестамент, Op. cit (I)

154.068.92 американски долари. Од вкупната вредност на имотот се исплатени сите лични, судски и други трошоци, како и адвокатскиот хонорар, а на сметка на Собранието на општина Гевгелија пристигна сума од 119.205 американски долари.⁵¹⁾

Од пресметката на судската постапка произлегува дека извршителот на тестаментот целосно положил сметка за сите пари и имот на починатиот, откако неговата пресметка е прогледана од страна на судијата и откако е направен кус преглед.

Меѓутоа, во водењето на овој судски спор пројектираат некои недореченоности што извршителот на тестаментот Борис Панов, пред сè, ги направи во врска со адвокатскиот хонорар и некои други побарувања што веројатно припаѓаат по Законот на САД, како и извесна бавност на Собранието на општината Гевгелија и некои други фактори, кои беса пречка што тестаментот на Антон Димитров не се реализира навреме.

За време на судскиот спор имаше голем број преписки, тешкотии и проблеми. Сепак, на крајот сумата од 119.205 американски долари пристигна во неговиот роден град Гевгелија. Така, пеачалбарскиот труд на иселеникот Антон Димитров се вгради во новото Основно училиште „Владо Кантарциев“. Училиштето го носи името на младиот борец од Гевгелија Владо Кантарциев, кој како момче загина во Народноослободителната борба за слобода и подобра иднина на својот народ и својата земја.

По повод хуманиот гест на овој иселеник и донатор, на 22 јуни 1985 година, во Матицата на иселениците од Македонија се одржа пригодна свеченост, на која посмртно му беше изразена благодарноста на сонародникот Антон Димитров. На свеченоста присуству-

⁵¹⁾ Досие бр. 5999/1975, Њујорк, Суд на оставшина, 19.X.1983 (превод)

ваа претседателот на Матицата Бого Сотировски, претседателот на Собранието на Општината Гевгелија Ангел Ангелов, митрополитот американско-канадски г. Кирил, познатиот Македонец и патриот Атанас Близнаков, повратник од САД и основач на истоимената фондација за стипендирање студенти, како и голем број претставници на повеќе културни институции од Републиката.⁵²⁾

Во своето обраќање кон присутните гости на свеченоста, претседателот на Собранието на Општината Гевгелија Ангел Ангелов, меѓу другото, рече:

„Нашиот сограѓанин и Македонец Антон Димитров, покрај сите патила и страдања што ги доживеа во метежот на светските војни, на крајот од својот живот, давајќи си сметка пред себеси за својот живот и животен пат, реши целокупниот свој имот, пари и други вредносни добра да ги подари за добротворни цели на својот роден град Гевгелија. Чувствувајќи се длабоко во себе Македонец, кога бизнисменските активности го губат своето значење, тогаш душата на иселеникот бара пристан во мислатз кон својата родна земја, но и со дело, барем на крајот од животот да докаже дека целиот свој век бил неразделен дел од неа“.⁵³⁾

Во таа пригода, претседателот Ангелов го замоли митрополитот американско-канадски г. Кирил во своите црковни богослужби во прекуокеанските земји да го споменува името на Антон Димитров, а во чест на донарот во Македонската православна црква „Св. Спас“ во Гевгелија се одржа помен за покој на неговиот дух.

Во тестаментот на Антон Димитров стои дека половина од сумата да се исплати веднаш по смртта, а другата половина откако ќе пристигне потврда за правилна употреба на парите. Така, по изградбата на новото училиште во Гевгелија тестаментот на печалбарот Димитров целосно е исполнет, а неговиот втор прилог по

⁵²⁾ Списание „Македонија“ бр. 388 од август 1985 година, стр. 20.

⁵³⁾ Исто, стр. 20

тестаментот ја помогна изградбата на Основното училиште „**Владо Кантарциев**“.

Денес во ова училиште во кое се школуваат повеќе од 1.000 ученици од прво до осмо одделение, на централно место во непосредна близина на бистата на Владо Кантарциев стои спомен-плоча со името на донаторот Антон Димитров на која е изразена благодарноста на учениците и графантите од Гевгелија, кон неговото хумано и патриотско дело:

„Нашиот сограѓанин Антон Димитров кој живееше и почина во градот Њујорк, сеќавајќи се со лубов и почит на својот роден град Гевгелија, подари парични средства со што даде значаен прилог во изградбата на ова училиште. Графантите и учениците од Гевгелија на овој начин му изразуваат вечно благодарност“.

Во Осумгодишното училиште „**Владо Кантарциев**“ од Гевгелија, чија изградба е помогната со средствата на печалбарот и донаторот Антон Димитров се обезбедени сите потребни услови за вршење на образовните и воспитните процеси за најмладите. Токму онака како што сакаше, како што запиша во својот тестамент донаторот Димитров, чиј гест пленува, обврзува и поттикнува. Затоа, неговиот роден град Гевгелија и младите генерации ќе му бидат благодарни и вечно ќе се сеќаваат на доблесниот патриот Антон Димитров, кој Татковината засекогаш ја задржа во своето срце и оставил траен спомен кој ќе свети и ќе ги потсетува гевгеличани на неговата лубов кон родното место.

ПРИДОНЕСОТ НА ФОТО ТОМЕВ ОД ТОРОНТО

Една од поистакнатите личности од македонско потекло во Торонто е секако Фото Томев. Неговото име и дело е добро познато меѓу македонските иселеници и на пошироката канадска јавност. Тој припаѓа на генерацијата од првите македонски доселеници во Канада и е еден од првите интелектуалци и учени луѓе од македонско потекло на северноамериканскиот континент. Неговиот живот е исполнет со трудљубие, а неговата творечка фигура и делата што ги создаде во овој период му обезбедија посебно место во канадското општество. Постигнатите резултати во ликовната уметност и во публицистиката го направија една од помаркантните личности сред иселеништвото во Канада, каде што живееше и твореше осум децении.

Видниот канадски ликовен уметник од македонско потекло г. Фото Томев е роден на 20 октомври 1899 година, според Јулијанскиот календар, во големото македонско село Желево, Леринско (порано Костурско), кое е познато како расадник на бројни интелектуалци и револуционери во минатото, а каде што тој го завршил езгархиското училиште. Често се вели дека желевци се преселиле во Торонто, бидејќи нив ги има неколку илјади таму, каде што се значаен дел до севкупното живеење,

пред сè, во македонската колонија, а и повисоко во канадското општество. Всушност, желевци со самото доаѓање во Торонто во периодот на Илинденското востание започнале меѓу првите да се организираат, формирајќи го своето Желевско добротворно селско друштво.⁵⁴⁾ Исто така, во Торонто е изграден Желевски дом, во кој покрај одржувањето на бројните селски слави и други манифестации, се одржаа првите средби на организирано живеење на членовите на Македонската национална организација „Обединети Македонци“ и формирањето на првата Македонска православна црква во Канада „Св. Климент Охридски“ во Торонто.

Сликарот Фото Томев пристигнал во Торонто на 14 септември 1915 година, како шеснаесетгодишно голобрадо момче. Меѓутоа, за да дојде во Канада, односно за да добие патна исправа и да ја напушти Грција, неговата мајка платила околу 80 долари, што во тоа време биле голема сума пари. На новиот континент, заедно со уште петмина соседани прво пристигнал во Њујорк, а оттаму заминал за Торонто, каде што живеал и работел неговиот татко Спиро Томев. Инаку, татко му Спиро бил еден од првите доселеници во Канада што дошли од Јужна Македонија. Тој доживеал длабока старост и починал кога имал 100 години. Со самото доаѓање во новата средина, Фото Томев започнал да оди на училиште и да го изучува английскиот јазик, а во исто време, работел на разни места и различни работи. Неговата желба за учење била голема, а бил природно надарен, интелигентен, со што се разликувал од својата генерација.⁵⁵⁾

⁵⁴⁾ *Macedonian Immigrants in Canada and Their Background, Macedonian – Canadian Senior Citizens Club*, Toronto, 1980.

⁵⁵⁾ Од разговорот со *Фото Томев* во Старскиот дом (Канадско-македонски центар) во Торонто, во текот на август 1989 година.

Во 1918 година, Фото Томев заедно со својот другар од детството Питер Стојанов, исто така истакнат сликар од Канада, се запишал во Уметничкиот колеџ на Онтарио, што бил на ранг на Уметничка академија. Татко му Спиро не знаел за каква факултетска програма станува збор, туку мислел дека неговиот син учи англиски јазик во вечерно училиште. Според зборовите на Фото Томев посетувањето на Колеџот му претставувало големо задоволство; бил присутен на сите предавања и со голем ентузијазам ги следел програмите, особено оние што се однесувале на темите од животот и од сликањето. Дипломирал 1923 година како одличен студент, за што добил посебна награда како студент од групата што биле најуспешни, најталентирани и најтрудолубиви во таа генерација.

По завршувањето на Академијата, а поради мини економската депресија во 1924 година, не бил во состојба да ги продолжи своите студии, затоа се вработил во компанијата „Мерчанд портрейт“ каде што работел хонорарно две години. Во 1929 година добил постојано вработување во наведената компанија, каде што направил голем број уметнички дела. Се определил да слика портрети и пејзажи, обично по порачка, а насликал и неколку мотиви по секавања за неговото родно село Желево, потоа ликови од историјата, како и портрети на обични граѓани од Леринско и портрети на доселеници во Торонто.

Фото Томев се оженил на 7 јуни 1931 година со Димка Белчева, Македонка по потекло од селото Емборе, Беломорска Македонија, а живеела во градот Бафало, во државата Њујорк. Со Димка, неговиот животен сопатник, го поминал поголемиот дел од животот.

Во времето кога се формира Сојузот на македонските политички организации во САД и Канада 1922 година, кој подоцна стана познат по кратенката МПО, Фото Томев беше и остана целиот живот активен учес-

ник и член на оваа организација. Треба да се истакне дека во почетокот македонските доселеници веруваа дека МПО е независна организација и им служи на интересите на револуционерното движење на македонскиот народ. Меѓутоа, наскоро стана јасно дека МПО најмалку им служи на интересите на македонското движење. Но, особено во периодот меѓу двете светски војни МПО имаше силно влијание меѓу македонските иселеници и, за жал, поголемиот број доселеници од егејскиот дел од Македонија, кои беа најбројни во тој период, сметаа дека со членувањето во таа организација ќе ѝ служат на својата поробена татковина Македонија. Таков е случајот и со политичката определеност на сликарот Фото Томев.

Фото Томев започнал да слика уште како студент. Меѓутоа, непосредно по завршувањето на Академијата, четката и платното му станале живот. Неговите слики, особено портретите и пејзажите, за кои авторот има само фотографии достигнувале високи цени и биле купувани од одредена категорија луѓе. Денес, бројни уметнички дела создадени од раката на академскиот сликар Фото Томев красат многу домови и институции ширум Канада. Неговите уметнички дела се излагани на различни изложби што ги има организирано Друштвото на ликовните уметници на Онтарио, Кралската академија за уметности на Канада, Друштвото на уметниците на Монреал и Канадската национална изложба. Исто така, неговите уметнички дела се презентирани како дел од колекцијата „Перкинс-Бул“.⁵⁶⁾

Фото Томев е познат сликар во Канада, особено во Торонто. Во неговата седумдесетиска работа тој насликал бројни дела кај кои се препознаваат длабоки траги од неговите уметнички способности и вештини. А неговите слики се со уметничка вредност и претставу-

⁵⁶⁾ Ontario College of Alumni Association 100 McCaul Street Toronto, Ontario, Spring 1985 (Registration in the Ontario College of Art 1915) pp. 3, 5

ваат дел од канадската ликовна уметност. За неговиот ликовен опус тој е добитник на бројни награди и признатија. Уште како студент на Академијата, сликарот Томев е добитник на награди за својата ангажираност и постигнати резултати во уметноста.

Академскиот сликар Фото Томев, покрај уметничката дејност се занимавал и со публицистика. Тој е автор на публикацијата „50-годишнина на Македонско-бугарската православна катедрала „Свети Кирил и Методиј“ (1910–1960). Оваа публикација има 118 страници, (23x29.5 см.), со кирилица, тврдо подврзана. Книгата е напишана паралелно на бугарски и англиски јазик. Меѓутоа, таа ништо не губи од својата вредност и објективно прикажување на иештата. Во негово време кога заминал за Канада немало македонски црква, па ниту постоеше во татковината слободна македонска држава со сите нејзини просветни институции на народниот македонски јазик. А Фото Томев како млад посетувал часови на бугарски јазик, токму во црквата „Св. Кирил и Методиј“, во која верниците биле Македонци, а свештениците лица Бугари.

Инаку, во официјалниот протокол што е поместен во книгата, а кој датира од 11 март 1911 година, се вели дека на состанокот биле присути лица од селата Желево, Смрдеш, Бесвина, Триава, Трсје, Баница, Котори, Габреш, Горничево, Станица, Кономлади, Добросец, Неволјани, Буф и Поздвишта, сите во Леринско и Костурско во Јужна Македонија. Првиот претседател на црквата бил доселеникот Кузо Темелков од с. Теолица, Костурско, а Црквата била формирана на 28 септември 1910. Публикацијата обилува со бројни фотографии од активностите на Македонците во Канада, односно даден е животот во црквата за периодот од 50 години.⁵⁷⁾

⁵⁷⁾ 50 години на Македонско-бугарската црква „Св. Кирил и Методиј“ Торонто, 1960 година

Фото Томев е автор и на публикацијата под наслов „Кратка историја на селото Желево, Македонија“. Книгата ја издаде Добротворното братство на Желево во Торонто 1971 година. Таа е печатена на 170 страници, (16x23 см), на английски и на бугарски јазик и претставува олешнина монографија за селото Желево, за постанокот, животот во турско време, илинденскиот период, за народното училиште, црквите, обичаите, традициите и другите карактеристики на селото Желево. Книгата претставува добра основа за проучување на вистината на Егејска Македонија.

Третата публикација чиј автор е Фото Томев носи наслов „Македонски народни прикаски“. Уредник на книгата е Лилјан Петров, Канафанка од македонско потекло. Публикацијата е печатена во мај 1980 година, а издавач е Друштвото за историја на мултикултурата на Онтарио. Се појави на английски јазик на 92 страници, 13,5x20,5 см., компјутерска обработка. Во неа се поместени 25 македонски народни прикаски преведени на английски јазик. Всушност, оваа публикација е збир на македонски народни прикаски за кои авторот се секава уште од времето кога бил во родното место, како и прикаски или настани што се случиле кај македонските доселеници во Канада, а кои авторот ги забележал. За печатењето на оваа публикација големи заслуги има Лилјан Петров, една од значајните личности во спроведувањето на мултикултурната политика во Торонто.

Вредноста на оваа публикација е крунисана со награда во 1986 година. Наградата ја има доделено Друштвото за историја на мултикултурата на Онтарио. По тој повод весникот „Канадска сцена“ пишува: „Центарот за историја на мултикултурата неодамна беше официјално отворен од заменикот генерачен гувернер Линкли Александер, кој, всушност, беше почесен покровител на Друштвото за историја и мултикултурата на Онтарио. Во таа пригода министерот за државно

право и култура на Онтарио, Лили Муиро, ги предаде наградите за придонес во заживувањето и проучувањето на имиграцијата и етничката историја. Меѓу неколкуте наградени е и Фото Томев, ликовен уметник и автор на публикацијата⁵⁸⁾.

Фото Томев уживаше авторитет и почит кај своите сонародници Македонци во Канада. Како потврда на тоа е довербата што му беше укажана при формирањето на Канадско-македонскиот центар (Старски дом) во Торонто, во чија управа покрај другите доблесни Македонци се најде и Фото Томев. Инаку, според сугестијата на Фото Томев, прифатено е цвекето здравец, кое веројатно може да се најде само во балканските држави, посебно на планините во Македонија, да биде симбол на Старскиот дом. Дури и периодичното списание што се печати на английски јазик, а кое е орган на Канадско-македонскиот центар го носи името „Здравец“.

Фото Томев својот живот го заврши во Канадско-македонскиот центар во Торонто, а почина на 27 ноември 1995 година. Тој беше разговорлив и живо се интересираше за настаните во македонската колонија во Торонто, за настаните во Македонија и пошироко во светот. Тој беше еден од почитуваните станари на Старскиот дом кој во својот долг живот придонел на одреден начин за афирмација на македонските доселеници во Канада.

⁵⁸⁾ Весник „Македонија“, година 3 бр. 26, 15 декември 1986, страна 7, Торонто.

ПРЕРОДБЕНИКОТ ХАЦИ ПАВЕЛ ГРАМАТИКОВ-БОЖИГРОБСКИ

Македонскиот јазик, како и македонскиот народ има долга и бурна историја. Уште во IX век, врз основа на еден од неговите дијалекти, на оној што зборувале македонските Словени од Солунско е создаден првиот литературен словенски јазик. Тоа е старословенскиот литературен јазик на кој темелите му ги поставиле првите сесловенски просветители браката св. Кирил и Методиј. Тој јазик со векови го употребувале сите словенски народи внесувајќи во него елементи од своите народни говори.

Процесот на употребата на македонскиот јазик во литературата бил многу побавен и потежок отколку кај другите јужнословенски јазици поради специфичните услови во кои се развивајал. Имено, македонскиот народ во својата историја бил најдолго под ропство, а со целосна слобода се здоби дури по Втората светска војна, со создавањето на Народна Република Македонија во рамките на заедницата на југословенските народи и народности.

Македонскиот народен јазик со векови егзистирал и се употребувал под поднебјето на Македонија. Меѓутоа, со културно-националниот развиток кон крајот на XVIII и почетокот на XIX век, започна една нова ера

на македонскиот јазик. Тоа особено беше изразено во градовите Солун, Кукуш, Воден, Енице-Вардарско и др.

Во XVIII век, елементи на македонскиот народен говор почнуваат да влегуваат широко во делата со црквена содржина.⁵⁹⁾ Тие елементи сè повеќе се присутни не само во преведените проповеди, туку и во многу други ракописи.

Кон крајот на XVIII век и почетокот на XIX век, во Македонија во голема мера се развиваат трговијата и занаетчиството, а како резултат на тоа се создадоа првите граѓански социјални групи. Голем број македонски трговци одеа во западноевропските земји да тргуваат, при што доаѓаат со прогресивните идеи, со европската култура и цивилизација, како и со литературните достигнувања. При враќањето во Македонија, тие „талкачи по светот“ стануваат носители на сите прогресивни идеи. Како резултат на тоа, кај нив се буѓаше македонската национална свест и тие стануваат организатори на просветната борба и активности, трудејќи се да отвораат народни училишта и цркви.

Меѓутоа, до почетокот на XIX век, училиштата и црквите беа во рацете на Грчката патријаршија. Уште на почетокот на своето создавање грчката буржоазија започна да ја развива својата „мегало идеја“ за елинизирање на Македонија, пред сè, преку просветата. Не постоеле македонски, односно словенски училишта и затоа голем број македонски преродбеници од ова време првото образование го добиле на грчки јазик.⁶⁰⁾

Солун како трговски центар на Македонија, во исто време беше и духовен центар на Македонците. Исто така, таму се развиваше и оттаму се раководеше просветната борба. Затоа Солун го посетувале Димитар

⁵⁹⁾ Блаже Конески, *Граматика на македонскиот литературен јазик*, Дел I и II „Култура“, Скопје, 1967, 22.

⁶⁰⁾ Харалампие Поленаковиќ, *Македонските печатари во прва половина на XIX век*, „Иднина“, Скопје, 1952, 59.

Миладинов, Рајко Жинзифов, Јордан Хаџи Константинов-Цинот, Хаџи Павел Божигробски и др. Така во Солун 1838 година, беше отворена и првата македонска печатница на архимандритот Теодосие Синайски⁶¹⁾, а подоцна и печатницата на Кирјак Држиловецот⁶²⁾, или Кирјак Држилович⁶³⁾, што претставуваше голем напредок во печатарството и во културно-националниот развиток во целина.

Од големо значење за солунските Македонци е 1866-та година, кога започна со работа македонското училиште во куќата на Костадин и Кирјак Држиловци, Македонци доселени од воденското село Држилово. Основите на училиштето ги поставил културниот работник и реформатор од периодот на преродбата, Ѓорѓи Динката⁶⁴⁾, синот на Костадин Држиловец, со помош на неговата сестра Славка.

Во 1858 година, пак, во Кукуш првпат е изведена богослужба на црковно-славянски јазик, со што започна и борбата за свои домородни владици и попови. Како резултат на таквите состојби, Патријаршијата го испрати во Кукуш Македонецот Партенис Зографски.⁶⁵⁾

Во половината на XIX век во Македонија се развива книжевно-преведувачката дејност со религиозна содржина. Познати се многу ракописи со црковни слова, поуки, молитви и сл., пишувани со грчка азбука, а се јавуваат

⁶¹⁾ Христо Андоновски, „Егејска Македонија“, „Здружение на бегалците од Егејска Македонија“, Скопје, 1951, 71.

⁶²⁾ Христо Андоновски, цит. дело, 71.

⁶³⁾ Блаже Ристовски, „Кирјак Држилович – печатар и преродбеник во почетокот на XIX век“, „Разгледи“, V, 1958.

⁶⁴⁾ Ѓорѓи К. Динков (Динката) објави неколку статии во весникот „Македонија“ на македонски јазик и со тоа предизвика реакција: Блаже Ристовски, Венјамин Маткуковски во македонскиот културно-национален развиток, МАНУ, 1979, 596.

⁶⁵⁾ Партенис Зографски е роден во Галичник 1820 година. Во Охрид тој бил учител на Димитар Миладинов, кој го задонил со патриотски дух. Потоа Партенис учел во Атина и најпосле во Москва, каде што завршил богословска академија.

и преводи од евангелието. Еден од тие преводи, направен од Хаџи Павел Божигробски со воденски говор беше отпечатен во Солун 1852 година. Станува збор за таканареченото „Кониковско евангелие“ или „Неделното евангелие“, што заедно со другите преводи претставува мала книжнина и влијаеше за поставувањето на јазичното прашање во времето на преродбата.

Архимандритот⁶⁶⁾ Хаџи Павел Граматиков-Божигробски има големи заслуги за македонскиот културно-национален развиток и за националното будење на македонскиот народ. Тој е роден во чивлигарското село Кониково околија Енице-Вардарско (Пазар), Воденска епархија. Не е познато кога е роден, но се знае дека уште мал останал без родители и бил принуден сам да се пробива во животот. Уште како дете пасел овци на побогатите селани со цел да обезбеди средства за живот. Меѓутоа, поради една семејна несреќа, што многу го погодила, заминал во Света Гора, каде што се покалуфери. По извесно време, од Света Гора заминал во Ерусалим служел во словено-српскиот манастир „Св. Михајло“, прочитувајќи огромен број грчки книги со што многу добро го изучил грчкиот јазик. Подоцна заминал во Русија, а околу 1850 година станал протосингел⁶⁷⁾ на ерусалимскиот патријарх со должност управител на метосите⁶⁸⁾ и имотите на Патријаршијата во Македонија, со седиште во Солун.

Во 1865 година, Хаџи Павел Божигробски, како претставник на ерусалимскиот манастир „Св. Михајло“, заминал за Прага со цел да собира помош за манастирот. На пат за Прага, се задржал во Белград од каде што понел писмена препорака од д-р Јанко (Јан) Шафариќ,

⁶⁶⁾ Архимандрит, најстар монашки чин, односно старешина во манастир.

⁶⁷⁾ Протосингел-манашки чин.

⁶⁸⁾ Метоси – помали организациски единици. Имоти или ваковски места со црковно обележје.

директор на Белградската државна библиотека до владиката Ригера во Прага. Во оваа препорака од 22 септември, односно 4 октомври 1865 година се вели:

„Високопочитуван господин и пријател!

Доносителот на ова писмо, благословениот отец Павел, архимандрит од словено-српскиот манастир „Св. Михајло“, ме замоли да му дадам препорака за Златна Прага, бидејќи сака при своето патување да ја посети таа стара словенска столица. Јас се осмелувам да Ве молам да му помогнете за да ја постигне својата цел. Тој е родум македонски Б’лгарин од Солун и собирал доброволна помош за возобновување на храмот на Архангел Михајло во Ерусалим“.⁶⁹

По враќањето од Прага во Македонија, Хаџи Павел бил многу прогонуван од грчкото духовенство. Затоа бил принуден да бега од Воден и Солун, при што за одреден период заминал за Северна Македонија и останал како игумен во еден манастир близу Кратово. И таму несуморно работел на издигање на Словенската-македонска свест меѓу населението од Кратово, Паланка и Штип. По покана на воденчани се вратил повторно во Воден, каде што станал претседател на општината. Во 1871 година, патувајќи од своето родно село Кониково за Битола, каде што бил определен за владика, Хаџи Павел умрел во гратчето Вртикоп во близината на Воден и бил погребан зад олтарот на црквата.

Хаџи Павел Божигробски е првиот раздвижуваč на македонското национално чувство во Јужна Македонија. Тој беше духовен водач и заштитник на македонските народни маси, борец за идејата на славјанското братство. Тој често ги посетувал селата во Воденско, Еницевардарско и Гуменециско, агитирајќи меѓу македонските народни маси да отвораат македонски народни училишта

⁶⁹ Јован Иванов, „Б’лгарите во Македонија“, Царска придворна печатница“, Софија, 1917, 311.

и цркви. Тој ги советувал и помагал селаните, побудувајќи во нив љубов за мајчиниот јазик и македонската народност. Како резултат на неговата родољубива дејност и со негова материјална помош се основаа македонски народни училишта во повеќе градови во Јужна Македонија. Исто така, Хаци Павел од своите лични заштеди купувал икони и други потребни материјали за посиромашните цркви во Македонија.

Архимандритот Хаци Павел не беше само родољуб, донатор, родоначалник и основач на македонски народни училишта и цркви, туку тој има и голема заслуга за појавата на првите никулци на македонската книжевност. Имено, тој го превел од грчки на македонски јазик, на воденски говор, едно од велигденските евангелија, т.е. „Кониковско евангелие“. Евангелието е печатено во Солун 1852 година во печатницата на Кирајк Држиловец, употребувајќи грчки букви. За печатењето на евангелието со грчки букви, Хаци Павел тргнал од фактот што македонскиот народ не го познавал словенското писмо, кое во тој период се употребувало најмногу по манастирите. Исто така, дело пишувано со грчки букви не предизвикувало голема реакција од страна на грчките владици.

Кога се зборува за почетоците на нашиот современ писмен јазик, треба посебно да се нагласат книжевните творби пишувани на различни македонски говори, но со грчка азбука. До половината на XIX век, грчкото влијание беше толку силно што во некои места во Македонија речиси сосем беше заборавена словенската азбука. Карактеристичен е случајот со Димитар Миладинов,⁷⁰⁾ дури во својата педесеттга година ја научил кирилицата. Па и самиот Зборник бил пишуван со грчка азбука, дури пред излегувањето е препишан на кирилица од Константин Миладинов.

Преведувајќи од грчки на македонски народен говор, обично преведувачите се соочувале со проблемот

⁷⁰⁾ Блаже Конески, цит. дело, 26

како да најдат соодветни зборови и изрази од литературно обработениот грчки јазик што народниот говор не можел да им ги предложи. Па бидејќи тие не можеле да се угледаат на другите словенски јазици, ниту пак на црковнословенскиот, преведувачите започнале да го развиваат народниот јазик, да творат нови зборови, да им придаваат нови нијанси на зборовите, со цел да ги изразат своите народни чувства, желби, стремежи, идеали и лингвистички способности.

Евангелието на Хаци Павел Божигробски е напишано на месниот македонски говор од Енице-Вардарско и Гуменџанско. Тоа открива дека во средината на XIX век постоела силна македонска струја за развој на сопствен македонски јазик. Во неговиот јазик се гледаат сите карактеристики на народниот македонски говор особено од Воденскиот крај.

Во 1909 година, биле донесени два листа од „Кониковското евангелие“ на архимандритот Хаци Павел, од библиотеката на Венијамин Мачуковски, во Дирекцијата на Солунската машка гимназија „Св. Кирил и Методиј“.⁷¹⁾

На насловниот лист од евангелието стои следниот текст:

„Евангелие на Господа Бога и спаса нашега Исуса Христа сина, новотипосано за секоја недела, од година до година со ред, преписано и диортосано од мене Павел јеромонах, божигробски протосингел, родом Воденска епархија, од село Кониково, Солун, штампа Киријакова Држилец 1852 година“.⁷²⁾

Даваме дел од текстот:

„Пониделник на Велигден од Јоана. Бога никој некој п'т не гу виде. Единиродниот син што е уф назвата на

⁷¹⁾ А. П. Стоилов, Архимандрит Павел Божигробски (неговата општествена и книжевна дејност), „општи подем“, I, 12, Софија, 1917, сепарат, 1, (пренесено од: Блаже Ристовски, „Венијамин Мачуковски во македонскиот културно-национален развој, Скопје, 1979 година, МАНУ, 590

⁷²⁾ А.П. Стоилов, Зборник Солун, Печатарство во Македонија, 146.

таткутијата од гу разрешил. И во е мртеријата на Иоана ога пуштија чуфутиту ут Јерусалим попове и левите да го питат, ти кој си: и сиповеда и не се угфрли, мартериса и рече оти не сум јас Христос. И го потпитаа шо си санки Илија ли си ти? И веле, не сум. Профитат ли си? И одговори, не. И му велат, кој си? Санки да дадеме каршиш'к, на тие дека не пуштија. Шо велиш заради себе си? Рече јас сум гласут на тоа дека вика натре уф пустини. Исправете патот господинуф как ече Исаја Профитут. И пуштените од фарисеите. И го питаја и казаја, зашто кога така убо крстиш като не си ти Христос ниту Илија, Профитут. Иоан одговори и рече: Јас крстам уф вода ама то шо вие не го познавате, воа е шо иде по мене. Тоа шо са чини пред мене на тоа што аз не сум достоен да утврдам ременут на искорната му. Вија са чиниа на витаварак на Иоана таму дека Иоан крстеше⁷³⁾.

Во книжевното дело на Хаци Павел се гледаат стремежите на македонскиот народ, кој се бореше да ја зачува својата самобитност, својот мајчин македонски јазик и книжевност и својата народна црква. Ваквата книжевна борба и борбата за отворање македонски народни училишта и цркви е од големо значење за македонскиот културно-национален развиток, особено за развојот на македонскиот јазик, на кој во тој период му се закани опасност од страна на поразвиениот бугарски книжевен јазик.

И покрај тоа што Хаци Павел Граматиков Божи-гробски е еден од малку изучуваните македонски творци на XIX век, неговите лингвистички способности, неговите идеи, стремежи и патриотизам служат за пример и патоказ во културно-националниот развиток на македонскиот народ.

⁷³⁾ Христо Андоновски, цит. дело, 93.

БИЗНИСМЕНОТ И ДОНАТОРОТ ВЛАДИМИР РАЛЕВ

Во поново време, еден од најзначајните и најголемите донатори, хуманисти и вљубеници во прогресот на Република Македонија а кој живее во Европа е, секако, познатиот бизнисмен од македонско потекло господинот Владимир (Владо) Ралев. Тој е познат во македонската јавност како швајцарски бизнисмен, човек кој многу патува, потпретседател на македонскиот конгрес, со седиште во Женева, (конгресот на Битов), човекот кој знае што сака и што прави во бизнисот и во животот, оставјќи зад себе значајно богатство во средства, но и во патоказот како и на кој начин треба да се работи и заработува. Владимир Ралев е личност која ја афирмира Македонија, македонскиот народ, Македонската православна црква, со еден збор македонската вистина. Него-виот авторитет, исправноста кон трудот и правилиниот став и желбите кон посветла и посрекна иднина на неговата верна Македонија заслужуваат посебно внимание.

Владимир Ралев е роден во 1934 година во Гевгелија, градот на смоквите. Неговата животна сторија е многу интересна и е испреплетена со безброј разновидни дејствија кои оставиле длабоки траги во неговата психа и воопшто во неговиот живот. Учел на бугарски јазик во Гевгелија кога Македонија беше под бугарска окупација, за потоа да го продолжи школувањето на македонски јазик во Велес каде завршува гимназија. Патиштата го довеле во Белград каде завршува историја на

уметноста и археологија и школа за надворешна трговија, а во Земун добива пилотска диплома.

Вака поткован со знаење, дипломи и искуство се втурил во белиот свет. Во 1971 година заминува во странство и во период од 25 години го прокрастарил светот, меѓутоа свил гнездо во Женева, една од најубавите и најзначајните престолинии на стариот континент, каде постојано живее со сопругата Гордана и трите синови.

Според зборовите на господинот Владимир Ралев, неговото потекло е од селото Д'мбени, Костурско, во Беломорска Македонија. Неговите претци дошле во Гевгелија во 1820 година, каде широко ги вдлабиле и рашириле корените на Ралевци. Веројатно, врската со селото Д'мбени е голема и во жилите на Владимир Ралев тече крв како онаа на големиот донатор Атанас Близнаков. Исто така, Владимир кажува дека Ралеви имало во Ваташа и едно семејство во Кавадарци. Под ова име имало и семејства и кај Родопите во Бугарија, во Торонто, во Љубојно – Преспа и на други места, меѓутоа Ралеви се најбројни во Скопје од кои ги има над сто души.

Инаку, според неговите кажувања тој, бил во селото Д'мбени пред десетина години, но се соочил со едно напуштено место во кое куките се разуринати и е останата само црквата да ја сочувва историјата на Македонецот кој во овој век присилно и со различни методи е напетан да го напушти родното огниште и да отвори домови ширум светот.

Владимир Ралев е познат и признат бизнисмен кој од поодамна го вкусил печалбарскиот леб. Во почетокот имал потешкотии но, ете, со повсека работа и среќа за сдна голема текстилна компанија, бил претставник на Далечниот Исток, каде поминал долг временски период, работејќи во Пакистан, во Хонг Конг, Шангај, Сингапур. Во 1980 година се вратил во Европа, каде отворил своја компанија. Во почетокот со одредена сума пари и со помош со кредити од банките ја формирал компанијата „Цора-трсид“ која се занимава со производство, маркетинг и менаджмент. Главната канцеларија на компанијата се наоѓа во Женева каде работат неколку стручници,

додека во канцеларијата за маркетинг има околу дваесетипетмина. Поголем број работници се приклучени во производствените погони во Пакистан и во Источна Африка, каде произведуваат памук и памучно предиво, сурво платно, печатено платно, обосно платно и друго, во кое производство господинот Ралев има вклучено над 200 работници, чиј број варира во зависност од сезоната и природата на работата. Во „Цора-трейд“ најблиските соработници на г. Ралев се Италијанци и Швајцарци од германско и француско потекло, додека на другите места во светот главно работат луѓе од тамошните земји.

Владимир Ралев е познат и признат донатор, но во исто време е и хуманист. Тој спаѓа во редот на луѓе кои не жеднеат за помпи, не сакаат возвишувања и го избегнуваат публицитетот. Меѓутоа, за него може многу да се пишува бидејќи како донатор еднаш подарил 100.000 долари за развој на неговата родна земја Македонија. Од оваа сума пари 30.000 долари му се врачени на Министерството за култура на Република Македонија, за реновирање на Црквата „Света Софија“ во Охрид, 5.000 долари даде наменски за ископување на Анфитеатарот под Самоиловите Кули, 5.000 долари даде за хуманитарни цели за Македонците во Албанија, 2.000 вложи во касата на Матицата на иселениците во Македонија, со посебна намена за списанието „Македонија“, како и за други корисни цели во нашата држава. Во последно време главно ја помага категоријата на посиромашни Македонци во Албанија, со посебна нагласка и помош на весниците кои излегуваат на македонски јазик во соседна Албанија и други земји.

При секоја посета на Македонија Владимир Ралев предизвикува интерес не само во политичкиот живот како потпретседател на Македонскиот конгрес, со седиште во Женева, туку и како обичен граѓанин и бизнисмен чии финансиски успех е резултат на бескрајната љубов кон работата, самопрегорот, чесноста, деловносноста... Затоа тој е често присутен во македонските медиуми и при една пригода ќе изјави: „Бидејќи ден-денеска доста патувам по светот, па каде да сум се нашол во

приватен разговор, а јас покрај англискиот кој одлично го говорам се служам и со германски, француски и руски јазик, секогаш сум истакнувал дека сум Македонец. Надвор од Европа бевме малку познати како Македонци, па дури и меѓу деловниот свет. Нешто Грција со своето однесување почна да ни го дига рејтингот, барем на географските карти, разговорите кои се мачни, особено со дипломатите во Женева и европските парламентарци, кои се собираат во Стразбург се многу долгги. Многу од дипломатите не разбираат, па дури ја осудуваат Грција поради нејзиното ирационално однесување кон нас, но на крајот се сведува само на разговор.“

Во врска со Македонскиот конгрес со седиште во Женева, господинот Ралев како потпредседател вели дека тие се аполитична, непарламентарна и невладина асоцијација на Македонците во дијаспората, основана и водена од Македонците во светот. Целта на оваа асоцијација е да им помогне на онис Македонци во дијаспората, а потоа да се помогне Република Македонија во агитацијата на македонската кауза во местата каде има македонски иселеници, како и да се помогнат социјалните установи во стариот крај, како тие често го нарекуваат. Тие не се мешаат во политиката на овој што ја води Македонија на внатрешен и надворешен план, ниту сакаат да делат некоја власт во Република Македонија. Тие ја почитуваат секоја власт, легално избрана од народот и со неа комуницираат.

Според зборовите на господинот Владимир Ралев, Македонците во прекуокеанските и европските земји се важен фактор за опстојувањето на Република Македонија. Тој вели дека сметката е едноставна: има барем 50.000 души во дијаспората кои интензивно комуницираме со Македонија. Нека секој од нив во текот на годината остави по 4.000 долари, тоа е износ од двесто милиони долари. Затоа тој порачува да се почитува печалбарскиот долар, бидејќи тој е тешко спечален ширум светот каде Македонците се виножитото во македонскиот иселенички паноптикум.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

- Атанас Близнаков, Д'мбени и револуционерното минато во Костурско, „Мисла”, Скопје, 1982
- Атанас Близнаков, Спомени на националната, политичката и културната дејност на Македонците во САД и Канада, „Култура”, Скопје, 1987
- Боро Мокров, Современи теории на журналистика, „Студентски збор”, Скопје, 1991
- Ванчо Андонов, Македонците во Австралија, „Култура”, Скопје, 1973
- Вера Стојневска-Антиќ, Славе Николовски-Катин, Во чест на светите Кирил и Методиј, „Матица македонска”, Скопје, 1994
- Доне Илиевски, Автокефалиноста на МПЦ, НИП „Нова Македонија”, Скопје, 1972
- Jakie Petreski, South winds, „Матица Македонска” Скопје, 1994
- Јован Белчевски, Автокефалиноста на МПЦ, „Студентски збор”, Скопје, 1986
- Macedonian Immigrants in Canada and Their Background, Macedonian Canadian Senior Citizens Club, Toronto, 1980
- Македонски иселенички алманах, Матица на иселениците од Македонија од 1965 до 1995
- Maso Tkalcevic, Macedonians in the Australian Society, F.D. Atkinson, Melbourne, 1979
- Митрополит Кирил (Никола) Поповски, Македонските православни црковни општини во прекуокеанските земји, историскиот развој, дејност и значење, (дипломски труд), Православен богословски факултет „Св. Климент Охридски”, Скопје, 1982
- Peter Hill, The Macedonians in Australia, Hesperian Press, Carlisle, 1989
- Славе Николовски-Катин, Македонски холокауст, „Студентски збор”, Скопје, 1990
- Славе Николовски-Катин, Македонските православни црковни општини во Австралија, Канада и САД, НИП „Нова Македонија”, 1991
- Славе Николовски-Катин, Македонскиот иселенички печат, „Студентски збор”, Скопје, 1993
- Славе Николовски-Катин, Фиданка Танаскова, Македонски возвес, МПЦ, „Св. Климент Охридски”, Торонто, 1994
- Славко Димевски, Историја на МПЦ, „Наша книга”, Скопје, 1989
- Томе Груевски, Јавното информирање во Македонија, „Студентски збор”, Скопје, 1991
- Томе Мировски, Австралија и македонските доселеници, „Мисла”, Скопје, 1971

БИБЛИОГРАФСКИ БЕЛЕШКИ КОН ТЕКСТОВИТЕ ОБЈАВЕНИ ВО КНИГАТА*

* *Миграцијата и општественото живеење на Македонците во Канада и САД*, реферат презентиран на Меѓународниот научен собир „Миграционите движења и етничките промени на територијата на Македонија од антиката до денес“, што го организираше Институтот за научната историја на Македонија, во Скопје, на 7-8 јуни, 1994.

* *Македонските православни цркви во прекуокеанските земји*, материјал прочитан на III-та годишна конференција на Југословенското друштво за научно испитување на религијата од Ниш и Отворениот универзитет од Суботица, на тема „Религија, црква, нација- време после рата“, Палик, 24 и 25 мај 1996 година.

* *Црковно-националните центри Св. Климент и Св. Наум Охридски во Канада, САД и Австралија*, труд претставен на V-от Викенд на Друштвото за литература и култура „Југославија-Канада“, во Нови Сад на 10-13 окт. 1991.

* *Македонско чествување на Св. Кирил во Рим*, материјалот беше приложен на собирот „Македонско-италијанските односи“ што го организира Друштвото за наука и уметност – Битола и Здружението за македонско-италијанско пријателство, во Битола 10 и 11 мај 1996.

* *Некои аспекти во изведувањето на верската поука (настава) во Република Македонија*, материјал прочитан на конференцијата „Образоването и религијата“, што се одржа во организација на Министерството за образование и физичка култура, во Битола, од 14 до 16 јуни 1993.

* *Улогата на македонските информативни гласила во иселништвото*, реферат изложен на конференцијата „Јазичките контакти во југословенската заедница“ во организација на Сојуз на друштвата за применета лингвистика на Југославија и Друштвото за применета лингвистика на Македонија, одржан во Охрид од 21 до 23 мај 1982.

* *Македонскиот иселнички печат во Австралија*, труд прочитан на английски јазик на спомпозиумот „Австралиската литература и култура“, во организација на Одборот за литература и Австра-

* Објавените текстови се печатени во книгава со одделни измени и дополнувања.

лискиот совет при Австралиската амбасада во Белград и Филозофскиот факултет во Љубљана, Блед, 21–25 септември 1982.

* *Печатот во Канада со името Македонија*, реферат презентиран на VI-от викенд на Друштвото за литература и култура „Југославија–Канада“ во Београд, 17 октомври, 1992.

* *Весникот „Глас на Егејците за децата бегалци“*, материјалот беше изложен на Тркалезната маса на тема: „Егзодусот на децата–бегалци од егејскиот дел на Македонија“, што се одржа во организација на Одборот на децата бегалци, а по повод 40-годишнината од егзодусот, во МАНУ во Скопје, 1 јули 1988 година.

* *Улогата на весникот „Народна волја“ за Македонците во САД и Канада*, реферат прочитан на симпозиумот „Поврзаност и сарадња југословенских иселеници и ниви допринос НОБ-у у Другом светском рату“ што го организираше Матица на иселениците од Босна и Херцеговина, во Сараево во ноември 1985.

* *Македонските радио и телевизиски часовни во Канада*, материјал приложен на VII - от викенд за канадската литература и култура што го организираше Матица на иселениците од Босна и Херцеговина, во Сараево во ноември 1993.

* *Книжевно-публицистичката дејност на Македонците во Канада*, реферат презентиран на III-от викенд за канадската литература и култура што го организираше Друштвото за литература и култура „Југославија–Канада“, во Охрид од 26–28 мај 1989 год.

* *Креолизација на македонскиот говор во Канада*, труд претставен на 19-та Конференција на Друштвото на лингвистите од Европа што се одржа во Охрид, во 1986.

* *Поетскиот опус на Жаки Петреска од Торонто*, текст прочитан на VIII-от викенд на Друштвото за литература и култура „Југославија–Канада“, во Ниш, мај 94.

* *Поетското творештво на Македонците во Австралија*, реферат прочитан на трибината „Културното живеење на нашите граѓани на привремена работа и иселениците“, во организација на Културно-просветната заедница на Скопје, и Комисијата на ССМ за привремено вработените во странство, одржана во Скопје во ноември 1983 година.

* *Придонес на македонските доселеници во развојот на мултикултурата во Канада*, труд презентиран на IV-от викенд на ка-

надската литература и култура, Друштво за литература и култура „Југославија-Канада”, Белград, мај 1990.

* Аксамблат „Македонка“ афирматор на македонскиот фолклор и култура, реферат прочитан на Меѓународен симпозиум за балканскиот фолклор, Институт за фолклор „Марко Цепенков“ во Охрид на 7 и 8 јуни 1994.

* Групата „Селјами“ негуваач на изворниот фолклор, материјал презентиран на Меѓународниот симпозиум за балканскиот фолклор, што го организираше Институтот за фолклор „Марко Цепенков“, во Охрид од 7 до 9 јули 1991 година.

* Македонското фолклорно богатство во Канада, дел од материјалот е објавен во списанието „Македонија“, во бројот 506 од јуни 1995 година.

* Аксамблат „Томов“ американски фолклорен центар, дел од материјалот е објавен во списанието „Македонија“, број 344 декември 1981 година.

* КУД „Илинден“ продолжува на националните традиции, дел од текстот е објавен во „Нова Македонија“ од 28 декември 1991 година.

* Големиот донатор Атанас Близнаков и македонските студенти, делови од текстовите се презентирани на Тркалезната маса по повод 45-годишнината од постоењето на Матицата на иселениците од Македонија, Отешево, 27 јули 1996 година.

* Завештанието на Антон Димитров, реферат презентиран на Симпозиумот „Дојрански ракувања“, Стар Дојран, 1 и 2 јули 1989 година.

* Придомесот на Фото Томев од Торонто, материјал приложен на симпозиумот „Помалку познати и неизвестни учесници во македонското ослободително движење во 19 и почетокот на 20 век“, „Сојузот на друштвото на историчарите во Република Македонија, Горно Врановци, б, 7 декември 1991 година.

* Преродбеникот Хаџи Павел Граматиков Божигробски, реферат претставен на XI-те Дојранските ракувања '87, на тема „Национално-културната дејност во јужновардарскиот регион“, Стар Дојран, 26 јуни 1987 година.

И Н Д Е К С

- А**вној – 137, 138
Австралија – 8, 11, 17, 25, 28,
29, 32, 34, 39, 41, 43, 44,
46, 68–71, 74–77,
82–93, 95–99, 115, 125,
130, 152, 162, 163, 173,
177, 178, 183, 201, 221,
225, 226, 267.
Австралиска амбасада – 99
Австралиски парламент – 97
Австралиски совет – 99
Авр(гр.) – 237–239
Австрија – 198
Австроунгарија – 10
Аделаид (гр.) – 29, 45, 46, 77,
87–89
Адријан II (папа) – 51–58
Акрон (гр.) – 244–245
Албанија (гр.) – 244, 245
Албанија – 23, 27, 79, 122, 134,
141, 219.
Алекс – 166
„Александар Велики“ (друштво) – 45
Александар Македонски – 97,
111, 242
Алексо – 166
Адамич Луј – 135, 139
Алусис Цим – 206
Амбаровски Методи – 125
Америка – 70, 73, 132, 133, 136,
139, 199, 221, 230, 232,
238, 239, 247
Американско-канадско-
македонска епархија –
39, 76, 107, 112, 116, 159
Анадол – 232, 233, 242
Анастасија – 233
Ангеларија – 58
Ангелковски Коста – 195
Ангелковски Крис – 93
Ангеловска Зорица – 173
Ангеловски Филип – 148,
195–198, 200
Ангелов Ангел – 250, 251
Ангелушев Живко – 21, 247
Англиканска црква – 106
Андиров Георги – 247
Андоновска Виолета – 199
Андоновски Христо – 122, 127,
128, 261, 266
„Антика“ (в.) – 215
Антиск-Стојчевска Вера – 4, 49
Анцело Мајкл – 206
Апоскеп (село) – 233
Апостолов Методиј (Мајк) –
Македон – 11, 112
Аргентина – 11
Арменско (село) – 144
„Артс“ (весник) – 221
Архиепископ г.г. Михаил – 65
Архиепископ Доситеј – 44, 52,
53, 56, 60, 104
Архиепископ Охридски и Маке-
донски г.г. Ангелариј –
115
Атина – 237, 238, 261
Атлантски океан – 38, 156
- Б**абино (село) – 173
Бад – 167
Бадев – 167
Базел – 167
Балаловски Митко – 182, 183
Балкан – 18, 134, 136, 142, 143,
186, 218, 230, 246
„Балет њуз“ (весник) – 221
Бакалов Миле – 108
„Балканско здружение“
(весник) – 73, 132

- „Балканска федерација“
 (весник) – 132
- Баница (село) – 15, 16, 101,
 158, 199, 256
- Баничка банка – 16
- Баничко друштво – 16
- Банско (село) – 102
- Бапчор (село) – 157, 158
- Бафало – 30, 37, 48, 147, 149,
 160, 254
- Бејкер Џејмс – 222
- Бекер Чини – 213
- Бела Црква (град) – 126–128,
 131
- Белград – 99, 135, 198, 219,
 262
- Беломорска Македонија – 81,
 84, 85, 87, 112, 144, 150,
 195, 196, 198, 205, 213,
 254
- Белчев Јонс – 225
- Белчева Димка – 254
- Белчева Лена – 224
- Белчевска-Лапајковска
 Драгица – 146
- Берлин – 134
- Бесфина (село) – 101, 157, 256
- Бил – 164, 166, 168
- „Билтес на македонската
 православна црква св.
 Ѓорѓи“ (весник) – 87
- Битов Џон – 115
- Битола – 3, 4, 60, 101, 126, 131,
 198, 199, 201, 210, 218,
 221, 245, 263
- „Битолско друштво“ – 16
- Бихаќ – 138
- Благоја – 166
- Блажевски Аидон – 183
- Блед – 99
- Близнаков Атанас – 18, 20,
 228–241, 250
- Боб – 166
- Божана – 167, 169
- Бождаровски Перо – 46
- Божигровски Граматиков
 Хаџи Павел – 228, 259,
 261–266
- Болно (село) 208
- „Борба“ (весник) – 70
- Борис – 166
- Босилковски Аце и Кире – 225
- Босна – 134, 137, 138, 142
- Бостон – 221
- Бочваров Никола – 244
- Брајчино (село) – 119
- Брамптон – 149, 190
- Бранов – 167
- Браќа Миладиновци – 96
 „Браќа Миладиновци“
 (друштво) – 35, 119, 154
- Браун – 167
- Брезница (село) 101
- Бризбејн – 29
- Брукс Мерлини – 213
- Бугарија – 9, 10, 70, 105, 134,
 141
- Букурешт – 81
- Були – 88, 89
- Буф (село) – 11, 101, 111, 197,
 198, 256
- „Буфско друштво“ – 16, 157
- Буш Џорџ – 222

ВМРО – 14

- ВМРО (Обединета) – 19, 132
- Валаандово – 199, 207
- Валентин – 175
- Валтер – 165, 166
- Вана – 232, 233
- Ване – 125, 166, 237
- Ванкувер – 148
- Вардар – 91
- Вардарска Македонија – 101
- Васил – 166, 232, 233
- Василев – 167
- Василев Крис – 102
- Василев Спиро – 102
- Василев Дијана – 206

- Василевски П. – 113
 Ваков Крис – 103
 Вашингтон – 140, 227
 Велика Британија – 190, 209
 Велков Кире – 200
 Велов – 205
 Веловски Ристо – 224
 Велс (област) – 207, 208, 210
 Веска – 245
 „Вести“ (весник) – 75
 „Вечер“ (весник) – 227
 Видиновска-Крстевска Рада – 158
 Виена (град) – 19
 Викторија (држава) – 43, 44, 89, 92
 „Вилтис“ (весник) – 222
 Виндзор (град) – 13, 31, 37, 75, 102–104, 110, 111, 149, 153, 160, 186, 191
 „Вјесник“ (весник) – 139
 Владика Ригера – 263
 Владимир Ралев – 271, 272, 273, 274
 Власеница (град) – 134
 Влахов Димитар – 128
 Воден (град) – 140, 260, 263
 Водоча (село) – 65
 Војводина (област) – 128, 131
 Волонгонт (град) – 30, 41, 42, 77, 88, 89, 92, 173
 Ворен (град) – 31
 Врацидис Сула – 213
 Бретоски Ангеле – 95
 Бронцес Мери Ане – 200
 Бронцес Цори – 200
 Бртикоп (село) – 263
 Буд Азела (Урумова) – 212–214, 216
 Въмбел (село) – 101, 196
- Г**абреш (село) – 101, 206, 256
 Галаба – 167
 Галичник (село) – 261
 Гацовска Розмири – 213
- Гевгелија (град) – 135, 244–246, 248–251, 271
 Геленсов Димитар – 195
 Георгиевски Бил – 180
 Георгиевски Михајло – 17
 Георгиевски Нестор – 196
 Георгиевски Петре – 4
 Георгијадис Никос – 128
 Георгијадис Софи – 197
 Георговски Панајот – 89
 Гери (град) – 13, 19, 28, 30, 33, 37, 77, 160, 230
 Германија – 20, 115, 133, 134, 219
 Герман Дона – 206
 Гетеборг – 79
 Гивенс Кристина – 199
 Гиневска Перса – 200
 Гиневски Петре – 108, 113, 148
 Гјамос Мери – 213
 „Глас на егејците“ (весник) – 68, 121–124, 126, 129
 „Глас на Македонците“ (весник) – 95
 „Гласник“ (весник) – 79
 „Глоб енд Мејл (весник) – 150
 Глобочки Блаже – 197
 Гогов Методи – 46
 Годд Коус – 30
 Горазд – 58
 Горничево (село) – 256
 Горно Врановци (село) – 258
 Господ Бог – 55, 58, 265
 Гранит Сити (град) – 71
 Грбевски Паско – 225
 Грезов Димитров Апостол – 236
 Грозда – 167
 Громос Крис – 213
 Гросери Каспар Џон – 245
 Грчевски Јанкуловски Славе – 158
 Груев Даме – 97, 109, 180
 Гриција – 9–12, 21, 45, 79, 81–87, 88, 121–123, 125, 129, 130, 134, 140, 141, 181, 237, 253

- Гудов Јуличо – 199
 Гули Питу – 180
 Гушев Лела – 199
- Д**амков Борис – 155
 Дамчев Мери – 199
 Дамчев Хелен – 199
 Дафовска Благица – 148, 159
 Дафовска Лилјана – 199
 „Движење за ослободување и обединување на Македонија“ (ДООМ) – 78, 79, 94, 95
 Дебарца (област) – 40
 Дејтон (град) – 243
 „Дејли Њуз“ (весник) – 221
 Делчев Гоце – 93, 95, 105, 107, 109, 11–114, 116–120, 124, 127, 128, 157, 180, 181, 187, 204, 220, 222
 Демир Капија – 131
 „Денс Магазин“ (весник) – 221
 „Денс Ривју“ (весник) – 221
 Детронт (град) – 13, 20, 30, 72, 73, 76, 77, 104, 114, 149, 160, 191
 Димевски Славко – 25
 Димитриу Мери – 206, 209
 Димитров Андон – 228, 243, 245–251
 Димитров Георги – 20, 135
 Димитров Ѓорѓи (Цорџ) – 103
 Димитровска Софка – 197
 Димов Еци – 199
 Димов Лсна – 199
 Димов Р. – 113
 Димовска Мирјана – 148
 Димовски Ило – 199
 Дина – 205., 209
 Динката Ѓорѓи – 261
 Динко – 232
 Доброец (село) – 256
 Долевски Цане – 179
 Доне – 165
- Доув – 167
 Дочка – 232–234
 Драмско (село) – 21
 Дреново (село) – 207
 Држиловец Кирјак – 261, 264, 265
- Држиловец Константии – 261
 Држилово (село) – 261
 „Друштво за историја и мултикултурата“ – 257
 „Друштво за наука иументост“ – 3, 4, 60, 234
 „Друштво на лингвистите од Европа“ – 170
 „Друштво на писателите на Македонија“ – 172
 Дренивени (село) – 232
 Дупешовски Митре – 225
 Дупешовски Лазе – 225
 „Духовицка искра“ (весник) – 75, 100, 191
 Д’мбени (село) – 196, 198, 231–233, 235–237, 239
 „Д’мбенско друштво“ – 16
 „Д’Тајмс Хералд“ (весник) – 221
- Ѓ**иково – 128, 129
 Ѓорѓиев – 167
 Ѓорѓиевиќ Драга и Мила – 208
- Е**ЛАС – 141
 Евангелие – 55
 Еванс – 167
 Еванс Марија – 115
 Евла (село) – 213
 „Еврејска звездица“ – 61
 Европа – 25, 65, 78, 134, 136, 155, 170, 218
 Егей – 91
 Егејска Македонија – 13, 77, 81, 97, 101, 102, 105, 121, 123–127, 129–131, 140, 141, 144, 155, 161, 181, 198, 257, 261

- Египет** – 10
„Едикство“ (друштво) – 77
Еиван – 36, 37
Елена – 167
Еленка – 167
Елизабета – 168
Елис Исланд – 227
Емборе (село) – 254
Емерс – 36
Еди – 166
Епинг – 30
Ерусалим (град) – 54, 262, 263
Ефтим – 166
„Ехо“ (весник) – 215
- Ж**абљак (село) – 134
Желево (село) – 101, 158, 252, 254, 256, 257
„Желевско друштво“ – 16
Жинзифов Рајко – 261
Жужек Иван – 60
- З**агоричани (село) – 101, 205
Загреб (град) – 124, 219, 221
Западна Австралија – 93, 97
Западна Македонија – 243
Захаријадис – 125
„Здравец“ (весник) – 75, 258
„Здружение за македонско-италијанско пријателство – 60
„Здружение на бегалците од Егејска Македонија“ – 122, 123, 261
„Здружение на новинарите на Македонија“ – 70
Зографски Партизани – 261
Зоти Франк – 71
- Савела Крис** – 104
- И**ван – 232–235
Иванов – 167
Иванов Јован – 263
Идрија (град) – 135
Илија – 266
„Илинден“ (весник) – 74–100, 116
„Илинденски пикник“ (весник) – 74, 100
Илинденско востание – 9, 116, 180, 234, 243, 253
Илинка – 167
Илиноис (држава во САД) – 14, 232, 241
Илирија (град) – 36
Иљо – 166, 206
Индијана (држава во САД) – 17, 19, 77, 160, 232, 246
„Иницијативен комитет на организациите на ВМРО(О)“ (друштво) – 72, 73
Иоан – 266
Ири (езеро) – 36
Исајаја Профитут – 266
„Искра“ (весник) – 46
„Исламска заедница“ – 67
Ист Јорк – 198
Источна Америка – 220
Источна Босна – 134
Источна Србија – 135
Истра – 135
Исус Христос – 265, 266
Италија – 20, 134, 198, 219, 237
Итонс – 168
- Ј**ажа – 241
Јадранско Море – 126
Јакрија – 166
Јанев – 167
Јанков Бил (Васил) – 150, 198
Јанишчиев Кири – 247

- Јерусалим (град) – 266
 Јоан – 265
 Јован – 166
 Јовановска Виолета – 187
 Јовановска Марија – 147
 Јовановски Гордан – 118, 147
 Јовановски Танас – 118, 119
 Јорк (град) – 34, 210, 214
 Јордан – 166
 Јосиф – 166
 Јосифовски Јованче – 92
 Јотева Лена – 126
 Југославија – 79, 122, 123,
 125–127, 129–131,
 133–135, 137–139,
 141–160, 161, 176, 192,
 219
 Јужен Онтарио – 147
 Јужна Австралија – 45
 Јужна Македонија – 207, 253,
 256, 263, 266
 Јурумов Ник – 217
- КУД „Билјана“** – 42
 КУД „Јане Сандански“ – 196
 „Каксвил Њуз“ (весник) – 215
 Калвоу Цон – 213, 214
 „Камбана“ (весник) – 79
 Канада – 8, 9, 11–14, 17–20,
 22, 25, 29, 30, 32, 34,
 35, 46–48, 68–76, 85,
 89, 100–104, 106, 109,
 110, 113, 114, 117, 118,
 120, 130, 132, 133, 136,
 143–146, 148–150,
 152–165, 170, 171, 173,
 176, 184–187, 189–193,
 195, 196, 198, 201, 202,
 206, 209–213, 215, 216,
 220, 221, 246, 252–258,
 267
 Канбера (град) – 29, 39, 41,
 226
- Казисва Мери – 199
 КУД „Македонија“ – 46
 КУД „Македонка“ – 154
 „Канадски Македонец“
 (весник) – 75, 102, 103,
 111
 „Канадско-македонска лига“
 (друштво) – 75
 „Канадско-македонски глас“
 (весник) – 74, 100, 113,
 114
 „Канадско-македонски
 магазин“ (весник) – 75,
 108, 109
 „Канадско-македонска младин-
 ска лига“ (друштво) –
 102, 103
 „Канадско-македонска федера-
 ција“ (друштво) – 120
 „Канадска сцена“ (весник) –
 257
 „Канадско-македонско друшт-
 во за човечки права“ –
 154
 Капов Лазаров Христо – 157
 Кар – Ролик Марк – 213
 Карагелевски Васко – 95
 Кардинал Велсбрант – 52, 53,
 59
 Кардинал Шепар – 59
 „Каритас интернационалис“ –
 52
 Карл – 166
 Карпош – 9
 Каспаров Иван – 245
 Катерина – 247
 Ката – 167
 Кантарџиев Владо – 250, 251
 Квинбијан (град) – 29, 39, 40,
 88, 89
 Кеј Алберт – 220
 Кентон – 30
 Керамитчиев Митко – 122
 Кизов Вера – 213
 Кинг Лејк – 44

- Кирил – 166, 259
 Кирко Цим – 206
 Кирку Чан – 213
 Кичинер – 147, 149, 153
 Кјуј Кристина – 195
 Кливленд (град) – 36
 „Климентов збор“ (весник) – 75, 191
 Климент – 47
 Колашин (град) – 134
 Козовски Никола – 199
 Колишевски Лазар – 127, 130
 Кокаловски Јован – 182, 183, 225
 Колумбија (држава) – 198
 Колумбос (град) – 30, 37, 77, 160, 221
 Кольо – 206
 „Комитет за протест“ – 86
 „Комунистичка партија“ (Бугарска секција) – 72
 Кондов Мери – 145
 Кондовски Крис – 200
 Конески Блаже – 260, 264
 Кониково (село) – 262, 263, 265
 Кономлади (село) – 256
 Константин Макри – 213
 Кордел Х. – 137
 Костиќ Весна – 199
 Косинец (село) – 237
 Костов Карол – 199
 Костур (град) – 234–236
 Котори (село) – 256
 Кралица Елизабета – 109, 155
 Кралска Југославија – 11
 Кочов Тано – 247
 Крапиво – 55
 Кратово (град) – 263
 Крис – 166
 Кристи – 167
 Кристин Алман Кети – 206
 Кристофер Питер – 155
 Крпешина (село) – 87
 „Крст“ – 131
 Крстевски Борис – 200
 Крстевски Гоце – 200
 Крушевље (село) – 128
 Крушевска република – 109
 Крушево – 201, 203
 Кулевски Борче – 149
 Кукуш – 260, 261
 Културно-просветна заедница – Скопје – 183
- Л**аженкин – 167
 Лазаревски Џон – 199
 Лайманов – 167
 Лайпциг (град) – 135
 Лакавана – 48
 Ланголен (град) – 207, 208, 210, 219
 Лејк Каунти – 232
 Лејк Плесид – 221
 Лејман – 167
 Лексо – 232
 Лерин (град) – 144, 167, 205
 Леси – 167
 Лефтерија – 167
 Лехар Франц – 221
 Лешок (село) – 203
 Линколи Абрахам – 72
 Линcoln Александер – 257
 Литературио друштво „Браќа Миладиновци“ – 154, 158, 170–172
 Лованица (село) – 237
 Лозанов Ташко – 245
 Лозановска Неда – 158
 Лозановски Алексо – 159
 Лондон – 149, 153
 Лонг Ајланд – 38
 Лорд Чек – 90
 Лорејн (град) – 30, 36, 37, 160
 Лос Анџелес – 30
 Луј – 166

- Љоцков Андрико – 237
 Љубљана – 99
 Јупчо – 166
- МАНУ** – 131, 241, 261, 265
МНС (Македонски народен сојуз) – 19, 20, 73, 132, 136
МПО (Македонски политички организацији) – 17, 18, 20, 88, 244–246, 254, 256
МПЦО „св. Богородица“ во Бризбејн – 29
МПЦО „св. Богородица“ во Голд Коуст – 30
МПЦО „св. Богородица“ во Колумбус – 30, 160
МПЦО „св. Богородица“ во Сент Албанс – 30
МПЦО „св. Богородица“ во Детроит – 30, 160
МПЦО „св. Богородица“ во Лос Анџелес – 30
МПЦО „св. Димитрија“ во Мелбурн – 29
МПЦО „св. Димитрија“ во Рочестер – 30, 160
МПЦО „св. Димитриј Солунски“ во Маркам – 31, 181
МПЦО „св. Димитрија“ во Волингтог – 41
МПЦО „св. Ѓорѓи“ во Мелбурн – 29, 33, 43, 44
МПЦО „св. Ѓорѓи“ во Сиракјуз – 30
МПЦО „св. Ѓорѓи и св. Богородица“ во Елинг – 30
МПЦО „св. Ѓорѓи Кратовски“ во Ворен, Мичиген – 31
МПЦО „св. Илија“ во Фуџрај – 92, 93
МПЦО „св. Јован“ во Цилонг – 29
МПЦО „св. Кирил и Методиј“ во Бафало – 30, 160
МПЦО „св. Кирил и Методиј“ во Пасаик – 30, 160, 220
МПЦО „св. Кирил и Методиј“ во Чикаго – 30, 160
МПЦО „св. Климент Охридски“ во Канбера – 29, 39, 40
МПЦО „св. Климент Охридски“ во Лореји – 30, 36, 160
МПЦО „св. Климент Охридски“ во Порт Кембла – 29, 41, 42
МПЦО „св. Климент Охридски“ во Њујорк – 31, 38, 39
МПЦО „св. Климент Охридски“ во Торонто – 31, 33, 34, 35, 75, 100, 106, 107, 115, 120, 173, 189, 204, 253
МПЦО „св. Илија“ во Торонто – 189
МПЦО „св. Наум Охридски“ во Аделаид – 29, 45, 46
МПЦО „св. Наум Охридски“ во Хамилтон – 31, 46–48, 107, 160, 187, 191
МПЦО „св. Недела“ во Пикеринг – 31
МПЦО „св. Никола“ во Виндзор – 31, 160, 187, 191
МПЦО „св. Никола“ во Волингтог – 30
МПЦО „св. Никола“ во Кентон – 30
МПЦО „св. Никола“ во Мелбурн – 19
МПЦО „св. Никола“ во Престон – 92
МПЦО „св. Никола“ во Северен Перт – 29

- МПЦО „св. Никола“ во Сиднеј – 30
 МПЦО „св. Никола“ во Тотова – 31
 МПЦО „св. Петка“ во Сиднеј – 29, 224–226
 МПЦО „св. Петка“ во Чикаго – 31
 МПЦО „св. Пророк Илија“ во Квинсијан – 29, 40
 МПЦО „св. Пророк Илија“ во Мисисага – 31, 187, 204
 МПЦО „св. Пророк Илија“ во Синсинати – 30
 „МУСЕ“ (весник) – 214
 Маврово – 130
 „Македонец“ (весник) – 130
 Македонија – 8–10, 12, 32, 34, 36, 38, 39, 41, 43–45, 47, 51–54, 56, 57, 60–62, 65, 68–70, 71–73, 76, 77, 79, 81–85, 90, 92, 93, 95–97, 99–101, 103, 106–108, 110–112, 118–120, 122, 124, 126–128, 130–133, 135, 137–142, 144–146, 148, 150, 153, 155–157, 159, 161–163, 170–172, 180, 181, 186–188, 190–192, 201, 203–205, 208–211, 215–218, 220, 221, 224, 226, 230, 231, 234, 236, 239, 240–243, 246, 255, 257–265, 267
 Мајк – 164, 166, 168, 170
 Мајкл – 166
 Мајлас Мери – 206–208
 „Македонија“ (весник) – 74, 78, 79, 89, 90, 97, 98, 100, 106, 107, 112–119, 121, 150, 154, 191, 221, 250, 258, 261
 „Македонска вистина“ (весник) – 79, 91, 110
 „Македонска етничка комуна“ (друштво) – 96, 97
 „Македонска заедница“ (друштво) – 117
 „Македонска искра“ (весник) – 77, 84, 86
 „Македонска лоза“ (весник) – 78
 „Македонска мисла“ (весник) – 79
 „Македонска нација“ (весник) – 79, 94, 95
 Македонска православна црква (МПЦ) – 24–26, 37, 39, 42, 44, 46, 49–54, 56–57, 59–62, 65–74, 82–89, 108–115, 159–161
 „Македонска трибина“ (весник) – 17, 71, 103
 „Македонска одринска организација“ – 14
 „Македонска православна заедница“ – 89
 „Македонска ревија“ (весник) – 112
 Македонско литературно друштво „Григор Прличев“ – 177, 179
 „Македонско друштво“ – 222
 „Македонски весник“ (весник) – 79, 88, 89
 „Македонски билтен“ (весник) – 72, 132
 „Македонски црковен билтен“ (весник) – 28
 Македонски православен манастир „св. Климент Охридски“ во Мелбурн – 30, 43, 44
 Македонски духовно културен дом „св. Кирил и Методиј и св. Никола“ – 38
 „Македонски глас“ (весник) – 74, 75, 86, 101, 102, 111, 114, 115, 144

- „Македонски гласник“ (весник) – 110, 111
 „Македонски език“ (весник) – 87
 „Македонски живот“ (весник) – 74, 81, 92, 93, 100, 104, 105
 „Македонски илинденски весник“ (весник) – 87, 88
 „Македонски стник“ (весник) – 96, 97
 „Македонски иселенички печат“ (весник) – 74
 „Македонски печалбари“ (весник) – 75, 108, 109
 „Македонски збор“ (весник) – 76
 „Македонски магазин“ (весник) – 112
 „Македонски алманах“ (весник) – 204
 „Македонски неделник“ (весник) – 120
 „Македонски народен весник“ (весник) – 118
 „Македонски национален комитет (МНК)“ – 78
 „Македонски општински весник“ (весник) – 93, 94
 „Македонски спорт“ (весник) – 96
 Македонски патриотски организации (МПО) – 103
 „Македонско-американски спомагателен клуб“ (клуб) – 37
 „Македонско-американски народен сојуз“ (МАНС) – 132, 133, 207, 230
 „Македонско австралијски народен сојуз“ (МАНС) – 40, 43, 72, 84, 85
 „Македонско дело“ (весник) – 132
- Македонско-канадски народен сојуз (МКНС) – 72, 74, 102, 132, 133
 Македонско-национално-ослободително – движење (МНОД) – 110
 Македонско-одринско друштво – 70
 „Македонска трагедија“ (весник) – 79
 „Македонче“ (весник) – 81
 Макиедо Сергије – 129
 Малден – 167
 Малеганас Ане – 199
 Малин Ана – 213
 Малин Мери – 213
 Манастир Аргир – 244–246
 Манастир „св. Архангел“ Михаил во Сиднеј – 30
 Манастир „св. Наум Охридски“ во Мелбурни – 30
 Манастир „св. Атанасиј“ – 203
 Манастир „св. Богородица“ – 55
 Манастир „св. Ѓорѓи“ во Љубој Церси – 31
 Манастир „Св. Илија“ во Торонто – 31
 Манастир „св. Михајло“ – 262, 263
 Мангов Атанас – 237
 Мангова Блага – 147, 195
 Мангов Борис – 196
 Мангос Воула – 199
 Мангос Ник – 155
 Маноли – 166
 Ману Ана – 197
 Ману Беби – 197
 Ману Дијана – 197
 Манчевски Милчо – 217
 Марангос Денис – 206
 Марија – 167
 Маринов Милан – 109
 Мариново – 43, 90, 167
 Мариновска Љуба – 197

- Марко - 166
 Марков Јован - 195
 Марков Крсте - 195
 Маркова Вангелија - 195
 Марков Ирина - 217
 Марковски Томи - 147, 199
 Марку Хелен - 197
 Марк - 166
 Маркам (град) - 31
 Маркеес Рожарио - 214
 Марсеј - 237, 238
 Маслинковски Горјан - 183
 „Матица македонска“ - 49
 „Матица на иселениците од Македонија“ - 65, 241, 250
 Макин - 167
 Мачуковски Венијамин - 261, 265
 Машаровски Христо - 92
 Медисон (град) - 232
 Мејси - 167
 Мексико - 198
 Мелбурн - 28-30, 33, 39, 43, 44, 74, 77, 84, 87, 89, 91, 92, 94-96, 98, 221
 Менхетен - 38
 Мери - 165, 167, 168
 „Месечни новини“ (весник) - 94
 Микарова Бисера - 148
 Миладинов Димитар - 261, 264, 171
 Миладинов Константин - 171, 264
 Миланов Том - 103
 Милошевски С. - 113
 Мильјановски Р. - 113, 159
 Мис Стон - 156
 Мисисага (град) - 31, 147, 149, 189
 Мисирков Крсте - 88, 128
 Митев Јован - 148
 Митре - 166
 Митрополит Кирил - 34, 37, 44, 51, 250, 257
 Митрополит Климент - 51
 Митрополит Наум - 35, 52, 54, 106
 Митрополит Методиј - 48, 52, 54, 56
 Митрополит Тимотеј - 46
 Михајло - 166
 Михајлов Ванчо - 17
 Михајлов Миле - 17
 Михајловски Петар - 141
 Мице - 125
 Мицикијан Жан - 92
 Мичиген - 31, 160
 Младенов - 167
 „Млад Гоче“ (друштво) - 40
 Мојсовски Раашо - 145, 197, 200
 Монреал (град) - 190, 210, 255
 Мокров Боро - 14, 70
 Монсниор Баер - 52
 Монсниор Хомер - 52
 Монсниор Софи - 199
 Мориховитис Францијс - 199
 Москва (град) - 261
 Мрсевски Аспарух - 196
 Муиро Лили - 258
- Н**адежда" (добротворно спомагателно друштво)-15
 Нако - 167
 Нановски - 167
 „Народна волја“ (весник) - 68, 72, 132, 133, 136, 140, 142
 „Народен глас“ (весник) - 71
 „Народноослободителен фронт на Македонија“ (НОФМ) - 78
 Насо - 234
 Наум - 166
 Наум Охридски - 47
 Наумовски Борислав - 6
 Наумовски Бранко - 180
 Наумовски Крсте - 92
 Наумовски Елизабет - 200

- Наумовски Џими - 200
 „Наш лист“ (весник) - 79
 Неспол (град) - 237
 Неволјани (село) - 207, 256
 Неготино (град) - 137
 Неделковски Драги - 90
 „Неос Дромос“ („Нов пат“) - весник - 81
 Нестрам (село) - 236
 Нешковски Живко - 225
 Нешков Љуба - 200
 Нијагара - 47, 48, 147, 186
 Ник - 166, 169
 Никола - 166
 Ников Стев - 200
 Нико 237
 Николов Орце - 233
 Николов Цим (Митре) - 205, 206, 209, 215, 217
 Николовска Дафника - 173
 Николовски Миле-Мајорчето - 145
 Николовски Славе-Катин - 1, 4-6, 34, 49, 74, 145, 189
 НИО „Студентски збор“ - 74
 Ничовски Сузан - 200
 Ниш - 176
 Нов Зеланд - 162, 163
 Нов Јужен Велс - 39, 41, 95-97, 224, 226
 „Нова Југославија“ (весник) - 137, 138
 „Нова Македонија“ (весник) - 34, 96, 145, 221, 247
 „Нова Македонија“ (весник) - Сиднеј - 90
 Нова Скоција - 201
 Новинарско друштво - 191
 „Ново време“ (весник) - 72, 132
 Норман - 166
 Норни (град) - 241

 „Њујорк тајмс“ (весник) - 221, 222, 243

 Њу Џерси - 31, 38, 160, 220, 222
 Њујорк - 13, 31, 38, 39, 71, 77, 112, 135, 160, 218, 220, 221, 238, 239, 244-249, 251, 253, 254
 Њукасл - 77, 88, 89, 220

 „Обединети Македонци“ - 34, 47, 74, 75, 100, 104-107, 109-111, 113-117, 154-157, 187, 191, 200, 204, 253
 Обединети нации (ООН) - 38, 125, 129, 130, 222
 Овчарани (село) - 213
 Отиеновски Трајко - 4
 Онтарио - 34, 46, 47, 76, 103, 111, 162, 191, 199, 201, 209, 210, 213, 214, 254, 255, 257, 258
 „Организациони вести“ (весник) - 75, 102
 Осениски-Дамовски Лазо - 125
 Осијек - 124, 125, 130
 Ослободителен комитет на Македонија (ОКМ) - 78
 Отава (град) - 76
 Отец Павле - 263
 Охајо (држава) - 18, 30, 36, 160, 221, 244
 Охрид (град) - 10, 42, 44, 47, 54, 58, 65, 81, 104, 124, 170, 203, 211, 218, 221
 Охридска архиепископија - 24, 25, 33, 35, 49, 57, 74, 82
 Охридско Езеро - 46, 47
 Ошава - 149
 Ошчима (село) - 15, 101, 155, 157, 158
 Ошчимско спомагателно друштво „св. Никола“ - 15

- Павле - 166, 237
Павле VI (папа) - 51, 53, 59
Павлов - 167
Павлов Антон - 145
Павловски Божин - 5
Паланка - 263
Пандов - 166, 232, 233
Пандов Лена - 206
Пановски В. - 113
Панов Борис - 247, 249
Пановски Сотир - 4
„Панорама“ (весник) - 46
Панчаровски В. - 113
Париж - 129, 237
Пасаик (град) - 30, 160, 222
Паспалов - 167
Паскали Јани - 236
Пафл - 166, 167
Паско Коста - 102
Пасковски Кири - 225
Папајани Томи - 197, 206
Пеги - 167
Пејовски Александар - 225
Пелистер - 245
Пенов Мери - 200
Пенчо - 232, 233
Петкане - 167
Пеовски Анџело - 197
Перт - 77, 84, 88, 89, 93, 94,
2212
Петличкова Хелен - 197
Петре Цим - 46
Петличков Алек - 195-200, 202
Петревски Луи - 200
Петров Борис - 144
Петров Илинка (Хелен) - 144
Петров Лилјан - 158, 213, 217,
257
Петровска - Вржовска Вера -
159
Петревски Жаки - 152, 159,
171, 173-176
Петров Георги - 244
Петрова Елена - 244
Петровски Трајан - 92
Петровец - 126
Петровски Мили - 179
Пијаде Моша - 131, 138
Пик - 164, 165, 168
Пикерни (град) - 31
Пицбург - 221
Пильулева Елизабета - 197
Пирин планина - 91, 167
Пиринска Македонија - 101
Писол - 167
Плуковски Г. 113
Плевна (село) - 21
Пњевње - 134
„Повод“ (весник) - 177, 180, 183
Поздивишта (село) - 256
Поленаковиќ Харалампије - 260
Полска - 115, 122, 125, 133,
181, 182, 200
Поп Трајков Лазар - 230
Попова Марија - 247
Попова Тана - 126
Поповски Пеце - 225
Порт Кембла (град) 29, 41, 42,
88, 89, 92
Порторико - 201
Поповски Владо - 180
Православен богословски
факултет „св. Климент
Охридски“ - Скопје - 34
Прага - 262, 263
Преслав - 10, 145, 167, 213
„Преспанско друштво“ - 16
Преспанско Езеро - 158
„Приказ за македонското
национално прашање“
(весник) - 94, 95
Приличев Григор - 177, 178
Принц Филип - 109
Прилеп - 65, 101
Престон - 92, 93, 96
Протојерејставрофор Климент
Малевски - 61

- „Работник“ (весник) - 70, 71
 Рада - 167
 Разлог - 102
 Рајс д-р Симо - 205, 206
 Рапос Карол - 213
 Рацинови средби - 272
 „Ревија“ (весник) - 215
 „Релационе Македонија“ (весник) - 79
 Ревин Борис - 111
 Ресен (град) - 201, 203
 „Ривердејл прес“ (весник) - 221
 Риска - 124
 Рибар д-р Иван - 137
 Рим - 8, 49, 53, 56, 57, 59, 60, 79
 Ристана - 167
 Ристовски Душан - 178, 181, 182
 Ристевски Лори - 2--
 Ристевска Мена - 181, 183
 Ристевски Хелен - 200
 Ристо - 166, 237
 Родригез - 219
 Розбери - 226
 Рокдејл - 224, 226
 Романија - 10, 81, 122, 125, 198
 Росинов Христо - 245
 Ристовски Блаже - 261, 265
 Рочестер (град) - 30, 48, 77,
 112, 116, 147, 160
 Ружа - 167
 Рузвелт Френклин - 137
 Руља (село) - 101
 Русија - 262
- С**АД-8, 9, 11-14, 17-20, 22, 25,
 28, 30, 33, 34, 36, 38, 48,
 68, 73, 76, 77, 85-89,
 103, 109, 114, 115, 116,
 132, 133, 136, 137 142,
 145, 148, 159, 162, 163,
 19, 191, 201, 209, 210,
 215, 220, 221, 229, 230,
 232, 234, 237, 238, 241,
 244-247, 249, 250, 254
- СФРЈ - 21
 Сава - 58
 Сајново (село) - 231
 Салваровски Јован - 196
 Самандуров Сандра - 195
 „Сан Клементс“ - 49
 Сандашки Јане - 180, 194
 Сан Хуан - 22
 Санџак - 134
 Сараево - 142
 Саракиново (село) - 125
 Сарков Васко - 200
 Саска Кеван - 201
 Света Гора - 262
 Св. апостол Павле - 57
 Св. Архангел Михаил - 65
 Св. Горѓи - 65
 Св. Илија - 65
 Св. Кирил - 8, 49-60, 116, 156
 Св. Климент (Црковно-национален центар) - 8, 33
 Св. Климент Охридски - 42, 54,
 57, 59, 60, 88, 127
 Св. Климент Римски - 51, 52,
 56, 59
 Св. Лентије - 65
 Св. Методиј - 49, 51, 53-56, 58-
 60, 116, 156
 Св. Наум Охридски - 54, 57-60,
 201
 Св. Наум Охридски (црковно-национален центар) - 8, 33
 Св. Пантелејмон - 65
 Св. Петар - 50
 Свето писмо (Библија) - 55, 60
 Сан Хуан - 201
 Сандоловиќ Олга - 205
 Св. Спас - 65
 Северен Перт - 29
 Северна Америка - 34, 67, 107,
 119, 151, 187, 191, 205
 Северна Македонија - 263

- Североисточна Америка - 222
 Сент Албанс - 30
 Сеово (Идомеен) - с. - 245
 Сиднеј - 29, 30, 39, 42, 77, 84,
 86, 89, 90, 95, 96, 177,
 178, 180, 221, 224, 225.
 Сијапас Тед - 155
 Симовски Тодор - 122
 Симовски Луис - 220
 Синантски Теодосие - 261
 Синцинати - 230
 Сион - 54
 Сиракјуз - 30, 245
 Силјановски Ацо - 180-183
 Скадар - 10
 Скопје - 21, 23-25, 18, 13, 9, 10,
 34, 44, 45, 49, 65, 74,
 105, 107, 112, 122, 124-
 127, 131, 134, 141, 144-
 146, 149, 157, 173; 181,
 183, 189, 200, 203, 219,
 221, 222, 230, 231, 233,
 239, 242, 247, 260, 265
 „Скарборо мирор“ (весник) -
 156
 Славе - 166
 Славка - 230, 233, 234, 261
 Славонија - 124
 Слободан - 166
 „Слободна Македонија“ (вес-
 ник) - 78
 Словенија - 134, 137, 138
 Словенски народен универзи-
 тет - 58
 Смилево (село) - 240, 241
 Смирна (град) - 210
 Смрдеш (село) - 101, 256
 „Снегулка“ (весник) - 79
 „Совет за словенско културно
 наследство во Америка.
 - 220
 „Сознание“ (весник) - 71
 „Сојуз на друштвата за приме-
 ниста лингвистика на Ју-
 гославија, Друштво за
 примената лингвистика
 на Македонија“ - 81
 „Сојуз на македонските полити-
 чески организации“ (МПО)
 - 77
 Советски сојуз - 79, 133, 136
 Солун - 10, 107, 135, 260, 262-
 265
 Сотир - 231
 Сотировски Бого - 250
 Софија - 134, 263, 265
 Спасевски Ник - 197, 200
 Спиро - 166
 Спиро - 166
 Спировски Спасе - 46
 Спомагателно друштво
 „Александар Македон-
 ски“ - 230
 Спортско друштво „Престон-
 Македонија“ - 96
 Србија - 9, 10, 137, 138
 Ставре - 166
 Сталин - 166
 Стаматов Петар - 228, 240-242
 Стамковска Марија - 97
 Стамковски Панко - 97, 98
 Стар Дојран - 65, 261, 266
 Старо Негоричанс - 65
 Старчев Францијска - 146
 Статица (село) - 39, 256
 Стево - 125
 Стенли - 166
 Степановски Џане - 92
 Стерновски Владо - 92
 Стерновски Сузи - 200
 Стив - 126
 Стоетес Линја - 200
 Стоилов П.А - 265
 Стојан - 167
 Стојанов Питер - 254
 Стојановски Живко - 92

- Стојановски Таша - 200
 Стојковски В. - 113
 Стојчев Ѓорѓи - 158
 Стојчевски Дени - 144, 145, 148
 Стефо - 166
 Стадфорд - 210
 Струга - 127, 171, 208, 221
 Струмица - 54
 „Струшки вечери на поезијата“ - 172
 Сузи - 168
 Суор брик Ен - 214
 „Сфера“ (весник) - 87
 Светико Еден - 200
- Т**агар Тери - 213
 Талија - 167
 Талин Мајк - 101, 102, 155
 Тами - 166, 234
 Танаскова Фиданка - 189
 Танковски Ѓорѓи - 4
 Тасе - 166
 Тасевска Лилјана - 182
 Тасманија - 97
 Тасманиско Море - 43
 Темелков Кузо - 43
 Темов Софи - 200
 Теодор Филип Цорч - 57
 Теолица (село) - 256
 Тетово - 145
 Тетовско друштво - 16
 Типов Џејн - 155, 157
 Тито - 135, 137, 139
 Тихи Оксан - 132
 Тодоровски Нане - 196, 200
 Тодоровски Ник - 197, 200
 Толедо (град) - 18
 Томев Спиро - 253
 Томов Божин - 15
 Томов Цори (Ѓорѓи) - 218, 222
 Томев Фото - 158, 228, 252, 258
 Тони - 166
 Торнклив - 168
- Торонто - 13-16, 30, 31, 33, 35, 37, 47, 48, 72, 74-76, 100-102, 104, 105, 107, 108, 110-120, 143-150, 152-154, 156, 158, 159, 162, 163, 168, 170-173, 186-191, 195, 198, 199, 201, 202, 204-206, 210, 212, 214-217, 227, 252-254, 256-258
- „Торонто-стар“ (весник) - 215
 Тотова - 31
 Тошеска Лилјана - 179, 182
 Трајко - 232
 Трнава (село) - 257
 Трново (село) - 101, 203
 Трновски Иван - 180-182
 Трновски Лазо - 126, 127, 131
 Треје (село) - 39, 101, 204, 205, 256
 „Трсијанско друштво“ - 16
 Тупурковски Васил Спиро - 155
- У**НЕСКО - 65, 79
 Улица - 134
 Унгарија - 122
 Универзитет „Св. Кирил и Методиј“ - Скопје - 13, 231, 240, 241
 Уримов Никола - 206
 Урумов Рула - 213
 Усалкас Наум - 155
 Устав на Република Македонија - 62
- Ф**евруарски поход - 113
 Филип - 242
 Филипов залив - 43
 Фицрој - 89
 Флоренс - 167
 Флорида - 210
 Флоров Крис - 105

Флоров Питер - 157
Фолклорна група „Билјана“ - 46
Форт Вејн - 17, 246
Франција - 10, 219, 238
Френгов - 167
Френик - 166, 167
Фуџија - 92

Xамилтон - 31, 46-48, 147, 149,
153, 160, 186, 190, 191
Харбор фронт - 210
Хелен - 167, 168
Херцег Нови - 150
Херцеговина - 134, 137, 138, 142
Хирошима - 157
Хрватска - 134, 135, 137, 138
„Христијан Сајкс Монитор“
(весник) - 135
„Христијанска заедница“ - 61
Христова М. - 113
Христовска Маријана - 199
Христовски Кристин - 206

Цапари (село) - 225
Цар Самоил - 242
Цариград - 10
Цветан - 166
Цветанка - 167
„Централен комитет на КПЗ“
- 81
Цепенков Марко - 211
Цирревски Кире - 225
Цонев Кире - 225
Цонев Димитар - 148, 149
Црвенков Цан - 165
Црквеница (град) - 124, 125
Црква „св. Богородица“ -
Сиракјуз - 26
Црква „св. Ѓорѓи“ - Мелбурн -
74
Црква „св. Кирил и Методиј“ -
Мелбурн - 26, 256

Црква „св. Кирил и Методиј“ -
Торонто - 144, 256
Црква „св. Климент“ - Охрид -
44, 53, 55
Црква „св. Климент Охридски“
- Детроит - 26
Црква „св. Климент Охридски“
- Торонто - 29, 30, 47,
148, 154, 156, 160, 171,
187, 188, 195-200, 202
Црква „св. Наум“ - Охрид - 46
Црква „св. Никола“ - 233
Црква „св. Петар“ - Рим - 51
Црква „св. Петар и Павле“ -
28, 30, 33, 160, 230
Црква „св. Софија“ - Охрид -
44, 65
Црква „св. Спас“ - 251
„Црковен билтен“ (весник) - 75
„Црковно народен собор“ - 104
Црна Гора - 137, 138

Чарли - 166
Чачкировски Ристо - 113, 114
Чехословачка - 51, 115, 122,
125, 133
Чикаго - 14, 30, 31, 77, 160,
221, 241

Џејмс - 167
Џигоманова Мери - 199
Џилонг (град) - 29, 77
Џими - 165, 166
Џинот Хаци Константинов
Џордан - 261
Џо - 166
Џон - 166, 168, 170
„Џора-тренд“ - 272
Џорџ Ник - 144

CIP – Каталогизација во публикација, Матична и универзитетска библиотека "Св. Климент Охридски", Битола

325.25(=866;100) (081)

Николовски – Катин, Славе

Македонски исленички паноптикум /
Славе Николовски Катин – Битола :
Друштво за наука и уметност, 1996
(Скопје) : "Гоце Делчев") . – 296 стр. :
20 см. – (Едиција Одделни научни трудови ; 55)

СОДРЖИНА

ГЛАВА ПРВА

МАКЕДОНСКИ ДУХОВЕН И НАЦИОНАЛЕН ПОДЕМ

– Миграцијата и општественото живеење на Македонците во Канада и САД	9
– Македонските православни цркви во преку- океанските земји	24
– Црковно-националните центри Св. Климент и Св. Наум Охридски во Канада, САД и Австралија	33
– Македонско чествување на Св. Кирил во Рим ..	49
– Некои аспекти во изведувањето на верската поука (настава) во Република Македонија	61

ГЛАВА ВТОРА

МАКЕДОНСКИ ИНФОРМАТИВНИ ВИДИЦИ

– Улогата на македонските информативни гласила во иселеништвото	69
– Македонскиот иселенички печат во Австралија ..	82
– Печатот во Канада со името Македонија	100
– Весникот „Глас на Егејците“ за децата бегалци	121
– Улогата на весникот „Народна волја“ за Македонците во САД и Канада	132
– Македонските радио и телевизиски часовни во Канада	143

ГЛАВА ТРЕТА

МАКЕДОНСКО ИСЕЛЕНИЧКО ТВОРЕШТВО

– Книжевно-публицистичката дејност на Македонците во Канада	153
– Крсологизација на македонскиот говор во Канада	161
– Поетскиот опус на Жаки Петреска од Торонто	171
– Поетското творештво на Македонците во Австралија	177
– Придонес на македонските доселници во развојот на мултикултурата во Канада	184

ГЛАВА ЧЕТВРТА

МАКЕДОНСКИ ФОЛКЛОРНИ АФИРМАТОРИ

– Аисамблот „Македонка“ афирматор на македонскиот фолклор и култура	195
– Групата „Селјани“ испуваач на изворниот фолклор	204
– Македонското фолклорно богатство во Канада	212
– Аисамблот „Томов“ американски фолкорен центар	218
– КУД „Илинден“ продолжуваач на националните традиции	224

ГЛАВА ПЕТТА

МАКЕДОНСКИ ИСЕЛЕНИЧКИ ДОБЛЕСНИ ИМИЊА

– Големиот донатор Атанас Близнаков	229
– Петар Стаматов за македонските студенти	240
– Завештанието на Антон Димитров	243
– Придонесот на Фото Томев од Торонто	252
– Преродбеникот Хади Павел Граматиков Божигробски	259
– Бизнисменот и донаторот Владимир Ралев	267
– Користена литература	271
– Библиографски белешки	272
– Индекс	275
– Содржина	293

ИЗДАВАЧ
ДРУШТВО ЗА НАУКА И УМЕТНОСТ
БИТОЛА

*
СЛАВЕ НИКОЛОВСКИ – КАТИН
МАКЕДОНСКИ ИСЕЛЕНИЧКИ ПАНОПТИКУМ

*
ЗА ИЗДАВАЧОТ
Проф. д-р Сотир Пановски

*
ОДГОВОРЕН УРЕДНИК
М-р Трајко Огненовски

*
ЛЕКТУРА
Божо Стефановски

*
КОРЕКТУРА
Сузана Стојковска

*
ИДЕЛНО И ГРАФИЧКО УРЕДУВАЊЕ
Стојан Блажевски

*
КОМПЈУТЕРСКА ОБРАБОТКА И ПЕЧАТ
Графички завод „Гоце Делчев“ – Скопје
Тираж 600 примероци

Според мислештво на Министерството за култура на Република Македонија, бр. 08-95/1252 од 30. 07. 1996 година, за книгата „Македонски иселенички паноптикум“ од Славе Николовски-Катин, се плаќа повластена даночна стапка.

БЕЛЕШКА ЗА АВТОРОТ

Славе Николовски-Катин е роден во Преспа. Основното образование го стекнува во Љубојно, а Средно-техничко училиште и Филолошки факултет завршува во Скопје. Сега е заменик претседател на Комисијата за односи со верските заедници на Република Македонија. Автор е на изданијата: „Англиско-македонски лимнолошки лексикон“, „Македонски холокауст“, „Македонските православни црковни општини во Австралија, Канада и САД“, „Во Австралија како дома“, „Македонскиот иселенички печат“, „Англиско-македонски биотехнички речник“ и „Лечалбарски копнеж“, а коавтор е на изданијата „Македонски вознес“, „Во чест на Светите Кирил и Методиј“, „Поетски иселенички меридијани“ и „Англиско-македонски ветеринарен речник“ и на околу 1000 позиции од научен и информативен карактер.

Од англиски на македонски го преведе историскиот роман „Александар Македонски“ а од македонски на англиски ги превел следните книги: „Развојот и исхраната на младите циприниди од Охридското Езеро“, „Монографија за селото Неволјани – Леринско“, „Странците за Македонија и Македонците“, „Адресар за Македонија“ и друго.

Добитник е на бројни награди и признанија, меѓу кои наградата „Крсте П. Мисирков“ на Здружението на новинарите на Македонија од областа на новинарството.

На корицата:

Резба од древниот манастир
„Св. Наум Охридски“ (XVIII век)

ISBN 9989-628-23-8